

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

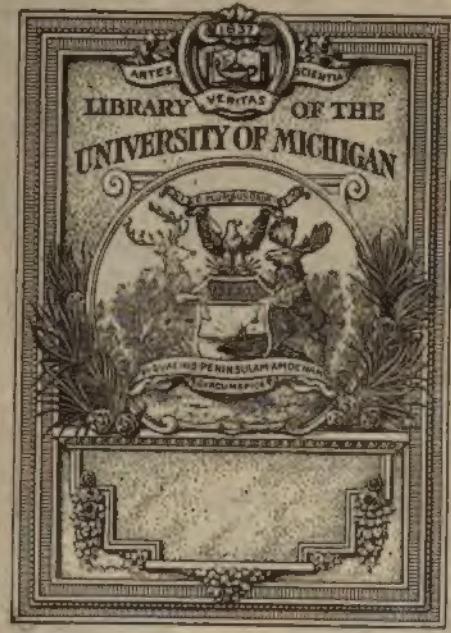
Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

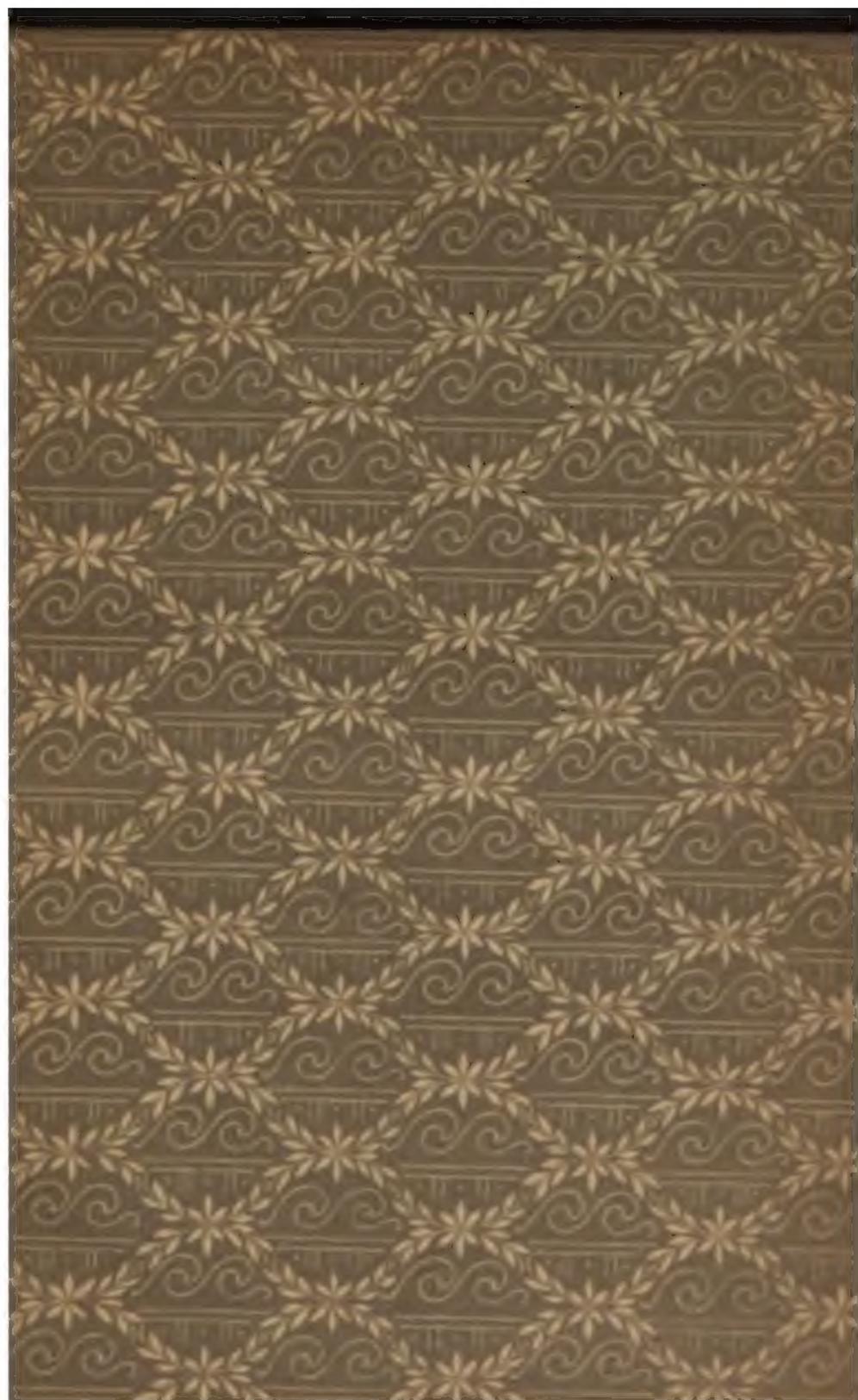
- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

PHILOLOGISCHE
UNTERSUCHUNGEN

HERAUSGEGEBEN

VON

A. KIESSLING UND U. v. WILAMOWITZ-MOELLENDORFF.

SECHSTES HEFT:

ANALECTA ERATOSTHENICA

SCRIPSIT

ERNESTUS MAASS.

BERLIN

WEIDMANNSCHE BUCHHANDLUNG.

1883.

ANALECTA ERATOSTHENICA

SCRIBED

ERNESTUS MAASS.

BERLIN

WEIDMANNSCHE BUCHHANDLUNG

1881.

**DE ERATOSTHENIS QUI FERUNTUR
CATASTERISMIS**

SCRIPSI

ERNESTUS MAASS.

I.

„Catasterismorum“ quae superest Epitome in codicibus aut sine titulo fertur¹⁾ aut ἀστροθεσίαι ζωδίων inscripta est²⁾. Quod si in communi codicum archetypo omnino ulla inscriptio exstitit, ἀστροθεσίαι — non καταστερισμοί, quod praecunte Fello receptum est — exstitisse cendum. Fellus ipse ad illum eligendum titulum duobus locis sese dicit permotum, quorum alter est Suidae s. v. Ἐρατοσθένης articulus: Ἔγραψε δὲ φιλόσοφα καὶ ποιήματα καὶ ἴστορίας ἀστρονομίαν ἥ καταστερισμούς κτλ. At lexicographus — sive ipse sive Hesychius sive denique Hesychii epitomator — verbis ἥ καταστερισμούς id quod antecedit explicare voluit: neque igitur in καταστερισμούς sed in ἀστρονομίαν genuinus quidam titulus quaerendus est. Quamquam quis unquam ‘ἀστρονομίαν’ dixit ‘Catasterismos’! Si ad Byzantinorum placet provocare inscitiam, libellus iste quantum apud eos innotuerit consideretur: quem qui noverat ‘astronomiam’ vocare nisi perverse non potuit. Adde quod alibi Eratosthenis opus ἀστρονομία inscriptum nusquam commemoratur. — Contra vel hodie sub ἀστροθεσίων nomine Epitoma circumfertur; ‘ἀστροθεσίαν’ Byzantini, cum Arati Phaenomena complures in partes dividerent, primam quae est de astrorum fixorum casibus causisque (v. 1—450) ad-

¹⁾ In Bodleiano — inter Baroccianos 119 — s. XV 8° chartaceo, unde Fellus eam primus edidit, et Matritensi de quo cf. Iriartii catalogum p. 242.

²⁾ In Laurentiano — plut. XXXVIII cod. 37 — s. XV 4° chartaceo et Vindobonensi, de quo cf. Buhlium II p. 380. Florentinum et Oxoniensem ipse examinavi.

pellaverunt³): porro quam illi ἀστροθεσίαν vita apud Westermannum β dicit καταστέρωσιν⁴). Iam sentis me pro ACTPONOMIAN, quod ferri nequit, reponere velle 'ACTPOOECIAN'.

Deinde Fellus Achillis utitur testimonio, quod de 'Catasterismorum' sylloga exstat p. 146 E Petavius⁵): Ηερὶ δὲ τούτου (de circulo lacteo) Ἐρατοσθένης ἐν τῷ καταστερισμῷ λέγει μνήμικώτερον τὸν γαλαξίαν κύκλον γεγονέναι ἐκ τοῦ τῆς Ἡρας γάλακτος κτλ. Posse verbis ἐν τῷ καταστερισμῷ titulum significari non nego, posse vero etiam argumentum conlato nunc articulo Suidiano concedendum est. Quodsi neutra interpretatio ullam habet necessitatem, hoc loco omnino abstinebimus⁶).

II.

Multa et egregia Robertus praestitit, quibus ad pristinas copias 'Catasterismorum' syllogam revocaret. Praetermisit cum alios tum Cosmam Hierosolymitanum Gregorii Nazianzeni interpretem, saeculi VIII scriptorem, quem ex codice Vaticano — antiquo ut videtur admodum — Angelus Mai edidit in *Spicilegii Romani vol. II p. 147 s* (praef. p. XV): unde quae ad Epitomam supplendam faciant proponam.

Ἐλλήνων οἱ σοφοὶ πολλὰς περὶ πολλῶν δόξας ἐκθέμενοι καὶ μάλιστα περὶ τῶν ἀστρων τῶν πολλῶν ἀπεσφάλησαν. ἐκεῖνοι δὲ ταῖς εἰμαρμέναις συνηγορεῖν ἐθέλοντες ὡδε περὶ ἀστέρων ἔξ-

³) Velut post Procyonis v. 450 mentionem in recensione Planudea — servata cum alibi tum in codice Barberinio 955 s. XV chartaceo et Barocciano 78 — subscribitur: ἐως ὡδε τὰ τῆς ἀστροθεσίας. Quae cum nondum in scholiis inveniantur Marcianis (cf. infra adn. 31), irrepserunt in apographa, velut Aldinum, unde apud Bekkerum p. 90 sq. legitur: (πληρώσας τὰ περὶ τῆς ἀστροθεσίας) ἐπιφέρει. Uncis inclusa in codice Marciano desunt.

⁴) P. 56, 15 s.: Ιστὶ δὲ τριχῶς Φαινομένων αὐτοῦ πραγματεία· καταστέρωσις καὶ (περὶ) συναντελλόντων καὶ συνδυόντων καὶ προγνώσεις διὰ σημείων.

⁵) Eratosthenis Catasterismorum reliquiae rec. C. Robert. XLIV p. 198.

⁶) Bernhardyus, Eratosthenica p. 115 de re consentit, de sanandi ratione prorsus erravit, cum scriberet: ἀστρονομίαν ex liberalitate lexicographi provenisse videtur: iumento καταστερισμούς.

έδωκαν· λέγουσιν Ἀριάδνης τινὰ στέφανον καὶ Βερενίκης πλόκαμον, τοιαῦτά τινα παραληροῦντες·

Ἀριάδνη, φησί, Θυγάτηρ Μίνωος ὑπῆρχε τοῦ Κρητῶν βασιλέως ἐλθόντος Θησέως ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ Μινωταύρου· ἐκ τοῦ οὗν Θησέως ἔλαβεν αὐτὴν ὁ Διόνυσος καὶ ἀνήγαγεν αὐτὴν ἐν τῇ Νάξῳ καὶ συνεμίγη αὐτῇ καὶ πρὸς τιμὴν αὐτῆς στέφανον ἐν τῷ οὐρανῷ δι' ἄστρων ὑπεζωγράφησεν⁷).

ἡ δὲ τοῦ πλοκάμου τῆς Βερενίκης *(ίστορία)* ἐστὶν αὕτη· Βερενίκη γυνή τις ἦν τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου καλουμένου· τοῦ οὗν ἀνδρὸς αὐτῆς Πτολεμαίου ὄντος ἐν πολέμοις ηὔξατο, ὅτι, εἰ ὑποστρέψει ἄτρωτος, τὸν πλόκαμον ἀποκείρασα τὸν ἑαυτῆς ἀναθῆσε ἀνάθημα ἐν τῷ ιερῷ· καὶ ἀνέθηκε Βερενίκη· Κόνων οὖν τις ἦν ἀστρονόμος ἐπὶ τῶν αὐτῶν χρόνων καὶ πρὸς κολακείαν αὐτῆς φησιν, ὅτι οἱ θεοὶ τὸν πλόκαμον τοῦτον ἐν ἄστροις μετέθηκαν *(ἐπέθηκαν cod.)*· καὶ νῦν μέν ἐστι τις βοτρυοειδῆς⁸) θέσις *(τεθεῖς cod.)* ἀστέρων ἐν τῷ οὐρανῷ, ὃν καλοῦσι πλόκαμον Βερενίκης⁹).

Ομοίως φασὶ περὶ Κύκνου· Ζεὺς ἐρασθεὶς ὡς μέν τινες φασι τῆς Νεμέσεως, οἱ δὲ Λήδας, βονλόμενος συγγενέσθαι καὶ μὴ ὄραθηναι ὑπὸ τῆς Ἡρας ἔξωμοιώθη κύκνῳ καὶ συνεγένετο τῇ ἐρωμένῃ· νῦν οὗτος ὁ κύκνος κατηστερίσθη ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐστὶ φησιν¹⁰) ὑποζωγραφηθεὶς δι' ἄστρων ὁ Κύκνος.

Περὶ δὲ Ταύρου φασίν· ταῦρός τις ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἀνεδόθη περὶ τὴν Ἑλλάδα. οὗτος ἐλυμαίνετο τὴν χώραν καὶ ἐσίνετο πολλά· ἐπὶ τοῦτον ἐλθὼν ὁ Θησεὺς ἀνεῖλεν αἵτον· καὶ βονλόμενοι οἱ θεοὶ φησι μέγα δεῖξαι τοῦ Θησέως τὸ ἔργον καὶ θεραπεῦσαι καὶ τὸν Ποσειδῶνα κατηστέρισαν τὸν ταῦρον ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐστι δι' ἄστέρων ὑποζωγραφηθεῖς¹¹).

Περὶ δὲ Λέοντός φασιν, ὅτι λέων τις ζῷον ἄγριον ἦν ἐν τῇ Νεμέᾳ (χώρα δὲ αὕτη τῆς Πελοποννήσου)· οὗτος οὖν ὁ λέων

⁷) *Catast.* V p. 67.

⁸) βοτρυοειδός *codex*.

⁹) *Ib.* XII p. 99.

¹⁰) *Ib.* XXV p. 142.

¹¹) *Ib.* XIV p. 106. Paullo post δι' ἄστρων scripsi ex coniectura: καὶ ἄστρον *codex*.

ξλυμαίνετο τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ· Εὐρυσθεὺς οὖν βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν καὶ μηνίων τῷ Ἡρακλεῖ πέμπει τὸν Ἡρακλέα ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ λέοντος· καὶ ἐλθὼν ὁ Ἡρακλῆς ἀνεῖλεν αὐτόν· οἱ δὲ θεοί, φησι, βουλόμενοι τὸν ἄγωνα τοῦ Ἡρακλέους ἐπίδοξον ποιῆσαι δι' ἀστέρων αὐτὸν τὸν λέοντα ἐν τῷ οὐρανῷ ἔζωγράφησαν¹²⁾.

Περὶ δὲ τοῦ Ὀφιούχου φασίν· οὗτος ὁ Ὀφιοῦχος Ἀσκληπιός ἐστιν ὁ τῆς ἱατρικῆς ἔφορος· σύμβολον δὲ ὁ ὄφις τοῦ ἄγηρω. λέγεται γὰρ ἀποδίεσθαι τὸ γῆρας ὁ ὄφις καὶ ἀναινεοῦσθαι· ἐπεὶ οὖν Ἀσκληπιός διὰ τῆς ἱατρικῆς ἀνανεοῖ τὰ ἀνθρώπινα σώματα ποιοῦσιν αὐτὸν μετὰ τοῦ Δράκοντος· θέλοντες οὖν αὐτόν, φησιν, οἱ θεοὶ ἀντὶ ἀγάλματος ἀνερῶσαι δι' ἀστέρων ἀνέθηκαν ἐν τῷ οὐρανῷ¹³⁾.

Περὶ Οὐρίωνός φασιν. (a)¹⁴⁾ Οὐρίων οὗτος ἐστιν ὁ καταστερισθείς· ἐστὶ δὲ οὗτος ἐκ τοῦ οὐρῆσαι τοὺς θεοὺς ἐν τῇ βύρσῃ τοῦ βοὸς τοῦ σφαγέντος ἐπὶ τῇ τῶν θεῶν φιλοξενίᾳ ὑπὸ Θηβαίων βασιλέως γεννηθείς· Οὐριεύς¹⁵⁾ τις τῆς Βοιωτίας ἦν βασιλεὺς· οἱ θεοὶ βουληθέντες ἴδειν, εἰ φιλοξενοῖ, ὡς ἀνθρωποι ἥλθον πρὸς αὐτὸν ὡς φιλοξενησόμενοι ὑπ' αὐτοῦ¹⁶⁾). ὁ δὲ ἐδέξατο καὶ ἔθυσε βοῦν καὶ ἔξενισεν αὐτούς· ξενισθέντες καὶ ἔξερχόμενοι οἱ θεοὶ εἶδον τὴν βύρσαν τοῦ σφαγέντος βοὸς κειμένην κάτω· καὶ οὐρήσαντες οἱ θεοὶ εἰς αὐτὴν ἐποίησαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ οὐρού καὶ τῆς βύρσης τὸν Οὐρίωνα· (b) οὗτος ⟨ἀνήρ⟩ γενόμενος ἥρασθη τῆς Ἀρτέμιδος· αὕτη δὲ σκορπίον ἀνήνεγκε κατ' αὐτοῦ, καὶ κρουσθείς ἐν τῶν σφυρῶν ἀπέθανεν· οἱ οὖν θεοὶ ἐλεήσαντες αὐτὸν ὑπεζωγράφησαν ἐν τῷ οὐρανῷ μετὰ τοῦ σκορπίου.

Iterato illo φησιν¹⁷⁾ consequitur Cosmam omnia sua eodem ex auctore derivasse. Eratque is Catasterismorum auctor qui fertur Eratosthenes: id quod unum quemque diligens docet com-

¹²⁾ Ib. XII p. 96.

¹³⁾ Ib. VI p. 68.

¹⁴⁾ Ex Epitoma excidit. — ‘Recte monet Wilamowitzius, ex vocabulo Epitomae αὐξηθέντα ⟨ἄλλοι δέ φασιν, αὐξηθέντα τοῦτον οἱασθῆναι τῆς Ἀρτέμιδος⟩ concludendum esse, in Catasterismis Aristomachi de Orionis ortu narrationem antecessisse’ adnotat Robertus p. 146.

¹⁵⁾ ὁ ἱερεὺς et codex et Malus. Correxit Wilamowitzius.

¹⁶⁾ φιλοξενισθέντες codex.

¹⁷⁾ Dixit de eo Wilamowitzius apud Robertum p. 86 b.

paratio. Nec spernendam hanc duco cognitionem, quoniam inde patescit — quod quamvis per se probabile probatum tamen nondum erat — saeculo octavo codices extitisse communi eorum qui supersunt Epitomae archetypo multo copiosiores. Inter ‘Catasterismos’ igitur etiam ultima quae Orionem subsequitur de Erigone narratio referenda, quae ex Epitoma excidit: *Περὶ δὲ Ἡριγόνης φασίν, ὅτι αὐτῇ θυγάτηρ ἦν τοῦ Ἰκαρίου. Ἰκάριος δὲ Ἀθηναῖός ἐστι τὸ γένος· λέγεται μὲν οὖν ὁ Αἰόνυσος ἐφευρεῖν τὸν οἶνον· αὐτὸν γάρ φασιν Ἑλληνες ἔφορον τῆς ἀμπέλου· οὗτος ὁ Αἰόνυσος ἐλθὼν ἐν Ἀθήναις Ἰκαρίῳ τινὶ περιτυχών δέδωκε φῆσιν αὐτῷ κλῆμα ἀμπέλου φυτεῦσαι· καὶ ἐφύτευσε καὶ ἐγεώργησεν οἶνον· καὶ αὐτὸς ἐπιεικὴς καὶ ἐδωκε ποιμέσι πιεῖν· οἱ δὲ ποιμένες μεθυσθέντες διὰ τὸ ἐκ παραδόξου πρῶτον πιεῖν νομίσαντες φαρμαχθῆναι παρὰ τοῦ Ἰκαρίου ἀποκτείνουσιν αὐτόν· ἡ δὲ τούτου θυγάτηρ Ἡριγόνη διὰ τῆς κυνὸς γνοῦσα ὅτι τέθνηκεν ἐποτνιᾶτο καὶ ἥσχαλλεν· ταύτην δέ φῆσιν ἐλεήσαντες *(οἱ θεοί)* διὰ τὸ πάθος, μετέθηκαν αὐτὴν εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ νῦν ἐν τοῖς ἄστροις ἐστὶν ἡ Ἡριγόνη.¹⁸⁾*

Utar hac Cosmae narratione, si ad Erigonae historiolas quae exstant examinandas pervenero. Nunc de origine ‘Catasterismorum’ qui feruntur Eratosthenis pergam.

III.

Ex quo igitur praeclara Roberti commentatio simul cum reliquarum sylloga prodiit, quaestio illa de Eratosthenis auctoritate inde a Valckenario¹⁹⁾ a variis varium in modum tractata eo

¹⁸⁾ Pergit Cosmas: *περὶ μὲν οὖν τῶν ἀνατεθέντων, ὡς Ἑλληνες ληροῦσιν, ἵκανῶς ἔχει.* Cosmam exscribit *Nonnus ad Gregor. Naz.* *(Myth. gr. ed. Westermann. p. 373)*, quem legi in Gregorii codice Bodleiano. — *Libanius* *(ib.)* eo differt quod in pastorum Atticorum locum Thraces sufficit: quam novationem scriptoris arbitrio tribuerim. — Exigua porro inter ‘Catasterismos’ (= Cosmam) et ‘Catalogos’ (*= schol. ad Il. X 69; p. 39 Robert.*) haec interest discrepantia, quod hi pastorum alios ebrios factos, alios Icarium occidisse exponunt, illi minus accurate occisores Icari eos volunt, qui vino cupidius hausto ebrii erant facti. Talia excerptoris licentiae condonanda sunt.

¹⁹⁾ *Opusc. II p. 69.*

perducta est, ut ex genuino quodam Eratosthenis opere ‘*Kataλογοι*’ inscripto hodiernam libelli exilitatem saeculorum decursu sensim contractam esse a peritis harum rerum existimatoribus uno consensu iudicetur. Necessario tamen postulandum est, ut, quod in fabulari ‘Catasterismorum’ historia pertexenda Robertus praestitit, id de altera quoque eorum parte, quae in rerum astronomicarum versatur descriptione, denique de interpretationis Arateae, quacum manifesto cohaerent, memoria instituatur. Sive igitur ad eundem finem atque Robertum sive ad contrarium haec me via deductura est, inire nunc et, quousque fieri potest, eam persequi decrevi.

1) Ab iis profiscendum est, quae sub Ursae minore (*p. 58, 7 Robert.*) de polo leguntur: “*Εχει δὲ ἀστέρας ἐπὶ μὲν ἔκαστης γωνίας τοῦ πλινθίου λαμπρὸν ἄ· ἐπὶ δὲ τῆς κέρκου λαμπροὺς γ· τοὺς πάντας ξ. ὑπὸ δὲ τὸν ἔτερον τῶν ἡγουμένων κατώτερός ἐστιν ἄλλος ἀστήρ, ὃς καλεῖται ‘πόλος’, περὶ ὃν δοκεῖ ὁ κόσμος στρέψεσθαι.*

Dubitatum est, utrum ista quae describitur polaris inter septem Ursae minoris stellas an extra sideris conexum sit conlocanda. Fuere qui duas illas ‘quae praecedunt’ (*τὰς ἡγουμένας*) ad priores duas in cauda stellas referrent velut J. J. Scaliger²⁰). Quibus praeeunte Petavio²¹) Schaubachius obloquitur²²) censemque eas significari, quae totius sideris sint primae (γ et β); idque propterea censem, ne Catasterismi — quos credit esse Eratosthenis — eam stellam polarem videantur adgnovisse, quae ultima est in Ursae minoris cauda hodieque polo omnium proxima: quod profecto tertii a. Chr. saeculi astronomus contendere nullo pacto potuit. Facit igitur scriptorem — quamvis obscure — quodammodo unam ex iis stellis indicantem, quae, etiamsi non ad ipsum Ursae minoris sidus pertinerent, a polo tamen multo proprius id temporis quam illa aberant. Concedi Schaubachio potest, locum Epitomes — ita dehinc suasore Roberto libellum superstitem vocabo — sic esse comparatum, ut illa

²⁰) *De emendatione temporum IV p. 284.*

²¹) *Variae dissertationes ad Uranologium p. 119 s. 130.*

²²) *Eratosthenis Catasterismi ed. Schaubach. ad h. l.*

quam proposuit explicatio non omni probabilitatis specie sit destituta. Subsidia igitur extrinsecus quae iam nobis suppetunt arcessamus. Ignorabant qui antea de hac re scripserunt auctius quoddam ‘Catasterismorum’ exemplar et scholiastis Germanici et Hygino, cum ‘poeticum astronomicum’ componeret, praesto fuisse: videndum est, quemadmodum horum ope ille Epitomae locus restituatur. Testem priorem scholiastam audiamus Basileensem ⟨p. 58, 7 Robert⟩: *Habet stellas in latere IV in quattuor angulis claras, et in cauda claras III [fiunt VII]. Sub iis maximum sidus* ⟨immo stella⟩ *adparet quod vocatur ‘polus’ a quibusdam, circum quod putatur totus orbis verti. Praedicti²³⁾ autem duo reliqui vocantur ‘choreutae de circuitu’. ‘Reliqui’ illi vocantur duo, quia cum polari cuius mentio proxime antecedit in unum ultro coniunguntur: tres igitur evadunt stellae, eaeque ob id ipsum in cauda quaerendae sunt, quae tribus repraesentatur. Iam res etiam in Epitoma expedita dummodo ad scholiastae verba exigatur. Quas Epitome dicit ηγουμένας, eae priores in cauda sunt ⟨δ̄ et ε̄⟩; posterior quae eadem κατωτέρα est ibidem & hodieque fertur polaris. Et hoc quidem ab altero teste confirmatur Hygino, quem de genuina ‘Catasterismorum’ forma si agitur restituenda nunquam praetereundum esse Robertus effecit. Is ex pleniore ‘Catasterismorum’ libro haec excerptis ⟨III, 1 = p. 59 Robert⟩: *Sed infra priores caudae stellas una est infima, quae ‘polus’ appellatur, ut Eratosthenes dicit; per quem locum mundus existimatur versari; reliquae vero duo choreutae dicuntur, quod circum polum versantur. Quae cum ita sint, iure quae- sieris, qua tandem ratione Petavius et Schaubachius probum Hygini testimonium — quod quidem iis aduersetur quam quod maxime — de medio sustulerint: negant simpliciter quod non iam licet negare, veram ‘Catasterismorum’ sententiam Hyginum esse adsecutum²⁴⁾.* Et hac quidem de controversia hactenus.*

23) ‘Praedicti’ illud Robertus adeo corruptum censet, ut de emendatione desperet. Fortasse ‘προηγούμενοι’ vertere voluit homo ille linguae graecae ignarus.

24) Ideler, Sternnamen p. 9 β Ursae minoris intelligere mavult: at haec non in cauda cf. Petavium p. 119.

Invenimus ‘Catasterismorum’ auctorem in ea stella poli mundani situm posuisse quae hodie polaris dicitur: id quod non modo mirum, quoniam tertio ante Christum saeculo exeunte haec eadem stella non minus 13° a vero polo distabat, sed in Eratosthene, qui ob accuratam caeli observationem ‘astronomiae conditor’ praedicatur, prorsus incredibile. Nam cum consentaneum sit, ad poli locum designandum eam ex clarioribus stellis eligi, quae proxime ad illum accedit, excusari in homine astronomiae mediocriter perito id non potest, quod duas fere eiusdem splendoris stellas — paenultimam Draconis quae α dicitur tertiae magnitudinis atque β Ursae minoris secundae magnitudinis — dimidio propiores esse polo boreali omnino non intellexit. Quod ut penitus perspicitur, harum trium intervalla, quae distabant a polo anno a. Chr. n. ducentesimo, ex Alberti Marthii astronomi Londinensis computatione adscribam:

α Draconis, β Ursae minoris, α Ursae minoris²⁵⁾.

$8^{\circ} 11'$. $7^{\circ} 42'$. $12^{\circ} 52'$.

Accedit aliud. Iam ante Eratostenem fuere qui rectum de poli situ iudicium tulerant Eudoxus Cnidius et Pytheas Massiliensis. Qui in eo consenserunt, quod omnes tres eas stellas, de quibus modo locuti sumus, nimium a polo remotas existimarent, quam ut ad eius sedem indicandam omnino adhiberi possent. Quo modo differant Hipparchus Bithynus memoriae reliquit²⁶⁾

25) Proxime abest ab hac computatione Hipparchus, cf. *Ptolemaei Geographiam* I 7, 4 (I p. 15 Nobbe): παραδίδοται δὲ ὑπὸ Ἰππάρχου τῆς μικρᾶς Ἀρχιονοῦ ὁ νοτιώτατος ἔσχατος δὲ τῆς οὐρᾶς ἀστὴρ ἀπέχειν τοῦ πόλου μοίρας $\frac{1}{3}$ καὶ δύο πέμπτα ($12^{\circ} 24'$): vides quam accurate astronomi antiqui observaverint.

26) Hipparchum et hoc loco et ceteris adscribo, qualis in codicibus a me conlatis legitur: Laurentiano (Plut. XXVIII cod. 39) s. XI membranaceo et Vaticano 191 bombycino, cuius indicem *Partheyus* (Mitteilungen d. Berl. Ac. d. Wiss. 1863 p. 374 s.) quamquam non satis accuratum edidit. Codicem s. XIII H. Keil (Philol. I p. 157), H. Diels s. XIII—XIV (D. G. p. 18 n.), *Partheyus* denique s. XIV—XV scriptum censem: adeo incertae rationes ad codicum graecorum aetatem defniendam palaeographicæ. Ipse eandem manum in codice Anthologiae Planudeae Britannico 16, 409 (Additions to the Manuscripts in the British Museum 1847 p. 201 s.) ex Italia advecto mihi videor cognovisse. Quo in codice fol. I^a fin. hoc exstat scholion: λοτέον ὅτι ἐν τοῖς

(τῶν Ἀράτον καὶ Εὐδόξου Φαινομένων ἐξηγήσεων α' p. 179 Petavius): Περὶ μὲν οὗ τοῦ βορείου πόλον Εὔδοξος ἀγνοεῖ λέγων· ‘ἐστὶ δέ τις ἀστὴρ μένων ἀεὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον· οὗτος δὲ ὁ ἀστὴρ πόλος ἐστὶ τοῦ κόσμου’. ἐπὶ γὰρ τοῦ πόλον οὐδὲ εἰς ἀστὴρ κεῖται, ἀλλὰ κενός ἐστι τόπος, ὃ παράκεινται τρεῖς ἀστέρες, μεντὸν τὸ σημεῖον τὸ κατὰ τὸν πόλον τετράγωνον σχῆμα περιέχει, καθάπερ καὶ Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης. Et de Pytheae quidem sententia tam aperte dixit Hipparchus, ut verbis parcere possim; de Eudoxo non item. Itaque ex Arato, impigro Eudoxi sectatore, huius de polo placitum suppleatur. Phaenomenorum v. 24 s. is polum borealem ita descriptsit:

*Καὶ μιν *(ἄξονα)* πειραίνουσι δύω πόλοι ἀμφοτέρωθεν·
ἀλλ' ὁ μὲν οὐκ ἐπίοπτος, ὁ δ' ἀντίος ἐκ βορέαο
ὑψόθεν *Ωκεανοῦ*· δύω δέ μιν ἀμφὶς ἔχουσιν
Ἄρκτοι ἄμα τροχόωσαι· τὸ δὴ καλέονται *Ἀμαξαι*·
καὶ τὴν μὲν Κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
τὴν δ' ἐτέρην *Ἐλίκην*· *Ἐλίκη* γε μὲν ἄγρες *Ἄχαιοι*
εἰν ἀλὶ τεκμαίρονται, ίνα χρὴ νῆσος ἀγινεῖν·
ἡ δ' ἐτέρη ὀλίγη μέν, ἀτὰρ ναύτησιν ἀρείων·
μειοτέρη γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι·
τῇ καὶ *Σιδόνιοι* ιδύντατα ναυτίλλονται.*

ἔχουσι κεφαλαῖα τμῆμασι κατ' ἀλφάβητον ταῦτα ἐκτέθειται ἡ μῶν πρὸς τοῦτο φιλοπονησάντων· χύμην γὰρ ἦν καὶ ἀναμίξ ἅπαντα ἐν τῷ ἀντιγράφῳ· κάντεῦθεν οὐδὲν διαφέρει τῷ ζητοῦντι ἐκάστου τῶν κεφαλαίων εὑρεσις ἦν, νῦν δὲ διαφέρει τῇ τάξει τῶν στοιχείων ἐφεπομένω. Fol. 69^a med. inscribitur: εν τῷδε τῷ ἐβδόμῳ τμήματι περιέχεται ἑταῖρικά τια ἀποφθέγματα, τὰ μὲν ὡς ἐγκώμια, τὰ δ' ὡς ἐπιστολαί, τὰ δ' ὡς ἀν ἔκαστον ἐτυχεν, δσα μὴ πρὸς τὸ ἀσεμνότερον καὶ αἰσχρότερον ἀποκλίνει· τὰ γὰρ τοιαῦτα πολλὰ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ ὄντα παρελίπομεν (*inest hoc in capite tota fere Theognidis recensio vulgaris fol. 76^b—84^b*). E tertia persona haec aliis in codicibus narrantur, cf. Wolters *de Epigrammatum Graecorum Anthologiis* p. 34. — Scholio fol. 92^b eadem manus prima inscripsit σχόλιον *Μαξίμου μοναχοῦ τοῦ Πλανούμονος*: patet cur etiam Vaticanum codicem post Planudem scriptum esse censeam. — Planudes Anthologiae codicem ab ipso anno 1302 exaratum Venetum 481 ferunt periti harum rerum existimatores velut Trevius ‘der sog. *Lamprias-Katalog der Plutarchschriften*’ (*Progr. Waldenburg i. Schl. 1873 p. 21 s.*), Diltheyus apud Finslerum *Kritische Untersuchungen zur Griech. Anthologie* p. 33 n. alii.

Aratus cum ex Eudoxi sententia Ursam minorem totam circa polum moveri diceret, extra huius Ursae sidus polum ponere debuit, in una scilicet stellarum quae inter illud et Draconem interiacent: tales ἀμορφώτους, quia ad figuram quandam conficiendam non pertinerent, antiqui vocare consuerunt²⁷⁾). Quae cum ita sint, dixit revera Catasterismorum auctor suo tempore hodiernam stellam polarem polo fuisse omnium proximam: quod Eratosthenes profecto contendere non potuit. In quo cum qui rem attigerunt egregie consentiant maximeque astronomi, quorum in hac quaestione ultima est auctoritas: non est cur pluribus erroris magnitudo demonstretur²⁸⁾).

2) Nullo antiquitatis tempore recte dici potuit circa stellam hodie polarem totum mundum circumverti. Quid? quod etiam nunc a polo $1^{\circ} 20'$ distat?²⁹⁾ At certe dictum est, ut vidimus. Quodsi dicendi quaedam libertas sive mavis neglegentia ita est adgnoscenda, ut ex tribus quas nominavi sat claris polaris ea stella quae proxime a polo videatur abesse appellata esse censeatur: iam oboritur quaestio, quando primum α Ursae minoris ceteris illis magis ad poli locum adpropinquaverit, idque adeo ut vel imperitorum oculis ista adpropinquatio facile percipi posset. Etsi igitur anno p. Chr. n. 400 trium illarum stellarum haec erat reapse proxima — haecce enim distabant intervalla polaria: $\bar{\alpha}$ Draconis 11° , β Ursae minoris $9^{\circ} 34'$, α eiusdem $9^{\circ} 33'$ — tamen, cum res sit de homine astronomiae imperito nescio quo,

²⁷⁾ Quomodo Eudoxus contra Hipparchum excusandus sit, *Delamberius* (*histoire de l'astronomie ancienne* I p. 110 s) monet. — Aratum adversus eundem Hipparchum voluit defendere qui isagogam pseudoeratosthenicam conscripsit, in qua (p. 263 *D'Etavie*) haec leguntur: ἀπερ (πέρατα ἄξονος) τινὲς μὲν ἀστέρας εἰναι μικροὺς ἔψασσαν (velut Eudoxus), ἔνιοι δὲ σημεῖα νοητά, καθάπερ καὶ Ἀράτος (et Hipparchus).

²⁸⁾ *Delamberius* l. c. p. 92. *E. Hoefer, hist. de l'astr.* Paris 1873 p. 159. *Schaubach.*, l. c.

²⁹⁾ Cf. *Hygin. IV 9*: Illud etiam videmus, in extrema cauda Draconis stellam esse, quae in se vertatur et in eodem loco constet. Quodsi omnes stellae vagae feruntur, hanc quoque moveri necesse est. Quod non evenit. Igitur necesse est, mundum quoque, non stellam verti. Locum adfero, quia antea l. c. (*supra* p. 8) α Ursae minoris Catasterismos secutus pro polari habuit.

idem vel ante illud saeculum dici potuisse consentaneum est. Itaque hac ratione, quia posita est in coniectura tantum eaque incerta, nolo amplius procedere.

Quid igitur nunc probatum est? Nimis illam ‘Catasterismorum’ particulam, qua ista de polo sententia refertur, non posse ab Eratosthene esse scriptam. At parata est ea excusatio, qua Robertus in libelli recensione saepenumero utitur, nobis hic rem non esse cum Eratosthene ipso sed cum protervo quodam libelli interpolatore. Et hoc quidem, quoniam causam non video interpolandi, aegre sed tamen aegre largior, modo iam tertio post Chr. saeculo, quo fuit Gerinanici scholiasta (cf. *Robert p. 9, adn. 11*), et ante Hyginum istam ‘interpolationem’ in Catasterismorum exemplaribus sedem occupasse mihi concedatur.

2.

De Ursa maiore Hipparchus postquam Eudoxi et Arati eiusque interpretis Attali placita impugnavit, hunc in modum praedecessorum suorum iniecit mentionem (p. 184 *Petavius*): *Καθόλου τε οἱ ἀρχαῖοι πάντες τὴν Ἀρκτον* (maiores scil.) *ἐκ τῶν ἐπτὰ μόνων ἀστέρων διετύπουν*. Veterum numero cum vel Attalus Hipparchi aequalis insit etiam Eratostenem significari, cuius inventa astronomica diligentissime examinavit teste Strabone Hipparchus, per se adparet. Quodsi ‘Catasterismi’ reapse sunt Eratosthenis, postulandum est, ne plus septem Helices stellas referant. Evolvimus libellum: 23 invenimus, cum non plus 27 — exceptis informibus (*ἀμορφώτοις*) — ipse enumeret Claudius Ptolemaeus. Aut igitur Hipparchus turpiter mentitur aut stellarum Helices index is, quem exhibent Catasterismi, ab Eratosthene est alienus. Utrum sit praferendum haesitare non licet. Quamquam enim errasse constat interdum Hipparchum, id profecto cendum est, ne virum procul dubio sincerum, ut aliis obtrectando suae inserviret gloriolae, mendacium finxisse arbitremur. Credenda sunt quae in epistula Aeschrioni inscripta, quam operi illi praemisit, de se ipse profitetur (p. 172 *Petavius*): *Τοῦτο δὲ ποιῆσαι* (scil. Eudoxum et Aratum emendare) *προεθέμην οὐκ ἐκ τοῦ τοὺς ἄλλους ἐλέγχειν φαντασίαν ἀπενέγκασθαι προαιρούμενος*

(κενὸν γὰρ καὶ μικρόψυχον παντελῶς· τούναντίον δὲ δεῖν οἴομαι πᾶσιν ἡμᾶς εὐχαριστεῖν, ὅσοι τῆς κοινῆς ἐνεκεν ὀφελείας ἴδιᾳ πονεῖν ἀναδεχόμενοι τυγχάνουσιν) ἀλλ' ἐνεκα τοῦ μήτε σὲ μήτε τοὺς λοιποὺς τῶν φιλομαθῶν ἀποπλανᾶσθαι τῆς περὶ τὰ φαινόμενα κατὰ τὸν κόσμον θεωρίας· ὅπερ εὐλόγως πολλοὶ πεπόνθασιν. — Accessimus ad eam quaestione partem, in qua iam rerum summa versatur. Nam omnino quaerendum est, num stellarum catalogi, quos unicuique sideri ‘Catasterismi’ subiciunt, possint per temporum rationes ab Eratosthene confecti esse. Quam rem etsi in transcursu hi illi tetigere — sive ut negarent simpliciter sive ut adfirmarent — tamen, qui probo argumento alteram utram sententiam stabiliret, nemo adhuc exstitit. Videor igitur mihi operae pretium facturus esse, si componam omnia quae in hac causa profungi possint.

Ac primum quidem quod breviter monuit Robertus (*p. 33 s.*), cum Arati Phaenomenis stellarum indices minime congruere, adeo est manifestum, ut verba nolim perdere. Itaque ab homine qui Aratum commentario vellet instruere, eos esse conditos suo iure idem negavit Robertus. Qui hinc quidem recte exorsus minus tamen recte statim concludit pro catalogorum auctore Eratostenem necessario esse habendum: sunt alii sat multi, qui in censum veniant, velut ut eum adferam, qui ob id ipsum a veteribus saepe numero laudatur, Hipparchus. Alia igitur circumspicienda est expediendi ratio, nec frustra illa quidem quaeritur. Testis enim prodit cui hisce in rebus fidem nemo tam erit audax ut deroget Claudius Ptolemaeus. Qui in ‘Magnaes Syntaxis’ libro VII (*= vol. II p. 2 s. Halma*) de origine stellarum indicum ita disseruit: . . . ἐνεκεν δὲ τοῦ τὴν σφαῖραν αὐτῶν (τῶν ἀπλανῶν) ὄλην, ἀφ' ἣς ὥσπερ προσπεφυκότες περιφέρονται, καὶ αὐτὴν φαίνεσθαι ποιουμένην εἰς τὰ ἐπόμενα καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς πρώτης φορᾶς μετάβασιν ἴδιαν καὶ τεταγμένην, οὐκέτ' ἀν ἀρμόζοι καὶ ταύτην ἀπλανῇ καλεῖν· ἐκάτερον γὰρ τούτων οὕτως ἔχον εὐρίσκομεν, ἐξ ὧν γε ὁ τοσοῦτος χρόνος ὑποβάλλει, καὶ τοῦ ‘Ιππάρχου μὲν ἔτι πρότερον, ἀφ' ὧν εἶχε φαινομένων, ἐν ὑπονοίᾳ τούτων ἀμφοτέρων γεγονότος, ὥστε μέντοι περὶ τοῦ πλείονος χρόνου στοχάσασθαι μᾶλλον ἡ διαβεβαιώσασθαι διὰ τὸ πάνυ ὀλεγαῖς

πρὸς ἔαντοῦ περιτετυχηκέναι τῶν ἀπλανῶν τηρήσεσι, σχεδόν τε μόναις ταῖς ὑπὸ Λριστύλλου καὶ Τιμοχάριδος ἀναγεγραμμέναις καὶ ταύταις οὕτε ἀδιστάκτοις οὕτε ἐπεξεργασμέναις, καὶ ἡμῶν δ' ἐκ τῆς τῶν νῦν θεωρουμένων πρὸς τὰ τότε συγκρίσεως τὴν αὐτὴν κατάληψιν εὑρισκόντων, ἥδη μέντοι βεβαιοτέρας τῷ καὶ ἀπὸ πλείονος χρόνου τὴν ἔξετασιν γεγενῆσθαι καὶ τὰς τοῦ Ἰππαρχον περὶ τῶν ἀπλανῶν ἀναγραφάς, πρὸς ἃς μάλιστα πεποιήμεθα τὰς συγκρίσεις, μετὰ πάσης ἔξεργασίας ἡμῖν παραδεδόσθαι.

ὅτι μὲν οὖν οὐδεμίᾳ μετάπτωσις γέγονεν οὐδὲ μέχρι τοῦ δεῦρο τῆς πρὸς ἄλλήλους αὐτῶν θέσεως, ἀλλ' οἱ κατὰ τὸν Ἰππαρχον τετηρημένοι σχηματισμοὶ καὶ νῦν ἀπαραλλάκτως οἱ αὐτοὶ θεωροῦνται, καὶ οὐ μόνον οἱ τῶν ἐν τῷ ζῳδιακῷ πρὸς ἄλλήλους ἥτινοι ἔξωθεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὅμοιώς ἔχοντας, ὅπερ ἂν συνέβαινεν, εἰ μόνοι, καθ' ἣν ἐκτίθεται πρώτην ὑπόθεσιν ὁ Ἰππαρχος, οἱ περὶ τὸν ζῳδιακὸν αὐτὸν ἀστέρες ἐποιοῦντο τὴν εἰς τὰ ἐπόμενα μετάβασιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῷ ζῳδιακῷ πρὸς τοὺς ἔξωθεν αὐτοῦ καὶ ἀπωτέρω, γένοιτο μὲν ἂν εὐκατανόητον καὶ παντὶ τῷ βουλομένῳ προσάγειν τὴν ἔξετασιν καὶ φιλαλήθως ἀναθεωρεῖν, εἰ τὰ νῦν φαινόμενα συμφώνως ἔχει ταῖς καθ' ἐκεῖνον ἀναγραφαῖς.

Dixit igitur Ptolemaeus, qui primum stellarum composisset catalogum fuisse Hipparchum: potestne clarius quicquam dici? Sic igitur statuendum est: cum neque Hipparchus neque Ptolemaeus, quorum uterque ut par est Eratosthenis opera astronomica pernovit, catalogum quendam stellarum Eratosthenis adgnoscat immo satis abiudicet, libellus qui fertur Eratosthenis auctoritatem ementiri³⁰⁾ est censendus.

3.

Postquam de Hipparchi catalogo edocti sumus, quendam Epitomes locum adgrediamur, qui Robertum admodum vexavit. *P. 134 s* de Pliadum catasterismo haec leguntur: *Μεγίστην δὲ ἔχουσι δόξαν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐπισημαίνουσαι καθ' ὥραν· Θέσιν δὲ ἔχουσιν*

³⁰⁾ Accedit tertium Theonis astronomi saec. IV p. Chr. n. testimonium: de quo cf. *adn.* 68.

εν μάλα κείμεναι κατὰ τὸν Ἰππαρχον τριγωνοειδοῦς σχῆματος. Ultima verba si genuina sunt, libellus ob temporum rationes Eratostheni est abiudicandus, quoniam post illum Hipparchum constat floruisse. Contra qui Eratosthenis defendunt auctoritatem, ii verba illa expellere pro interpolatis fere coguntur idque post Fellum, primum editorem Oxoniensem, et Schaubachium fecit Robertus hac usus argumentatione (p. 31): „*In Hipparcho haec verba frustra quaesivi. Exstant autem in scholiis Arateis p. 74, 13 Bekker: Καὶ ἔχουσι σχῆμα τριγωνον οὐ νή βάσις ἐπ' ἀνατολὴν τέτραπται· Νίκανδρος μὲν οὖν ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ Ταύρου τίθησιν αὐτάς.*

αἱ δὲ ὑπὸ Ταύρου
δικαιήν ψαίρουσαι διίζωνες φορέονται.

ὁ Ἰππαρχος δὲ οὐκ ἐπὶ τοῦ Ταύρου (καὶ γὰρ αὐτὸς ἡμετομον τον Ταῦρον ποιεῖ) φησὶ δὲ τῷ μὲν ποδὶ τοῦ Περσέως μᾶλλον αὐτὰς πλησιάζειν, πόρρω δὲ εἶναι τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος. Atque haec sane in Hipparcho leguntur (p. 12 Victorius): *Oι γὰρ ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδὶ τοῦ Περσέως βά λαμπροὶ καὶ ἔτι ἐν τῇ ἀριστερᾷ κνήμῃ πολλῷ ἐγγίνοντες εἰσι τῶν Πλειάδων ἥπερ τὸ ἀριστερὸν γόνυ. Vnde non inepte configas verba, quae modo ex Epitome attuli, ex scholiis Arateis ab interpolatore addita esse, qui Hipparchi mentionem paullo post obviam ad praecedentia quoque perperam rettulerit. Adde quod verba ceterum iam Schaubachio suspecta neque apud Hyginum neque in scholiis in Germanicum conscriptis exstant*“. Posteriore argumento tum demum uti licebit, postquam id quod priore loco Robertus posuit omni dubitatione erit exemptum. Nam sat multa inveniuntur quae, etsi et ab Hygino et a scholiastis Germanici omissa sunt, nihilo tamen secius ad genuinam ‘Catasterismorum’ formam iudice vel Roberto pertinent. Verum autem est quod in superstite Hipparchi contra Eudoxum et Aratum opere bonum illud Epitomes reperiri testimonium negavit Robertus; inde quod interpolatum censet, probare hoc amplius non possum. Primum enim ubi tandem aptius illud existisse existimandum sit quam in stellarum catalogo Hipparcheo, scire velim. Porro — ut credam quod mihi videtur

incredibile — iam meo iure flagito, ut interpolatoris ratio sive fons monstretur. At neutrum potest praestari: de scholio enim Arateo egregie fallitur Robertus, quode infra dicendum est. Quodsi de simplici interpolatione cogitare non licet, quid de loco illo tam difficiili ipse iudicem, ex me quaerat quispiam. Audio: nec ullam relictam video explicationem nisi eam, ut is qui libellum conscripsit revera Hipparchi aetatem ante Eratosthenem posuisse existimetur. Audax videbor fateorque ingenue, cum primum ad illam deveni conclusionem, nimis audacem me mihi ipsum visum esse. Itaque id litterarum genus, quocum Catasterismi cohaerent, perlustravi, num fortasse alibi quoque gravis iste error quem statuo deprehendatur: duo in scholiis Arateis inveni testimonia, quae tamen pro uno habenda sunt. Ac primum quidem Nicetas scholiasta Arati Marcianus³¹⁾ de Ophiucho haec adnotat *ad v. 83:*

‘Ο δ’ ἐμμενὲς εὗ ἐπαρηρώς
ποσὶν ἐπιθλίβει μέγα Θηρίον ἀμφοτέροισιν

ὅ δὲ Ὁφιοῦχος ἀσφαλῶς δι’ ὅλου βαίνων ἀμφοτέροις τοῖς ἑαυτοῦ ποσὶ τὸ μέγα Θηρίον τὸν Σκορπίον ἐπιθλίβει καὶ πατεῖ τῷ μὲν ἀριστερῷ ποδὶ ἐπὶ τοῦ δφθαλμοῦ βαίνων, τῷ δὲ δεξιῷ ἐπὶ τοῦ Θώρακος. Εὐδόξῳ δὲ καὶ Ἰππάρχῳ ἀρχαιοτέροις οὐσιν Ἀράτον οὐ δοκεῖ ἀμφοτέρους τοὺς πόδας τοῦ Ὁφιούχον βεβηκέναι επὶ τοῦ Σκορπίον ἀλλὰ μόνον τὸν ἔτερον· τὸν δὲ ἔτερον ὑπὸ τὸν Σκορπίον δοκεῖ εἶναι καὶ μὴ φαίνεσθαι ὅλως τὸν ταρσόν· ίνα οὖν μὴ δῶμεν αὐτὸν Εὐδόξῳ καὶ Ἰππάρχῳ δοκίμοις οὐσιν ἐναντιοῦσθαι, ἀρμόσωμεν³²⁾ αὐτοῦ τὸ δητὸν πρὸς τὴν ἔκδοσιν οὕτως· ὁ δ’ ἐμμενὲς εὗ ἐπαρηρώς ποσίν, εἴτα μέγα³³⁾ ἐπιθλίβει Θηρίον τῷ ἐνὶ ποδὶ κατ’ ἀμφότερα. ὁ

³¹⁾ Idem Lycophronis commentarium compilavit. Codicem enim Marcianum 476 s. XI.a Niceta esse scriptum docet haec in folio 32* adnotatio: κἀνταῦθα συνήθροισι λεξικοῦ λεξεις | Νικήτας οὐλάχιστος τῶν Διακόνων <cf. Scheer, mus. Rhen. XXXV (1879) p. 281 s, ed. Lycophronis p. VI>. — Ad codicem Marcianum solum scholia Aratea recensenda esse facile potest demonstrari.

³²⁾ ἀρμόσωμεν cod.

³³⁾ εἴτα μέγα in codice nunc deletum sumpsi ex apographis.

γὰρ εἰς ποῦς κεῖται μεταξὺ τοῦ³⁴⁾ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ θώρακος.
Succedat alter locus qui exstat in scholio ad v. 754

*Οσσα τ' ἀπὸ ζώνης εἰς ἔσχατον Ὡρίωνα
νὺξ ἐπιδινεῖται . . .*

καὶ ἔμαθες ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων φησίν, ὅσα ἀπὸ τῆς ζώνης τοῦ Ὡρίωνος πάλιν εἰς αὐτὸν τὸν Ὡρίωνα ἡ νὺξ ἄστρα ἐπιφέρει· βούλεται δὲ περὶ πάντων εἰπεῖν τῶν ἀπλανῶν καὶ ὅσα ἀπὸ τοῦ κυνὸς εἰς αὐτὸν τὸν κύνα· προεῖπον δὲ περὶ τῶν ἄλλων — πολλοὶ γὰρ οἱ πρὸ Λαράτου — οἱ περὶ Εὔδοξον καὶ Ἰππαρχον καὶ ἄλλοι τινές· ἥρξατο δὲ ἀπὸ Ὡρίωνος, ὅτι ὑπόκειται Καρκίνῳ καὶ ὅτι μάλιστα εἰς αὐτὸν οἱ πλέοντες ὁρῶσι καὶ ὅτι νότιός ἐστιν· ἐκ δὲ τῶν νοτίων μερῶν καὶ ἀεὶ ἐκδέχονται ἐσόμενον χειμῶνα. Eo argumentando pervenimus, ut eundem de Hipparcho errorem qui in scholiis Arateis adparet in ‘Catasterismorum’ libello intellegamus. Alter igitur quaerendus est qui rem invenerit primusque litteris mandarit, alter qui crediderit. Credulus iste cur ‘Catasterismorum’ compilator, auctor rei cur interpres Arateus is, cuius in Nicetae commentario vestigia certa patefecimus, fuisse censendus sit, ultiro nunc conligitur.

4.

De Genicularii figura veteres astronomi valde inter se dissentunt, cuin alii dextro genu alii sinistro eum fingant innixum pedeque altero caput serpentis prementem. Qui dissensus ne ex dubia sideris ipsius imagine natus esse videatur, ipse caeli prohibet aspectus, quoniam aperte sinistro pede serpentem calcat, dextro genu inclinatur. Itaque ex diversa describendi ratione excusatio ita videbitur petenda, ut alii a spectatore alii a sidere proficiisci dicantur. Tamen ne ita quidem quaestio solvitur: singula potius testimonia nunc examinanda sunt. Qua in re cum praeiverit vir summus Hipparchus, ducem eum sequamur (p. 181 s Petavius): *Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἔγγόνασι παρεωρακέναι μοι δοκοῦσιν ὅ τε Εὔδοξος καὶ Ἀρατος ἄλλ' οὐ διημαρτηκέναι εἰπόντες τὸν δε-*

³⁴⁾ μεταξὺ τοῦ nunc in codice abscissum sumpsi ex apographis.

ξιὸν πόδα ἐπὶ μέσης τῆς κεφαλῆς τοῦ Λράκοντος κεῖσθαι· ὁ μέντοι γε Ἀτταλος παρὰ τὸ βούλημα τοῦ ποιητοῦ δοκεῖ μοι τὸ ἡμιστίχιον μετατιθέναι γράφων οὕτως·

μέσσου δ' ἐφύπερθε καρήνου·

καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Λράκοντος ἔξω τοῦ κόσμου στρέψων, ίνα γένηται „αὐτὸ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς κεφαλῆς κατὰ τὸν πόδα“. τά τε γὰρ ἀστρα πάντα εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ κόσμου μέρος ἀπεστραμμένα ώς ἔφην ἀστροθετεῖται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῖς Ἀράτον καὶ ἐν πᾶσι τοῖς βιβλίοις γράφεται·

,μέσσῳ δ' ἐφύπερθε καρήνῳ
δεξιτεροῦ ποδὸς ἄκρον ἔχει σκολιοῦ (Λράκοντος)³⁵⁾“.

πρὸς δὲ τοῦτο καὶ τὸν σχηματισμὸν ἡμῖν τοῦ Ἐγγόνασι καὶ τὴν θέσιν διασαφεῖν βουλόμενος ὁ Ἀράτος εὐλόγως ἀν σημαίνοι καὶ ποιος αὐτοῦ ποὺς κεῖται ἐπὶ τῆς τοῦ Λράκοντος κεφαλῆς· οὐ γὰρ ἄλλως παρατίθησι τὴν τοῦ Λράκοντος κεφαλήν, ἀλλ' ίνα τῇ θέσει τοῦ Ἐγγόνασι παρακολουθῶμεν, ὅπερ καὶ ἐπ' ἄλλων πλεύονων ποιεῖ· καθάπερ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἐγγόνασι τὰ ἄλλα αὐτοῖς μέρη φησίν·

νώτῳ μὲν Στέφανος πελάει, κεφαλῇ γε μὲν ἄκρη
σκέπτεο πὰρ κεφαλῆν Ὁφιούχεον·

καὶ ἐπὶ τῇ Λύρᾳ φησίν·

γούνατι οἱ σκαιῶ πελάει·

καὶ ώς ἐπὶ τοῦ Περσέως·

ἄγχι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγοννίδος ἥλιθα πᾶσαι
Πληιάδες φορέονται·

καὶ πάλιν·

καὶ οἱ δεξιτερὴ μὲν ἐπὶ κλισμὸν τετάνυσται
πενθερίου διφροίο·

καὶ ώς ἐπὶ τοῦ Ὁρνιθός φησιν (279 s)·

... κατὰ δεξιὰ χειρός
Κηφείης ταρσοῦ τὰ δεξιὰ πείρατα φαίνων·

³⁵⁾ Λράκοντος *codd.* *om.*

καὶ ἐπ' ἄλλων δὲ πλειόνων τὰς παραθέσεις τῶν ἀστρων διασα-
φῶν σημαίνει, πότερον τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερὰ παράκεινται.

"Οτι δὲ παρόραμά ἐστι τοῦ Εὐδόξου καὶ τοῦ Ἀράτου τὸ περὶ
τὸν πόδα καὶ οὐχ ἀμάρτημα, δῆλον γίνεται ἐκ τῶν λοιπῶν τῶν
λεγομένων ὃντες ἔκατέρου περὶ τοῦ Ἐγγόνασιν· περὶ μὲν γὰρ
Λύρας <270 s>

'καὶ δ' ἔθετο' φησί 'προπάροιθεν ἀπενθέος εἰδώλοιο
οὐρανὸν εἰσαγαγών· τὸ δ' ἐπὶ σκελέεσσι πέτηλον
γούνατι οἱ σκαιῶ πελάει'.

τὸ δὲ πρὸς τῇ Λύρᾳ σκέλος ἐστὶ κείμενον ἐπὶ τῆς τοῦ Δράκοντος
κεφαλῆς· πάλιν δὲ περὶ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἐγγόνασι λέγων φησίν
<612 s>·

μόνην δ' ἐπὶ Χηλαὶ ἄγουσι
δεξιτερὴν κυήμην, αὐτῆς ἐπιγονιδος ἄχρις,
αἱεὶ γνύξ, ἀεὶ δὲ Λύρῃ παραπεπηῶτος·

ἄλλη πρὸς τῇ δύσει κυήμη ἐστὶν ἡ προανατέλλουσα· καὶ οὐκ
ἔστιν αὕτη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Δράκοντος· δῆλον οὖν ὅτι ἐκεί-
νην ἀριστερὰν λέγει· συμφωνῶν δὲ τούτοις καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς
τοῦ Λέοντος φησιν <591 s>·

αὐτὰρ ὁ γε γνύξ
ῆμενος ἄλλα μὲν ἥδη, ἀτὰρ γόνυ καὶ πόδα λαιόν
οὗπω κυμαίνοντος ὑποστρέφει Ὁκεανοῖο·

φανερὸν οὖν ἐκ πάντων γίνεται, διότι τὸ ἀριστερὸν σκέλος φησὶ
καθήκειν ἐπὶ τὴν τοῦ Δράκοντος κεφαλήν³⁶⁾.

36) P. 174b Petav. idem Hipparchus de eadem re ita disputat: ἐπὶ δὲ τοῦ Ἐγγόνασιν ὁ μὲν Εὐδόξος φησιν· 'παρὰ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὁφεως ὁ Ἐγγόνασιν
ἔστιν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τὸν δεξιὸν πόδα ἔχων· ὁ δὲ Ἀράτος

μέσσῳ δ' ἐφύπερθε καρήνω
δεξιτεροῦ ποδὸς ἄκρον ἔχει σκολιοῦ Δράκοντος'.

εξ οὗ καὶ μάλιστα φανερὸν γίνεται τὸ προκείμενον· παρ' ἐκάστῳ γὰρ αὐτῶν
ἡγνόηται· τὸν γὰρ ἀριστερὸν πόδα ἔχει ὁ Ἐγγόνασιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ
Δράκοντος, καὶ οὐ τὸν δεξιόν. Vides Hipparchum minus accurate hic dispu-
tasse quam loco supra tractato. Itaque Robertus cum hoc solo uteretur

Libenter nos Hipparcho concedimus Aratum — Eudoxi exemplum secutum — in describendi caeli partibus ita non sibi constitisse, ut Genicularium genu dextro faceret innixum, cum ex suo dicensi more laevum dicere deberet: loci difficultas optime ita expeditur. Neque iniuria Attalum idem reprehendit Hipparchus, quod poetam erroris crimine purgatus et inauditam interpretationem et violentam proposuisset coniecturam. Etenim scribi iussit:

μέσσου δ' ἐφύπερθε καρήνου
δεξιτεροῦ, ποδὸς ἄκρον ἔχει σκολιοῖο Δράκοντος

vertitque ‘pedem extremum habet supra medium dextrum Draconis tempus’. Quod quamquam cum rerum veritate consentit, ea tamen de causa, quam supra exposuit Hipparchus, nobis abiciendum est: uter enim pedum significaretur, dici secundum Arati describendi morem omnino debuit. Nihilo tamen secius fuere qui Attali commentum adprobarent: de Hygino hoc monuit Robertus (p. 234). Res sane e certissimis est, conferas modo, quomodo (II 6 p. 41, 13) loquatur: *sinistro pede capitilis eius dextram partem opprimere conatur*. Porro Attalum ipse ‘Catasterismorum’ auctor sequitur, quamvis secus videatur Roberto (cf. p. 64 Rob.): ‘Εστὶ δὲ ὁ μὲν Ὅφις μετέωρον ἔχων τὴν κεφαλὴν· ὁ δὲ ἐπιβεβηκὼς αὐτῷ τεθεικὼς τὸ θν γόνυ, τῷ δ' ἐτέρῳ ποδὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐπιβαίνων. Cur enim tam obscure de sideris forma scriptor loquatur causa exploranda est. Et Robertus quidem quod ‘caute’ eum dicit suam retinuisse sententiam, probari nullo pacto potest, quoniam cautus in re manifesta fuisse. Quid vero? si ex quaesita quadam versuum de quibus agitur interpretatione verba ista explicanda sunt? Fac enim interpretem nescio quem Attali scripturam

p. 234, rem non potuit confiscare. — Buttmannus difficultatem ut tolleret λὰξ ἐτέρον ποδός pro δεξιτεροῦ ποδός coniectavit ingeniose quidem, sed cum omnium codicum qui Hipparchi tempore extiterunt auctoritati aduersetur inutiliter (cf. praeclaram Buttmanni commentationem cui inscripsit ‘Ueber die Entstehung der Sternnamen auf der Griechischen Sphaere’ = Abh. d. Berl. Acad. d. Wiss. 1826 p. 45 s.).

μέσσον δ' ἔφύπερθε καρήνου
δεξιτεροῦ, ποδὸς ἄκρον ἔχει σκολιοῖο Λράκοντος

accurate reddere voluisse: δεξιτεροῦ illud quoniam ad καρήνου referretur, nudum ponere pedem nonne coactus erat? Prompsit igitur cum Hyginus tum Catasterismorum compilator ex interprete quodam Arateo, qui Attali coniecturam erat amplexus³⁷⁾.

Genicularii catasterismum priusquam dimittam, alterum Epitomes locum tractabo, ut alterum statim commentarii eiusdem vestigium ibi commonstrem. Aratus enim ⟨63 s⟩ neque se ipsum fatetur neque alium quemquam de Genicularii persona quicquam indagasse: quam ob rem εἴδωλον suo iure eum nominavit:

*Tῆς ἀγχοῦ μογέοντι κυλίνδεται ἀνδρὶ ἐοικός
εἴδωλον· τὸ μὲν οὗτις ἐπίσταται ἀμφαδὸν εἰπεῖν,
οὐδ' ὅτινι κρέμαται κεῖνος πόνῳ· ἀλλά μιν αὗτως
Ἐγγόνασιν καλέονσιν.*

Nescit Aratus Panyasidis quae fertur narratiunculam, qui Herculem in Geniculario investigavit contra Draconem Hesperidum pugnantem. Panyasidi igitur — si revera iam Panyasis Herculem ad Genicularii sidus rettulit — ceterisque, qui eius situm fabellis explicare studebant, non fuit εἴδωλον ut Arato sed certus quidam heros ob res gestas in caelo constitutus. Iam quid de ‘Catasterismis’ fiet, qui Panyasidis historiola exposita hunc in modum desinunt ⟨p. 64 Rob.⟩: “ΟὭεν ἐπιτελεσθέντος τοῦ ἔργου μετὰ μεγίστου κινδύνου ἄξιον ὁ Ζεὺς υρίνας τὸν ἄθλον μνήμης ἐν τοῖς ἀστροῖς ἔθηκε τὸ εἴδωλον κτλ. „εἴδωλον suspectum ac fortasse ex Arati versu 64 interpolatum“ adnotat Robertus. At cui bono haec inseruisset interpolator? Certe narratiunculam claram per se atque distinctam admodum iste quisquis fuit tali additamento de industria ita obscurasset, ut sine plena Arati cognitione omnino intellegi non posset. Sana

³⁷⁾ Tatianus *Or. ad Graecos c. XVI* ⟨p. 42 Worth. Oxonii 1700⟩ nimis loquitur obscure: ζῷον πονηρὸν ὁ Ἐγγόνασιν ἐπιθίβει.

autem atque perspicua omnia, dummodo Genicularii catasterismum ita ut nunc exstat apud quendam Arati enarratorem descriptum esse concedatur: aptissime enim hic communem omnium cuiusvis temporis interpretum consuetudinem secutus Arati ‘εἰδωλον’, quod ei explicandum erat, in commentariolo hoc ipso nomine iterum significavit.

5.

‘Catasterismi’ enumeratis secundum Arati ordinem sideribus fixis ita Procyonem concludunt *(p. 192 Rob.)*: *Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἀστρα γίνεται ἐν τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ, ὃν ὁ Ἡλιος διαπορεύεται ἐν τῷ μησίν· διόπερ καὶ τὰ ζῳδια τούτου ἴσαριθμά ἔστιν.* Deinde disputatur ‘περὶ τῶν πέντε ἀστέρων τῶν καλούμένων πλανητῶν διὰ τὸ κίνησιν ἔχειν ἴδιαν αὐτούς’. Illud ‘τὰ μετὰ ταῦτα ἀστρα’ necessario ad planetas, qui deinceps describuntur, trahendum esse cum videret Robertus, sententiam quae inde evaderet non modo admitti posse negavit verum eo processit, ut prorsus ineptam iudicaret *(p. 192 n)*. Hinc exorsus sagacem de ‘genuini operis’ dispositione protulit conjecturam. ‘*Ex his verbis* inquit, ‘*quae in Catasterismis inepta sunt, concludo in Catalogis*’ — ita illud vocat opus genuinum quod opinatur — ‘*Zodiaci signa coniuncta post cetera sidera sed ante lacteum circulum enumerata fuisse*’. Et huic quidem de ‘Catalogis’ sententiae postea suo loco mea opponam argumenta: nunc verba illa, quae adscripsi, a planetarum mentione separanda esse nego equidem atque denego. Fugit enim Robertum aperta paraphrasi in ‘Catasterismis’ hos Arati versus esse expressos 454 s.:

Oἱ δὲ ἐπιμήξ ἄλλοι πέντε ἀστέρες οὐδὲν ὄμοιοι πάντοθεν εἰδώλων δυοκαίδεκα δινεύονται. οὐκ ἀν εἴ τε εἰς ἄλλους ὄροντας ἐπιτεκμήραιο κείνων ἥχι κέονται, διπεὶ πάντες μετανάσται.

Neque tamen omnia hac ratione enodantur. Videndum enim est cur in talem Phaenomenorum conexum Solis mentionem ipse intulerit Catasterismorum auctor, cum inter planetas neque apud Aratum, quippe cui cursu sat fixo sibique constanti

ferri videretur, neque apud ipsum illum enumeretur. Rei quid sit, scholiis in Aratum Marcianis docemur, quae *ad v. 455* doctam hanc exhibent disputatiunculam:

Πάντοθεν εἰδώλων] πάντοθεν φέρονται ἡρμοσμένην ἔχοντες τάξιν· ἔχει δὲ οὐτως· ὁ οὐρανὸς οὐκέτι ζώνας ἔχει οὐκέπιψανούσας τοῦ ζωδιακοῦ ἀλλ' ἀπηρτημένας ἐξ αὐτοῦ· τὴν μὲν πρώτην ἔχει ὁ Κρόνος· τὴν δὲ δευτέραν ὁ Ζεύς· τὴν δὲ τρίτην ὁ Ἀρης· τὴν δὲ τετάρτην ὁ Ἡλιος· τὴν δὲ πέμπτην Ἀφροδίτη· τὴν δὲ ἕκτην Ἐρμῆς· τὴν δὲ ἑβδόμην Σελήνη· καὶ ὁ μὲν ζωδιακὸς κύκλος ἀνώτερος αὐτῶν ἐστιν· αὐτοὶ δὲ εἰς ἴδιον κύκλον κεῖνται· ὑποκάτωθεν δέ εἰσι τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου ταπενότεροι τῶν ἀπλανῶν· ἄλλοις <δὲ> ἐν ἄλλῳ ὑψει κατὰ τὸν ζωδιακὸν κύκλον πλανῶνται ἐκτρεπόμενοι τῆς ἵσης ὁδοῦ, δι' ἣς τὸν Ἡλιον ἐπινοοῦμεν φερόμενον· καὶ ὁ μὲν Κρόνος εἰς ἔκαστον ζωδίον ἐνιαυτοὺς δύο καὶ μῆνας ἐξ· μείζων γὰρ αὐτοῦ ἡ περιφορά, ὡς ἀνύειν πάντα τὸν ζωδιακὸν δι' ἐτῶν τριάκοντα, τὸν δὲ Δια δι' ἐτῶν δώδεκα· τὸν δὲ Ἀρεα εἰς ἔκαστον ζωδίον ἡμέρας τεσσαράκοντα πέντε καὶ τὸν πάντα κύκλον ἀνύειν εἰς ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας τέσσαρας· ὁ δὲ Ἡλιος εἰς ἔκαστον ζωδίον ποιεῖ μῆνα καὶ τὸν κύκλον εἰς ἐνιαυτὸν πληροῖ. ἡ δὲ Ἀφροδίτη κτλ. Scholiasta cum id ageret — quod saepius attendere licet — ut Arati doctrinam ad recentioris astronomiae progressus exigeret, non quinque sed septem nominavit planetas adsumptis Sole et Luna, qui ab Arato seorsum tractantur. Cum hoc interpretis consilio etiam Solis commemoratio a Catasterismis innecta cum unice cohaereat, ex commentario quodam Arateo — eodem scilicet quem antea indagavimus — necessario repetenda est ea unde hoc in capitulo profecti sumus de Planetis disputatiuncula³⁸⁾.

38) Componam cetera paraphraseos Arateae exempla potissima, in quibus si quae inveniuntur ad Arati verba additamenta in scholiis redeunt.

Draco: 45 s τὰς δὲ δι' ἀμφοτέρας οἷη ποταμοῖο ἀπορρόξ ελλεῖται μέγα θαῦμα Αράκων.

Cf. Cat. III οὐτός ξτιν ὁ μέγας τε καὶ δι' ἀμφοτέρων τῶν Ἀρκτων κείμενος.

Anguitenens: 82 s ἀμφότεραι δ' Ὁφιος πεπονειαται, ὃς δα μάλιστα

δινεύει Ὁφιοῦχον· ὁ δ' ἐμμενὲς εῦ ἐπαρηρώς ποσσὶν ἐπιθλίβει μέγα θηρίον ἀμφοτέροισιν Σχορπίον ὀφθαλμῷ τε καὶ τν θώρηκι βεβηκώς ὄρθος (cf. schol.).

6.

De equi catasterismo *(XVIII p. 120 Robert.)* ita exponitur: Ἄρατος μὲν οὖν *(v. 216 s)* φησι τὸν ἐπὶ Ἐλικῶνος εἶναι ποιήσαντα κρήνην τῇ ὄπλῃ, ἀφ' οὗ καλεῖσθαι "Ιππον κρήνην" (ἄλλοι δὲ τὸν Πήγασον εἶναι φασι τὸν εἰς τὰ ἀστρα ἀναπτάντα ὑστερον τῆς Βελλεροφόντον πτώσεως·) διὰ δὲ τὸ μὴ ἔχειν πτέρυγας ἀπίθανον δοκεῖ τισι ποιεῖν τὸν λόγον, scilicet Aratus. 'Idem igitur dixerunt illi alii atque Aratus, cui nihil minus opponuntur' obvertit Robertus, eademque observatione fretus eo progreditur, ut hanc Arati memoriam statuat a 'Catasterismis' primitus alienam interpolatoris quem sibi finxit licentiae deberi: qua omissa turbas, quas ibidem excitavisset Aratus, optime sedari. At cur omnino Aratum et alios illos dicat inter se opponi Robertus non dispicio, cum duae duorum testium opiniones ordine altera post alteram simpliciter referantur: quo fit, ut prior,

cf. Cat. VI οὗτος ἐστιν ὁ ἐπὶ Σχορπίου ἐστηκὼς ἔχων ἐν ἀμφοτέραις χερσὶν Ὀφιν. Ib. VII οὗτος μιὰ μέγεθος εἰς μόνο μωδεκατημόρια διαιρεῖται· καὶ τὸ μὲν ἔχοντιν αἱ χηλαὶ θάτερον δὲ τὸ σῶμα καὶ τὸ κέντρον.

Equus: 214 s. οὐδὲ ὅγε τετράπος ἐστιν· ἀπ' ὀμφαλίοιο γὰρ ἄκρου μεσσόθεν ἡμιτελὴς περιτέλλεται ἵερὸς Ἰππος.

cf. Cat. XVIII τούτον μόνον τὰ ἔμπροσθεν φαίνεται ζως ὀμφαλοῦ.

Pliades: 237 s. ἐπτάπορος μὴ ταίγε μετ' ἀνθρώπους ὑδέονται ἐξ οἰαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαν ὀφθαλμοῖσιν (cf. schol.).

cf. Cat. XIV (XXIII) πρὸς δὲ τῇ ἀποτομῇ τῆς δάχεως ἡ Πλειάς ἐστιν ἀστέρας ἔχουσα ἐπτά· διὸ καὶ ἐπτάπορος καλεῖται· οὐχ ὁρῶνται δὲ εἰ μὴ ἔξ. ὁ δὲ ἔβδομος ἀμαυρός ἐστι σφόδρα.

Deltoton: 234 s. τὸ δ' ἐπὶ τρισὶν ἐστάθμηται
Δελτωτὸν πλευρῆσιν ἴσαιομένησιν ἐοικός
ἀμφοτέρης· ἡ δὲ οὔτι τόση, μάλα δὲ ἐστὶν ἐτοίμη
εὑρέσθαι· περὶ γὰρ πολέων εὐάστερός ἐστιν.
τῶν ὀλίγον Κριοῦ νοτιώτεροι ἀστέρες εἰσὶν.

cf. Cat. XX τοῦτο ἐστιν ὑπὲρ μὲν τὴν κεφαλὴν τοῦ Κριοῦ κείμενον· λέγεται δὲ ἐκεῖνον ἀμαυρότερον εἶναι, εῦσημον δὲ τὸ γράμμα ἐπ' αὐτοῦ κεῖσθαι.

Eridanus: 359 s οὖν γὰρ κάκεινο θεῶν ὑπὸ ποσὶ φορεῖται
λείψανον Ἡριδανοῖο πολυκλαύτου ποταμοῖο·
καὶ τὸ μὲν Ὁαρίωνος ὑπὸ σκαιὸν πόδα τείνει.

cf. Cat. XXXVII οὗτος ἐκ τοῦ ποδὸς τοῦ Ὁαρίωνος τοῦ ἀριστεροῦ τὴν ἀρχὴν ἔχει. Ipsum Aratum quater nominant 'Catasterismi' Π. IX. XVIII. XXXVIII.

quippe quae Equum inducat anonymum, posteriore egregie suppleatur: illam ab Arato, hanc a scriptore, qui Aratum enarrare voluit, ‘Catasterismi’ mutuati sunt. Miror ne Robertum quidem hoc statuisse propterea, quod alterum interpretationis Arateae vestigium in eodem illo, quem tractamus, ‘Catasterismo’ ipse primus cognovit. Ad verba enim διὰ δὲ τὸ μὴ ἔχειν πιέργυας ἀπιθανον δοκεῖ τοι ποιεῖν τὸν λόγον adnotat (p. 120): *Nempe Aratus.* Ceterum haec verba non solum a Catalogis sed vel a Catasterismis aliena ac satis recenti tempore addita esse censeo, praesertim cum nemo testium ea legisse videatur. Contra haec reputa: verba illa quoniam ad alios ‘quosdam’ Phaenomenorum enarratores respiciunt, ex commentario Arateo provenisse cum necessario sint censenda, arctissime cum antecedenti Arati mentione cohaerent nec possunt ulla vi divelli; vides nunc, cur uncini illud ‘ἄλλοι δὲ τὸν Πήγασόν φασιν’ κτλ. supra incluserim. Primarium igitur in Equi Catasterismo locum ipsi Arato, ‘aliis’ istis secundarium et qui supplementi instar esset scriptor assignare voluit. — Quae si recte disserui, adparet iniuria Robertum cum alias tum hanc Arati mentionem tanquam interpolatam expunxisse.

Prorsus idem ei accidit, ubi de Vrsa minore ‘Catasterismi’ locuntur (p. 56 *Robert.*): Ἀγλαοσθένης δὲ δύ τοις Ναξικοῖς φησι τροφὸν γενέσθαι τοῦ Αἰός Κυνόσουραν· εἶναι δὲ μίαν τῶν Ἰδαίων νυμφῶν· ἀφ’ ἣς δὲν μὲν τῇ πόλει τῇ καλουμένῃ Ἰστοῖς τοῦνομα τοῦτο ἦν, ἦν οἱ περὶ Νικόστρατον ἔκτισαν· καὶ τὸν δὲν αὐτῇ δὲ λιμένα καὶ τὸν ἐπ’ αὐτῷ τόπον Κυνόσουραν κληθῆναι. Ἀρατος δὲ αὐτὴν καλεῖ ‘Ἐλίκην ἐκ Κρήτης οὖσαν, γενέσθαι δὲ Αἰός τροφόν· καὶ διὰ τοῦτο δὲν οὐρανοῖς τιμῆς ἀξιωθῆναι. ‘Iterum prorsus idem dixit Aratus atque cuius sententia ei opponitur Aglaosthenes’ censem Robertus (p. 33). Iterum non opponi sed ordine enumerari testes equidem contendeo. Nam etsi libenter Roberto largior Aglaosthenem non solam Cynosuram sed etiam Helicen Jovis in Creta nutricem fecisse, probabile tamen admodum immo certum est, mutilatam iam in Catasteris- morum fonte illius fuisse narrationem: hoc igitur argumento abs- tinendum est, si de genuina libelli forma disceptatur.

7.

In explicando Ariete id potissimum ‘Catasterismorum’ scriptor agit, ut sideris pallorem unde natus sit inculcat. Quem ad finem cum de Phrixo, cui Aries pellem suam auream sibi ipse detractam donasset, satis exposuisset, haec addidit: *Αὐτὸς δὲ εἰς τὰ ἀστρα ἀπῆλθεν· ὅθεν ἀμαυρότερος φαίνεται.* Hodie inter clariora sidera Aries refertur, siquidem vel secundae magnitudinis stellam habet (α): crederes tot saeculorum decursu splendorem sideris succrevisse. At non crevit teste omnium his in rebus locupletissimo Hipparcho, qui *(p. 188 B Petavius)* in capite tres stellas, in pede dextro unam claram facile oculis percipi vel id temporis edocuit. Quid igitur? Erroris ‘Catasterismi’ convincuntur. Verumtamen qui plane eodem errore teneatur invenitur Aratus. Versibus enim 215 s — dubium an Eudoxi sequutus exemplum — hunc in modum sidus illud descriptsit:

*Αὐτὸς μὲν νωθὴς καὶ ἀνάστερος οἴα σελήνη
σκέψασθαι, ζώνη δ' ἀν ὄμως ἐπιτεκμήραιο
Ἀνδρομέδης· ὀλίγον γὰρ ὑπ' αὐτὴν ἐστήρικται.*

Quibus de causis Aratea sideris descriptio omnino a rerum natura abhorret, eas praeoccupavit Hipparchus ita argumentando: *'Ἐπὶ δὲ τοῦ Κριοῦ ὁ Ἀράτος ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ λέγων αὐτὸν ἀφανῆ γίνεσθαι εἰν τῇ πανσελήνῳ διὰ τὴν μικρότητα τῶν ἀστέρων. δεῖ δὲ σημειοῦσθαι τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐκ τε τῶν εἰν τῇ ζώνῃ τῆς Ἀνδρομέδας ἀστέρων καὶ ἐκ τοῦ παρακειμένου αὐτῷ ἀπ' Ἀρκτού τριγώνου· λέγει γὰρ οὕτως περὶ αὐτοῦ.*

*αὐτοῦ καὶ Κριοῦ θοάταται εἰσι κέλευθοι·
καὶ πάλιν·*

*ἐστὶ δέ τοι καὶ ἔτ' ἄλλο τετυγμένον ἔγγύθι σῆμα
Δελτωτὸν πλευρῆσιν ἵσαιομένησιν δοικός
ἀμφοτέραις· ἦ δ' οὗτι τόση, μάλα δ' ἐστὶν ἔτοιμη
εὑρέσθαι· περὶ γὰρ πολέων εὐάστερός ἐστιν.*

ἄλλ' οὐ χρεῖα σημειοῦσθαι τὸν Κριὸν ἐκ τούτων· οἱ γὰρ εἰν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ κείμενοι ἀστέρες γὰρ λαμπρότεροί εἰσι τῶν εἰν τῇ

ζώνη τῆς Ἀνδρομέδας, ἔγγιστα δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ τριγώνῳ, οὐ πολὺ λειπόμενοι αὐτῶν· καλῶς δέ ἐστιν ἐκφανῆς καὶ ὁ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις αὐτοῦ ποσὶ κείμενος³⁹⁾.

Adfirmant igitur cum Aratus ipse tum Catasterismi quod revera nunquam exstitit: nostro igitur iure alterum quaerimus qui rem commentus est, alterum qui credidit latiusque persecutus est. Et hoc quidem Catasterismos vel potius interpretem unde pendent Arateum eo consilio adparet fecisse, ut Arietem Arati fabula quadam probabili carentem inlustraret.

At ita, inquies, locuntur Catasterismi, quasi prorsus eodem modo historiola ista iam ab Hesiodo et Pherecyde fuisse exposta. Iam ut testimonia examinentur, praetermissis et scholiis in Germanicum et Epitoma, quas mutilas demonstravit Robertus (p. 15. 124 s), Hygini narrationem adscribam:

1) *Hic existimatur esse, qui Phrixum transtulisse et Hellen dictus est per Hellespontum. Quem Hesiodus et Pherecydes ait habuisse auream pellem (de qua alibi plura dicemus). Sed Hellen decidisse in Hellespontum et a Neptuno compressam Paeona procreasse complures (nonnulli Edonum) dixerunt. Praeterea Phrixum incolumem ad Aeeten pervenisse arietem Jovi immolasse pellem in templo fixisse et arietis ipsius effigiem ab Nube inter sidera constitutam habere tempus anni, quo frumentum seritur ideo, quod Ino tostum severit ante, quae maxime fugae fuit causa.* 2) *Sed Eratosthenes ait, arietem sibi ipsum pellem auream detraxisse et Phrixo memoriae causa dedisse, ipsum ad sidera pervenisse: qua re (ut supra diximus) obscurius videatur carens pelle.*

Hae narratiunculae ab Hygino iuxta positae eo inter se dissentunt, quod priore illa — sive hoc primus fecit personatus ille Hesiodus sive Pherecydes — antiqua Phixi fabula in universum cum sidere simpliciter coniungitur; hac posteriore ad certam illam Arati de Ariete opinionem — quam falsam esse

³⁹⁾ Quantas turbas illud ‘Catasterismorum’ testimonium apud astronomos excitaverit, legas apud Schaubachium, *Geschichte der Griechischen Astronomie bis auf Eratosthenes*, Göttingen 1802 p. 300.

vidimus — inlustrandam de industria ab interprete conformata est. Utrique rationi fabulae natura facile satisfecit.

8.

Hipparchus postquam singulis exemplis nihil in astronomia Aratum praestitisse nisi quod Eudoxi de sphaera placita prosa oratione perscripta in versus redigisset ostendit, ita perrexit *(p. 176 D Petavius)*: *Καὶ ἄλλων δὲ πλειόνων ὄντων, ἀπερ ἀν δόξειεν οἷονεὶ παραγεγράφθαι, ἀρκέσει καὶ ταῦτα χάριν τοῦ μὴ μηκύνειν· χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἡ διαιρεσίς τῶν ἀστρών φανερὸν ποιεῖ τὸ προκείμενον· καὶ γὰρ Εὔδοξος, ὡς καὶ Ἀράτος, πρῶτον ἀναγράφει τὰ βόρεια ἀστρα τοῦ ζῳδιακοῦ· ἐπειδ' οὗτως τὰ νοτιώτερα κτλ.* Quod de Arato hic dixit Hipparchus idem cadit in ‘Catasterismos’. Neque enim ea tantum, unde exordiuntur desinuntque, cum Arato habent communia, verum per totum libellum ordo dominatur prorsus idem atque Arateus, idque tam miros reddidit vel eos, qui Eratosthenis defenderunt auctoritatem, ut hodiernam quidem libelli formam instar commentarioli Aratei esse omnes concederent. Sed extare contendunt, unde aliis atque diversus quondam ordo in hac stellarum enumeratione fuisse intellegatur vestigia satis manifesta. Quamvis sagaciter minime tamen recte haec tractata sunt ⁴⁰⁾ ideoque nunc retractanda. Ac primum quidem de Cepheo, qui locum in ‘Catasterismis’ XV^{um} obtinet, haec ibi leguntur: *Οὐτος ἐν τάξει τέτακται τέταρτος.* Deinde de Lyra, quae est XXIV^a: *Αὕτη ἐνάτη κεῖται ἐν τοῖς ἀστροῖς.* Inde cum ceteri tum Robertus ordinem, qui illis duobus locis respicitur, omnino abhorruisse ab Arateo — quem secuntur ‘Catasterismi’ — rectissime conlegit. Iam id maxime indagandum erat, utrum idem iste ordo apud Eratosthenem — verum dico Eratosthenem, non ‘Catasterismorum’ compilatorem — an in alio quodam stellarum catalogo exstitisset: utrumque enim re per se sola perpensa cogitari et potest et debet. Robertus Eratosthenem praetulit rationibus nixus ille quidem iis quas supra nos dedita opera reieciimus, ab Arati in Catasteris-

⁴⁰⁾ Roberto *(p. 33 s)* praeiverunt Fellus et Heynius *(v. 249)*.

mis mentione desumptis. Ipse si probasse censebor quod studiū nullum fuisse ante Hipparchum stellarum indicem, quo quasi canone uterentur posteriores: apertum est, quo duo illa diversa quondam ordinis vestigia non tendant, nempe non ad Eratosthenem. Quamquam indices illos integros esse Hipparcheos inde nequaquam efficiendum est: immo etsi eius catalogum pro fundamento Catasterismis subesse ultro nunc conicitur, sunt nihil secius, quae aliter ipse statuerat. Velut Catasterismi octo Lyrae stellas nominant cum Timocharide saeculi tertii astronomo⁴¹⁾ decem Hipparchus adgnovit⁴²⁾.

Iam accuratior temporis nota investiganda est, qua quando Catasterismorum indices compositi sint definiri possit. Et pri-
mum quidem illos cum iis comparabimus stellarum numeris
quorum hic illic in ‘Fastis’ Ovidius mentionem iniecit: quos
perlustrantibus duo occurrunt, qui consentiunt, itemque duo, qui
differunt. Locos adponam:

I. Corona: *Fast. III 516 aurea per stellas nunc micat illa novem*

Cat. V p. 66 Rob. 9.

II. Delphin: *Fast. II 118, II 81 (Juppiter) stellas iussit habere novem*

Cat. XXXI p. 160 Rob. 9.

III. Equus: *Fast. III 458 et nitidus stellis quinque decemque micat*

Cat. XVIII p. 122 Rob. 18.

IV. Chiron: *Fast. V 413 ... cum tu iustissime Chiron bis septem stellis corpora iunctus eras*

Cat. XI 186 Rob. 24.

Qui Augusti aetate ferebatur stellarum catalogus, eum — etsi probabiliter ne eum quidem integrum — fuisse tamen in

⁴¹⁾ *Schol. Arat. ad v. 229 p. 75, 39 Bekker.*

⁴²⁾ *Schol. l. c.* Cum Hipparcho Ptolemaeus in Magna Syntaxi VII con-
sentit. Eudemum novem adgnovisse scholion Marcianum ineditum testatur.

universum Hipparcheum si nondum sciremus, ostenderet doctus ille Vergilii commentator, qui ad *Georgicorum I, 137:*

*Navita tum stellis numeros et nomina fecit
Pleiadas Hyadas clarumque Lycaonis Arcton*

haec adnotavit: *Numeros aut currendi modos i. e. ortus et occasus (quod si est, quasi rem philosophorum praetermisit; nam tantum de nominibus dicit, ut Pleiadas Hyadas) aut certe revera ait numeros. Nam Hipparchus scripsit de signis et commemoravit etiam unum quodque signum quo claras quo secundae lucis quo obscuras stellas habeat: secundum quod bene commemoratis signis quasi notum stellarum numerum praetermisit.*

Quodsi Chironi Catasterismi decem stellas plus quam catalogus Ovidianus tribuunt, non temere illinc conligere videor, illorum post Ovidii demum aetatem ortum esse indiculum; quodque in Chironem cadit de ceteris sponte valebit.

Superest tertius index is, quem M. Antonino Pio imperatore Claudius Ptolemaeus in *Magnae Syntaxis* libro septimo composuit. Quem si quis vel obiter cum 'Catasterismis' comparaverit, ex numerorum diversitate ultro intelleget, ante Ptolemaeum necessario 'Catasterismorum' catalogum esse scriptum, quoniam exceptis pusillis singulorum siderum stellae multo plures a Ptolemaeo enumerantur. Quod ut facilius ab iis, qui haec in manus sument, possit examinari, in unum conspectum duos illos indices subiciam:

	Cataste- rismi	Ptolemaeus		Cataste- rismi	Ptolemaeus
1. Ursā minor	7	8	5. Corona ⁴⁴⁾	9	8
2. Ursa maior ⁴³⁾	23	35	6. Anguitenens	40	47
3. Draco	15	31	7. Scorpius	19	24
4. Engonasin	19	30	8. Arctophylax	14	23

⁴³⁾ 25 Parmeniscus adgnovit (*Hygin. II p. 32, 18 s.*).

⁴⁴⁾ Corona australis 13 stellis apud Ptolemaeum composita deest in 'Catasterismis'.

	Cataste- rismi	Ptolemaeus		Cataste- rismi	Ptolemaeus
9. Virgo	19	32	27. Sagittarius	22	31
10. Gemini	19	25	28. Sagitta	4	5
11. Cancer	} <i><Chelae Asini Praesepe></i>	30	29. Aquila	4	9 + 6
					<i><οἵ περ τὸν Αετὸν, ἐφ' ὃν ὁ Αντινόος, ἔξ. ></i>
12. Leo	19	35	30. Delphin	9	10
13. Auriga	8	14	31. Orion	17	38
14. Taurus	} <i>Hyades</i>	43	32. Canis	20	29
			33. Lepus	7	12
15. Cepheus	19	13	34. Argo	27	45
16. Cassiepia	14	13	35. Cetus	13	22
17. Andromeda	20	23	36. Eridanus	13	34
18. Equus	18	24	37. Piscis australis.	12	18
19. Aries	17	18	38. Ara	4	7
20. Deltoton	3	4	39. Centaurus	24	37
21. Pisces	27	38	40. Hydra	24	27
22. Perseus	19	29		Corvus	7
23. Lyra	8	10		Crater	7
24. Olor	14	19		41. Procyon	3
25. Aquarius	17	45			2
26. Capricornus ...	24	28			

Apertum igitur videtur ante Ptolemaeum et post Ovidii aetatem stellarum indices qui in 'Catasterismis' inveniuntur esse confectos. Qui termini nimium patentes ut angustioribus finibus includantur, Aquilae catasterismum adeamus *(XXX p. 156 - 26 Rob.)*, de quo haec leguntur: "Ἐχει δὲ αὐτέρας δι, ὃν ὁ μέσος ἐστὶ λαμπρός: vides quam paucae stellae scriptori satisfecerint. At non Ptolemaei demum sed iam Hadriani aetate idem illud Aquilae sidus multo pluribus constitisse luculenter potest ostendi. Antinoum enim Hadriani amores, cum mortem pro imperatoris salute ultro oppetiisset, inter Aquilae stellas ab astronomis Adriano scilicet gratum facturis⁴⁵⁾ indagatum esse cum aliunde tum ex ipso Ptolemaei catalogo cognoscitur. Inter eas enim stellas Ptolemaeus

⁴⁵⁾ Tatianus *Or. ad Graecos* *(p. 40 ed. Worth)* paullo aliter Antinoum ad faciem in orbe Lunae rettulit famam quandam vulgarem secutus.

enumerat Antinoum, quae etsi ad Aquilae figuram exprimendam non erant necessariae tamen ad eius sidus pertinerent (*οἱ περὶ τὸν ἀστόν, ἐν οἷς ὁ Ἀρτίνοος, §5*).

Quae cum ita sint, aut exeunte primo p. Chr. n. saeculo aut ineunte altero mihi stellarum numeri, quos recepit qui Catasterismis sua suppeditavit, compositi videntur. Accuratior quomodo elici possit temporis nota, non adsequor⁴⁶⁾.

9.

Deinceps duae aliae oriuntur quaestiones gravissimae. Explorandum enim nunc est, quando primum et ubi Catasterismorum doctrina fabularis cum stellarum indiculis in unum coa- luerit. Atque inde quod indices tales quales ante Ptolemaeum, summum in his rebus saeculis posterioribus auctorem, circumferebantur, cum fabulis coniuncti sunt, intellegitur factum hoc esse certe ante Ptolemaeum saeculi alterius p. Chr. n. decursu, fortasse vel ante Hadriani aetatem, at post Augusteam (cf. § 8). Investigata porro in Catasterismis sunt multa interpretationis Arateae vestigia cum in astronomica libelli parte tum in ea quae ad fabulas pertinet. *Ex ampio igitur docto que in Aratum commentario Catasterismos constat excerptos esse: ibi pri- mum catalogi stellarum cum mythica ceteraque doctrina astro- nomica in eam formam quam servaverunt ‘Catasterismi’ re- dacti sunt.* Felici casu evenit, ut eam ipsam de qua agitur Aratum commentandi rationem possim accuratius significare. Duo huius rei mihi suppetunt testimonia, alterum Leontii saec. VII mechanici alterum Nicetae interpretis Phaenomenorum Marcianni saec. XI. Leontius in commentatione cui inscripsit ‘περὶ κατα- σκευῆς Ἀρατείας σφαιρᾶς’ Theodoro suo sphaeram Arateam promisit sese esse fabricaturum idque ea de causa, quod vulgares

⁴⁶⁾ Iam scire velim, cui librorum Eratosthenicorum index Suidianus debatur s. v. Ἐρατοσθένης. De Asclepiade Myrleano videtur nunc actum esse, quoniam ‘Catasterismorum’ libellus qui commemoratur *(ἀστροθεσιαῖς η̄ κα- ταστερισμούς cf. p. 1)* certe ante medium alterum p. Chr. saeculum non exstitit, probabiliter ne ante tertii quidem initium. Quamquam fieri potest, ut aut ab ipso Suida aut ab Hesychio libelli titulus additus sit.

quae exstant a poetae caeli descriptione prorsus different. Ἐστω δὲ δῆλον, inquit, ὅτι τοῖς πρώτως μάλιστα ἀναγιγνώσκουσι τὰ Ἀράτεια χρήσιμος ὁ λόγος, εἴγε καὶ μέλλοιεν τὰ λεγόμενα καταλαμβάνειν· πᾶσαι γάρ, ὡς οἰσθα, αἱ νῦν φερόμεναι σφαῖραι Πτολεμαίω μέν, ὡς εἰκός, ἐν τισιν, Ἀράτῳ δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον οὐ συμφωνοῦσιν, ὥστε τῶν πρώτως μάλιστα ἀναγιγνωσκόντων τὰ Ἀράτεια τοὺς μὲν δυσχερῶς ἐφικνεῖσθαι τῶν λεγομένων, τινὰς δὲ μηδ' ὅλως παρακολουθεῖν δύνασθαι· καίτοι ἐπενοήθησαν μὲν αἱ τοιαῦται σφαῖραι πρὸς τὸ νοεῖν σαφῶς τὸν Ἀράτον. Διὸ δὴ καὶ παρωνύμως ἀπ' αὐτοῦ λέγονται· καθὼς δέ φαμεν, ἐν τοῖς πλείστοις αὐτῷ οὐ συμφωνοῦσιν κτλ.⁴⁷⁾ Sphaerae igitur ‘Arateae’, quas tangit Leontius, ad progressioris astronomiae inventa poetae descriptionem emendabant. Neque aliud ille commisit Arati interpres, qui stellarum catalogos commentario suo inseruit. Sunt igitur iidem, quos coniunctim vituperat Nicetas (in codice Arati Marciano 476 s. XI fol. 30^b): Ὁμηρον μὲν ἐν εἶδος γραφέων βλάπτει τῶν βιβλιογράφων, Ἀράτον δὲ δύο βιβλιογράφων τε καὶ ζωγράφων, ⟨ῶν⟩ ἀμαρτήματα τῶν Ἀράτον θεωρημάτων ἐγκλήματα ποιοῦσιν οἱ κονφότεροι διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ παντὸς λόγου καὶ τῆς ἀληθείας.

Monenda haec de ista interpretum perversitate erant, ne quid inde quod stellarum catalogi minime cum Arato congruunt in alteram utram partem praepropere concludatur. Simul haec observatio recte perpensa ad aestimandum aliud quoddam quod huc pertinet documentum aditum aperiet.

IV.

Iure eandem interpretum perversitatem conqueritur qui epistulam ad Iulianum conscripsit Arati ipse enarrator. Legitur illa in

⁴⁷⁾ Cf. *Arat. ed. Buhle* II p. 257. Ubi ab Aldina, quam apud Buhlium repetitam invenies, recedendum putavi, ad librum Parisinum verba constitui. Aldus, qui et princeps et solus librum recensuit, quo codice usus sit ignoro. Sphaerae ipsius delineatio in codice Parisino — et in Aldino quoque, ut videtur — omissa est: quod sane dolendum.

codice Marciano 476 aliis excerptis haud despiciendis circumsaepata: Ταῦτά σοι, ὡς Ἰουλιανέ, συναγαγόντες ταχεῖαν πεποιήμεθα τὴν ἀπαγγελίαν· ἄλλοις δὲ μελλέτω γραφὰς ἄλλοιας ποιεῖν· εἰ μέντοι ὁ Ἀρατος μνησθείη Περσέως, πάντα τὰ περὶ Περσέως διερευνᾶν· εἰ δὲ Βοώτου, τὰ περὶ ἐκείνου· εἰ δὲ Ἀργοῦς, τὰ περὶ Ἀργοναυτῶν· τοῖς γὰρ βούλομένοις τὰ περιμηκέστερα βιβλία καὶ πλείονα καὶ τοῦ ἀναγκαίου ἐκτὸς καταλιπεῖν τοσαΐδ' ὅδοι·⁴⁸⁾ ὑμῖν δὲ καὶ ταῖς⁴⁹⁾ κατὰ καιρὸν ἐξηγήσεσιν καταλείπω τὸ περιττὸν τῆς συνταγματικῆς ἐκδόσεως· εἴρηται δὲ πάντα τὰ ἀναγκαῖα καὶ συντελοῦντα πρὸς τὸ σαφὲς ἀπεριέργως καὶ ὡς ἂν ἀνδρὶ διὰ τῶν μαθημάτων φιλοσοφοῦντι ἐξηγήσασθαι πρέπον ἦν τὸ ποίημα· τὰ δὲ λίαν φανερὰ ὡς λέγονται ἐξ ἀγωνίας παραλέιπται· τί γὰρ ἥπειγεν ἄκαιρον ἐνδείκνυνθαι πολυμάθειαν καὶ καταλέγειν, ὅσων καὶ ἥλικων ἀστέρων ἐκαστον ἀστρον, καὶ θέσεις διηγεῖσθαι κύκλων πολλῶν μηδὲν εἰς τὸ ποίημα συντελούντων, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα γράφουσιν ἀμέτρως, [οὐ] πολυμάθειαν τὴν ἑαυτῶν εἰς μέσον τιθέντες πάντως [πάντες cod.] δὲ φιλόσοφοι θέλοντες εἶναι⁵⁰⁾.

1) Auream epistulam dixeris: aurea omnia quae ille διὰ τῶν μαθημάτων φιλοσοφῶν ira incensus adversario verboso cūdam et nimis docto Arati interpreti interpres ipse obiecit. Componam quae alia de illo sive constant sive comperiri possunt epistolographo. Dedit ille commentarium ad Iulianum quendam discipulum eratque astronomiae non minus quam philosophiae peritus. Auditoribus Phaenomena Arati se interpretari solere ipse fatetur scholarumque usui brevem illum destinaverat commentarium. Cuius quidem certa in scholiis Arati Marcianis prostant vestigia. Velut ad. v. 87, ubi Arati de Virgine incipit narratio, haec adnotata sunt: Οἱ πάντες μέν, ὅσοι περ κατέλεξαν περὶ τῆς Παρθένου, ληροῦσιν· πεποίηται δὲ τὸ πᾶν ποιητικῇ αἰνιγματώδει ἐξουσίᾳ. Eundem doctrinae astrotheticae con-

⁴⁸⁾ τὰ σὰ ὄδός cod. em. Bekkerus.

⁴⁹⁾ τοῖς cod.

⁵⁰⁾ Haec quoque epistula a solo Aldo recensa est in ‘astronomorum graecorum’ editione, unde pendent recentiores. Liber Aldinus descriptus erat ex Marciano 476. Unde cum ceteri quotquot supersunt codices fluxerint, ad unum illum epistulam edidi.

temptum epistolographus cum alibi tum in ipso Bootis signo prodit, Virginis secundum notissimam narrationem parentis — Icari enim et Erigonae ultro reminisceris —: εἰ δέ, inquit, Βοώτου (Ἄρατος μνησθείη), τὰ περὶ ἐκείνου (διερευνᾶν τοῖς ἄλλοις μελλέτω). Certiora ut nanciscamur, longius nobis exspatiandum est. Aratus de Deltoto et Piscibus v. 233—240 haec scripserat:

'Εστὶ δέ τοι καὶ ἔτ' ἄλλο τετυγμένον ἐγγύθι σῆμα
νειόθεν Ἀνδρομέδης, τὸ δ' ἐπὶ τρισὶν ἐστάθμηται
Δελτωτὸν πλευρῆσιν ἵσαιομένησιν ἐοικός
ἀμφοτέρης· ἦ δ' οὐτι τόση, μάλα δ' ἐστὶν ἔτοιμη
εὐρέσθαι· περὶ γὰρ πολέων εὐάστερός ἐστιν.
τῶν δλίγον Κριοῦ νοτιώτεροι ἀστέρες εἰσίν.
οἱ δ' ἄρ' ἔτι προτέρω, ἔτι δ' ἐν προμολῆσι νότοιο
Ίχθύες.

Ad Arietem illud ‘προτέρω’ referri iussit Hipparchus, cum Aratum ita impugnaret (p. 181E Petavius): ψευδῶς δὲ λέγεται καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Ἀράτου.

οἱ δ' ἄρ' ἔτι προτέρω, ἔτι δ' ἐν προμολῆσι νότοιο | Ίχθύες.

οὐ γὰρ ἀμφότεροι νοτιώτεροι εἰσὶ τοῦ Κριοῦ ἄλλα δὲ εἰς αὐτῶν κτλ. Et haec quidem de Piscibus observatio recta. Nam revera si quis ‘προτέρω’ comparativum cum Ariete, cuius proxime antecedit mentio, coniunxerit, sideris positio evadit rerum naturae contraria. Verum enim est et ex quavis stellarum tabula perspicuum, Piscium alterum Ariete esse australiorem, borealiorem alterum. Evanesceret difficultas, dum ad Deltoti latera — τῶν — ‘προτέρω’ illud liceret revocare, quoniam Piscium uterque magis Deltoto ad meridiem praelabitur. Quae etsi Hipparcho ne digna quidem mentione visa est interpretatio, nequaquam tamen a verborum conformatione recedit. Nec defuit qui eam defendere: ecce schol. l. c. (p. 72, 16 Bekk.): ‘Ο δὲ Ἰππαρχος οὐχ ὡς πρὸς τὸ Δελτωτὸν ἄλλ’ ὡς πρὸς τὸν Κριὸν ἐν προμολῆσι νότοιο λέγει τοὺς Ίχθύας, ίνα τὸν Ἀράτον εὐθύνῃ· βέλτιον δὲ ἀνυπεύθυνον ἀκούειν ἐκείνως (scil. ad Deltoton illud ‘προτέρω, ἔτι δὲ ἐν

προμολῆσι νότοιο' referendo)⁵¹⁾. Persentiscis interpretis adversus Hipparchum indignationem, quippe qui adeo processerit, ut nimiae contra Aratum malevolentiae et cupiditatis Hipparchum aperte accusaret. Et hoc quidem gravissimum: nam qui tale quid ausus sit alterum invenio — si reapse alter est — biographum Arati Matritensem, qui idem erat interpres p. 59 West: *Τὴν δὲ τῶν Φαινομένων ὑπόθεσιν παρέβαλεν αὐτῷ ὁ Ἀντίγονος δοὺς τὸ Εὐδόξου σύγγραμμα κελεύσας ἐπεσθαί αὐτῷ· ὅθεν τινὲς τῶν ἀπαλωτέρως προσερχομένων ταῖς ἔξηγήσεσιν ἔδοξαν μὴ μαθηματικὸν εἶναι τὸν Ἀράτον· ὑπέλαβον γὰρ μηδὲν ἔτερον τῶν Εὐδόξου Φαινομένων ποιήσαντα αὐτὸν εἰς τὸ σύγγραμμα θεῖναι· ταύτης δὲ τῆς γνώμης ἔχεται καὶ Ἰππαρχος ὁ Βιθυνός· ἐν γὰρ τοῖς πρὸς Εὐδόξου καὶ Ἀράτον πειρᾶται τοῦτο ἀποδειχνύναι· συναγορεύει δὲ αὐτῷ καὶ Διονύσιος ἐν τῷ περὶ συγκρίσεως Ἀράτου καὶ Ὁμηρού περὶ τῶν μαθηματικῶν, ὅσπερ γέ φησιν· ‘οὐ τίθεμεν αὐτὸν ιατρὸν εἶναι γράψαντα τὰς Ιατρικὰς δυνάμεις, οὐδὲ μαθηματικὸν θήσομεν οὐδὲ ξένον εἰπόντα τῶν Εὐδόξου’.⁵²⁾ βιάζοντας δ' οὐ μετρίως· ἦν γὰρ καὶ τὸ εἰδέναι μεταφράσαι ἐμπειρίας μαθηματικῆς. εὐρήσομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιμελέστερον τὰ πλεῖστα τοῦ Εὐδόξου ἐπιστάμενον. Qui auctiore rerum astronomiarum notitia Eudoxo Aratum praestitisse adfirmavit, is de veritate Hipparchi — cui Aratus Eudoxea partim non satis intellexisse partim aperte depravasse videretur — honorifice nullo*

⁵¹⁾ Vel hoc scholio conlato cum eo, quod supra p. 17 tractavi, adparet scholia Aratea ex pluribus conflata esse auctoribus: hoc enim loco Hipparchus recentior dicitur Arato, illo antiquior. — Veritatem etiam in hac quaestione dudum sed frustra Hugo Grotius patefecit, posterioribus — excepto Bekkerio — Maximi Planudis suspicio, quae in nonnullis Marciani apographis Byzantinis invenitur, praepalacuit, scholiorum corpus integrum ad Theonem Alexandrinum referentis. Verum citantur in ‘Phaenomenorum’ scholiis Sporus et ‘Eratosthenes’, in Diosemiorum Orion Apollinaris — qui fuit ante Achillem (p. 82 C Petav., Diels D. G. p. 18) — et Plutarchus, cuius *αἴτια τῶν Ἀράτου διοσημείων* etiam in Lampriae qui fertur catalogo commemorantur (ed. Treu Waldenburg i. Schl. 1875 p. 12). Nihil igitur aliud testatur Planudes quam Theonea quoque scholiis inesse nonnulla.

⁵²⁾ Conferatur Pamphilus grammaticus, qui sine ulla rerum botanicarum cognitione herbas descriptsit (Galenus περὶ ἀπλῶν φαρμάκων XI 792 s. Kühn. Wilamowitz. Antig. Car. p. 171).

pacto potuit sentire. Quod idem cum fecerit scholiasta *Marcianus l. c.*, ab illo non separandus videtur⁵³⁾.

Novo et insperato quodam subsidio effectum est, ut illi de quo agitur interpreti nomen suum et lucem reddere possim: γένος Ἀράτου Θέωνος Ἀλεξανδρέως eadem illa inscripta est vita in codice ‘Astronomorum Graecorum’ Ambrosiano C. 263 Inf. s. XV chart. fol. 308^b, cuius praestantiam identidem laudabo⁵⁴⁾. At complures, inquies, Theones Alexandrini reperiuntur et

53) Rem in adnotatione persequar. Illud de auctiore Arati quam Eudoxi scientia iudicium aperte iniustum iteratur in scholiis Marcianis. Recordaris Arati de Ingeniculo versus varium in modum a commentatoribus inde ab Attalo esse explicatos, cuius veram sententiam, supra p. 18 s dixi Hipparchum ita esse adsecutum, ut simul manifestum Eudoxi errorem simpliciter transiisse in Arati Phaenomena perspiceret. Iam scholion ad illos versus perlegas

μέσσω δ' ἐφύπερθε καρήνω
δεξιτεροῦ ποδὸς ἄχρον ἔχει σκολιοῖο δράχοντος.

ὑπεράνωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς τοῦ δράχοντος ὁ Ἑγγόνασι τὸ ἄχρον τοῦ ποδὸς ἔχει τοῦ ἀριστεροῦ τὸ δὲ δεξιτεροῦ συντακτέον τοῦ δράχοντος. ὁ γὰρ δράχων βορειότερός ἐστι τοῦ Ἑγγόνασιν. τὸ δὲ δεξιτεροῦ σημαίνει τὸ βορειοτέρουν· καὶ ίστέον ὅτι εὐλογώτατα ἡμᾶς διδάσκει· ἡμῶν γὰρ ίσταμένων πρὸς τὴν τοῦ παντὸς κίνησιν τὰ δεξιὰ μέρη εἰσὶ τὰ βόρεια. τὰ δὲ ἀριστερὰ τὰ νότια· ὥστε οὖν φυσικῶς τὸ δεξιτεροῦ ἐστι βορειοτέρουν· ἡ δὲ τοῦ παντὸς κίνησις πρὸς δυσμὰς γίνεται. Pro improbabi haec habenda est interpretatio, quia contra Arati morem dicendi peccavit, quippe qui proprio sensu locali non tralaticio ἀριστερός et δεξιός usurpet (cf. *Hipparch.* l. c. p. 18 s). Iam vero quod in Arato explicando idem in Eudoxo adhibere artificium non licuit. Haec enim Eudoxi verba apud Hipparchum (p. 174 B Petav.): Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἑγγόνασιν ὁ μὲν Εῦδοξός φησι· ‘παρὰ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀφεως ὁ Ἑγγόνασιν ἐστιν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τὸν δεξιὸν πόδα ἔχων’. Quo δεξιὸν illud referatur, nihil nisi πόδα exstat. Errasse igitur Eudoxum, cum Aratus tacite errorem correxisset maiore scilicet praeditus harum rerum cognitione, illi interpreti vel invito erat confitendum: vides, quo vinculo hoc scholion cum illo quod in textu qui dicitur tractavi conexum sit.

54) Indicem libri saec. XV adscribam qualem meum in usum composui:
fol. 1 Ἀριστάρχου περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων Ἡλίου καὶ Σελῆνης.
10^b Ὑψικλέους ἀναφορικός.
13^b Λύτολύκου περὶ κινουμένης στατιρᾶς.
35^a Θεοδοσίου περὶ ἡμερῶν καὶ νυκτῶν.
62^b Θεοδοσίου περὶ ἀσκήσεων (add. m², quae titulos adscripsit, hanc sub-

grammatici et mathematici! Redeo igitur ad Byzantinos, ad quos de Theone Arati enarratore famam quandam (etsi ita obscuratam, ut scholiorum Marcianorum auctorem simpliciter Theonem faceret Planudes) dixi perdurasse: scholia enim Laurentiana (plut. XVIII cod. 44. saec. XV chart.) ex Marcianis, nescio quibus intermediis, derivata hunc in fronte gerunt titulum fol. 43^a: Ἐκ τῆς εἰς τὰ τοῦ Ἀράτου Φαινόμενα Θέωνος ἐξηγήσεως ἐκλογαὶ διορθωθεῖσαι παρὰ τοῦ σοφωτάτου μοναχοῦ κυρίου Μαξίμου Πλανού-

scriptionem: ὡς εὑρηταὶ ἐν τινι τῶν ἀντιγράφων· πόνος δὲ Βαϊανοῦ Μεληστονοῦ Κρητός. — Secuntur folia vacua duo, dein ab altera manu fol. 71^a—188^a Γεμίνου τὰ φαινόμενα | Κλαυδίου Πτολεμαίου περὶ ὑποθέσεων τῶν πλανωμένων | Θέωνος Σμυρναίου τῶν εἰς τὸ μαθηματικὸν χρησίμων | Διοφάνους προλεγόμενα τῆς συντάξεως.

188 Ἰππάρχου περὶ τῶν δώδεκα ζωδίων.

189^a Excerpta anonyma.

191^b Παύλου Ἀλεξανδρέως εἰσαγωγὴ καὶ μέθοδος εἰς ἀποτελεσματικὴν ἐπιστήμην. (folia vacua 3).

195^a προλαμβανόμενα θεωρήματα εἰς τὰς γραμμικὰς ἀποδείξεις τῆς Πτολεμαίου μαθηματικῆς συντάξεως. — Sequitur alia manus.

223 Θέωνος Ἀλεξανδρέως λογικὴ ἔφοδος εἰς τοὺς προχείρους κανόνας τῆς ἀστρονομίας.

295 ἐκ τοῦ τρίτου λόγου Ἰππάρχου εἰς τὰ Ἀράτου καὶ Εὐδόξου φαινόμενα περὶ τῶν συνανατελλόντων ἀστρων τοῖς ἴβ ζωδίοις.

300^a Διώνος Νικαέως (de anni computatione cum figuris et explicatione Demetrii Triclinii, qui subscrispsit: παρ' ἐμοῦ καὶ τοῦτ' ἐπενοήθη τὸ σχῆμα καὶ τουτὶ πρὸς δῆλωσιν γέγραπται Λημητρίου τοῦ Τρικλινίου. Videletur igitur Demetrius hunc codicem scribendum curasse, partim et ipse scripsisse).

304^a τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐντὸς τῆς σελήνης ὁρωμένου μέλανος.

306^b τῶν Ἀράτου φαινομένων προοίμιον. Ἐρατοσθένους, ἐν ἄλλῳ δὲ Ἰππάρχου.

308^b γένος Ἀράτου· Θέωνος Ἀλεξανδρέως.

309^b ἐκ τῶν Λεοντίου μηχανικοῦ περὶ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου.

310^b ἐκ τῆς ἐξαημέρου τοῦ μεγάλου Βασιλείου περὶ τῆς πρὸς ἄλληλα τῶν στοιχείων συναφείας καὶ κοινωνίας (cum Triclinii figuris).

311^b περὶ σημείων τῆς κοινῆς συλλαβῆς τῶν ἐντὸς κειμένων τῆς βίβλου· ἡμέτερον Λημητρίου τοῦ Τρικλινίου.

313^a Συμεὼν μαγίστρου τοῦ Σήφ περὶ χρείας τῶν οὐρανίων σωμάτων.

328 Achmeti in Ptolemaeum exegesis.

338 Agathemerī Geographica.

δονς. Accuratiorem exemplar Parisinum (2842 s. XV. 8°. chart. fol. 27^b med.) hanc servavit inscriptionem: Θέωνος τοῦ μαθηματικοῦ ἐξηγήσεις τῶν Ἀράτου Φαινομένων⁵⁵⁾). Verum cum Theones astronomi — vel quod fere idem est apud veteres mathematici — Alexandria complures sint oriundi: iterum consulendus est codex Ambrosianus. Ibi fol. 223 manus prima ‘Theonis’ ita repetivit memoriam, ut hunc ab Arati biographo paullo inferius fol. 306^b nominato diversum non fuisse indicaret: Θέωνος Ἀλεξανδρέως λογικὴ ἔφοδος εἰς τὸν προχείροντας κανόνας τῆς ἀστρονομίας. Iam res expedita: floruisse enim Theonem eum qui ‘logicam introductionem’ confecit Alexandriae quarto p. Chr. saeculo tuto accepimus⁵⁶).

Astronomiae et mathematicae Theo ille Alexandrinus tantam navabat operam, ut non solum ipse illis in artibus esset egregie exercitatus, verum ea, quae bene ante se elaborata essent, denuo recenseret et inlustraret. Archimedi quantum studii dedicaverit, Eutocii commentarius passim testatur: quae nolo repetere. Euclidis Elementorum editionem eum curasse ex codicis Dorvilliani s. IX scripti fol. 370 conligitur: Εὐκλείδου στοιχείων τῆς Θέωνος ἐκδόσεως. Praelectiones Euclideas editio Basileensis anni 1533 subindicat titulo nescio unde deducto: Εὐκλείδου στοιχείων ἐκ τῶν Θέωνος συνονοσιῶν. Ptolemaei ‘Magna Syntaxis’ a Theone enarrata multis hodie codicibus circumfertur, quorum antiquissimus Marciānus videtur 313 membranaceus s. X. In epistula ad Epiphanium huic commentario praemissa⁵⁷⁾ de se suisque explanandi rationibus nonnulla in universum praefatus est: quae cum etiam ad Arati interpretationem facere videantur integra adscribam. Συνεχέστερον προτρεπόμενος παρὰ τῶν ἀκροτῶν, τέκνον Ἐπιφάνιε, ὑπαγορεύειν εἰς τὰ ἐκάστῳ δοκοῦντα δυσχερῆ τῆς Πτολεμαίου μαθηματικῆς συντάξεως, καλῶς ἔχειν ήγη-

55) Idem ab altera manu totidem verbis fol. 118^b med. repetitum est.

56) Circa annum 372 Prolegomena in Ptolemaei ‘canones regum’ edidit Theo videntque etiam Theodosium imperatorem (Suid. s. v. Θέων) cf. Usener, mus. Rhen. XXVIII (1873) p. 403, Pappus ed. Hultsch III p. VI.

57) Cf. ed. Basil. anni 1538 in fol. a Camerario curatam: inde liber I cum epistula ab Halma abbatē est repetita Parisiis 1821. 4°.

σάμην τὸν ὑπομνηματισμὸν ταύτης ποιήσασθαι καὶ δεόντως, ὡς ἄν οἱός τε ὁ, τῆς τοιαύτης σπουδῆς ἐπιμεληθῆναι, τῆς τε τῶν ἀστρονομουμένων ἀσκήσεως καὶ τῆς τῶν στοιχειουμένων προτροπῆς· δυνατὸν δέ ἐστι τοῖς φιλαλήθως καὶ ζητητικῶς ἐντυγχάνουσιν ἐφικέσθαι, ὡς ὅτι πλείστας ἀποδείξεις τῶν μηδ' ὅλως ἐπινοηθεισῶν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ὑπομνηματιστῶν παρεθέμεθα, ἐξ ὧν καταλελοίπασιν ὑπομνημάτων· τὰ γὰρ σαφέστερα προθέμενοι παραλιπεῖν τὰ μάλιστα δυσχερῆ καταλελοιπότες φαίνονται· καὶ πρὸς τούτοις τοῦ Πτολεμαίου διαρρήδην ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας λέγοντος ‘μέλλοντες ἀπαντα γραμμικῶς ἀποδεικνύειν αὐτοὶ τὰ πλεῖστα καθάπερ ἐν προχείροις κανόσι διὰ ψιλῶν ἐφόδων περαίνουσιν’· ἡμεῖς δὲ σπουδὴν μεγίστην τιθέμεθα μὴ μόνον διὰ τῆς γραμμικῆς δειξεως ἀπαντα κατὰ δύναμιν διεξελθεῖν, ἀλλὰ καὶ μηδὲν ὅλως τῶν δοκούντων εἶναι δυσχερῶν παραλεῖψαι, κἄν μὴ οἱοί τε τοσοῦτοι ὡμεν περὶ τῶν τοιούτων διαλαμβάνοντες· καὶ διὰ τὸ μὴ μακροποιῆσαι τὸν ὑπομνηματισμὸν ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου τῆς συντάξεως διὰ τὸ στοιχειῶδες ἀπαντα κατὰ λέξιν ἐκτιθέμενοι, ἐπὶ δὲ τῶν ἑξῆς, ὅσα μὲν καὶ τοῖς μικρὰ συνορᾶν δυναμένοις εὑμαρῆ καταφαίνεται, τούτων ἔκόντες ἀμελήσομεν, ὅσα δὲ τοῖς τοιούτοις μετρίως καταφαίνεται δυσθεώρητα, καὶ τούτων τὰς ἀποδείξεις ἐκτιθέμενοι· χάριν δὲ μεγίστην ἡγούμεθα λαμβάνειν παρὰ τῶν δυνατῶς ἔχοντων διορθοῦσθαι τὰ μὴ ὡς ἐχρῆν παρ' ἡμῖν ἡκριβωμένα, καθάπερ φησὶ καὶ αὐτός, μηδ' αἰσχρὸν ἡγεῖσθαι μεγάλης τινὸς καὶ θείας οὖσης τῆς ἐπαγγελίας, κἄν τῆς ὑπ' ἄλλων τύχωμεν διορθώσεως· οὐδὲ γὰρ καὶ αὐτοὶ τοσούτους ἔαντοὺς εἶναι πεπιστεύκαμεν, ὥσθ' ἀπαντα κατὰ λέξιν ἀναμφισβητήτως διεξελθεῖν. In scholis igitur Ptolemaeum studiosae iuventuti Theo explicabat earumque in usum illum confecit commentarium. In quo hunc sibi finem posuit, ut quam brevissime quae minus perspicua essent inlustraret, cum contra fecisse priores interpretes ‘ταῖς ἐκ φιλοσοφίας μακρολογίαις’ addictos conqueratur. In interpretando Arato similia eum spectasse cum per se sit consentaneum tum exemplis supra propositis confirmatur.

Nunc longam post digressionem ad epistulae Marcianaæ scriptorem redeamus indagandum. Cuius commentarius Arateus — sicut et Theonis — a librario Marciano compilatus est; et

Theo et ille ‘ἄνδρες διὰ μαθημάτων φιλοσοφοῦντες’ erant; perversas priorum rationes uterque castigat maximeque ‘τὰς ἐξ φιλοσοφίας μακρολογίας’, denique uterque studiosae iuventuti illum inscripserat commentarium^{57b}). Exposui cur Theonem illam scripsisse epistulam Arateam mihi persuaserim.

2) Ad epistolographi pergo adversarium. Quae igitur in illo reprehensa sunt? Plenus doctrinae astrotheticae adparatus ‘εἰ μέντοι ὁ Ἀρατος μνησθείη Περσέως, πάντα τὰ περὶ Περσέως διερευνᾶν· εἰ δὲ Βοάτου, τὰ περὶ ἐκείνου· εἰ δὲ Ἀργοῦς, τὰ περὶ Ἀργοναυτῶν’: exempli gratia haec vides posita. Stellarum porro catalogi ‘ὅσων καὶ ἡλίκων ἀστέρων ἔκαστον ἀστρον’. Tum circulorum caelestium expositio ‘καὶ θέσεις διηγεῖσθαι κύκλων πολλῶν μηδὲν εἰς τὸ ποίημα συντελούντων’. Denique in universum ‘καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα γράφουσιν ἀμέτρως . . . πάντας δὲ φιλόσοφος θέλοντες εἶναι’. At complurium deridetur perversitas! Fatendum est, posse epistulae verba etiam de pluribus intellegi: verum qui fabulas sidereas cum stellarum indicibus copulaverit, unum tantum novimus Arati interpretem (eum ex quo ‘Catasterismi’ excerpti sunt), praeterea neminem. Illud propterea urgendum censeo, quod larga nobis ex scholiis, commentariis, excerptis de hoc litterarum genere iudicandi superest materia. Quocunque autem oculos converteris, nullum non dico testimonium sed ne levissimum quidem monstratur vestigium, alios quondam stellarum indices — velut Ptolemaei qui iidem seorsum iam antiquitus ferebantur hodieque in codice vetustissimo Laurentiano post Hipparchum feruntur⁵⁸) — cum aliqua catasterismorum sylloga connexas fuisse⁵⁹). — Itaque hoc certe largiendum est, si qui praeter

^{57b}) Tamen non erat σχολικὸν ὑπόμνημα: Dionys. compos. verb. p. 302 Schn. ένταῦθα ἡ μὲν ὑπόθεσις ἀπήτει πολλὰ παρασχέσθαι τῶν εἰρημένων ἔκαστον παραδειγμάτος· καὶ τοσις οὐκ ἀν ἀηδῆς ὁ λόγος ἐγένετο πολλοῖς ὥσπερ ἄνθεσι πεποικιλμένος τοῖς εἰαρινοῖς· ἀλλ’ ὑπέρμετρον ἔμελλε φανήσεσθαι τὸ σύνταγμα ἡ παραγγελματικὸν (Lehrs *Aristarch*² p. 18 s.). Hinc verba epistolographi τὸ περιττὸν τῆς συνταγματικῆς ἐκμόσεως optime inlustrantur.

⁵⁸) Plut. XXVIII cod. 39 fol. 38 s. s. XI: cf. p. 31.

⁵⁹) De Parmenisco, qui huc trahi possit, cur a Roberto p. 225 s. meum seiungam iudicium, ex iis patet, quae statim disputabo de Genicularii fabellis.

illum quem tenemus extiterunt qui alios ac diversos stellarum catalogos cum fabulis coniunctos exhiberent, eos in tenebris delituisse. Tamen quin tales respexisse epistolographus videatur ipsius verba prohibent: quae legas ac relegas, mihi ut concedas de notissimo quodam agi Arati enarratore, cuius tanta erat auctoritas, ut sese ipsum opponere ille non supervacaneum duceret. Unum igitur illum, ex quo ‘Catasterismi’ deprompti sunt, scriptorem tangi ab epistolographo censeo. Cumque ‘Catasterismorum’ fons in scholiis Arati Marcianis identidem deprehensus sit, hoc nunc ultro ad epistolographi adversarium transfertur. Exemplis hac de re supra p. 13 s adlatis unum placet addidisse. P. 59, 10 *Bekker.* septem Genicularii hae occurrunt explicationes:

1) Οὗτος δέ ἔστι κατά τινας ‘Ηρακλῆς ἐπὶ ὄφεως βεβηκώς. *Cat. p. 62*). 2) οἱ δὲ Προμηθέα λέγουσιν (scil. Hermippus). 3) οἱ δὲ Τάνταλον. 4) ἄλλοι Θάμνοιν (Θύβριν codex). 5) ἄλλοι δὲ Θησέα. 6) ἄλλοι δέ φασιν αὐτὸν εἶναι τὸν ‘Ηρακλέα· τοῦτον γὰρ τοῖς Λίγυσι (Λίβυσι codex) πολεμοῦντα ἐκλιπόντων αὐτῷ τῶν τοξευμάτων ἐπὶ γόνυ πεσόντα λιθοῖς βαλεῖν, οὓς αὐτῷ Ζεὺς ὕσεν εὐξαμένῳ. 7) ἄλλοι δὲ καὶ Ἰξίονά φασιν.

2—7. cum desint in ‘Catasterismis’, ita redeunt apud Hyginum (*Astronom. II 6 p. 41, 15 Bunte*), ut fabulam ex ‘Catasterismis’ depromptam subsequantur: *Araethus autem, ut antea diximus, hunc Cetea Lycaonis filium Megistus patrem dixit; qui videtur ut lamentans filiam in Ursae figuram conversam genu nixus palmas diversas tendere ad caelum, ut eam sibi dii restituant. Hegesianax autem Thesea dixit esse, qui Troezene saxum extollere videtur, quod existimatur Aegeus sub eo ellopium ensem posuisse et Aethrae Thesei matri praedixisse, ne ante eum Athenas mitteret, quam sua virtute lapide sublato potuisset gladium patri referre. Itaque nisi videtur, ut quam altissime possit lapidem extollat. Hac etiam de causa nonnulli (scil. Anacreon et Hegesianax: Robert. p. 222) Lyram quae proxima ei signo est conlocata Thesei esse dixerunt, quod ut eruditus omni genere artium lyram quoque didicisse videbatur. Idque et Anacreon dicit ἀγχοῦ δ' Αἰγείδον Θησέος ἔστι Λύρη (=5).*

Alii autem Thamyrin a Musis excaecatum ut supplicem ad genua iacentem dicunt (= 4). Alii Orpheo a Thraciis mulieribus interfictum, quod viderit Liberi patris initia (Deest). Aeschylus autem in fabula, quae inscribitur Προμηθεὺς λυόμενος, Herculem ait esse (non cum dracone sed) cum Liguribus depugnantem. Dicit enim quo tempore Hercules a Geryone boves abduxerit iter fecisse per Ligurum fines. Quos conatos ab eo pecus abducere, manus contulisse et complures eorum sagittis confixisse. Sed postquam Herculii tela defecerint, multitudine barbarorum et inopia armorum defessum se ingeniculasse multis iam vulneribus acceptis. Iovem autem misertum filii curasse, ut circa eum magna lapidum copia esset. Quibus se Herculem defendisse et hostes fugasse. Itaque Iovem similitudinem pugnantis inter sidera constituisse (= 6). Hunc etiam nonnulli Ixiona bracchiis vinctis esse dixerunt, quod vim Iunoni voluerit adferre (= 7). Alii (scil. Hermippus, Robert. p. 223) Prometheus in monte Caucaso vinctum (= 2).

Hygini et scholiorum consensu ad antiquum relegamus Arati commentarium, quo cuiusvis generis catasterismi undique erant congesti. Talem cum in scholiis Marcianis satis certo iam detexerimus (p. 13 s), hunc ab illo non licet⁶⁰) seiungere.

Accuratiora ex scholiorum Marcianorum appendice sperandum nos adsecuturos. Ipsi enim Arato, qui in codice illo fol. 1^a — 29^b med. complectitur, Excerpta quaedam usque ad fol. 30^b fin. subiunxit librarius, indidem petita unde scholia composuerat. Quae Excerpta hoc se ordine excipiunt:

I. Περὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου (Leontii mechanici)⁶¹).

⁶⁰) Itaque ipse Hyginus loquitur in capitibus initio: ‘*Etsi qui sit hic negat Aratus quemquam posse demonstrare, tamen conabimur, ut aliquid verisimile dicamus*’, quamquam ipsam vituperandi materiam extrinsecus arcessit. Idem de altero loco II p. 23, 7 — 33, 4 contra Robertum l. c. mihi persuasi. — Ceterum scholion illud de Geniculario Arateum (p. 59, 10 Bekker) a Niceta ad Anguitenentem falso adscriptum est, qui idem anguem tenet oppressum: vides cur error ille facillimus Nicetae condonandus sit.

⁶¹) Leontii nomen in Marciano omissum ex codice Astronomorum Graecorum Ambrosiano C. 263 Inf. s. XV fol. 309^b elicui, ubi eidem disputatiunculae ita inscribitur: *ἐκ τῶν Αἰοτίου μηχανικοῦ περὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου*.

- II. *Theonis ad Julianum epistula.*
- III. περὶ τῶν Φαινομένων Ἀράτου (i. e. Phaenomenorum summarium).
- IV. *Definitiones quaedam astronomicae* ('caeli', 'circuli' etc.).
- V. *Πῶς δεῖ ἴσταν τὴν σφαῖραν.*
- VI. *De prooemiosis editionum Arati et de perversitate interpretum* (cf. p. 33 s.).
- VII. *Definitio 'sphaerae'*, cui a manu prima subscribitur 'Ιππάρχον Σπόρος i. e. ex Hipparcho Sporus Arati interpres, et distributio simul cum fabella de arctico circulo cretica.
- VIII. *Cur a boreali circulo Aratus incipiat⁶²?*

Quod ex iisdem quibus scholia fontibus appendicem dixi confectam, Theonis et Spori excerptis comprobatur. De Theone satis dictum. Verum etiam Spori memoria in scholiorum compage identidem occurrit. Itaque Theonis adversarius quoniam in scholiis adhibetur idem in appendice exspectandus. Idque ita est — modo concedas, quod concedendum, fabellam de arctico circulo creticam, quam et in scholiis⁶³) et in appendice Marcianus exhibet, ad illum redire auctorem. Et in appendice quidem iste catasterismus praeter horum Excerptorum morem cum antecedenti 'sphaerae' definitione ita copulatur, ut communem indicari originem adpareat. Iam verba ipsa considera:

Σφαῖρά ἐστι σχῆμα στερεόν, ὑπὸ μιᾶς ἀπιφανείας περιεχόμενον, πρὸς ἣν ἀφ' ἐνὸς τοῦ ἐντὸς τῆς σφαῖρας σημείου ἔκάστη εὐθεῖα πᾶσαι ἀλλήλαις ἵσαι· τὸ δὲ σημεῖον τοῦτο κέντρον καλεῖται ὁ ἐστι γῆ: — Ιππάρχον Σπόρος διαιρεῖ δὲ τὴν σφαῖραν (Aratus) εἰς τε βόρεια καὶ νότια καὶ τῶν βορείων βορειότερα, ἐξ ὧν τὴν ἀρχὴν ποιεῖται, καθ' ὃ ὑψηλὰ ὄντα φανερά ἐστιν· ἡ διὰ τὸ (εἶναι) τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην (περὶ τὰ βόρεια). ἡ πρὸς τιμῆν τοῦ Λιὸς ἐκεῖθεν ἥρξατο· ὁ γὰρ ἀρκτικὸς κύκλος περιέχει τὰς Ἀρκτους

⁶²) Aldus, quem expressit Buhle, haec quoque excerpta ex apographo desumpsit, in quo quae Marcianus diligenter separavit dedita opera confunduntur.

⁶³) Redeunt in *schol. Od.* ε 272, ubi alia quoque scholia Aratea facile dignoscuntur. Inter 'Catasterismos' Robertus hanc fabulam recte rettulit p. 62.

καὶ τὸν Δράκοντα, περὶ ὧν φέρεται ἴστορία ἡδε· τὸν διὰ ἐν Κρήτῃ τεχθέντα δύο νύμφαις δικεῖσε ἀνέτρεψον· καὶ ἡ μὲν Ἑλίκη ὠνομάζετο, ἡ δὲ Κυνόσουρα· Κρόνου δὲ ἐπελθόντος ποτὲ ὁ Ζεὺς τὸν ἔαυτοῦ πατέρα παραλογισάμενος τὰς μὲν νύμφας μετέβαλεν εἰς Ἀρχτούς, αὐτὸς δὲ εἰς Δράκοντα μετεβλήθη· εἴτα τῆς βασιλείας ἀντιλαβόμενος⁶⁴⁾ τὸ σχῆμα κατηστέρισε⁶⁵⁾, φημὶ δὲ τὰς νύμφας καὶ ἔαυτόν. ἄξων δὲ λέγεται, ἐπεὶ περὶ αὐτὸν στρέφεται⁶⁶⁾ ὁ οὐρανός· πόλοι δέ, ἐπεὶ περὶ αὐτοὺς πολεῖται καὶ στρέφεται ὁ οὐρανός· φασὶ δὲ τὸν ἄξονα τοῦτον εἶναι τὸν παρὰ τῷ ποιητῇ Ἀτλαντα εἰρημένον⁶⁷⁾). Patet cur haec de arctico circulo narratio cum prae-

64) ἀντιλαμβανόμενος *cod.*

65) ἀνεστήριξε *cod.*

66) λέγεται *cod.*

67) Nolo alteram silere ratiocinationem quae eodem deducit. Nam quaestio illa de arctico circulo simul cum definitionibus supra enumeratis eodem disputationis decursu in 'Miscellaneis Arateis' nuper a M. Treu (progr. gymn. Ohlau. 1880 p. 50) ex codice Parisino *Suppl. gr.* 607 A s. X promulgatis legitur: 'Εποιήσατο δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν βορειοτέρων, καθ' ὃ ὑψηλὰ ὅντα φανερά ἔστιν· ἡ διὰ τὸ εἶναι τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην περὶ τὰ βόρεια ἡ πρὸς τημήν τοῦ Διός· ὁ γὰρ ἀρχικὸς κύκλος περιέχει τὰς Ἀρχτούς καὶ τὸν Δράκοντα, περὶ ὧν διέρεται ἴστορία μυθική· τὸν διὰ ἐν Κρήτῃ τεχθέντα δύο νύμφας ἔκεισε ἔτρεψον· καὶ ἡ μὲν Ἑλίκη ὠνομάζετο, ἡ δὲ Κυνόσουρα· Κρόνου δέ ποτε ἐπελθόντος ὁ Ζεὺς τὸν ἔαυτοῦ πατέρα παραλογισάμενος (<—ζομένου *cod.*) τὰς μὲν νύμφας μετέβαλεν εἰς Ἀρχτούς, αὐτὸς δὲ εἰς Δράκοντα μετεβλήθη· καὶ τῆς βασιλείας ἀντιλαβόμενος (*praesens cod.*) εἰς τὸν οὐρανὸν φαίνεται μετ' αὐτῶν. Sequitur vitae Arati frustum, deinde πόσοι πόλοι; δύο· βόρειος καὶ νότιος. ὅτι τὰ πέρατα τοῦ ἄξονος πόλοι καλοῦνται· ὄριζων δὲ ὁ τέμνων τό τε ὑπὲρ γῆν ἡμισφαῖριον καὶ τὸ ὑπὸ γῆν. Sphaerae definitio — ne quid desit — paullo ante aliis definitionibus immixta in eodem Parisino p. 50, 8 Treu adfertur: Σφαῖραί ἔστι σχῆμα ἐπίπεδον ἐπιφανείας (sic), πρὸς ἣν ἀπό τινος σημείου τῶν ἔντος τῆς σφαῖρας κειμένων πᾶσαι αἱ πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν προσπίπτουσαι εὐθεῖαι ἔσται ἀλλήλαις εἰσίν· τὸ δὲ σημεῖον κέντρον καλεῖται τῆς σφαῖρας.

Totum Parisini caput, quod ipse post Trevium contuli, inscribitur περὶ τῶν οὐρανῶν continetque alias quoque res astronomicas ad Arati explicationem necessarias. Succedit post ὄριζοντος definitionem alterum caput titulo unciali praefixo ἐκ τοῦ κειμένου (i. e. ex commentario qui circumfertur Arateo: cf. Stephani Thesaurum s. v. κεῖμα; erravit Trevius titulum illum contra codicis auctoritatem cum antecedentibus coniungens), quod nihil nisi scholia Aratea eaque nondum ex compluribus commentariis contaminata exhibit.

gressis cohaereat: divisionem sphaerae definitio antecedere debuit. Quae definitio cum inde ab Euclide in libris et mathematicis et astronomicis usque ad ultima Byzantinorum tempora propagetur, lateret per quem in appendicem transiisset Marcianam, nisi hanc subscriptionem librarius ipse addidisset „*Ιππάρχου Σπόρος*“ duabus subscribendi formulis — genitivo altera, altera nominativo — compositam, qua ab Hipparcho Sporum — in isagoga credo commentario Arateo praefixa — a Sporo Nicetam (hunc enim fuisse librarium Marcianum constat, cf. *adn.* 31) sphaerae definitionem mutuatum esse docemur. Quodsi Sporo tota de circulo boreali expositio simul cum fabula cretica vindicanda est, eundem Theonis adversarium tenemus quem quae-
rimus⁶⁸⁾.

3) Sporum⁶⁹⁾ Nicaeensem Philonis Gadareni discipulum amplos in Aristotelem quoque commentarios (*Κηρία*) conscripsisse

⁶⁸⁾ Tangit igitur Sporum Nicetas scholiasta *fol. 30^b* οἱ εὐθεῖς προγράφοντες τὸν ποιήματος τὰ φανόμενα (=τὰ οὐράνια Parisini), οἱ δὲ ἀκριβεῖς τὴν διάθεσιν τοῦ λόγου ὑπὸ τὴν θέσιν καὶ χειροθετήσας· ἡ μὲν γὰρ διάθεσις διασαρτεῖ (διασαρτῆ *cod.*) τὸ ποίημα, τὸ δὲ ποίημα δηλοῖ τὰ φαινόμενα, κτλ. Ceterum cum Theo ‘Catasterismorum’ catalogos stellarum in epistula ad Iulianum Marciana adfirmet sese ipsum novisse, iuvat quid de Eratosthenis auctoritate iudicaverit, exquirere. Facilis in promptu est responsio, siquidem idem Theo in commentario ad Ptolemaei Magnam Syntaxin VII probat, quod Ptolemaeus Hipparchum nonnisi perpaucis Timocharidis et Aristylli observationibus ad conficiendum primum illum stellarum catalogum uti potuisse asseveravit. Qui si ‘Catasterismorum’ auctorem putasset Eratosthenem, Ptolemaeo obloqui necessario debuit. Tenendum ergo est, vel Theonem, hominem hoc in genere peritissimum, ‘Eratosthenis’ damnasse Catasterismos. Itaque constat fictum esse — et iam fuisse tertio p. Chr. saeculo — sive mera coniectura sive aperta fraude libelli titulum. Cuius rei ansam facile Eratosthenis carmina dabant de Mercurio deque Erigona conscripta. In ‘Mercurio’ Lyrae et lactei circuli, in ‘Erigona’ Icari familiae catasterismos quas ad causas referendi essent ex fabulari historia docte explicavit. — De isagoga Aratea falso et Eratostheni et Hipparcho in codicibus adscripta cf. quae dixi *Herm.* XVI 1881 p. 389 s. Comparari etiam potest disputatiuncula quaedam de zodiaco pseudohipparchea, quae nondum videtur impressa, cf. *adn.* 54.

⁶⁹⁾ Nomen idem liberti graeci gerere solent, velut famosus Neronis amasius (*Cass. Dio* 62, 21. 63, 12. 64, 8> s. p. Chr. n. primo.

constat⁷⁰). Adiungam cetera quibus nomen Spori praepositum est Aratea:

2.

Schol. ad v. 541 s. ὅσσον δ' ὁφθαλμοῦ βολῆς ἀποτέμνεται αὐγῇ,
ἔξάκις ἀν τόση μιν ὑποδράμοι· αὐτὰρ ἐκάστη
ἴση μετρηθεῖσα δύω περιτέμνεται ἄστρα]
ἄλλως· ὁ Σπόρος οὗτω φησίν· ὅσον δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ ὁφθαλμοῦ
βολίδος τῆς ἀκτῖνος ἀποτέμνεται καὶ ἀφαιρεῖται, καὶ ἡ αὐγὴ τοῦ
αἰθέρος ἔξάκις ἀν τοσαύτη ὑποδράμοι τὸν ζωδιακὸν ἀπηρτισμένον·
ἐκάστη δὲ οὗτως ὑποδραμοῦσα ίση δύο ἀν περιτέμνοι καὶ περιλάβοι
ζώδια τῶν ὑποκειμένων β^{71}).

3.

Schol. ad v. 1093 πολλοὶ γὰρ κομόωσιν ἐπ' αὐχμηρῷ ἐνιαυτῷ]
ἡ ξηρὰ ἀναθυμίασις ξηρᾶς τῆς γῆς καὶ αὐχμηρᾶς τυγχανούσης ἀνα-
διδομένη ποιεῖ τοὺς κομήτας ἀστέρας καλουμένους ὑπὸ τῆς ίδιας
θερμότητος ἐξαπτομένη δραδίως ἐκ τῶν ὑποκειμένων καὶ οἶον
ἀστέρας ἀναπέμπει πρὸς τὸ ἄνω· τὸ γὰρ πῦρ ἄνω πέψυκε φέρε-
σθαι, τὰς δὲ ἀκτῖνας τοῦ παντὸς ἀστέρος κόμας εἶναι νομίζουσιν·
οὗτω Σπόρος. Posidonius et hic et antea, cum de cometis
sermo esset, exprimitur (cf. *Diels, D. G.* p. 63 n.).

4.

Schol. ad v. 880 s. σκέπτεο δ' ἡ ἀνιόντος ἡ αἰτία δυομένοιο,
εἴ που οἱ νεφέων, τὰ παρήλια κικλήσκονται,
ἡ νότου ἡὲ βορῆος ἐρεύθεται ἡ ἐκάτερθεν]
ἄλλως· παρήλιόν ἐστιν ἔμφασις Ἡλίῳ παρεμφερῆς, ὅμοία καὶ ίση
αὐτῷ πεπιλημένου νέφους τὰς ἀκτῖνας ὑποδεχομένου καὶ διὰ τῆς
ἐκλάμψεως ἥλιοειδῆ παρέχοντος τὴν φαντασίαν καὶ οἶον ἄνω
φλογοειδῆ καὶ εἰς ἐν συνηγμένην καὶ μεταξὺ μηδὲν καταλείπουσαν
διάστημα, παρεπομένην τῇ τοῦ Ἡλίου περιφορᾷ· οὗτω Σπόρος.
Subscriptio nunc primum e Marciano protrahitur. — Proxime Po-
sidonii de eadem re sententia praegressa est (p. 129, 39 s. *Bekk.*).

⁷⁰) Cf. *Diels, Simplicius I* p. XXVI.

⁷¹) Sequitur aliud scholion ἄλλως lemmate separatum.

5.

Ieronius mechanicus (s. VII) περὶ κατασκευῆς ἡρακλίας σφαιρᾶς (= Ruhle II 257 s.): οὐτοις διὸ οὐ ταῦτα ἀπορῶν τῷ ἡρακλίῳ εἰρημένῳ τὰν καλῶς εἴργεται, ὃς διεισ ἐκ τοῦ Ἰππαρχοῦ καὶ Ηρόδοτον συνεπαγένετον περὶ τοτεων μαθεῖν· οὐτοις διὸ τράπον μὲν ὅντα καὶ ταῦτα εἰδοῦσιν, οὐδὲ μαθίστα ἡρακλονέργου ὁ ἡρακλεός, οὐδὲ λίαν ὄρθιῶς εἰλέγοντες¹¹ ἔτεινα δὲ ὅντα καὶ οὐδὲ πρὸς τοῦ ἀποριζόντες, ὃς γε τοι Στορός ἡ ἱπποτεργαστής, ἀλλὰ πρὸς τοῦ χερὸς σημείων τοῖς ταντούλωμένοις ταῦτα αἵτινα διαγέγραπταν εἶχοντας τοῦ ὀλοσχεφέστερον περὶ τοτεων διαλαμβάνειν.

4) Exemplis probatum est, posterioris antiquitatis excerptores minime fugisse promptam huius commentarii utilitatem. Addam obvia nonnulla: materiam latissime patentem exhaustire nunc non possum. Velut aperta est *ιστορία* homericarum cum Catasterismis similitudo. Pliades conferant.

Schol. ad Σ 486.

Catast. XXIII p. 134 s. Rob.

1) Τάντερες εἰσι κείμενοι ἐπι
τῇ οἰρᾳ τοῦ Ταῖρον·

2) μάλλον δὲ ἐπι τοῦ διχοτο
μηματος αἵτοι· ὁ γαρ Ταῖρος
ἔδος αἱ κατεργάσιαι ἀλλ' οὐκ
τῶν ἰσχίων·

3) αἵτινα διείστι τάλαιτος
καὶ Ηλιοντος Θεγανέρες, ὥν ταὶ
ἀνθρακαὶ Μαῖα Ταγγέιη Κιλικίων
Μερυτης Ἡλεκτρα Σερφοτης ἢ τὰ
χτερά· τάλαις δὲ τοῖς τῶν γυγαν
τῶν μηγαν Ηλιοντος τῇ Μεταντοΐ
όπου Θεγανέρες οἱ, αἱ τῇ ταφ-
θεντιαιν αὐγαπέσσασαι σινεκτηγ-
γοντες τῇ ἡριεριδι· Θεασαρενος
δὲ Ἡριώντες ἡρεσθι, καὶ ἐθίσκειν

ἐπι τῇς ἀποιομένῃς τοῦ Ταῖρον

τῇς καλογρέντες ἔμαχοντες ἡ Ηλιας·

σετηγμένης δὲ αἵτες οἱ ἀπειθ-
ρας ἐπι ταὶς λέγονται εἶναι τῶν
τάλαιτος Θεγανέρων· διο καὶ
ἰτιαπόρος καλεῖται (ab Aristo
p. 257).

11. Hanc ex Hipparchi sententia dicta. Prout ὄρθιος Alkmaio εἰλέγεται, νομί-
σιτ Παπανίκος, de quo dicit πλ. 47.

αὐτὰς μιγῆναι βουλόμενος· αἱ δὲ περίληπτοι γενόμεναι τοῖς θεοῖς ηὔξαντο μεταβαλεῖν τὴν φύσιν· Ζεὺς δὲ ἐλεήσας αὐτὰς διὰ τῶν Ἀρκτων κατηστέρισεν·

4) ὡνομάσθησαν δὲ Πλειάδες ἀπὸ Πλειόνης τῆς μητρὸς αὐτῶν.

5) φασὶ δὲ Ἡλέκτραν οὐ βουλομένην τὴν Ἰλίου πόρθησιν θεάσασθαι διὰ τὸ κτίσμα εἶναι τῶν ἀπογόνων καταλιπεῖν τὸν τόπον οἵ κατηστέριστο· διόπερ οὖσας ζ γενέσθαι ζ⁷³).

6) *(Post Hyadum mentionem)* τῶν δὲ Πλειάδων οὖσῶν ἐπτὰ πάνυ ἀμαυρὸς ὁ ἔβδομος ἀστήρ ἐστιν, ὃς μὲν Ἀρατος ἐν τῷ πρὸς Θεόπροπον ἐπικηδείῳ φησί, Τροίας πορθουμένης τὴν Δαρδάνου μητέρα Ἡλέκτραν μίαν οὖσαν τῶν Πλειάδων φυγεῖν τε τὴν τῶν ἀδελφῶν σύνοδον καὶ τὰς κόμας λύσασαν ἐνίστε κομῆτην ἀστέρα φαίνεσθαι.

7) φησὶ δὲ καὶ Ἑλλάνικος ἐν τῷ ἀ τῶν Ἀτλαντικῶν τὰς μὲν ζ θεοῖς συνελθεῖν Ταῦγέτην Διέ, ὃν γενέσθαι Λακεδαίμονα· Μαῖαν Διέ, ἀφ' ὧν Ἐρμῆς· Ἡλέκτραν Διέ, ἀφ' ὧν Δάρδανος· Ἀλκυόνην Ποσειδῶνι, ὃν Ὑριεύς· Στερόπην Ἀρει, ὃν Οἰνόμαος·

οὐχ ὄρῶνται δὲ αἱ ἐπτά, ἀλλ' αἱ ζ. τὸ δὲ αἴτιον οὗτοι πως λέγεται· τὰς μὲν γὰρ ζ φασὶ θεοῖς μιγῆναι, τὴν δὲ μίαν θυτῷ· τρεῖς μὲν οὖν μιγῆναι Διέ, Ἡλέκτραν ζησαράδανος· Μαῖαν ζησαράδανος· Ταῦγέτην ζησαράδανος· Λακεδαίμονα· Ποσειδῶνι δὲ δύο

⁷³) Subscribitur η ἱστορία παρὰ τοῖς κυκλικοῖς, unde nihil aliud conligendum quam simile quid de Electra apud cyclicos lectum esse iure censem Wilamowitzius.

5.

Leontius mechanicus (s. VII) περὶ κατασκευῆς Ἀρατείας σφαιραῖς (<= *Buhle* II 257 s.): ίστεον δὲ ὅτι τὰ περὶ τῶν ἀστρων τῷ Ἀράτῳ εἰρημένα οὐ πάνι καλῶς εἴρηται, ὡς ἐστιν ἐκ τε τῶν Ἰππάρχῳ καὶ *Πτολεμαίῳ* συντεταγμένων περὶ τούτων μαθεῖν· αἴτιον δὲ πρῶτον μὲν ὅτι καὶ τὰ Εὐδόξου, οὓς μάλιστα ἡκολούθησεν ὁ Ἀράτος, οὐ λίαν δροῦται·⁷²⁾ ἔπειτα δὲ ὅτι καὶ οὐ πρὸς τὸ ἀκριβές, ὡς φησι *Σπόρος* ὁ ὑπομνηματιστής, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρήσιμον τοῖς ναυτιλλομένοις ταῦτα οὖτοι διαγέγραπται εἰκότως τε ὄλοσχερέστερον περὶ τούτον διαλαμβάνει.

4) Exemplis probatum est, posterioris antiquitatis excerptores minime fugisse promptam huius commentarii utilitatem. Addam obvia nonnulla: materiam latissime patentem exhaustire nunc non possum. Velut aperta est ἴστοριῶν homericarum cum Catasterismis similitudo. Pliades conferam.

Schol. ad Σ 486.

Catast. XXIII p. 134 s. Rob.

1) $\bar{\zeta}$ ἀστέρες εἰσὶ κείμενοι ἐπὶ τῇ οὐρᾶς τοῦ Ταύρου·

2) μᾶλλον δὲ ἐπὶ τοῦ διχοτομήματος αὐτοῦ· ὁ γὰρ Ταῦρος ὅλος οὐ κατηστέρισται ἀλλ' ἐώς τῶν ἵσχιων·

3) αὗται δέ εἰσιν Ἀτλαντος καὶ Πλειόνης Θηγατέρες, ὡν τὰ δύνοματα Μαῖα Ταῦγέτη Κελαινὼ Μερόπη Ἡλέκτρα Στερόπη Ἀλκυόνη· Ἀτλας δὲ εἰς τῶν γιγάντων μιγεὶς Πλειόνη τῇ Ὁκεανοῦ ἔσχε Θηγατέρας $\bar{\zeta}$, αἱ τῇ παρθενείαν ἀγαπήσασαι συνεκυνήγουν τῇ Ἀρτέμιδι· Θεασάμενος δὲ Ὁρίων ἡράσθη καὶ ἐδίωκεν

ἐπὶ τῆς ἀποτομῆς τοῦ Ταύρου τῆς καλουμένης δάχεως ἡ Πλειάς·

συνηγμένης δ' αὐτῆς εἰς ἀστέρας ἐπτὰ λέγουσιν εἶναι τῶν Ἀτλαντος Θηγατέρων· διὸ καὶ ἐπτάπορος καλεῖται (ab Arato v. 257).

⁷²⁾ Haec ex Hipparchi sententia dicta. Post δροῦται Aldina εἴληπται; omisit Parisinus, de quo dixi adn. 47.

(ἢ) ἐπεὶ πλείοσι χρειώδεις τοῖς τε πλέονσι καὶ γεωργοῦσιν· ἢ ὅτι εἰς πελειὰς μετεμορφώθησαν τὸν Ὡρίωνα φεύγονται· ἢ ἀπὸ τοῦ πολεῖν ἐκ περιόδου καὶ συμπληροῦν τὸν ἐνιαυτόν· ἀπὸ τούτων γὰρ κατ' ἔξοχὴν πλειών ἐκλήθη ὁ ἐνιαυτός: = 8.
δμοῦ μὲν ὄρωμεναι λαμπραῖ, καθ' ἐκάστην δὲ ἀμυνδραῖ· καὶ ἔχονσι σχῆμα τρίγωνον, οὐ νή βάσις ἐπ' ἀνατολὴν τέτραπται: = 9
ex Hipparcho (cf. supra). Νίκανδρος μὲν οὖν ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ Ταύρου τίθησιν αὐτάς (Ther. v. 123 s.)

αἴθ' ὑπὸ Ταύρου
δλκαίην ψαιρουσαι δλίζωνες⁷⁵⁾ φορέονται⁷⁶⁾: = 1.

Ἴππαρχος δὲ ἐπὶ *〈τοῦ διχοτομήματος〉*⁷⁷⁾ τοῦ Ταύρου· καὶ γὰρ αὐτὸς ἡμίτομον τὸν Ταῦρον ποιεῖ: = 2.

Ad v. 257 ἐπτάποροι δὴ ταίγε] . . . ἄλλως· φασὶ ζεῖναι μετ' ἀνθρώπους· τῇ δὲ ἀληθείᾳ οὐ εἰσὶ φαινόμεναι· ὁ γὰρ Εὐριπίδης· ‘ἐπτάπορον δρόμημα Πλειάδος ὁδόν·’ φασὶ δέ τινες τοιοῦτον μῆδον, ὅτι μία ἐκ τῶν ζεῖ τὸ τῆς Ἰλίου πάθος ιδοῦσα νή Ἡλέκτρα ὑπεχώρησε τοῦ συστήματος (ἐστὶ γὰρ νή μήτηρ Λαρδάνου) καὶ ὑπὸ τὸν βῆστέρα τοῦ ὄντος ἥλθε πλησίον, ὃς λέγεται εἶναι τῆς Ἡλέκτρας· τοῦτον δὲ τὸν ἀστέρα τὸν ὑπὸ τὸν ὄντον τῆς Ἄρκτου ἀναχωρήσαντα Ἀλώπεκά τινες καλοῦσιν: = 5⁷⁸⁾.

Ad v. 259 οὐ μέν πως ἀπόλωλεν] . . . ἄλλως· τοῦτο πρὸς τοὺς

75) ὀλίζονες codex.

76) Cf. schol. Nicandr. l. c. αἵτινες ὑπὸ τὴν οὐρὰν τοῦ Ταύρου ἐγγίζουσαι καὶ ἀπτόμεναι νή ψαιρουσαι ἀντὶ τοῦ κινούμεναι μαχρόταται ἐπιφέρονται· λέγει δέ την ταῖς ἐπιτολαῖς τῶν Πλειάδων· τότε οὖν φησιν ἔκτυγε τὸ δῆγμα· δλκαίην δὲ τὴν οὐρὰν λέγει παρὰ τὸ ἔλκεσθαι ὑπὸ τοῦ ὄλου σώματος· γράφεται καὶ ἀλκαίην καταχρηστικῶς· κυρίως γὰρ νή τοῦ λέοντος οὐρὰ ἀλκαία καλεῖται, ὅτε δι' αὐτῆς ἐαυτὸν ἐποτρύνει καὶ ἐγείρει εἰς ὄλκην· ‘αἰεὶ δέ αὐτὸν ἐποτρύνει μαχίσασθαι’. Ἅρατος (v. 517) μὲν ἡμιτελῆ τησιν εἶναι τὸν Ταῦρον, οὗτος δὲ ὄλοκληρον· ὄλκη γὰρ νή οὐρά. Cf. schol. Pindar. Nem. II 16.

77) *Tοῦ διχοτομήματος inserui ex scholio Homericō et ‘Catasterismorum’ Epitoma. Post ποιεῖ ita procedit Marcianus ‘ησὶ δὲ τῷ μὲν ποδὶ τοῦ Περσέως μᾶλλον αὐτὰς πλησιάζειν, πόρρω δὲ εἴραι τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος’ κτλ. Itaque fide carent quae edita sunt apud Bekkerum, alios.*

78) Cf. *Catast. XIV p. 110 Rob.*

Κελαινὼ Ποσειδῶνι καὶ αὐτὴν συγγενέσθαι, ὃν Λύκος· Μερόπην δὲ Σισύφῳ θνητῷ ὅντι, ὃν Γλαῦκος· διὸ καὶ ἀμαυρὸν εἶναι.

μιγῆναι· Ἀλκυόνην δὲ ἡς Υριεύς·
Κελαινὼ δὲ ἡς Λύκος· Στερόπη δὲ λέγεται Ἀρει μιγῆναι, δὲ ἡς Οἰνόμαος ἐγένετο· Μερόπη δὲ Σισύφῳ· διόπερ ἀφανῆς ἐστιν.

8) *<Post Hyadum veriloquium> αἱ δὲ Πλειάδες ἦτοι ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν ἡ ὅτι πλείους μὲν δι' αὐτῶν αἱ τῶν ὡρῶν ἐπισημασίαι ἡ ὅτι πλειώνος ὁ ἐστιν ἐνιαυτοῦ σημαντικαί· χειμῶνα γὰρ καὶ θέρος διορίζουσιν· καθὸ διπιφέρονται καὶ διὰ μόνων αὐτῶν σημειοῦνται τὰς ἑψάς διπιτολὰς πρὸς θέρος καὶ τὰς ἑσπερίους πρὸς ἄροτον ὡς Ἡσίοδος 'Πληϊάδων Ἀτληγενέων ἐπιτελλομενάων | ἄρχησθ' ἀμήτον, ἄροτοιο δὲ δυσομενάων'*
(Opp. 381 s.).

10)

μεγίστην δὲ ἔχουσι δόξαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπισημαίνουσαι καθ' ὡραν· Θέσιν δ' ἔχουσιν εὖ μάλα κείμεναι κατὰ τὸν Ἰππαρχον τριγωνοειδοῦς σχῆματος·

Horum excerptorum quaerens originem in eo possum acquiescere, quod 'Catasterismorum' de Pliadibus narrationem ex commentario Arateo saec. I sive II fluxisse ostendi (p. 15 s.). At ipsa hic in promptu sunt scholia in Aratum Marciana v. 254 s.⁷⁴⁾)

[Ηλιθα πᾶσαι Πληϊάδες] Ἀτλαντος δὲ καὶ Πληιόνης γενεαλογοῦνται Πλειάδες, παρ' ὁ καὶ λέγονται: = 4.

⁷⁴⁾ In Marciani apographis, quibus usi sunt editores, (p. 73, 25–39 Bekker) ex scholiis Homericis et Etymologico Magno s. v. Πλειάς nonnulla suppleta sunt ideoque ex Catasterismorum restituzione eicienda (p. 136^b Rob.).

catasterismorum sylloga — non illa quidem, quae hodie fertur Eratosthenis, sed simillima, in qua vel Hermippea inerant — usum esse idem intellexit Wilamowitzius (*comm. gramm.* II *Gryph.* 1880 p. 16): scholia haec fuisse Aratea potest probari. Adscribam quibus opus est ex *Oratione ad Graecos* (p. 37 s. *Worth.* c. XV s.) exempla: *Κύων ὁ τῆς Ἡριγόνης ἐν οὐρανῷ δείκνυται καὶ Σκορπίος ὁ τῆς Ἀρτέμιδος βοηθός· καὶ Χειρων ὁ Κένταυρος· ἡ ημίτομος Ἀργώ καὶ ἡ Καλλιστοῦς Ἀρκτος... τίνι δὲ οὐ γελοῖον εἶναι δόξει τὸ κατὰ μέν τινας τὴν Σικελίαν ἀστροθεούμενον Δελτωτόν, κατ' ἐνίους δὲ τῆς τοῦ Διὸς προσωνυμίας πρωτότυπον στοιχεῖον... Ταῦρος ἔστιν ἐν οὐρανῷ... ζῷον πονηρὸν ὁ Ἐγγόνασιν ἐπιθλίβει καὶ τὸν ἀνθρωποποιὸν Προμηθέα καταφαγὴν Ἀετὸς τετίμηται· καλὸς ὁ Κύκνος, ὅτι μοιχὸς ἦν· καὶ οἱ ἑτερογήμεροι Διόσκουροι κτέ. Tatiani auctorem duo arguunt indicia: primum Hermippea de Promethei catasterismo fabella, deinde quod et haec eadem fabella et Siciliae in Deltoton transformatio in Hygini ‘Astronomia’ enarratur. Solet enim Hyginus praeter ‘Catasterismorum’ libellum scholia adhibere Aratea ipsumque illum Promethei catasterismum Hermippeum inde desumpsit: qua de re cf. quae disputavi p. 43.*

Itaque primo p. Chr. n. saeculo exeunte vel ineunte altero fuisse qui adparatum mythologicum congereret interpretem Arateum hac quoque ratione efficitur. Et ne stellarum quidem indices simul cum tota ‘Catasterismorum’ doctrina astronomica illinc esse separandos, ex temporis studiorumque consensu probabile admodum, certum idcirco est, quod ex uno commentario ‘Catasterismi’ excerpti sunt, ut dictum est⁸³).

Nigidium huc non trahendos esse identidem monui. De Nigidio etiam teneantur quae Cassius Dio 45, 1 scripsit: ἄριστα γὰρ τῶν καθ' ἑαυτὸν τὴν τε τοῦ πόλου διακόσμησιν καὶ τὰς τῶν ἀστέρων διαφοράς, ὅσα τε καθ' ἑαυτοὺς γιγνόμενοι καὶ ὅσα συμμιγνύντες ἀλλήλοις ἐν τε ταῖς ὁμιλίαις καὶ ἐν ταῖς διαιρέσεσιν ἀποτελοῦσι, διέγνω (Nigidius). καὶ κατὰ τοῦτο καὶ αἰτιαν ὡς τινας ἀπορρήτους διατριβὰς ποιούμενος ἔσχεν. — Aliter de ‘Erigona’ Nigidii iudicat Robertus p. 32.

⁸³) Quamquam libenter largior, interpretem ipsum antiquiore fabularum conlectione hic illic esse usum: modo teneatur, nec de tempore neque de natura conlectionis quicquam adhuc exploratum esse. Nigidii comparatione

εἰπόντας, ὡν ἔστι καὶ αὐτὸς ἐν τῷ πρὸς Θεόπροπον⁷⁹⁾ ποιήματι, τὴν Ἡλέκτραν φυγεῖν καὶ μὴ ὑπομεῖναι ἵδετν τὴν Ἰλιον ἀλισχομένην καὶ τοὺς ἐκγόνους δυστυχοῦντας· τὸν γὰρ Λάρδανον παῖδα Λιὸς καὶ Ἡλέκτρας εἰρήκασιν: = 7.

Ad v. 259 ἀπευθῆς] ἄπνυστος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· φασὶ δὲ ὅτι μία τῶν Πλειάδων ἐκεραυνώθη· διὸ οὐ φαίνεται· τὸ δὲ ‘ἔξ οὐ καὶ γενεῆθεν’ ἀποσκευάζεται τὸν μῆδον τὸν ἐπ’ αὐτῶν λέγοντα φυγεῖν τὴν μίαν τὴν Μερόπην ὑπ’ αἰδοῦς θυητῷ μιγεῖσαν τῷ Σισύφῳ <ἢ τὴν ἐκ Λιὸς τεκοῦσαν Λάρδανον Ἡλέκτραν>: = 7.

Ad v. 264 ἀλλ’ ὀνομασταί] ἀντὶ τοῦ ὀνομασταί εἰσι καὶ ἐπιδοξοὶ διὰ τὸ καὶ τὴν ἀνατολὴν αὐτῶν καὶ τὴν δύσιν πως ἀναγκαῖσιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους· ἐπιτελλομένων γὰρ ‘ἄρχεσθ’ ἀμήτον, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων’ <*Opp. 381*>: = 8.

Itaque adparet interpretem illum Arateum his quos comparavi tribus scriptoribus communem subesse. Permagni autem illud Pliadum facio argumentum, quia earum op̄e tertius in ‘Catasterismis’ qui post Eratosthenem fuit testis investigatus est Nicander, cuius Theriacorum v. 123 s. respiciuntur⁸⁰⁾.

Videtur hic interpres inferioris antiquitatis scriptoribus sat multis innotuisse. Scholia Germanici BP illo praeter ‘Catasterismos’ etsi rarius utuntur, velut in prooemio, quo cur a Iove Aratus exorsus sit disceptatur. In scholiis Vergilianis Wilamowitzius eiusdem commentatoris non modo certa detexit vestigia, verum recentis memoriae poetam Antigonum Carystium, qui intra annos ante Chr. n. 60 et post Chr. n. 40 floruit⁸¹⁾), ibi fuisse commemoratum edocuit. Denique Tatianum (c. a. p. Chr. 153)⁸²⁾

79) Θεόπρομον codex. Quid de Pliadum situ Sminthes <*Robert. p. 28*> iudicaverit cum ignoremus, parum recte totam ἴστορίαν Homericam ex Sminthe provenisse *p. 42* Robertus adnotavit. — Pindarus *fr. 52 B.* et Asclepiades Myrleanus <*Athen. 490 d*> leviter fabulam stringunt. Etym. Magn. s. v. Πλειάς scholion est Arateum.

80) Omisit haec Robertus *p. 42 n.* — Pertinet huc etiam Hyginus *Astron. II 21 p. 137*: *Sed has (Pliadas) antiqui astronomi seorsum a Tauro deformarunt ... et postea a nonnullis astrologis caudam Tauri appellatam* <scil. a Nicandro>.

81) *Antigonus v. Karystus p. 169—173.*

82) Cf. *Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur von O. v. Gebhardt und A. Harnack I p. 196 s.* — Poetas Augusteos et

DE ERATOSTHENIS ERIGONA

Scripsit

ERNESTUS MAASS.

Ad restituendam Eratosthenis de Erigona elegiam duo potissimum suppetunt subsidia: fragmenta illinc servata et excerpta grammaticorum mythographica. Fragmentorum cum perexiguus sit numerus neque ea utilitas, ut vel ad adumbrandam poematis summam sufficient, videndum est ducemne ex tanta scholiastarum mythographorum serioris aevi scriptorum qui fabulam narrarunt multitudine possimus nancisci. Rem ita esse adgrediendam eos nequaquam fugit qui hanc ante me tractaverunt materiam, Osannum¹⁾ dico Bergkium²⁾ Hillerum³⁾. Quibus tamen id maxime impedimento erat quod quid de ἵστοριᾳ ‘Erigonae’ Homerica (schol. X 29), cui in Veneto B subscribitur ἵστορετ Ἐρατοσθένης δν τοῖς ἑαυτοῦ καταλόγοις, existimandum esset nesciebant. Et profecto si duobus in operibus nec diverso modo de Erigonae catasterismo Eratosthenes exposuisset, tantopere omnia iam inter se confunderentur, ut rem hodie ad liquidum posse perduci esset desperandum. Quam difficultatem priore commentatione ita mihi videor sustulisse, ut illos stellarum catalogos, ad quos pertinet scholii Homerici subscriptio, ex commentario saec. I exeunte sive ineunte II in Aratum conscripto, non ex genuino Eratosthenis libro, provenisse ostenderem.

¹⁾ *Verhandlungen der Cassler Philologenversammlung* 1843 p. 15 s. — *De Eratosthenis Erigona carmine elegiaco Gottingae* 1846.

²⁾ *Analecta Alexandrina* II (Marburgi 1846).

³⁾ *Eratosthenis carminum reliquiae* (Lipsiae 1872) p. 94 s. Idem Hillerus eos qui ‘Erigonam’ etiam in ‘Mercurio’ poemate tractatam esse coniecerunt ita redarguit, ut verbis ipse parcere possim.

Omnem testimoniorum molem quae adhuc rudis iacet in ‘Prolegomenis’ digerere constitui. Ac primum quidem Hygini in ‘Astronomia’ excerpta examinabo ceteris facile anteponenda quamquam ex duobus scriptoribus conflata, quorum ἴποθέσεις deinceps redintegrare conabor.

PROLEGOMENA.

I.

1) Hyginus postquam Booten ex fabula Arcadis Iovis et Callistus filii explicavit, hunc in modum procedit *Astron.* II 4 p. 34 s. Bunte: *Nonnulli Icarium Erigonae patrem dixerunt, cui propter iustitiam et pietatem existimatur Liber pater vinum et vitem et uvam tradidisse, ut ostenderet hominibus, quomodo sereretur et quid ex eo nasceretur et cum esset natum quomodo id uti oporteret.* Qui cum sevisset vitem et diligentissime administrando floridam facile fecisset, dicitur *hircus in vineam se conieciisse et quae ibi tenerima folia videret decerpsisse: quo facto Icarium irato animo tulisse eumque interfecisse et ex pelle eius utrem fecisse ac vento plenum praeligasse et in medium proiecisse suosque sodales circum eum saltare coegisse: itaque Eratosthenes ait Ἰχάριοι τόδι πρῶτα περὶ τράγον ὀρχήσαντο*⁴⁾. *Alii dicunt Icarium, cum a Libero patre vinum accepisset, statim utres plenos in plaustrum imposuisse: hac re etiam Booten*

⁴⁾ Ἰχάριοι Hillerus p. 105 s. Ἰχάριοι cum Bursiano Robertus *Eratosthenis Catasterismorum reliquiae* p. 3 adn. — Ἰχάρος — non Ἰχάριος — patet fuisse apud Eratostenem, quo de cf. p. 104 s. Ceterum Hyginum exscribunt *Mythographus Vaticanus* II 61 <= *Auct. class. III* p. 206 ed. A. Mai>: *Icarius qui dem Atheniensis Liberi comes fuit, a quo cum vini usum mortalibus tradere doctus vitem sevisset floridamque fecisset, dicitur hircus in vineam se conieciisse et quae tenerima ibi videbantur folia decerpsisse, unde et adhuc caper Baccho, quia obest vitibus, immolatur. Agit deinceps de hostiis.* — Eodem referto scholion ad Ovidii Ibin v. 609 <p. 474 Merkel>: *Icarius primum plantavit vineam et de vino, quod inde habuit, messoribus ad bibendum dedit etc.*

adpellatum. Perturbatam esse narrationem dudum statuerunt interpres, cum versiculum illum

'Ιχάριοι τόθι πρῶτα περὶ τράγον ὠρχήσαντο

abhorrente ab iis quae de saltatione circum utrem instituta antecedunt perspicerent. Nihilo tamen secius recte mihi videntur fecisse, quod quae praecedunt integra Eratosthenis Erigonae, carmini elegiaco, vindicarunt. Qui si saltatum esse circum utrem finxit, causam certe aperire debuit, cur misellus iste hircus bilem Icariensibus movisset. Quodsi hirci audaciam, non minus certe vini culturam Icarii pluribus exornari et enarrari consentaneum erat. Ita ad Bacchi apud Icarium hospitium sensim devenitur. Denique saltationem per utres factam (*ἀσκωλιασμόν*) ex hoc narrationis conexu dirimere propterea vetamur, quod illam eadem qua cetera occasione inventam esse diserto Vergilii et Varronis testimoniois confirmatur, quae inferius proponam (cf. p. 114 s.). Discimus igitur Eratosthenis ‘Erigonam’ diutius in describenda Icari vini cultura commoratam esse. Non solum vinum et vitem et uvam in ea Icarius a Baccho accepit didicitque quomodo per singulos incrementi quasi gradus essent tractanda, verum, quod multo maius est, usu ipse domi rem experturus serere coepit sata colere nec desiit, donec maturuissent. Cum omnia haec tum ea quae cum accurata harum rerum narratione arcte cohaerent aetia ‘alii’ illi quos Eratostheni Hyginus opposuit repudiarunt, cum statim postquam Liberi dona accepisset Icarium per Atticam iter suscepisse referrent. Ad finem igitur fabulae, i. e. ad catasterismum, illos patet sedulo properasse, pluris transformationes aestimantes quam fabulae ipsius decursum. Quodsi oppositionis ratio adparet, cavendum est ne Eratosthenem non ut ‘alios’ illos Booten simul cum Plaustro in caelo adgnovisse conligamus, id quod Hygini verba commendare propemodum videntur.

2) Pergit Hyginus *l. c.*: *Qui cum perambulans Atticorum fines pastoribus ostenderet, nonnulli corum aviditate pleni novo genere potionis inducti alia ac decebat loquebantur atque aliis aliam se in partem reiciunt ut semimortua membra iactantes somno conspiuntur. Reliqui eorum arbitrati venenum*

ab Icario datum pastoribus, ut eorum pecora abigerent in suos fines, Icarium interfactum in puteum deiecerunt, sed, ut alii demonstrant, secundum arborem quandam defoderunt⁵). Iterum igitur duo inter se opponuntur auctores, quorum alter simpliciter Icarium narrat sub arbore esse sepultum ea scilicet, in qua paullo post Erigone laqueo sese suspendit, alter hoc non negat quidem sed antea Icarium dicit in puteum coniectum ab occisoribus metu perculis et fugam capessuris, postea repertum ab Erigona et sub arbore defossum. Itaque putei memoriam hic iniecit idque certo de consilio fecisse existimandus est. Quod patescit consilium, dummodo, cur fontis sive rivuli seu putei aqua gustu insuavis esset, a veteribus libentissime ex mortui vel moribundi vel denique aegroti contagio repeti memineris; aetion putei ista de Icari nece historiola sibi ille sumpsit inlustrandum. Ergo iterum duos quasi adversarios tenemus, alterum *αῖτια* dedita opera quaerentem, ad summam rei properantem alterum.

3) Nonnullis interiectis quae nunc omitto p. 37, 12 haec scripsit: *Praeterea Canicula exoriens aestu Ceorum loca et agros fructibus orbabat et ipsos morbo adfectos poenas Icario cum dolore sufferre cogebat, quod latrones recepissent.* Latrones Ceum profugerunt, cum Icarium necavissent! Antea diserte pastores dixerat. An quos illic pastores eosdem hic cum quadam neglegentia vocari latrones putabimus? Erat haec certe Hygini sententia quippe qui protinus adderet: *Qui autem obdormierant experrecti cum se nunquam melius quiesce faterentur ac requirerent Icarium, ut pro beneficio munerarentur, interfactores eius animi conscientia permoti statim se fugae mandaverunt et in insulam Ceorum pervenerunt, a quibus ut hospites recepti domicilia sibi constituerunt.* In Hygini igitur iudicio nobis quoque nunc ac-

⁵) De scriptura cf. p. 72. — Habet haec quoque *Myth. Vat. II L c.*: *Rustici autem cum exhibitum ab Icario vinum plus nimio potantes ebriarentur venenum se ab illo accepisse putantes eum in Marathoniae regionis monte interfecerunt.* ‘Marathoniam regionem’ ex Statii *Theb. XI* 643 ‘Marathonide silva’ sumpsit; unde patet totam hanc Mythographi narrationem ad Statii locum explicandum primitus fuisse compositam. ‘Mons’ in Statii scholio reperitur cf. *adn. 31*.

quiescendum est⁶). — Quae caedem Icari praecesserint, cogitatione recuperari possunt. Mittitur Icarius a Baccho per Atticam ut vini culturam propaget: quorsum queso mittitur, si casa vix egressus quominus dei iussa exsequeretur prohibitus est? Sic statuendum videtur: quia a deo vinum vitemque tradere hominibus iussus est, reapse pagos vicosque aliquot Atticos peragravit, postea demum negotio fere peracto in occisorum manus incidit. Satis igitur et temporis et loci relictum erat omnia quae cum munere illo cohaererent fusius persecundi, certe ex altera fabula, quam vidimus ad res a Catasterismis alienas exspatiari. Alteram haec ut superflua resecuisse suspicari licet.

4) Porro sine ulla discrepantiae adnotatione Icari canem — cui Maera nomen — ad Erigonam reversum domini necem ululando significasse Hyginus postquam exposuit, ita procedit: *At canis vestem eius tenens dentibus perducit ad cadaver, quod filia simul ut vidit, desperata spe solitudine ac pauperie oppressa multis miserata lacrimis in eadem arbore, sub qua parens sepultus videbatur, suspendio sibi mortem consivit*⁷). Cum ca-

⁶) Nolo rationem reticere, qua fortassis latrones Hygini ab eiusdem pastoribus possint seiungi. In scholiorum Vergilii codice Guelferbitano ad Georgica II 385 p. 253 Lion haec leguntur: *Item Icarius cum a Libero patre pro munere accepisset vinum, quod domum secum ad civitatem adferret, a latronibus comprehensus est et, cum iis ulti munere obtulisset poculum vini, illi ebrii venenum sibi datum putaverunt atque eum interfecerunt. Et postmodo cum filia eius Erigona mortuum quaereret, (quae) cum reperisset corpus eius laqueo vitam finivit. Inde Athenienses filias suas laqueis integebant (interimebant?). Post cuius interitum cum multae Atheniensium tali morte interirent consuluerunt oraculum, quod respondit Erigonae mortem expiandam esse, eandem placandam. Tum instituerunt ludos et dies festos et arboribus laqueos pensiles illigare, in quibus se huc illuc ferrent, quos laqueos oscilla vocarunt. Nihil hic de pastoribus. Itaque fuit, cum loco illo Hygini, unde profectus sum, latronum memoriam suppressam quamvis ad narrationem necessariam arbitrarer. At cautius erit Guelferbitani, codicis recentissimi, testimonio valde incerto omnino abstinuisse, dum nova Hageni scholiorum in Georgica editio prodierit. Ceterum huic narrationi in scholiis altera aetii explicatio a Latini regis morte desumpta adnectitur et tertia Orphica, quae eadem in ceteris ad h. l. scholiis repetita est.*

⁷) *Myth. Vat. II l. c.: Huius canis, cui nomen fuit Maera, est reversus*

daver videat filia, insepultum patrem crederes; nihilo tamen minus statim addiscimus eum sub arbore iam fuisse sepultum. Quae quoniam inter se pugnant, separanda sunt, quantumvis inter se vi Hyginus copulaverit. Iam si recordaris inter Hygini testes antea quoque eam intercessisse discordiam, ut Icarum alter in puteum coniectum referret, sub arbore conderet alter: res expedita est. Opponuntur enim hic iidem inter se auctores, partim ad puteum in quo Icarus iacebat insepultus Erigonam ducentes, partim ad tumulum sub arbore iam ante Erigonae adventum mortuo erectum, ut est etiam apud Nonnum XLVII 138s: pugnantes suo Marte Hyginus conciliare temptavit.

5) *Cui (Erigonae) canis mortuae spiritu suo parentavit. Nonnulli etiam hunc in puteum se deiecssisse dixerunt Anigrum nomine⁸⁾: qua re postea neminem ex eo putco bibisse memoriae tradiderunt⁹⁾.* ‘Etiam’ Roberto debetur pro ‘enim’ codicum; ‘autem’ suasit Buntius, quod si rem spectas ad idem recidit. Testes enim consentiunt canem sub arbore vigilasse, nisi quod alter ibidem eum vult exhalavisse, alter siti defatigatum in puteum sese coniecssisse contendit. Ita verborum conexum per se non satis dilucidum interpretor Ampelii usus *libro memoriali* II 5 (*i. e. scholio in Germanicum* cf. p. 79 s.), qui ex altero Hygini auctore — cuius testimonium inde a verbis ‘nonnulli etiam’ inseritur — haec tradidit: *canis ante pedes eius discubens diutius et sine alimentis deficiens post aquam anhelans in puteum se proiecit*. Apud Nonnum vero alter eiusdem Hygini testis revertitur, qui ante virginis pedes canem decessisse asseveravit.

Quod identidem monui alterum Hygini auctorem aetia cuiusvis generis miro studio conquisivisse declinasse alterum astrono-

ad Erigonam filiam, quae, cum eius se veste extrahentis comitata vestigia ad patris pervenisset cadaver, laqueo vitam finivit.

⁸⁾ Cf. *Pausan.* V 5, 7–11 (*infra* p. 120 s.). *Hesych.* s. v. ἄνηγρος· ἀνιθάρτος· γαῦλος· χακόν· δυσῶδες· ἀσεβές.

⁹⁾ *Myth. Vat.* II l. c.: *Cui mortuae canis morte sua satisfecit. Cetera ex scholiis Vergilianis, de quibus cf. p. 70 s., expressa videntur: Sed Erigone deorum voluntate cum cane in caelum translata ipsa Virgo, canis Sirius appellatur. Receptus similiter cum plaustro Icarus. Plastrum Septentrio vel Arctos, ipse Bootes vel Arctophylax est vocatus etc.*

micis paene solis contentum, id hoc quoque exemplo confirmatur. Fuit enim qui non satis duceret cum Erigona mortuam esse canem, sed eum, ut putei pernicie aquae famosi aetion adiungere posset, posteaquam ante Erigonae pedes diutius discumbens aqua caruisset, anhelantem desiluisse ibique obiisse adfirmaret.

6) *Quorum casum Iuppiter miseratus in astris corpora eorum deformavit: itaque complures Icarium Booten, Virginem Erigonam nominaverunt — de qua posterius dicemus — canem autem sua appellatione Caniculam dixerunt, quae a Graecis quod ante maiorem Canem exoritur Procyon appellatur. In Procyonem Icari canem Iuppiter deformavit. Itaque a se ipse Hyginus paullo post descivit, cum de Ceorum calamitate haec exponeret: Praeterea Canicula exoriens aestu Ceorum loca et agros fructibus orbabat et ipsos morbo affectos poenas Icaro cum dolore sufferre cogebat, quod latrones recepissent. Quorum rex Aristaeus Apollinis et Cyrenes filius Actaeonis pater petiit a parente, quo facto calamitate civitatem posset liberare. Quem deus iubet multis hostiis expiare Icari mortem et ab Iove petere, ut quo tempore Canicula exoreretur dies XL ventum daret, qui aestum Caniculae moderaretur: quod iussum Aristaeus conficit et ab Iove impetravit, ut etesiae flarent. Patet difficultas. Nam haec non de Procyone — quem eundem Caniculam nominant Romani¹⁰⁾ — dicta sunt sed aperte de Sirio, qui ubi primum exoritur in mari Aegaeo, per quadraginta dies flant venti boreales refrigerantes. Itaque alter Hygini testis Erigonae canem in Sirium (*τὸν κύνα*) transmutat — idem scilicet qui Ceam Aristaei fabulam etesiarumque αἴτιον probabili historiola destitutum cum Icariensium narratione coniunxit — alter in Antecanem (*τὸν Πλοκύνα*): quod cur fecerit adparet, dummodo rationem supponamus astronomicam. Quid enim? si Sirium nobiliori cuidam siderum familiae — velut Orioneae — reservaverat ideoque Erigonae, quae*

10) Cf. Plin. N. H. XVIII 28: *Zona autem eius IV Nonas Assyriæ: Aegypto vero Procyon matutino aestuosus, quod sidus apud Romanos non habet nomen, nisi Caniculam hanc volumus intellegi, hoc est minorem canem. ib. XVIII 29: Rursus plenilunium nocet a. d. IV. Nonas Iulias, cum Aegypto Canicula (= Procyon) exoritur. Cf. Petavii dissert. VII 2 p. 254 s.*

ne in caelo quidem cane carere poterat, pusillum istum adsignavit Procyonem? Unde simul id redundabat emolumenti, ut Procyon, qui vix ulla nobilitaretur fabula, haberet quo referretur. Id etiam facile elucet debuisse, ut Procyon induci posset, Ceorum calamitatem quam Sirii aestus effecisset necessario omitti, omissam esse Nonni docebit, comparatio (cf. p. 96 s.). — Quae si recte disputata sunt, gravis nunc ea cooritur quaestio, num Procyon ut Sirius post Icari necem ad Erigonam redierit saevo ululatu quid accidisset significans. Illud propterea valde dubium, quia quem in terris monstraverat furem eum statim ad sidera translatus dimisisset. Nam patet quam egregie ad inlustrandum Sirii aestum illa conveniat fabella, cum a natura Procyonis, de quo simile quicquam neque antiqui crediderunt unquam nec credunt hodie homines, dissentiat.

Quibus praemissis non licet casui tribuere quod ad Icari corpus — non ad tumulum sub arbore a pastoribus erectum — canem Erigonae praeivisse uno ore scriptores testantur, velut Hygin. *Astron.* II 4, 10: *At canis vestem eius tenens dentibus perducit ad cadaver: quod filia simul ut vidit etc.* Hygin. *Fab.* 130: *Icarium autem occisum canis Maera nomine ululans Erigonae eius filiae monstravit, ubi pater insepolitus iaceret.* Schol. in *German.* *BP* p. 66, 6 . . *canis dentibus vesti (innectis) eam accersens ad patris corpus perduxit: quae eius corpus sepelit* (De scriptura cf. *Robert.* p. 41 n.). Apollodor. III 14, 7 . . . *κύων συνήθης ὄνομα Μαιρά, ἡ τῷ Ἰκαρίῳ σινείπετο, τὸν νεκρὸν ἐμήνυσεν.* Sed parco testimonii, praesertim cum ea omnia ordine enumeraturus sim. Ex iis quae attuli consequitur ea in fabula, quae canem ad Erigonam fecit recurrentem, et Sirium Icari fuisse comitem et ipsius corpus insepolatum in puteo ab interfectoribus relictum. Iam Procyonem neque ad Erigonam rediisse neque ullo modo Icari necem filiae indicasse — scilicet quia Icarium omnino non erat comitata sed domi apud virginem remanserat — ultro conligitur, estque certa haec conjectura, quia non modo manifesta Nonni relatione, de qua infra disseram, stabilitur, verum cum ipsa caeli natura, ad quam explicandam fabula inventa est, consentit. Canis enim Erigonam

veste trahens quid aliud quam Sirium significat paullo ante Virginem in caelo exorientem?¹¹⁾ Quod idem quoniam nequaquam cadit in Procyonem ex huius fabula removendum est.

7) Ab Iove Hyginus totam Icari familiam inter sidera conlocatam narrat, dein pergit — sunt enim verba nunc repetenda: *Itaque complures Icarium Booten Erigonem Virginem nominarunt — de qua posterius dicemus — canem autem sua adpellatione et specie Caniculam dixerunt, quae a Graecis, quod ante maiorem Canem exoritur, Procyon adpellatur. Alii hos a Libero patre figuratos inter sidera dicunt.*

Igitur qui Procyonem defendit Iovem fecit catasterismorum auctorem; nec defuit qui Liberum contenderet. Causam si quae-sieris, in pagi Attici fabula Bacchum revera primarias agere partes, nullas Iovem memento: hanc qui accuratius cum sideribus coniunctam persequi voluit, is Baccho ut in initio dona ita in fine debita praemia ex narrationis consilio vindicare debuit, nisi forte quae interno rerum nexu ultiro cohaererent dissolvere ac penitus delere maluit. Utrum idem canem Erigona in Sirium an in Procyonem converterit etsi Hyginus reticuit, nos nequaquam incerti haerebimus. Cum enim alteri testi iam reddiderimus Procyonem, huic Sirius nunc relinquitur.

8. Deinceps quae de Icaro Erigona Sirio rite sedandis ex-

¹¹⁾ Cf. Arati v. 596—606:

Οὐ μέν θην ὀλίγους γαῖης ὑπὸ νείσαται βάλλει
Παρθένος ἀντέλλουσα· Λύρη τότε Κυλληναῖη
καὶ Δελφὶς δύνουσι καὶ εὐποίητος Ὄιστός . . .
ἀντέλλει δ' "Υδρη μὲν ἐπὶ πλεῖστον ἄχρι παρ' αὐτὸν
Κρητῆρα· φθάμενος δὲ Κύων πόδας αἰνυται ἄλλους
Ἐλκων ἔξόπιθεν πρύμνην πολυτειρέος Ἀργοῦς.
ἢ δὲ θέει γαῖης ιστὸν διχόωσα κατ' αὐτόν,
Παρθένος ἡμος ἅπασα περαιόθεν ἄρτι γένηται·

Sufficit Hipparchi addidisse interpretationem p. 220 Pet. τῆς Παρθένου ἀρχομένης ἀνατέλλειν ὃ τε Κύων ἀνατέταλκε καὶ ἡ πρύμνα τῆς Ἀργοῦς. Similiter iam Homerus Θ 485 s.:

Ἐν δ' ἔπεστ' Ὁχεανῷ λαμπρὸν φάσις ἡελλοιο
Ἐλκον γύκτα μελαιναν ἐπὶ ζειδωρον ἄρουραν.

posuit Hyginus, ea continua fluunt narratione nec ullis interrupta discrepantiis: nisi discrepantiam dixeris, quod duplex in fine etesarum profertur veriloquium, alterum de trivio sumptum ‘*quas nonnulli etesias dixerunt, quod quotannis certo tempore oriuntur: ἔτος enim graece annus est latine*’, alterum ex fabulae Ceae ratione derivatum ‘*nonnulli etiam aetesias adpellaverunt, quod expostulatae sunt ab Iove et ita concessae*’. Consentaneum est ad eundem, cuius fabulae Ceae hoc in conexu est memoria, αἴτιον illud argute excogitatum pertinere.

Complectar quae ex hoc narrationis Hyginianae examine videantur consectaria: duae ibi coaluerunt de Erigona ὑποθέσεις, altera ex ampliore Phaenomenorum expositione desumpta, altera a ceteris siderum ut ita dicam familiis separata sed omni aetiorum genere abundans.

II.

Utriusque ὑποθέσεως Hyginianae pura quamvis mutila exempla per alios rivulos ad nos pervenisse ostendi potest. Ac primum quidem de Nigidii Figuli narratione disputandum est, quae in scholiis Germanici BP (p. 85 s. Breysig) de Aquario proditur: *⟨Nigidius Hydrochoea sive Aquarium existimat esse Deucalionem Thessalum . . .⟩ Ab antiquis quidem dici Aristaeum Apollinis filium: quare nobilitatem possidere. Quem Apollo fertur ex Cyrene procreasse, quam compressit in monte Orpheo qui Cyrenis adpellatur. Aristaeus dicitur omnibus modis artibusque adfinis fuisse, quibus artibus ceteros homines ad bonas artes utilitatemque perducebat. Isque cum Caniculae signum pestiferum oreretur et statim praesentes fructus lacerarentur interciderentque homines aut diuturnis morbis aut pestilentia, res divinas maxime Iovi parenti Neptuno aliis tempestatibus et ventis summa diligentia precans faciebat, ne paterentur genus hominum indignis calamitatibus adjici. Factum est, ut ab his impetrari posset. Itaque venia data constitutum est ab immortalibus, uti post Caniculae exortus venti perflarent circiter dies XL (XI codd.) eiusque pestilentiae vim abscinde-*

rent. Quapropter Aristaeus dicitur a diis splendido loco dignatus esse.

Cum ad Aquarii sidus secundum Nigidii sententiam Aristaeus translatus sit, ad primariam Hygini narrationem ex Icariensium Ceorumque fabulis ut dixi (p. 65) compositam delegamus: ibi enim primum simul cum ceteris Aristaei catasterismum descriptum esse nunc praecipio, demonstrabo inferius (p. 88). Accedit alterum argumentum ex scholiastae verborum conexu depromptum. *Factum est, inquit, ut ab his impetrari posset. Itaque venia data constitutum est ab immortalibus, uti post Caniculae exortum venti perflarent circiter dies XL eiusque pestilentiae vim abscindarent.* Veniam audimus Ceos tandem impetrasse: cur veniam? Quid peccaverunt? Non dicitur illud quidem sed suppleri aliunde potest. Icari enim occisores Cei receperant: quibus punitis cum superis in gratiam redire coeperunt. Hinc profecti de iis, quae omissa esse patet, ex Hygino certum ferre possumus iudicium. Ita enim integra procedere debuit narratio: Icarius vini culturam a Baccho edoctus simul cum Maera Atticam peragrans hominibus vinum et vitem obtulit. Necato ab ebriis domino canis domum reversa virginem ad corpus in puteo inseptum ducit e. q. s. Et huius quidem narrationis excerpta sat multa passim deprehenduntur haud spernenda. Quae omnia diligenter perscrutanda sunt, ut ad pristinam integritatem, quod eius possit fieri, communis illa ὑπόθεσις reducatur. Idque ita placet instituere, ut totum Hygini caput cum novis his subsidiis sub unum aspectum subiciam.

I. Hyginus Astron. II, 4.

II. Scholia in Germanic.
schol. B.P. p.66, 6. Ampel. II 6.III. Probus ad Verg.
Georg. II 389.

Nonnulli hunc Icarium Erigones patrem dixerunt, cui propter iustitiam et pietatem existimatur Liber pater vinum et vitem et uvam tradidisse, ut ostenderet hominibus, quomodo seretur, et quid ex eo nascetur et cum esset natum, quomodo id uti oporteret. Qui cum sevisset vitem et diligentissime administrando floridam facile fecisset, dicitur hircus in vineam se coniecissem, quae ibi tenerrima folia videret, decerpsisse. Quo facto Icarium irato animo tulisse eumque interfecisse et ex pelle eius utrem fecisse ac vento plenum praeligasse et in medium proprieccisse suosque sodales circum eum saltare coegisse. Itaque Eratosthenes ait:

Erigonen Atheniensem Icarum filiam fuisse. Quod cum Liber inventum suum vinum suavitatem inter mortales inlustraret, veritus ne, cum civibus suis obtulisset saporis nobilitatem, ebrietatem iucunditatis arbitrarentur maleficium, persuasit Icario amissimo sibi, ut inferret in civitatem quam vellet, quod et libens animo Icarius tulit et distribuit in Attica.

Sunt qui (Virgil) Erigonem Icarum filiam dicit, cuius pater Atheniensem dicunt, cuius paternum, tri Liber vinum dedit, ut hominibus ad suavitatem daret.

Nam Liber pater Icario vi-

num,

'Ιχαρίος τόθι πρῶτα περὶ τράγον ωρχήσαντο.

Alii dicunt Icarium, cum a Libero patre vinum accipisset, statim utres plenos in plaustrum imposuisse: hac etiam Booten adpellatum.

Qui cum perambulans Atticorum fines pastoribus ostenderet, nonnulli eorum aviditate pleni novo genere

Hi capti nobilitate vini languore subito va-

Quibus dedit, Icarius pasto- ebriati sunt et ribus dedit, et autem Cai lapidibus eum pastores occiderunt.

(b) Pec- (b) Pec-
datus ideo
sunt cum est,

Exscriperunt schol. Ovid. Ib. (cf. p. 60) et Myth. Vatic. I (cf. ib.).

a et b ipsi posui.

- IV. Scholia Vergil. V. Hygin. VI. Aelian. VII. Apollod. III, 14, 7.
 Serv. p. 253 L. (= Georg. II 389). fab. 130. hist. anim.
 VII 28.

Cum Liber
pater ad homi-
nes profectus ut
suorum fructu-

Icarius pa-
stor Atticus
cum a Libero
patre accepis-
set vinum de-
portandum ve-
Icarius Athe-
niensis pater
Erigones cum
acceptum a Li-

um suavitatem
et iucunditatem
ostenderet, ad
Icarium et Eri-
gonam in hospi-
tium liberale
devenit. Ei u-
trem plenum vi-
ni muneri dedit
huc usum eius, iussitque ut in

*Διόνυσον δὲ Ἰκάριος (ὑπεδέ-
ξατο) καὶ λαμβάνει παρ' αὐ-
τοῦ κλῆμα ἀμπέλου· καὶ τὰ
περὶ τὴν οἰνοποιίαν μανθάνων
καὶ τὰς τοῦ Θεοῦ δωρήσασθαι
θέλων χάριτας ἀνθρώποις ἀφε-
κνεῖται πρὸς τινας ποιμένας,
οἱ γευσάμενοι τοῦ ποτοῦ χωρὶς
ὑδατος καὶ δι' ἡδονὴν ἀφειδῶς
έλκυσαντες πεταρμάχθαι νομί-*

I. Hyginus Astron. II, 4.

II. Scholia in Germanic.
schol. B. P. p. 66, 6. Ampel. II 6.III. Probus ad Ver.
Georg. II 389.

potionis inducti alia ac decebat loquebantur, atque alius aliam se in partem reiciunt, ut semimortua membra iactantes somno <que> consopiuntur¹⁾). Reliqui eorum arbitrati venenum ab Icario datum pastoribus, ut eorum pecora abigerent in suos fines, Icarium imperfectum in puteum deiecerunt, sed ut alii demonstrant, secundum arborem quandam defoderunt.

Qui autem obdormierant, experrecti cum se nunquam melius quiesce faterentur ac requirerent Icarium, interfectores eius animi conscientia permoti statim se fugae mandaverunt et in insulam Ceorum pervenerunt, a quibus ut hospites recepti domicilia sibi constituerunt. At Erigone Icar filia permota desiderio pa-

ne non augendae voluptatis esset sed minuenda valetudinis, commotivino praecordiaque transpulsi Icarium interficerunt, quod pro iucundissimo praemio est adeptus¹⁾.

somno. Quorum parentes a pastoribus existimantes veneno necatos eum occiderunt et in puteum proiecerunt et plaustra eius et instrumenta et reliqua.

¹⁾ alia ac decebat loquebantur post iactantes in eodd. leguntur. Transposui et <que> addidi. Testibus contraria Wilamowitsii transpositio (Robert. ad h. l.): non nulli eorum aviditate inducti pleni novo genere potionis somno consopiuntur, alii alia ac decebat loquebantur, atque alius aliam se in partem reiciunt ut semimortui membra iactantes.

¹⁾ Quia infra additur „meminit sibi pro beneficio exitium fuisse a mortaliis“, incredibile est, Icarium libenti animo decessisse. Cf. etiam Nonnum l. c. Verum igitur — rem si spectas — perspexit Wilamowitzius, cum haec temptaret apud Robertum p. 40: pro iucundissimo acerbissimum c. a.

IV. Scholia Vergil. V. Hygin. VI. Aelian. VII. Apollod. III, 14, 7.
Serv. p. 258 L. (= Georg. II 389). fab. 130. hist. anim.
VII 28.

bero patre vi- ut parce bibe- reliquas terras
num mortalibus rent, illi sapo- propagaret.
indicaret, occi- re delectati Icarus plau-
sus est a rusti- contumaces stro onerato¹⁾ in
cis, qui cum plus fuerunt prae- terram Atticam
aequo potas- cepto; itaque ad pastores de-
sent, ebriati se cum corpus venit et genus
venenum acce- eorum solvere- suavitatis ostendit; pastores
pisse credide- tur ebrietate et somno, ar- cum immodera-
rant. arbitrati se ve- tius biberent
nenum acce- ebrii facti con- siderunt.
pisse interfe- cerunt Icari-
um.

Qui arbitran- tes Icarium sibi malum medica- mentum dedisse fustibus eum in- terfecerunt.

ζοντες ἀπέκτειναν αὐτόν· μεθ' ἡμέραν δὲ νηψαντες ἔθαιρεν αὐτόν·

5 equo H 6 de-
briati PH elebriati
H inebriati Lion 9
crediderant PH cre-
diderunt V.

¹⁾ Post onerato Exscripsit
cum Erigona filia Teetzes Chil. IV
et cane Macra ex 128 (cf. Osann p.
Frisingensi Micyl- 19 n.)
lus: iure damnavit
Robertus.

I. Hyginus Astron. II, 4.

II. Scholia in Germanic.
schol. B. P. p. 66, 6. Ampel. II 6.III. Probus ad Vergil.
Georg. II 389.

tris, cum eum non redire videret ac persequi conare- tur, canis Icari, cui Maera fuit nomen, ululans ut vi- deretur obitum domini lacri- mare rediit ad Erigonem. Cui non minimam cogitatae mortis suspicionem ostendit. Neque enim puella timida suspicari debebat nisi pa- trem imperfectum, qui tot dies ac menses abesset. At canis vestem eius tenens se in multis miserata lacrimis in eadem arbore, sub qua pa- rents sepultus videbatur, suspendio sibi mortem consivit. *Cui canis mortuae spiritu suo parentavit.* Non nulli etiam (enim codd.) hunc in puteum se deie- cissem dixerunt Anigrum nomine: quare postea neminem ex eo puteo bibisse memoriae tradiderunt.

Quorum casum Juppiter miseratus in astris corpora eorum deformavit. Itaque complures Icarium Booten, Erigonem Virginem nomina- verunt, canem autem sua adpellatione et specie Cani- culam dixerunt, quae a Graecis, quod ante maiorem Canem exoritur, Procyon adpellatur.

Conterrita mora patris Erigone cum miserando ululatu mortu- um requireret, illo erat, vidit eius quodammo- canis dentibus dominum occi- sum et cum ulu- latu ad Erigo- nen rediit. Quem eam accersens latu ad Erigo- nen rediit. Quem eam accersens latu ad Erigo- nen rediit. Quem eam accersens latu ad Erigo-

Canis, qui cum canis dentibus dominum occi- sum et cum ulu- latu ad Erigo- nen rediit. Quem eam accersens latu ad Erigo- nen rediit. Quem eam accersens latu ad Erigo- nen rediit. Quem eam accersens latu ad Erigo-

Canis autem Canis autem Canis autem Canis autem (a) Icari pa- storis Attici ca- do significare nis qui serva- coepit domini verat corpus oc- mortem. Filia cisi

(c) et filia ei us Erigone se- singularem vi- ad puteum et se suspendio ne- cadaver patris caverat ob inter- itum patris, re- lati sunt in si- dera.

iacebat. Videl essent mortem corpus patris, Icari eodem magna lamen- tatione in Hy- metto monte se- pelivit, ipsa ve- ro se suspendit laqueo. Canis ante pedes eius discumbens di- utius et sine alimento defici- ens post aquam anhelans in pu- teum se proiecit.

IV. Scholia Vergil.
Serv. p. 253 L. (= Georg. II 389).

V. Hygin. VI. Aelian. VII. Apollod. III, 14, 7.
fab. 130. hist. anim.
VII 28.

Huius canis Canis autem est reversus ad eius sine domino reversus Erigonam filiam. Quae cum eius ad Erigonam comitata vestigia pervenisset quaerenti patris cada ver, laqueo vitam finivit.

cedens a corpore domino rum inedia consumptus est.

Icarum autem occisum canis Maera nomine ululans Erigonae eius filiae monstratum. Illa autem cognita morte Icari suspendio se necavit. Canis suspendio se necero non recedens a corpore dominorum inedia consumptus est.

b) Qui deorum voluntate in astrorum numerum sunt delati, Erigone signum Virginis Icarius Arcturus in sideribus est dictus. Canis autem Maera Canicula.

'Ηριγόνη δὲ τῇ θυγατρὶ τὸν πατέρα μαστευούσῃ χύων συνήθης, ὄνομα Μαιρά, ἡ τῷ Ἰχαρίῳ συνεπέτο, τὸν νεκρὸν ἐμήνυσεν· κακεῖνη κατοδυραμένη τὸν πατέρα ἔαντὴν ἀνήρτησεν.

I. Hyginus Astron. II, 4.

II. Scholia in Germanic.
schol. B.P.p.66,6. Ampel. II 6.III. Probus ad Vergil
Georg. II 389.

Alii hos a Libero patre figuratos inter sidera dicunt. Interim cum in finibus Atheniensium multae virgines sine causa suspensio sibi mortem consciscerent, quod Erigona moriens fuerat precata, ut eodem leto filiae Atheniensium adficerentur, quo ipsa foret obitura, nisi Icari mortem persecuti et eum forent ulti: itaque cum id evenisset, ut ante diximus, pententibus eis Apollo dedit responsum, si vellent eventu liberari, satisfacerent Eri- gona. Qui quod ea se suspenderat, instituerunt, uti tabella interposita funibus se iactarent, ut qui pendens vento movetur, quod sacrificium solemne instituerunt. Itaque et pri- vatim et publice faciunt et id ἀλητός appellant, quod eam patrem persequentem cum cane, ut ignotam et solitariam oportebat, men- dicam adpellabant, quas Graeci ἀλητας nominant.

Tum dicitur Liber a Iove petitiisse, propter ea quod Icarius suo imperio defecerint, ut inter siderum cursus cisset¹⁾) siderum signis nobilita- rentur. Adaeque virgines Athenienses quotannis diem festum instituerunt aeoras ideo quia illam pendentem iactari conspexerunt, quod est apud Graecos αἱ ωρεῖσθαι: ex quo factum est, ut olim oscillo iactarentur homines.

Icarius autem pater Virginis nominatur stella Arcturus. Quae cum exoritur spurcissimas tempestates manas tempestates facit; Canis ri terraeque ef-

Tum Liber a Iove petitiit, quod suo imperio defecerint, ut inter siderum cursus ponerentur. Eri- gona Virgo,

Liber autem memor, quia sua causa perierat Icarius, filiam eius inter astra locavit, quae est Virgo, Canemque, qui quotannis oritur vites adurit Si- riisque adpella- tur.

¹⁾ pater Erigo- nes suiset codd., 'amicissimus' inse- ruit Wilamowitzius; ipse Ampelum se- cutus sum.

V. Scholia Vergil. V. Hygin. VI. Aelian. VII. Apollod. III. 14, 7.
p. 253 L. (— Georg. II 349 L.) fab. 130. hist. anim.

ne deorum sum autem
natale inter subita pesti-
cata relatia est lentia in At-
ta Virginem ticanam incidie-
bat. Canis set, et gato
pro illo est genere mortis
ridet. Etiam alicuius
virginum alio-
bus. Sed natae mente
ab quantum suspicimus
sortis Athene
mores mor- silvis, consul-

transmissus tum est ora-
alis, ut eo- culum Apolli-
virgines fu- nis de fine

quodam tam luctuosi
pollerentur furoris. Re-
laqueum, apotacum est,
pondique remedium fu-
tuum sedari terum pra-
e illam pe- tens supplici-
tatem. si um eorum, qui
vales et Ica- occiderant
ndavera re- Scarium. Qui
darentur. bus conquisi-
te cum diu tis et inter
mita aus- fectis sacrato-
mitemirent que inter si-
ad ostendegra Scario et
long quam filia et cano-

no reaction at
medium T or
various other
heat

a) Oh quod *irreparabile* o*mnis*
factum liber *zara* t*er* 'te-
pater iratus *zara* tuoi Je-
Athenienium *zara* tu*z* *de*
filias simili pro-*te* *re* *re*
na afflixit. De-*re* *re* *re*
ea re ab Apol-*re* *re* *re*
line responsum
petierunt. Qui-*re* *re* *re*
litas responsum
est. quod Icaro*re* *re*
et Erigone*re* *re*
mortem negle-*re* *re*
xirent. quo re-*re* *re*
sponto de pa-*re* *re* *re*
storibus suppli-*re* *re* *re*
cium sumpre-*re* *re* *re*
runt¹⁾ et Eri-*re* *re* *re*
godes dicti fer-*re* *re* *re*
tum oscillatio-*re* *re* *re*
ni postibentia-*re* *re* *re*
causa²⁾ institu-*re* *re* *re*
erunt et iuti per
vindictam de-*re* *re* *re*
frugibus Icaro*re* *re*
et Erigone*re* *re*

In die Felsenberge
wollen wir humpf-
schen und denken
Kersten Krohn
vom Schloss zu
schaffen Berg

In den Felsenbergen
wollen wir humpf-
schen und denken
Kersten Krohn

I. Hyginus Astron. II, 4.

II. Schol. Germ. IV. Scholia Vergil.

B. P. p. 66, 6. Serv. p. 253 L. (=Georg. II 389)

Praeterea Canicula exoriens aestu Cœorum ficit, quod me-
 loca et agros fructibus orbabat et ipsos morbo
 adfectos poenas Icaro cum dolore sufferre beneficio
 cogebat, quod latrones recepissent. Quorum itum fuisse a
 rex Aristaeus (Actaeonis pater) petiit a pa-
 rente, quo facto calamitatibus civitatem posset
 liberare. Quem deus iubet multis hostiis
 expiare Icaro mortem et ab Iove petere, ut, quo
 tempore Canicula exoreretur, dies XL ventum
 daret, qui aestum Caniculae moderaretur. Quod
 iussum Aristaeus confecit, et ab Iove impe-
 travit, ut etesiae flarent.

[Quas nonnulli etesias dixerunt, quod quo-
 tannis certo tempore exoriuntur: ἔτος enim
 graece annus est latine.]

Nonnulli etiam aetesias adpellaverunt, quod
 expostulatae sunt a Iove et ita concessae.

Athenienses, ut nibus sacrifici
 minit sibi pro etiam in alieno cium institu-
 ea querere vi- tum est, quo
 derentur ele- oscilla imita-
 mortalibus. Canis autem derunt de arbo- dia Atticarum
 Icari, qui ulu- ribus funem, ad virginum.
 lans ante pedes quem se tenen-
 pendentis Vir- tes homines hac
 ginis mortuus et illac agita-
 est, astrum Cyon bantur, ut quasi
 nominatur, qui et per aerem il-
 ob eandem cau- lorum cadave-
 sam, quando ex- ra querere vi-
 oritur, summam derentur. Sed
 pestilentiam cum inde pleri-
 mortalibus por- que caderent, in-
 tat. ventum est, ut
 formas ad oris
 sui similitudi-
 nem facerent et
 eas pro se sus-
 pensas move-
 rent. >

3 ea om. V que-
 rere VH 7 atque V
 11 quasi etiam V
 13 querere V que-
 rere ut P 16 ple-
 rique om. P 23 mo-
 verentur H.

I. ‘Υποθέσεως Hyginianae discrepantias quattuor numero, quas inclinatis litteris excudendas curavi, apud ceteros testes frustra quaesieris. Unde patet hos eandem exhibere de Erigona narrationem integrum.

Quae sub II ex scholiis in Germanicum adscripsi longiorem disputationem desiderare mihi videntur. Consentunt enim viri docti¹²⁾, totum Ampelii caput secundum Nigidio Figulo esse vindicandum: quod si constaret, etiam scholiastae excerptum ob orationis similitudinem ad eundem rediret Nigidium.

Inesse in utriusque libello Nigidiana certum est, incertum utrum Ampelius — ut scholia Germanici BP — ipsum Nigidium an auctiora adhibuerit in Germanicum scholia, in quibus cum aliis Nigidius iam erat contaminatus. Qua de quaestione ita disputavit *mus. Rhen. 1858 p. 180* Buechelerus: ‘Aber bei Ampelius finden wir sagen, die in den scholien nicht überliefert sind, in ihrer fassung aber hinlänglich zur schau tragen, dass sie aus derselben quelle geflossen. Hierher gehört vor allem die erzählung vom sternbild der wage, die sich in keinem schriftsteller wieder zu finden scheint¹³⁾. Sollte nun vielleicht jemand entgegnen, dass in den Germanicusscholien diese partien ehemals noch erhalten waren, für uns aber verloren sind, so müssen wir darauf hinweisen, dass wir den ausfall grösserer abschnitte anzunehmen keinen grund haben, und dass, wenn wir die beschaffenheit derselben ins auge fassen, von der wage dort nicht füglich geredet werden konnte. Denn da der commentar zunächst das zur erklärung des dichters fügliche zusammenfassen sollte, so hatte der scholiast um so weniger veranlassung, auf das zeichen der wage näher einzugehen, als der dichter teils in der beschreibung des tierkreises, wo die andern sternbilder alle näher charakterisiert werden, teils im übrigen gedichte die durch

¹²⁾ Woelflinus *de L. Ampelii libro memoriali Gotting. 1854*, Buechelerus *mus. Rhen. XIII p. 179 s.*, Robertus *p. 17 s.*

¹³⁾ Addenda altera de Piscibus est narratio (= Hygin. *p. 70, 18 s.*): *Ideo Pisces, quia in bello Gigantum Venus perturbata in piscem sese transfigurarat* (secundum Diognetum Erythraeum).

das *μέγα Σηρίον* — den scorpion — in schatten tretende wage nur im vorübergehen erwähnt'.

De priore argumento virum doctissimum credo nunc post Breysigii editionem aliter sentire, ex qua quantum vel in codicibus hodie superstitibus differat scholiorum copia facile intellegitur¹⁴⁾). Ne alterum quidem Buecheleri argumentum ex interpretis officio petitum probare possum. Multa enim in scholiis illis insunt quae non modo nihil ad interpretationem poetae conferant verum impedimento sint, velut stellarum catalogi: de quibus quae cum de Arato agerem exposui p. 29 s., ea velim ad Germanicum transferantur. — Dein ita pergit: ‘Noch ein umstand bestimmt mich, die scholien nicht als Ampelius’ quelle zu betrachten. Ist es wahrscheinlich, dass der verfasser des liber memorialis, der die vortrefflichsten gewährsmänner zur hand hatte und dem publicum jener zeit nicht minder fremde als unsrer kenntniss entrückte schriftsteller (c. 9) compilierte, wenn er über astronomie schrieb, das damals ganz bekannte und wie es scheint allgemein verbreitete lehrbuch ausgezogen habe? Sehen wir demnach von den scholien ab’. Cavendum ne quicquam huic observationi tribuatur, quoniam de excerptore agitur doctrinae reconditae incurioso. Quaestionem igitur breviter retractemus.

Ac primum quidem opponitur aliorum testimentiis saepius Nigidius, velut p. 90, 10 s.: *Nigidius de Croto eadem dicit* (scil. atque ‘Catasterismi’ ex Sositheo attulerant), *sed non conversatum cum Misis, sed cum cantus chorosque celebrarent hunc procul abditum repentino plausu ad pedem ferientem oblectasse canentes . . . Alii eum Chironem esse dixerunt* etc. Haec apud Ampelium ita redeunt, ut nomen Nigidii simpliciter supprimatur: *Sagittarius filius nutricis Musarum . . . Alii Chironem dixerunt*. Quodsi ulla scholio fides, ‘alii’ illi a Nigidio separandi sunt. — P. 65, 20: *Nigidius de Virgine ita refert: Virginem Iustitiam dici sive Aequitatem, quae ab hominibus recesserit et ad immortales merito pervenerit . . . Sunt qui aliter memorent. Eri-*

¹⁴⁾ Nota ut unum moneam Amphidis comici de Cane et Opora fabellam apud unum scholiastam BP servatam (p. 168).

gonen Atheniensem Icari filiam fuisse. Iterum, si scholiastae fides, diversi isti ‘alii’ a Nigidio. Attamen ab Ampelio quoque coniuncti ita adferuntur: *Virgo quam nos Iustitiam dicimus fuit cum hominibus . . . Sunt qui Erigonem Icari filiam Atheniensem dicant.* Possum addere plura. Velut si Ampelii de Iustitia narrationem cum scholiis Germanici B P contuleris, ad priorem fabulam — quam inter Catasterismorum fragmenta iure Robertus recepit — multo proprius quam ad Nigidianam verborum conformatiōnēm accedere videbis. Mihi quae attuli satisfaciunt¹⁵⁾.

Ad singula transgredior. Quae in iisdem Germanici scholiis BP leguntur de loco, quo Icarus sepultus est, aperte depravata sunt, genuina apud Ampelium. Etenim cum per se consentaneum sit obiisse filiam prope funera patris, vellem causam prolatam, cur Erigone relicto tumulo paterno in Hymettum sese conferret, vitam laqueo finitura. Itaque vera narravit Ampelius: *vidit corpus patris, magna lamentatione in Hymetto monte sepelivit, ipsa vero sese suspendit laqueo scilicet prope sepulcrum.* Iam vero si in monte quodam a poeta praesertim Alexandrino sepultus dicitur, primum est de ‘Icaro monte’ cogitare, qui a

15) Utar hac occasione, ut scholiis in Germanicum vitium demam. Corrupta enim haec legitur de Centauro narratiuncula: *alii cum Chironem esse dixerunt Saturni et Philyrae filium, qui iustissimus maximeque pius atque hospitalis esset, a quo Aesculapius medicinam, Achilles citharam, in astrologia, Hercules litteras didicisse dicantur. Propterea deorum numero videtur relatus.* In depravato illo ‘in’ herois sive heroidis nomen delitescit, ‘astrologiam’ corrigi iure iam iussit Breysigius. Hinc emendandi proficisci debet consilium. ‘Hippen’ eliciendam esse Clemens Alexandrinus docet Strom. I p. 361 Potter: ὁ δὲ Βηρύτιος Ἐρμιππος Χείρωνα τὸν κένταυρον σοφὸν καλεῖ, ἐφ' οὐ καὶ ὁ τὴν Τιτανομαχίαν γράψας φησίν, ὡς πρῶτος οὗτος εἰς τε δικαιοσύνην θνητῶν γένος ἦγαγε δεῖξας ὅρκον καὶ θυσίας ἵλαρὰς καὶ σχήματ' Ὁλύμπου· παρὰ τούτῳ Ἀχιλλεὺς παιδεύεται ὁ ἐπ' Ἰλιον στρατεύσας· Ἰππὼ δὲ θυγάτηρ τοῦ κενταύρου συνοικήσασα Λιόλω ἐδιδάξατο αὐτὸν τὴν φυσικὴν θεωρίαν τὴν πάτριον ἐπιστήμην· μαρτυρεῖ καὶ Εὐριπίδης (in Melanippae prologo cf. Valcken. ad Phoen. 536):

ἢ πρῶτα μὲν τὰ θεῖα προύμαντεύσατο
χρησμοῖσι σαφέσιν ἀστέρων ἐπ' ἀντολαῖς.

Ex auctiore Catasterismorum exemplari scholiastam sua hausisse Cat. XL p. 184 Rob. demonstrant. — Similem locum qui huc facit non recte Robertus damnavit (*schol. Arat. v. 436*).

tumulo Icari et nomen suum et famam duxerit. Sed hoc ut dixi in coniectura positum, quoniam fuerit τὸ Ἰκάριον ὄρος Hymetti particula an alibi situm nondum exploratum est. Cf. adn. 51.

Probus (III^a) qui fertur non modo Icarium ipsum sed etiam ‘plaustrum et instrumenta et reliqua’ — boves videlicet — ab occisoribus in puteum coniecta esse solus asseveravit: id quod cautius in medio relinquemus. — Compilatori tribueris, quod canis Icari corpus (III^b) custodivisse dicitur, si quidem secundum alterum Hygini testem ad Erigonam recurrit, ex alterius sententia cum Erigona demum domo proficiscitur.

Scholion Vergilianum (IV^a) ad eos codices recensui, quos Hageni liberalitas mihi utendos concessit: H(amburgensem 52 s. XI) V(aticanum 3317 s. XI) P(arisinum 7959 s. X). — Ad Georg. I 33 ex solo Lemovicensi s. X haec attulit Hagenus: *Sane haec Erigone Icari filia fuit tanta pietatis in patrem, ut, cum eum vidisset mortuum, omni se luctu ac maerore conficeret. Ob quam rem misericordia deorum inter signa locum Virginis sub Iustitiae vocabulo iussa est obtainere.* Item ad I 218: *Hunc canem alii Icari putant patris Erigonae, qui mortem patris filiae nuntiavit.*

Cum scholiasta Vergiliano Hygini fabulam 130 (V) composui, quia idem apud utrumque excerptendi vitium deprehenditur: pastores dicunt, postquam ebrii conciderunt et obdormiverunt, Icarium interfecisse. Hyginus: *Pastores cum immoderatius biberent, ebrii facti conciderunt; qui arbitrantes Icarium sibi malum medicamentum dedisse fustibus eum interfecerunt.* Schol. Vergil.: *Itaque cum corpus eorum solveretur ebrietate et somno, arbitrati se venenum accepisse interfecerunt Icarium.* Debebant dicere, nonnullos corruisse ebrios, reliquos cum sibi venenum crederent oblatum furore correptos et mente abalienatos Icarium invasisse: ita et apud ceteros testes haec res narratur et per se est probabilis. Illud vero in Hygini fabula eo magis mirandum, quod in Astronomia egregie haec omnia procedunt, de ineptia ista nullum exstat vestigium: *Nonnulli aviditate pleni... somno consopiuntur. Reliqui eorum arbitrati venenum ab Icario datum pastoribus... interfectum in puteum deiecerunt etc.* Itaque Hyginus

a sese ipse in fabula 130 enarranda, ut ad scholiastam Vergilianum transiret, deficere maluit. Commune praeterea est fabulae 130 et scholiastae, quod etiam de pastoribus supplicium sumptum esse sciunt et morbum post Erigonaem mortem Atticis immissum vocant ‘pestilentiam’: iniuria igitur horum utrumque fabularum Hygini interpolatori Robertus p. 40 mihi adsignasse videtur¹⁶⁾.

Apollodori narratio (VII) manifesto eandem refert ὑπόθεσιν, siquidem Sirium habemus, qui adparet ex verbis Ἡριγόνη δὲ τῇ Θυγατρὶ τὸν πατέρα μαστενούσῃ κύων συνήθης ὄνομα Μαῖρα, ἡ τῷ Ἰκαρίῳ συνείπετο, τὸν νεκρὸν ἐμήνυσεν: Procyonem identidem monui cum Erigona domo exiisse.

In Aelianum (VI) idem cadit, quamvis nimium ille narratiunculam contraxerit. —

Quae ab hac excerptorum serie seiunxi, scholion Iliadis ad X 29, cui in Veneto B subscribitur ‘ἰστορεῖ Ἑρατοσθένης ἐν τοῖς ἔαντοῦ καταλόγοις’, et ‘Catasterismorum’ apud Cosmam Hierosolymitanum narrationem ex *A. Mai Spicilegio Romano* II p. 128 supra p. 7 adpositam: ea nunc inter se conferenda sunt.

‘Catalogi’.

Κύν’ Ὡδαρίωνος] τὰν ἀστρῶον κύνα οὐτως ἔφη· εἴνιοι δέ φασι τὸν κατηστερισμένον κύνα οὐκ Ὡδρίωνος ἀλλ’ Ἡριγόνης ὑπάρχειν, ὃν καταστερισθῆναι διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἰκάριος γένος μὲν ἦν Ἀθηναῖος, ἔσχε δέ Θυγατέρα μονογενῆ Ἡριγόνην, ἥτις κύνα νήπιον ἔτρεψεν· ξενίσας δέ ποτε ὁ Ἰκάριος τὸν Διόνυσον δλαβεν ἀπ’ αὐτοῦ οἶνόν τε καὶ ἀμπέλου κλῆμα· κατὰ δὲ τὰς τοῦ Θεοῦ ὑποθήκας περιήει τὴν γῆν προφαίνων τὴν τοῦ Διο-

‘Catasterismi’.

Περὶ δὲ τῆς Ἡριγόνης φασίν, ὅτι αὕτη Θυγάτηρ ἦν τοῦ Ἰκαρίου. Ἰκάριος δὲ Ἀθηναῖος ἐστι τὸ γένος· λέγεται μὲν οὖν ὁ Διόνυσος ἔφευρεν τὸν οἶνον· αὐτὸν γάρ φασιν Ἐλλῆνες ἔφερον τῆς ἀμπέλου· οὗτος δὲ Διόνυσος ἐλθὼν ἐν Ἀθήναις Ἰκάριῳ τινὶ περιτυχών δέδωκε, φησιν, αὐτῷ κλῆμα ἀμπέλου φυτεῦσαι· καὶ ἔφύτευσε καὶ ἐγεώργησεν οἶνον· καὶ αὐτὸς ἔπιε καὶ ἔδωκε ποιμέσι πιεῖν·

16) Fabulam ex scholiis Vergilianis interpolatam iure censet Wilamowitzius.

νύσου χάριν ἔχων σὺν ἑαυτῷ
τὸν κύνα· γενόμενος δὲ ἐκτὸς τῆς
πόλεως βουκόλοις οἶνον παρ-
έσχεν· οἱ δὲ ἀθρόως διμφορησά-
μενοι οἱ μὲν εἰς βαθὺν ὑπνον
ἐτράπησαν, οἱ δὲ περιλειπόμενοι
νομίσαντες θανάσιμον εἶναι φάρ-
μακον τὸ πόμα πλήσσοντες ἐφό-
νευσαν τὸν Ἰκάριον· μεντ' ἡμέ-
ραν δὲ νηψάντων αὐτῶν κατα-
γνόντες ἑαυτῶν εἰς φυγὴν ἐτρά-
πησαν· ὁ δὲ κύων ὑποστρέψας
πρὸς τὴν Ἡριγόνην δι' ὠρυγμοῦ
ἔμηνυσεν αὐτῇ τὰ γεγονότα· ἦ
δὲ μαθοῦσα τάληθες ἑαυτὴν
ἀνήρτησεν· νόσου δὲ ἐν Ἀθήναις
γενομένης κατὰ χρησμὸν Ἀθη-
ναῖος τὸν τε Ἰκάριον καὶ τὴν
Ἡριγόνην ἐνιαυσίαις ἐγέραιρον
τιμαῖς· οἱ καὶ καταστερισθέντες
Ἰκάριος μὲν Βοώτης ἐκλήθη,
Ἡριγόνη δὲ Παρθένος· ὁ δὲ
κύων τὴν ἑαυτοῦ ὄνομασίαν
ἔσχεν.

Vel hinc configimus ‘Catalogos’ non esse a Catasterismorum sylloga
diversos. Neque id quidem inepte. Ut enim ἀστροθεσίαι et κα-
ταστερισμοί, de quibus p. 3 s. locutus sum, ad eam libelli partem,
quae est de fabulis caelestibus, respiciunt, ita, si quis materiam
dixerit astronomicam, ei ‘stellarum catalogi’ vocandi sunt. —
Sed haec hactenus: de ὑποθέσεως origine dicendum.

Poetam et Pollux et Probus qui dicitur horum catasterismo-
rum dixerunt auctorem cf. Pollux V 42: ὁ δὲ Ἰκαρίον κύων καὶ ἔδειξε
τῇ Θυγατρὶ τὸν Ἰκαρίον νεκρόν· καὶ εἰ χρὴ πιστεύειν τοῖς ποιηταῖς,
οὗτος ἐστιν ὁ Σείριος¹⁷⁾). Probus ad Vergiliī Georg. I 219:

¹⁷⁾ Incertum, huc an ad alteram fabulae formam respxerint Manilius II
25 s.:

οἱ δὲ ποιμένες μεθυσθέντες
διὰ τὸ ἐκ παραδόξου πρῶτον
πιεῖν νομίσαντες φαρμαχθῆναι
παρὰ τοῦ Ἰκαρίου ἀποκτείνου-
σιν αὐτόν.

ἡ δὲ τούτου θυγάτηρ Ἡρι-
γόνη διὰ τῆς κυνὸς γνοῦσα ὅτι
τέθνηκεν ἐποτνιάτο καὶ ἥσχαλ-
λεν· ταύτην δέ φησιν ἐλεήσαν-
τες (οἱ θεοί), διὰ τὸ πάθος
μετέθηκαν αὐτὴν εἰς τὸν οὐρα-
νόν· καὶ νῦν ἐν τοῖς ἀστροῖς
ἐστὶν ἡ Ἡριγόνη.

Pecoribus autem Canis sidus ideo inimicum est, quod ut poetae ferunt a pastoribus Icarius occisus: de Sirio — non de Pro-

*Astrorum quidam varias dixerat figuras
Signaque diffuso passim labentia caelo
In proprium cuiusque genus causasque tulere
Persei et Andromedae poenas matremque dolentem...
Et furto Cycnum, pietate ad sidera ductam
Erigonen, ictuque nepam, spolioque leonem
Ceteraque ex variis pendentia casibus astra
Aethera per summum voluerunt fixa revolvi.
Quorum carminibus nihil est nisi fabula caelum etc.*

et Aetna 582 s.:

*Nunc hic Cecropiae variis spectantur Athenae
Carminibus, gaudentque sua victrice Minerva:
Excudit hic reduci quondam tibi perfide Theseu
Candida sollicita praemittere vela parenti.
Tu quoque Athenarum crimen iam nobile sidus
Erigone, edens questus Philomela canoras
En volat in silvas, et tu soror hospita lectis
Acciperis. Solis Tereus ferus exulat agris. —*

Propertius III 33, 23 Cynthiam suam a nocturna Isidis religione ita avocare studet:

*Non audis et verba sinis mea ludere, cum iam
Flectant Icarii sidera tarda boves.
Lenta bibis, mediae nequeunt te frangere noctes.
An nondum est talos mittere lassa manus?
Ah pereat quicunque meracas repperit uvas
Corrupitque bonas nectare primus aquas.
Icare Cecropiis merito iugulate colonis,
Pampineus nosti quam sit amarus odor.*

Sidera tarda dicit quos ‘geminos triones’ Vergilius: vides solito his poetis artificio exquisitam fabellam graecam ad opinionem proprię romanam illustrandam adhiberi. — Ceterum v. 25—40 aliunde invectas statuit Baehrensius, cum “quid Cynthiae bibosae descriptio ad rem faceret” non perspiceret. Quo panno recepto nonnulli versus inter 25 et 40 periisse eidem videntur editori. At ipsa Icari mentio v. 24 ad insequentia sponte traduxit latius et ex certa quadam nec vulgari fabula tractanda. Ceterum momentum facit, quod Propertius ‘Icarum’ dixit pro Icaro. Haec enim nominis forma ab Eratosthene iisque qui ab illo pendent usurpatur (cf. p. 90. 91 et supra adn. 4). Ipse per totum libellum ‘Icarium’ retinere malui.

cyone — dicentem audimus. Inter seriores Alexandrinos eum fuisse simul cum universo inventionis genere aetiorumque multitudine id quoque innuit, quod neque Aratus neque alias quisquam id temporis de Icari eiusque familiae sideribus quicquam habet exploratum. Sirii quot inde ab Homero¹⁸⁾ meminere scriptores! De Orionis Cephalive Attici et de Isidis cane¹⁹⁾ consentiunt; exquisitius *Ποιηὴν* facit caelestem Argivis propter Lini mortem immissam Callimachus in Lini elegia²⁰⁾: canem Erigoneum nemo alias adgnoscit. In Booten²¹⁾ quem pro Arcade habent idem cadit, idem in Plaustrum sive Ursam²²⁾, quae ipsa ex Arcadum fabula Callisto vocatur, secundum Aglaosthenem Naxium erat ex Iovis nutricibus. Chii denique eam Helicen matrem Meropae voluerunt, quam cum Orion venator ebrius compressisset occaecatus simul cum Helice ad caelum pervenit²³⁾. Neque hinc Virgo excipienda — quam pro Iustitia Hesiodea²⁴⁾ Cerere Iside Fortuna²⁵⁾ Ariadna²⁶⁾ denique Atargatide dea Syria²⁷⁾ habent —

¹⁸⁾ X 25 s.

¹⁹⁾ Ex. gr. *Catast.* p. 166 s *Rob. Schol. Apoll. Rhod.* II 517 (quod Alcyoneum addidit), *Arat.* 325 s. *Hesiod. Opp.* 607: nolo nunc testimonia cumulare, quae peculiari commentatione digerenda erunt et tractanda. — Istri de Cephalii cane in lapidem converso opinio apud *Pausaniam* IX 19, 1 (*Robert. p. 167 n.*) revertitur.

²⁰⁾ Cf. inferius p. 128 s.

²¹⁾ *Arat.* 91 s. *Hesiod. l. c. Catast.* p. 74 s.

²²⁾ *Catast.* p. 50 s.

²³⁾ *Parthen. c. XX:* cf. *infra adn.* 109.

²⁴⁾ *Arat.* 96 s.

²⁵⁾ *Catast.* p. 84.

²⁶⁾ *Lucian. Deor. conc.* LXXIV 51, si est Lucianus (*infra p. 90*), *Nonnus* XLVII 700—707 *Propert. IV* 17, 6 s.:

*Te quoque enim non esse rudem testatur in astris (scil. Bacchum)
lynctibus ad caelum vecta Ariadna tuis.*

Puellae Dionysiaceae ‘Virgo’ convenit. Ceterum ‘ad caelum vecta’ dici vel ob id ipsum potuit Ariadna, quia in caelum recepta est.

²⁷⁾ *Catast.* p. 84. — Atargatin Ctesias ‘Dercetonem’ nominavit (*Strabo XVI c. 27*), quae Bambycae colebatur (*Plin. N. H.* V 23). Piscem eum, qui Dercetonem servaverat, ad caelum pervenisse idem Ctesias (*Catast. p. 180*) narraverat. Vix igitur a vero aberraverit, qui etiam Atargatidis ipsius castasterismum Ctesiae vindicet.

neque Crater, qui simul cum Corvo et Hydra ad Apollinis religionem refertur²⁸). Porro de Aristaeo Cyrenae filio inde ab Eoeis Hesiodeis multi, dedita opera eoque consilio exposuit Apollonius²⁹), ut et merita eius et praemia efferret: de catarerismo apud illum nec vola nec vestigium. Frustra denique in Arati Phaenomenis vel levissimum quaequieris vestigium, quo horum catarerismorum notitia commonstretur. Itaque id certe concedendum, si revera ante hanc quam dixi aetatem illi iam exstiterunt catarerismi, in tenebris fere eos omnes latuisse.

Tamen obscurum fuisse poetam, si ex eventu aestimare licet, non possum a me impetrare ut credam. Nam inde a Nigidio Figulo, unde Aristaei catarerismum supra adscripsi, Romanis haec fabularum series tam est familiaris, ut attingant eam saepissime, raro persequantur. Adferam exempla. Statius *Silv.* IV 4, 12 de Sirio insigni quodam metonymiae artificio haec dixit:

Iam terras volucremque polum fuga veris aquosi laxat et Icaris caelum latratibus urit³⁰).

²⁸) *Catast.* p. 188.

²⁹) De Cyrena Hesiodea cf. Kirchhoff, *die Homerische Odyssee* p. 321 s. — *Theophrast. de ventis* V 14 (p. 379, 32 s. Wimmer). *Pindar. Pyth.* IV alii. — *Apollon.* II 516 s.: Ἡμος δ' οὐρανόθεν Μινωίδας ἔφλεγε νήσους

Σειριος, οὐδ' ἐπὶ δηρὸν ἔην ἄκος ἐνναέτησιν,
τῆμος τόν γ' ἐκάλεσσαν ἔφημοσύναις· Ἐκάτοιο
λοιμοῦ ἀλεξητῆρα· λίπεν δ' ὅγε παιρὸς ἔφετμῆ
Φθίην, ἐν δὲ Κέφῳ χατευάσσατο λαὸν ἀγείρας
Παρράσιον, τοίπερ τε Λυκάονός εἰσι γενέθλης,
καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς Ἰχμαίοιο
ἴερά τ' εὐ ἔρρεξεν ἐν οὐρεσιν ἀστέρι κείνῳ
Σειρίῳ αὐτῷ τε Κρονίδῃ Διῖ· τοῦ δ' ἔκητι
γαῖαν ἐπιψύχουσιν ἐτησίαι ἐκ Διὸς αὐραι
ἡματα τεσσαράκοντα· Κέφῳ δ' ἐνὶ νῦν ἴερῆς
ἀντολέων προπάροιθε Κυνὸς ὁέζουσι θυηλάς·
καὶ τὰ μὲν ὡς ὑδέονται.

³⁰) Statium Claudianus expressit ‘*de laudibus Stilichonis*’ II 446:

Lenior et gravidis adlatret Sirius uvis:

cf. *Haupt. opusc.* II p. 170.

Nec dissimilis alter Statii locus *Theb.* IV 776:

*Solet et rapidi sub limite Cancri
semper et Icarii quamvis iuba fulgeret astri ire tamen.*

Videntur igitur ad eandem fabulae formam revocanda *Silv.* V 3, 74 s. Ubi cum patris sui mortem conquereretur, Erigonae dolorem ita comparavit:

*Neque enim Marathonia virgo
parcius extinctum saevorum criminis agrestum
fleverit Icarium, Phrygia quam turre cadentem
Astyanacta parens. Laqueo quin illa supremos
inclusit genitus.*

‘Marathoniam’ dixit virginem, aut per synecdochen pro Attica, aut quia in silva ‘Marathonia’ ad Icarum tumulum eam obiisse ipse opinaretur cf. *Theb.* XI 643 s.:

*Ismene collapsa super lacrimisque comisque
siccabat plangens: qualis Marathonide silva
flebilis Erigone caesi prope funera patris
questibus absumptis tristem iam solvere nodum
cooperat et fortes ramos moritura legebat:*

nisi forte silvam ‘Marathoniam’ et ipsam per synecdochen vocavit. His igitur Statii testimentiis, si ad carmen restituendum per-
ventum erit, cautius abstinebimus cf. Ross, *Demen* p. 73³¹).

³¹) Constat Statium, quae semel pulchre excogitasse orationis narrationis que ornamenta sibi visus est, iis iterum atque saepius uti. Exemplis ab Hauptio l. c. collectis Erigonem adiungas. — ‘Montem Marathonium’ Lactantius sibi finxit e Statii versibus *Theb.* XI 643: *Marathon mons Atticae regionis, in quo Icarius est occisus, ad quem locum Erigone filia eius cane prae- eunte pervenit et se nimio luctus dolore laqueavit fortioribus ramis electis, ne forte infirmioribus fractis mortem corporis ruina declinaret. Pinus autem, in qua pependit, regionem illam sua umbra vastabat. Ut placaretur extincta, ora in humanam speciem ipsi formata in eadem arbore suspendebant et pastorum congressibus cantibusque diem illum celebrabant. Quod Vergilius aliud agendo perstrinxit: tibique oscilla ex alta suspendunt mollia pinu. Pinus ex loco Vergiliano provenit. Probi nihil in hac congerie vides inesse.*

Eandem fabulam Ovidius perstrinxit *Amor.* II 16, 3 s.:

*Sol licet admoto tellurem sidere findat
et micet Icarii stella proterva canis,
arva pererrantur Paeligna.*

Fast. IV 937 s.:

*Tum mihi 'cur detur sacris nova victima quaeris',
(quaesieram), causam percipe, Flamen ait.
Est canis — Icarium dicunt — quo sidere moto
tosta sitit tellus praecipiturque seges.
Pro cane sidereo canis hic imponitur arae,
et qua re pereat nil nisi nomen habet³²⁾.*

Huic igitur fabulae alter Ovidii locus adsignandus erit *Ibis* 611 s.:

*Muneribusque tuis laedaris ut Icarus, in quem
intulit armatas ebria turba manus;
quodque dolore necis patriae pia filia fecit,
vincula per laquei fac tibi gutta eat.*

Etiam Nux queritur v. 117 s.:

*Quid si non aptas solem mutantibus umbras,
finditur Icario cum cane terra, darem?*

quamquam nihil continet, quin ex Ovidii Amoribus iam supra sit propositum.

Panegyricus in Messalam ita ad caelestem Icari respicit familiam v. 9 s.:

*Est nobis voluisse satis, nec munera parva
respueris. Etiam Phoebo gratissima dona
Cres tulit et cunctis Baccho iucundior hospes
Icarus, ut puro testantur sidera caelo
Erigoneque Canisque, neget ne longior aetas.*

32) Similiter Statius suam de Sirio narrationem exorditur *Theb.* I 557 s.:

*Forsitan o iuvenes quae sint ea sacra quibusque
praecipuum causis Phoebi obtestemur honorem,
rex ait, exquirunt animi; non inscia suasit
religio etc.*

(cf. adn. 128 s). Manilium fere vicies Erigonam pro Virginis sidere simpliciter posuisse moneo.

Canem non pro Procyone sed Sirio dictum existimo, quoniam qui eum simul cum Icaro et Erigona ad sidera perduceret Bacchus fuit: id quod in hanc quam nunc tractamus mythi formam quadrat, in alteram, quippe quae Iovem catasterismi auctorem praedicet, non item.

Porro Lucianus qui fertur hunc ipsum quem quaerimus poetam acerbe inlusit in *Deorum concilio* LXXIV 5: *<.. ὅτι καὶ δύο γυναῖκας ἀνήγαγε* (Dionysus), *τὴν μὲν ἐρωμένην οὐσαν αὐτοῦ τὴν Ἱάριάδνην, ἵς καὶ τὸν στέφανον ἔγκατέλεξε τῷ τῶν ἀστρων χορῷ·>* τὴν δὲ *Ἰκαρίου τοῦ γεωργοῦ Θυγατέρα, καὶ ὁ πάντων γελοιότατον, ὡς θεοί, καὶ τὸν κύνα τῆς Ἡριγόνης καὶ τοῦτον ἀνήγαγεν, ὡς μὴ ἀνιώτο ἡ παῖς, εἰ μὴ ἔξει ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ξύνηθες ἔκεινο καὶ ὅπερ ἥγάπα κυνίδιον· ταῦτα οὐχ ὑβρις ὑμῖν δοκεῖ καὶ παροινία καὶ γέλως;* Cum Bacchus ipse non Iuppiter catasterismos illos effecerit, ad eandem rursus fabulae formam relegamur. — Ad hanc etiam *Deor. dial.* VIII 18, 2 spectare videtur: *σύ μοι δοκεῖς ἐπαινέσσασθαι καὶ τὸ εῦρημα αὐτοῦ τὴν ἄμπελον καὶ τὸν οἶνον καὶ ταῦτα ὄρῶν, οἵα οἱ μεθυσθέντες ποιοῦσι σφαλλόμενοι καὶ πρὸς ὑβριν τρεπόμενοι καὶ ὅλως μεμηνότες ὑπὸ τοῦ ποτοῦ· τὸν γὰρ Ἱκάριον, ὃ πρώτῳ ἔδωκε τὸ κλῆμα, οἵ συμπόται αὐτοὶ διέφειραν παῖοντες ταῖς δικέλλαις.* *Ib.* οἶον δὲ ὁ *Ἰκάριος ἐπαθεν*, οὐδὲν ἄν ἐργάσαιτο οὐδένα τῶν συμποτῶν, scil. Bacchus. Idem *de salt.* XXXIII 40 *Ἰκαρίου ἄμπελουργίαν καὶ Ἡριγόνης συμφοράν* in universum commemoravit.

Desinam in Ausonii *epigr.* XXXI. Cum enim Cercidas (*fr. 2 Bergk* = Laert. Diog. VI 2, 76) de Diogene Cynico haec dixisset:

οὐ μὰν δὲ πάρος γα Σινωπεύς
τῆνος ὁ βακτροφόρας, διπλοείματος, αἰθεριβόσκας,
ἄλλ' ἀνέβα χῆλος ποτ' ὀδόντας ἐρείσας
καὶ τὸ πνεῦμα συνδακών·
ἵς γὰρ ἀλαθέως

Αἰογένης Ζανὸς γόνος οὐράνιος τε Κύων³³⁾

accuratius ita catasterismum Ausonius definivit, ut in Sirii locum canem Erigonae sufficeret. Ita igitur Cercidam reddidit:

³³⁾ Cercidae memoriam suppeditavit Wilamowitzius. Cf. Bernays, *Lucian u. d. Kyniker* p. 92.

Dic canis hic cuius tumulus? Canis. At canis hic quis?

Diogenes. Obiit? Non obiit, sed abit.

*Diogenes cui pera penus, cui dolia sedes
ad manes abiit? Cerberus ire vetat.*

*Quonam igitur? Clari flagrat qua stella Leonis,
additus est iustae nunc Canis Erigonae.*

Quodsi exemplis poetae nobilitatem demonstravi, profundum antiquorum Alexandrinorum de illa catasterismorum serie silentium inde proclive est etsi non prorsus necessarium explicare, quod post eos demum exstitit. At nemo ultra illorum memoriam eum nunc removere audebit.

Fuit vero ante Hegesianactem. Etenim Nigidius cum Deucalionem ab Hegesianacte³⁴⁾ pro Aquario haberi commemorasset, ita opposuit ‘antiquos’ i. e. poetam nostrum: ‘*Ab antiquis quidem dici Aristaeum Apollinis filium*’ e. q. s. (supra p. 68). Certe igitur illo recentior erat Hegesianax. — Tria quibus nomen nanciscamur mihi praesto sunt documenta:

1) De Cratere Hyginus post integrum ‘Catasterismorum’ narratiunculam haec scripsit *Astron.* II 40 (= p. 191 Robert.): *Nonnulli cum Eratosthene eum Cratera esse quo Icarius sit usus, cum hominibus ostenderet vinum.* Locum miro consensu ad suppositam Eratostheni ‘Catasterismorum’ syllogam reducunt. Quod si verum esset, abicere hoc testimonium cogeremur: sed secus esse rem potest demonstrari. In primis enim monendum est, ex solo Hygino talem quaestionem minime discerni, quoniam non modo ex ‘Catasterismis’, quos esse credidit Eratosthenis, verum ex ‘Erigona’ elegia — quo illud de Cratere fragmentum per se non minore iure quam ad ‘Catasterismos’ possit revocari — nonnulla atque adeo versum servavit. Adsumendi potius ceteri sunt ‘Catasterismorum’ compilatores, unde quid ibi de hac re scriptum fuerit elucebit: Epitome p. 190 Rob.: *τούτου δὲ (τοῦ Κόρακος) ἵκανὸν ἀπέχων ἀπὸ τῆς χαμπῆς ὁ Κρατὴρ κεῖται ἐγκεκλιμένος πρὸς τὰ γόνατα τῆς Παρθένου.* Eadem in scholiis Germanici BP inveniuntur sed, ut in Epitoma, catalogo stellarum

³⁴⁾ Schol. German. BP p. 85, 13—86, 3; Robert. p. 222.

inserta, non fabulari libelli parti: iam cur *Παρθένος* simpliciter et non Erigona Virginis sidus vocetur adparet. — Quod vero Hyginus infra III 39, cum Virginis stellas enumeraret, hanc ‘Catasterismorum’ de Crateris situ observationem mere astronomicam omisit, casu id factum esse potest — ut totiens — aut propterea, quod antea II 40, etsi neque eadem neque indidem deprompta, tamen et similia et satis multa iam scripsisse ipse sibi videretur. Quae res utut se habet, constat ea, quae de Icari Cratere supra adposuimus, in ‘Catasterismis’ defuisse. Aliunde igitur quae in illis desideraret ascivit. Neque aliter — si exemplis opus est — II 25 ad ‘Catasterismos’ adiunxit: *Nonnulli eam Erigonem Icari filiam dixerunt, de qua supra diximus: nam II 4 Hyginum non ex ‘Catasterismis’ sed aliunde hausisse Cosma conlato, quem p. 7 et 84 s. adscripsi, perspicitur.*

Ad Eratosthenis ‘Erigonam’ illam Crateris mentionem pertinere consectarium. Quodsi Eratosthenes vel Craterem Icari, totam eius familiam inter sidera transtulisse censendus est. —

Appendicis instar Etym. Magn. tractabo s. v. *αὐροσχάς* (= fr. XXX *Hiller.*), ubi pretiosus hic de Erigona exstat articulus: *ἡ ἄμπελος· μέμνηται Παρθένιος δὲ Ήρακλεῖ· αὐροσχάδα βότρυν — Ἰχαριώνης* (*Ἐρατοσθένης*³⁵) . . . δὲ δὲ Επιθαλαμίῳ τὸ κατὰ βότρυν κλῆμα. Vitem ‘Erigoneam’ Meinekius Hauptius Hillerus demirati sunt duabus de causis: primum enim vitem revera non Erigonae sed Icari esse sive Bacchi, deinde ne cum quadam libertate quidem dici illud posse, siquidem Erigone vitem utpote necis paternae causam quam longissime abicere et

35) *Ιχαριώνης* codd. *Ιχαριωνής* Hauptius (opusc. III 518) conjectavit Hillerique assensum nactus est. Olim Bergkius *Ιχαριωνείης* suaserat. Magis mihi commendari videtur *Ιχαριώνης* eo, quod tradita haec est nominis forma, ceterae non item cf. Maximum Philosophum εν Καταρχαις 288 s.:

αὗτως δ' ἦν φορέηται ἐπ' ἀστράσιν Ἰχαριώνης
Παρθένου, ἡσυχίην ἀγέμεν πολὺ λώιον εἶη.

443: ἡ χούρης ἐπέχοι φιλὸν δέμας Ἰχαριώνης.

Ib. 90 de Penelopa agitur Icari filia (‘Icariotide’ Propert. IV 10):

γημαμένη, οὐδ' εἰ νόον αἴνετον Ἰχαριώνης

Itaque praeplacet αὐροσχάδα βότρυν — Ἰχαριώνης. Lacunam qua Epithalamii scriptor excidisset Hillerus post *Ἐρατοσθένης* statuit.

debuisset ex fabulae sententia et secundum testes locupletes reapse abiecisset. Hactenus consentit virorum doctorum trias: in adhibenda medela varias in partes discesserunt. Et Meinekius quidem³⁶⁾ gravi corruptela locum laborare ratus ludibunda manu haec duo proposuit:

ἢ δ' αὐροσχάδα βότρυν ἀπέστυγεν Ἰκαριώνη
vel ἔνθ' αὐροσχάδα βότρυν ἐπεὶ πόρεν Ἰκαρίωνε.

Hauptius in ipsa re Meinekio obsequitur, nisi quod Ἰκαριωνίης reposuit:

(μίσημ') αὐροσχάδα βότρυν
Ἰκαριωνίης.

Denique Hillerus verborum structuram obscuratam librariorum socordia talem fuisse opinatur:

(κούρης δ' ἐν χειρεσσιν ἔθηκ') αὐροσχάδα βότρυν
Ἰκαριωνίης (καὶ τόδ' ἐλεξεν ἔπος.)

Credit enim hunc versum in fragmentorum ordine ibi esse conlocandum, ubi primum vitem deus hospitibus donaverit. Cui conjecturae vel id obstat, quod Icaro non Erigonae deus vitem obtulit, si fides testimoniis. Mihi quoniam neque ex fabulae ratione neque propter ea quae Meinekius et Hauptius congesserunt exempla reicula videtur ‘Erigonae vitis’, paullo accuratius disputabo.

Testem Maximum Philosophum excitant ἐν Καταρχαῖς 488s.:

Ἄστραιη κούρη δὲ πέλει πρὸς ἄπαντα φερίστη
σπέρματα, καὶ δὲ φυτοῖσιν ἐναίσιμος ἐν τε βόθροισιν
βάλλειν ἔρνεα πάντα, τά τε δρυὸς ἄκρα λέγονται.
οἵνας δ' ἐξαλέασθαι, ἐπεὶ στυγέει περίαλλα
Ἰκαρίου κούρη ἐλίνους καὶ ἀδευκέας οἴνας
μνωμένη, ὅσα λυγρὰ Διωνύσοιο ἔκητι
Ἄκταιοι μῆσαντο μέθῃ δεδμημένοι αἰνῆ
Ἰκάριον, καὶ μιν στυφελαῖς κορύναις ἐδάξαν
σφαλλόμενοι δώροισι χοροιμανέος Ἰοβάκου.

³⁶⁾ *Analecta Alexandrina* p. 273 s.

et Nonnum XLVII 246 s.:

*Ζεὺς δὲ πατὴρ ἐλέαιρεν· ἐν ἀστερόεντι δὲ κύκλῳ
 Ἡριγόνην στήριξε λεοντεῖω παρὰ νάτῳ·
 παρθενικὴ δ' ἄγραυλος ἔχει στάχυν· οὐ γὰρ ἀείρειν
 ἡθελεν οἴνοπα βότρων ἐοῦ γενέταο φονῆα.*

256 s.: *καὶ τὰ μὲν ἐπλασε μῆδος Ἀχαιικὸς ἡθάδα πειθώ
 ψευδέι συγκεράσας· τὸ δ' ἐπήτυμον· ὑψιμέδων Ζεύς
 ψυχὴν Ἡριγόνης σταχυώδος ἀστέρι κούρης
 οὐρανῆς ἐπένειμεν ὅμοζυγον.*

Potest argumentis certissimis ostendi, alteram illam Hygini fabulam, quam priori opponere solet, a Nonno integrum esse expressam. Itaque neque duo sed unum exstat documentum et agitur de historiola ab ea de qua loquimur longe diversa.

Porro abhorrere aiunt ab huius fabulae consilio Erigonam ‘vitiferam’. Verum cum vel poculum, quo oblato Icarius necatus est a pastoribus, habeat ad genua inclinatum: quin vitem in caelo Virgini relinquamus? — At tenendum est, ad Eratosthenem ex Hilleri coniectura versum referri, cum Parthenium depravatus Etymologi testetur articulus. Neque igitur certi quicquam illo probari potest.

2) Ne manifestum etiam alterius *aἰτίων* hac in fabula generis desit exemplum, ad Excerpti Hyginiani revertor initium, unde tota mea profecta est disputatio. Vel versus qui huc facit ibi ex Erigona elegia adfertur

Ίκάριοι τόθι πρῶτα περὶ τράγον ὠρχήσαντο

simul cum aetiorum ab hirco deductorum enumeratione. Quae cum ita sint, ὑπόθεσιν nunc restitutam Erigonae Eratosthenicae reddendam censeo, de cuius praestantia et auctoritate iudicium ferre licet ex scriptoris *περὶ ὑψους* testimonio c. 33: *τι δὲ Ἐρατοσθένης ἐν τῇ Ἡριγόνῃ — διὰ πάντων γὰρ ἀμώμητον τὸ ποιημάτιον — Ἀρχιλόχου πολλὰ καὶ ἀνοικονόμητα παρασύροντος κἀκεῖνῃ τῇ ἐκβολῇ τοῦ δαιμονίου πνεύματος, ἦν ὑπὸ νόμον τάξαι δύσκολον, ἀρα δὴ μεῖζων ποιητῆς³⁷⁾;*

³⁷⁾ De scriptura cf. O. Jahnii editionem et Wilamowitzium (*Hermes X* [1876] p. 34 s.).

3) Transeo ad falsarium istum, qui Plutarcho saeculo post Chr. altero Parallelia minora supposuit. Is cum Saturni et Entoriae amorem comminisceretur, Eratosthenis de Erigona narrationem mente tenuit. Neque enim fabulae tantum genus in universum idem est apud eum atque Catasterismi adduntur simillimi, verum testem habemus perantiquum et probum eum qui libellum denuo redegit grammaticum. Qui et Icarii nomen in orationis conexum inseruit et toti inscripsit historiolae ‘ό περὶ Ἰκαρίου μῆδος, ὡς Λιόνυσος ἐπεξενώθη· Ἐρατοσθένης ἐν τῇ Ἡριγόνῃ’. Comparavit igitur idque summo iure fictam falsarii fabellam cum Erigona Eratosthenica. Quod iudicium nos paullo aliter ita conformabimus, ut fere expressam ex Erigona Eratosthenica falsarii narrationem censeamus. Res in aprico erit, modo haec conferas I p. 378 s. Duebner: Κρόνος ἐπιξενωθεὶς γεωργῷ, ὡς ἦν Θυγάτηρ καλὴ Ἐντωρία, ταύτην δβιάζετο καὶ ἐτέκνωσεν νίοὺς Ἰάνον “Υμνον Φαῦστον Φήλικα· δοὺς οὖν τρόπον τῆς τοῦ οἴνου πόσεως καὶ τῆς ἀμπελού ηξίωσε καὶ τοῖς γείτοσι μεταδοῦναι· ποιήσαντες δ’ αὐτὸν καὶ πιόντες παρὰ τὸ σύνηθες εἰς ὕπνον κατηγέχθησαν βαρύτερον τοῦ δέοντος· οἱ δὲ πεφαρμακῶσθαι δόξαντες λιθοῖς βαλόντες αὐτὸν (codd. Ἰκάριον) ἀπέκτειναν· οἱ δὲ Θυγατριδοῖ ἀθυμήσαντες βρόχῳ τὸν βίον κατέστρεψαν· λοιμοῦ δὲ κατασχόντος ‘Ρωμαίους ἔχρησεν ὁ Πύθιος λωφήσειν, εἰὰν ἔξιλάσωνται τοῦ Κρόνου τὴν μῆνιν καὶ τοὺς δαίμονας τῶν ἀνόμως ἀπολομένων· Λοιτάτιος δὲ Κάτλος ἀνὴρ τῶν ἐπισήμων κατεσκεύασε τῷ Θεῷ τέμενος τὸ κείμενον σύνεγγυς τοῦ Ταρπηίου ὄρους καὶ τὸν ἄνω βωμὸν ἴδρυσατο τετραπρόσωπον ἥ διὰ τοὺς Θυγατριδοῦς ἥ ὅτι τετραμερῆς ὁ δνιαυτός ἐστι καὶ μῆνα κατέδειξε Ἰανονάριον· ὁ δὲ Κρόνος πάντας κατηστέρισε· καὶ οἱ μὲν καλοῦνται Προτρυγητῆρες· ὁ δὲ Ἰάνος προανατέλλων δείκνυται ἀστὴρ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Παρθένου, ὡς Κριτόλαος ἐν τετάρτῃ Φαινομένων³⁸⁾.

³⁸⁾ Cf. Plut. *libellus de flaviis* ed. Hercher p. 30 s., 17 s. Hillerus l. c. p. 113 s. Eratosthenis Erigone revera usum esse ipsum falsarium iam conjectavit Wilamowitzius (*Anal. Eurip.* p. 181 n. 4). — Ceterum Robertus Pseudo-apollo-dorum, de quo cf. p. 71 s., Erigonae Eratosthenicae argumentum exhibere olim *de Apoll. bibl.* p. 88 recte coniecit. Aliter nunc se iudicare confessus est *Erat. Cat. rel.* p. 39 n.

Fabellae origo fert, ut nisi aliunde accedit probatio singulis rebus, quae narrantur, nihil omnino credendum sit. Agi enim solummodo de universae historiolae quasi firmamentis et per se perspicitur et monere voluit redactor.

III.

Ut Eratosthenis ita alterius auctoris Hyginiani integrum quandam ὑπόθεσιν mihi ut reperirem contigit; sed esse hanc quam dico revera ὑπόθεσιν demonstrandum est.

Nonni de Erigona narratio Dionysiacorum XLVII 1—264 inserta hunc in modum progreditur: ‘Thebis post Penthei necem profectus ad Icarium Bacchus devertit, a quo liberaliter exceptus inter cenam cum Erigona lac caprinum offerret, utres vini plenos donavit donique exposuit virtutem. Sensim ad ebrietatem perductus saltat Icarius et cantat. Tum vitis germine accepto discit quomodo sit utendum: dein iter per Atticam suscipit. Cumque pastoribus vinum dedisset bibendum, alii augescente paullatim ebrietate somno consopiuntur, alii³⁹⁾ venenum rati ab Icario oblatum fustibus eum et securibus occidunt, deinde et ipsi obdormiscunt. Experrecti factique consciī lavant occisum et prope rivulum silvestrem inhumant’. Plane omnia haec alteri Hygini fabulae conveniunt. Nova sunt neque alibi tradita quae inde ab 148—214 leguntur:

ψυχὴ δ' Ἰκαρίοιο πανείκελος ἔσσυτο καπνῷ
εἰς δόμον Ἡριγόνης, βροτέῃ δ' Ισάζετο μορφῇ
150 κουφον δνειρείης σκιερῆς εἴδωλον ὄπωπῆς
ἀνδρὶ νεοντήτῳ πανομοῖιον, εἶχε δὲ δειλή
στικτὸν ἀσημάντοιο φόνου κήρυκα χιτῶνα
αἱματι φοινίσσοντα καὶ αὐχμώντα κονίη
δωγαλέον πληγῆσιν ἀμοιβαίοιο σιδήρου.

³⁹⁾ Nonnus cum dixisset corruisse pastores ebrios pergit:

καὶ χορὸς ἀγρονόμων φονίῳ δεδομένος οἴστρῳ
τλήμονος Ἰκαρίοιο κατέτρεχε Θυιάδι λύσσῃ
οἵα τε φαρμακόεντα κορεσσαμένου δόλον οἶνον.

Necant Icarium et obdormiscunt: alii igitur sunt qui antea ebrii conciderant.

καὶ παλάμας ὥρεξε, νεοσφαγέων δὲ δοκεύειν
ώτειλὰς μελέων ἐπεδείκνυε γείτονι κούρη·
παρθενικὴ δ' ὀλόλυκε φιλοθρήνοις ἐν ὄνειροις,
ώς ἵδεν ἔλκεα τόσσα καρήατος, ώς ἵδε δειλή
λύθρον ἐρευθομένοιο νεόρρυτον ἀνθερεῶνος·

160 καὶ σκιόεις γενέτης ἐπος ἔννεπε πενθάδι κούρη·

‘ἔγρεο δειλαίη καὶ διέεο σεῖο τοκῆα·

ἔγρεο καὶ μεθύοντας ἐμοὺς μάστευε φονῆας·

εἰμὶ τεὸς γενέτης βαριώδυνος, ὃν χάριν οἴνου
ἀγρονόμοι δασπλῆτες ἐδηλήσαντο σιδήρῳ·

ώ τέκος ὀλβίζω σε· σὺ γὰρ κταμένοιο τοκῆος
οὐ καναχὴν ἦκονσας ἀρασσομένοιο καρήνου
οὐ πολιὴν ἐνόησας ἐρευθομένην ὑπὸ λύθρῳ,
οὐ νέκυν ἀρτιδάϊκτον ἐπισπαίροντα κονίῃ·

πατροφόνους κορύνας οὐκ ἐδρακες· ἀλλά σε δαίμων

170 ἔκτοθι πατρὸς ἔρυκε, τεὴν δ' ἐφύλαξεν ὀπωπήν,

μὴ μόρον ἀθρήσειε δαιζομένου γενετῆρος·

αἷματι πορφύροντας δμοὺς σκοπίαζε χιτῶνας·

χθιζὰ γὰρ οἰνωθέντες ἀμοιβαίοισι κυπέλλοις
ἀγρονόμοι βλύζοντες ἀήθεος ἴκμάδα Βάκχον
ἀμφ' ἐμὲ κυκλώσαντο· δαιζόμενος δὲ σιδήρῳ
μηλονόμους ἐκάλεσσα, καὶ οὐκ ἦκονσαν ἰωήν.

μούνη δ' ὑστερόφωνος ἐμὸν κτύπον ἔκλυεν Ἡχώ

θρήνοις ἀντιτύποισι τεὸν στενάχουσα τοκῆα·

οὐκέτι κουφίζουσα καλαίροπα μεσσόθεν ὕλης

180 εἰς νομὸν ἀνθεμόεντα καὶ εἰς λειμῶνας ἱκάνεις,

σὴν ἀγέλην βόσκουσα σὺν ἀγραύλῳ γενετῆρι·

οὐκέτι δενδροκόμοιο τεῆς ψαύονσα μακέλλης

κῆπον ἐς εὐώδινα φέρεις ἀμαρήιον ὕδωρ·

ἀλλὰ μελιρραθάμιγγος ἐμῆς ἀκόρητος ὀπώρης

κλαῖε τεὸν γενέτην με δεδουπότα· καὶ σε νοήσω

ὅρφανικὴν ζώονσαν ἀπειρήτην ὑμεναίων'.

ώς φαμένη πτερόεσσα παρέδραμεν ὅψις ὄνειρου·

κούρη δ' ἐγρομένη δοδέας ἥμυνξε παρειάς

πενθαλέοις δ' ὄνύχεσσιν ἀκαμπέας ἔξεσε μαζούς,

190 καὶ δολιχῆς προθέλυμνον ἀνέσπασε βότρυν ἐθείρης,

καὶ βόας ἀθρήσασα παρισταμένους τινὶ πέτρῃ
 παρθένος ἀχνυμένη κινυρῇ βρυχήσατο φωνῇ·
 ‘πῇ νέκυς Ἰκαρίοι, φίλαι φθέγξασθε κολῶναι·
 πότμον ἐμοῦ γενετῆρος ἐθήμονες εἴπατε ταῦροι·
 πατρὸς ἐμοῦ κταμένοιο τίνες γεγάσσι φονῆες;
 πῇ μοι δὲ γενέτης γλυκὺς οἶχεται; ἢ δα διδάσκων
 γείτονα καλλιφύτοιο νέους ὅρπηκας δπώρης
 πλάζεται ἀγρονόμοισι παρήμενος, ἢ τινι βούτῃ
 δενδροχόμῳ παρέμιμνε συνέστιος εἰλαπινάζων;
 200 εἴπατε μυρομένῃ, καὶ τλήσομαι, εἰσόκεν ἔλθῃ.
 εἰ μὲν ἔτι ζώει γενέτης δέμος, ἔρνεα κήπου
 ἀρδεύσω παλινορσος ἄμα ζώουσα τοκῆς·
 εἰ δὲ πατὴρ τέθνηκε καὶ οὐκέτι δένδρα φυτεύει,
 ἀθρήσω μόρον ἵσον ἐπὶ φθιμένῳ γενετῆρι.’
 ὡς φαμένη ταχύγονος ἀνέδραμεν εἰς δάχιν ὕλης
 ἵχνια μαστεύουσα νεοσφαγέος γενετῆρος·
 οὐδέ οἱ εἰρομένῃ Θρασὺς αἰπόλος, οὐ παρὰ λόχμαις
 παρθένον οἰκτείρων ἀγεληκόμος ἔννεπε βούτης
 ἵχνιον ἀστήρικτον ἀκηρύκτοιο τοκῆος,
 210 οὐ νέκυν Ἰκαρίοι γέρων ἐπεδείκνυε ποιμήν,
 ἀλλὰ μάτην ἀλάλητο· μόγις δέ μιν εὑρεν ἄλωτος,
 καὶ κινυροῖς στομάτεσσι δυσάγγελον ἵαχε φωνήν,
 καὶ τάφον ἔγγὺς ἔδειξε νεοδμήτοιο τοκῆος.

Ipse Icarius Erigona per somnum nuntiat caedem, tumulum rusticus puellae clamore tandem advocatus ostendit: nihil omnino canis agit. Inde est quod ne comes quidem exsistit Icari terram peragranitis, sed cum Erigona demum domo proficiscitur cf. v. 219 s.:

‘Ηριγόνῃ δὲ κύων ὄμόφοιτος ἐχέφρων
 κινυζηθμῷ γούωντι συνέστιχε πενθάδι κούρῃ
 καὶ οἱ ὄδυρομένῃ συνοδύρετο.

Exspectandum igitur erit, non Sirium — is enim agere aliquid ferocitati sua consimile debebat etiam in terris — sed, si canem sidereum, Procyonem ab huius fabulae auctore postea suo loco introductum iri.

Ut ad singula transeam, adparet trium narrationum Homericarum similitudo: somnium dico Agamemnoni a Iove missum, Patrocli εἴδωλον Achilli visum⁴⁰), Ulixis cum Elpenore apud inferos colloquium. Virginis querelae Alexandrinum habent saporem, conferas modo ‘Bionis Epitaphium’ v. 1 s.:

αἰλινά μοι στοναχεῖτε νάπαι καὶ Λώριον ὕδωρ,
καὶ ποταμοὶ κλαίοιτε τὸν ἴμερόεντα Βίωνα·
νῦν φυτά μοι μύρεσθε καὶ ἄλσεα νῦν γοάοισθε,
ἄνθεα νῦν στυγνοῖσιν ἀποπνείοιτε κορύμβοις.

Et ne tauri neve rupes montanae desiderentur, cf. v. 23 s.:

ἄρεα δ' ἐστὶν ἄφωνα καὶ αἱ βόες αἱ ποτὶ ταύροις
πλασδόμεναι γοάοντι καὶ οὐκ ἐθέλοντι νέμεσθαι.

Etiam ‘Epitaphium Adonidis’ et Herculem Hylam quaerentem⁴¹) cum Erigona Nonniana possis comparare. Ergo haec Nonnus suis coloribus depinxit, nec plus quam fabulae fundamentum sine aliis rationibus ex illo repetere licet.

Iam patrem pia deplorat filia lacrimis et dolore confecta, denique in arbore sese laqueo suspendit. Ibidem canis manet bestias arcens et viatoribus corpus commonstrans praetereuntibus, ut sepeliant. Ipsi fodiendo adfuit canis, tumulum custodivit erectum, donec maerore exhaustus decederet. Tum ita Nonnus procedit 246 s.:

⁴⁰⁾ Ψ' 65 s. Ex hoc loco Homericō Nonnum ipsum Icarium finxisse Erigonaē per somnum adparentem olim credidi: tamen inveniuntur gravia quae-dam discrimina, velut non ut sepeliatur — quod voluit Patroclus — sed ut cum filia rei ignara mortem communicet adparet Icarius. Deinde quadrat hoc artificium in totum narrationis Nonnianae consilium, quippe quae pro Sirio Procyonem inducat (cf. p. 103.) — Singula imitationis Homericāe non nego vestigia, velut ψ' 100 s.:

... ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἡύτε καπνός:
φέχετο τετριγυῖα

cf. Nonnum l. c. 148 s.:

ψυχὴ δ' Ἰκαρίοιο πανείκελος ἡύτε καπνός
ἐς νομὸν Ἡριγόνης κατεβήσετο.

⁴¹⁾ Apoll. Rhod. I 1207 s.

Ζεὺς δὲ πατὴρ ἐλέαιρεν· ἐν ἀστερόεντι δὲ κύκλῳ
 Ἡριγόνην στήριξε λεοντείω παρὰ νώτῳ.
 Παρθενικὴ δ' ἄγραυλος ἔχει στάχνη· οὐ γὰρ ἀείρειν
 ἥθελεν οἴνοπα βότρυν ἐοῦ γενέταο φονῆα.
 Ἰκάριον δὲ γέροντα συνήλυδα γείτονι κούρῃ
 εἰς πόλον ἀστερόφοιτον ἄγων ὀνόμηνε Βοώτην
 φαιδρὸν ἀμαξαῖης ἐπαφώμενον Ἀρκάδος Ἀρκτού,
 καὶ κύνα μαρμαίροντα καταΐσσοντα Λαγωοῦ
 ἔμπυρον ἀστρον ἔθηκεν, ὅπῃ περὶ κύκλου Ὄλύμπου
 ποντιὰς ἀστερόεντι τύπῳ ναυτίλλεται ὀλκάς.
 καὶ τὰ μὲν ἐπλασε μῦθος Ἀχαιικὸς ἥθάδα πειθώ
 ψευδέι συγκεράσας· τὸ δ' ἐτήτυμον· ὑψιμέδων Ζεύς
 ψυχὴν Ἡριγόνης σταχνώδεος ἀστέρι κούρης
 οὐρανίης ἐπένειμεν ὁμόζυγον, αἰθερίον δέ
 ἄγκη Κυνὸς Κίνα θῆκεν ὁμοίιον εἴδει μορφῆς,
 Σείριον δὲ καλέουσιν ὀπωρινόν· Ἰκαρίον δέ
 ψυχὴν ἥερόφοιτον ἐπεξείνωσε Βοώτῃ.

Verum est quod Nonnus eam quam ἥθάδα πειθώ dicit non esse Graecam contendit. Aegyptiorum⁴²⁾ enim hac de re opinonis meminit Panopolitanus, de qua Plutarchum sufficit *de Iside et Osiride* c. 21 contulisse: οὐ μόνον δὲ τούτων οἱ ιερεῖς λέγουσιν ἄλλὰ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, ὅσοι μὴ ἀγέννητοι μηδ' ἄφθαρτοι, τὰ μὲν σώματα παρ' αὐτοῖς κεῖσθαι καμόντα καὶ θεραπεύεσθαι, τὰς δὲ ψυχὰς ἐν οὐρανῷ λάμπειν ἀστρα καὶ καλεῖσθαι Κύνα μὲν τὴν Ἰσιδος ὑφ' Ἐλλήνων, ὑπ' Ἀιγυπτίων δὲ Σῶθιν, Ὥριωνα δὲ τὴν Ὥρουν, τὴν δὲ Τυφῶνος Ἀρκτον.

Haec leviora. Gravius est quod de Icario Arateam quandam immiscuit memoriam:

ὄνόμηνε Βοώτην
 φαιδρὸν ἀμαξαῖης ἐπαφώμενον Ἀρκάδος Ἀρκτού
 cf. Arat. v. 92 s.: τόν δ' ἀνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην,
 οὕνεχ' ἀμαξαῖης ἐπαφώμενος εἴδεται Ἀρκτον:

⁴²⁾ Eandem tripartitionem (*σῶμα, εἶδωλον, ψυχὴ*) interpolati Necyae de Hercule Attico versus λ 601—603 referunt. Cf. schol. l. c. (Nitzsch, *Anmerkungen l. c.*).

‘Arcadem’ cum diceret Ursam, ad Callistus fabulam docte relegavit, non aliter atque in *hymno in Iovem v. 40 s.* Callimachus:

παλαιότατον δέ μιν ὕδωρ
νίωνοὶ πίνουσι Αυκανίης Ἄρχτοι.

Item ex Arato Nonnus quae de Lepore⁴³⁾ Maeram — κύνα μαρμαίροντα⁴⁴⁾ — fugiente protulit mutuatus est *v. 338 s.*:

ποσσὶν δ' Ὁαρίωνος ὑπ' ἀμφοτέροισι Λαγώσ
ἔμμενὲς ἥματα πάντα διώκεται· αὐτὰρ ὅγ' αἰεί
Σείριος ἔξοπιθεν φέρεται μετιόντι ἐοικώς·
καὶ οἱ ἐπαντέλλει καὶ μιν κατιόντα διώκει·

Argus denique situs etiam apud Aratum ex Sirii positione definitur *v. 351 s.*:

καὶ οἱ πηδάλιον κεχαλασμένον ἐστήρικται
ποσσὶν ὑπ' οὐραίοισι Κυνὸς προπάροιθεν λόντος.

Quae cum ita sint, omnia de Sirio quae attulit ex Arati carmine desumpsit. Magni hanc facio notitiam, siquidem ita gravis quaedam quae videtur huius loci difficultas facile tollitur. Licet enim nunc simpliciter removere Sirium Arateum, quoniam ex fabulae consilio Procyon postulatur, ut vidimus. Iam vel obiter hosce Nonni versus perlegenti 269 s.:

αἰθερίου δέ
ἄγχι Κυνὸς Κίνα θῆκεν ὁμοίιον εἴδει μορφῆς,
Σείριον ὃν καλέονσιν ὀπωρινόν:

⁴³⁾ Indidem sunt quae de Sirio XXXVIII 336 habet:

καὶ ἡθάδος ἀντὶ λαγωοῦ
Σείριος αἰθαλόεις ἐδράξατο διψάδος Ἄρχτου·

⁴⁴⁾ ‘Macram’ bene novit velut XI.III 168 s.:

ἀμαιμακέτῳ δὲ ὁεέθρῳ
Ὦκεανὸς πυρόεντα λελουμένον ἀστέρα Μαίρης,
Ληναῖης προκέλευθον ἀκοιμήτοιο χορείης,
Σείριον ἀμπελόεντα μεταστήσειν Ὀλύμπου·

peccatum Nonni erit apertum, quippe qui *τὸν Κύνα αἰθέριον* esse Sirium ignorans, quasi ὁ *Προκύνων* ante Sirium *(τὸν Κύνα)* in caelo exstisset, loquatur. Tantas turbas imitatio Aratea Nonno paravit: nam verbis ἄγχι *Κυνὸς Κύνα θῆκεν ὅμοιον εἴδει μορφῆς* genuinam et huic fabulae unice aptam de Procyone prope Sirium conlocato prodi sententiam quis est quin intellegat?⁴⁵⁾

Finem fabulae hic Nonnus imposuit: quid occisoribus acciderit, quid cives ad placandam Icari et Erigonae iram instituerint dissimulavit. Ut poenas interfectores subierint cum narrationis ratio flagitet, tum in scholiis Germanici — de quibus paullo antea disserui p. 79 s. — et alibi commemoratur. Hinc probabile ne stragem quidem virginum Atticarum ab auctore Nonniano fuisse praetermissam, quoniam hoc demum incitamento ad sonrium supplicia cives compelluntur. Quocum *αἰωρῶν* institutio arcte cohaeret, quia puellas laqueis suspensas illae imitantur. Contra de Aristaeo Ceisque cum fabula Attica coniunctis ut par est neque hoc loco nec sicubi alias eorum mentionem initit quicquam habet compertum⁴⁶⁾.

Nunc componenda quae aliunde de Nonni auctore adsequimur indicia.

1. Ex Procyonis mentione post Eratosthenem, qui Sirium in Icari fabulam primus induxerat, eum concludo scripsisse. Ut enim Sirium ibi revera ante Procyonem exstisset ostendam, in eo possim acquiescere, quod Hyginus antiquorem auctorem sequutus haec de eo protulit II p. 96 *Bunte*, p. 193 *Robert.*: *Sed iisdem historiis quibus superior canis adnumeratur*: adeo nulla Procyon excellit nobilitate, ut nusquam proprium nec solemnem in fabulari historia sedem obtinuerit. Fuere qui Orioni eum

⁴⁵⁾ Conferenda sunt quae de Sirio idem Nonnus scripsit XVI 200 s.:

μετὰ Σείριον ἀστέρα Μαλῆς
αἰθέρος ἄστρον ἄγω σε καὶ ἀστερόεντα τελέσσω
ἄγχι Κυνὸς προτέρου, σταψυλὴν ἵνα καὶ σὺ πεπαινγς
βότρυος εἰλείθυιαν ἀκοντίζων σέβεν αἴγλην.
τις φθόνος ἀντέλλειν τρίτατον Κύνα; καὶ σὺ φαείνοις
σύνδρομος ἀστερόεντος ἐπειγομένοιο Λαγωῦ.

⁴⁶⁾ XIII 275 s.: *(ex Apollonio Rhodio).*

adsignarent, ‘quia ad capiendos lepores sive in omni venandi studio exercitatus exstitisset’⁴⁷⁾). At Orionem in omnium populorum memoria Sirius comitatur venatorem ferocem canis eadem insignis ferocitate. Accedit aliud. Singulare enim in Erigonae Icarique catasterismis artificium praestitit qui primus haec omnia descriptis. Facile cum Boote Icarius comparatur plaustrum agens, cum Virgine spicifera Erigone vitem manu tenens: animi quasi motus, qui illis videntur inesse sideribus, non minus tacitum Erigonae luctum quam saevum Icari furorem imitantur. Quae ne credas illum fugisse auctorem, leguntur haec apud Ampelium II 6: *Icarius autem Arcturus nominatus est, cuius stella cum exoritur continuas tempestates facit.* Erigonae autem maerori quam egregie Virginis convenit sidus, quod pree dolore caput tanto opere obvolvisse dicitur, ut illud omnino non appareat!⁴⁸⁾ Exspectandum igitur, eum qui cetera tam apte omnia elegit ac disposuit, etiam in Canis persona certam probamque rationem spectasse. Iam haec reputa: Procyon neque in terris agit quicquam — nisi quod moritur — neque in astris efficere existimatur. Contra Sirius non modo in Eratosthenis elegia eo fungitur munere, ut domini caedem furibundo ululatu cum Erigona communicet ipsamque dentibus vesti innectis ad Icari corpus perducat, verum in caelo saevire adeo semper est creditus, ut ad ortum eius matutinum intolerabilis caloris aestivi initium homines referant, velut est apud Homerum X 28

λαμπρότατος μὲν ὄγ' ἔστι, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται.

Itaque Sirium ante Procyonem in Icari fabula canis negotio prae-fuisse arbitror.

2. ‘De sideribus’ eum quem quaerimus scriptorem dedita opera egisse quam maxime est probabile. Cur Sirium quaeso ex fabula removit substituitque Procyonem, nisi alii cuidam catasterismo (Orionis crederes) Sirium iam destinaverat? Ultro

⁴⁷⁾ Verba sunt scholiorum Sangermanensium p. 181, 23 *Breysig* (p. 193 *Robert*).

⁴⁸⁾ Ad idem fere redit *Catast.* IX p. 84: οἱ δὲ Τύχην (αὐτὴν λέγουσι)· διὸ ἀκέφαλον αὐτὴν σχηματίζουσιν.

tum ad Procyonem devenit, quandoquidem carere cane ne in caelo quidem Erigona debuit. — Quodsi Aquarium idem ex Aristaei fabula non explicavit, illius quoque sidus alii cuidam familiae reservatum fuisse haud inepta est coniectura.

3. Heroas Atticos praesertim in caelo illum indagasse ex ipsis Icari Erigonaeque personis manifestum.

4. De Hermippo cogitare non licet, quippe qui repudiata Icari familia Philomelum in Boote indagaverit, in Plaustro maiore aratrum eius a bubus duobus tractum⁴⁹⁾.

Contra in Hegeianactem omnia simul quadrant quae enumeravi indicia. Quid? Quod Aquarium pro Deucalione Attico Hegeianax habuit? Quod vel Triptolemum fata Icari gemella Sophoclis secutus tragoediam caelo idem nobilitavit?⁵⁰⁾ Nisi igitur fallor, Hegeianactem tenemus Erigonae Eratosthenicae redactorem.

⁴⁹⁾ Hygin. *Astr.* II 4 p. 38.

⁵⁰⁾ *Ib.* p. 70. Robert p. 222.

ΗΡΙΓΟΝΗ⁵¹⁾.

I.

Intrat Bacchus apud Icarium. Unde eum Eratosthenes accessiverit, utrum defatigatum et solum an satyrorum choro circumdatus in fragmentis reticetur. Nam versum quem ex elegia Stephanus Byzantius s. v. ἄστν <= fr. XXVI *Hiller.*> adfert: λέγεται ἄστν καὶ δῆμος, ὡς Ἐρατοσθένης ἐν Ἡριγόνῃ· εἰσότε⁵²⁾ δὴ Θορικοῦ καλὸν ἵκανεν ἔδος·

ὅτι δὲ δῆμος Θορικός, δῆλον: non liquet quo pertineat, quamquam Hillerus ad Bacchum rettulit Thoricum adpellentem⁵³⁾. Cum enim alter de quo non minus apte dici potuerit Icarius ipse inveniatur pagos Atticos peragrans, rem ita non diiudicari posse patet. Adde quod Bacchus alibi dicitur⁵⁴⁾ Thebis post Penthei mortem profugus ad Icarium devertisse. Optio igitur inter Thebas et Thoricum data est. Quodsi idonea causa cur Icarius Thor-

⁵¹⁾ In enarrando Erigonae argumento rem ita plerumque institui, ut testes supra compositos tacite adhiberem. — Icarum pro Icario dixisse arbitror Eratostenem propter τὸ Ἰχάριον ὄρος et Ἰχάριοι p. 60. Favet conjecturae etiam Ἰχαριώνη supra p. 92 et Ἰναχιώνη Callim. *Dian.* 254 ab Ἰναχος formata al. Nonnus suum auctorem secutus Ἰχάριος praetulit. Tollitur hac ratione etiam iusta Hilleri offensio p. 106. — Icariam ad vicum Καράν sub Hymettum situm Pittaces et Osannus <*Verh. d. Cassler Phil.-Vers.* p. 26> vel ob nominum similitudinem rettulerunt. Accedit quod ibidem tituli nonnulli Icariensium inventi sunt cf. Ἐπημ. ἀρχ. 1378. *C. I. G.* I p. 501. Quod formam „Ixários“ inveniri in titulis pronuntiavit Milchhöfer *Text zum Atlas von Attica* II p. 28 s., mero errori tribuendum est. — Icarum montem Hymetti partem fuisse hinc et ex iis, quae p. 81 s. disputavi, licet suspicari.

⁵²⁾ De scriptura cf. *Hiller.* p. 91.

⁵³⁾ Cf. *hymn. in Cer. hom.* 125 s.

⁵⁴⁾ Nonn. XLVI 369. *Schol. Ar. Equ.* 697 ὡς γὰρ Λημήτηρ τὰς τροφάς, οὗτω καὶ Αἰόνυσος Ἰχαρίῳ φιλοξενίας ἔδωκε δῶρον, ὅτι φιλοφρόνως αὐτὸν ὑπεδέξατο τὴν ὕβριν φεύγοντα τοῦ Πενθέως. Hinc *schol. Aristidis Pan.* p. 26 *Frommel.* — Pherecydes (*schol. Σ* 486) nymphis Dodonaeis (= Hyadibus) comitibus Bacchum cui vinum daret refert quaesiisse: αὗται θρέψασαι τὸν Αἰόνυσον περιήσαν σὺν αὐτῷ τὴν εὑρεθεῖσαν ἄμπελον ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις χαριζόμεναι. Secuntur Lycurgi insidiae.

cum attigerit excogitari ex fabulae ratione potest, Baccho Thebae erunt relinquendae. Et hoc quidem infra loco suo ostendam; nolo nunc advenam deserere.

Intrat ex Penthei insidiis nondum recreatus, credo sine comitibus, ut apud Hegesianactem, certe non cum multis, quippe qui in pauperem Icari casam recipi non potuissent. Confestim senem persensisse puto aliquid divinae potestatis, velut apud Nonnum *v. 37 s.*:

ἀγραύλοις δὲ πόδεσσι γέρων ἔχόρευεν ἀλωεύς
ἀθρήσας λιόνυσον ἐπήλυδα.

Advenam invitat, secum ut remaneat et cenam praeparaturus in camino ignem accedit. Quo spectat *fr. XXVII Hiller.* <= *schol. Dionys. Thr. p. 654*: ἐκ τούτου (verbo αὔνω) αὔνος καὶ βαυνός, ὅπερ κοινῶς μὲν δέξύνεται, Ἀττικῶς δὲ βαρύνεται· σημαίνει δὲ τὴν κάμινον, ως παρὰ τῷ Ἐρατοσθένει.

I μέσσον δ' ἔξανσατο βαυνόν·
ηγουν ὑφηγῆνεν.

'Locum conicias de Icario dictum esse, qui cum hiberno tempore Bacchus ad se venisset, ut hospitaliter illum acciperet, ignem accedit' (scil. frigoris causa) adnotat Bergkius (*Analecta Alexandrina* II p. 17). At aestate venit Bacchus: quo de paullo post accuratius dicendum est. Itaque ad parandam cenam ignem Icarius accedit. Quid coxerit ex Plinio (N. H. XXII 86 = fr. XXVIII), quem ad Erigonam iure reducunt, concludere licet: *Scolymum quoque in cibos recepit oriens et alio nomine limoniam adpellavit. Frutex est nunquam cubitali altior cristis foliorum ac radice nigra sed dulci, Eratostheni quoque laudata in pauperi cena.*

Etiam alios cibos deo Icarium adposuisse suspicor⁵⁵); carneum non credo, quia ‘pauperem’ eius cenam praeter Plinium ex Eratosthenis carmine laudat Panegyricus in Messalam v. 7 s. *(supra p. 91)*:

*Est nobis voluisse satis; nec munera parva
respueris. Etiam Phoebo gratissima dona*

⁵⁵⁾ De reliquo cenae adparatu, de quo possit cogitari, cf. Naekii Hecalen (*op.* II p. 133 s.)

*Cres tulit et cunctis Baccho iucundior hospes
Icarus etc.*

Conferatur etiam Nonnus v. 37 s.:

καλλιφύτων δέ
χοίρανον ἡμερίδων ὀλίγη ξείνισσε τραπέζῃ.

Edere incipiunt deus et homo. Cum lac adferret Erigona, intercedit Bacchus et utres vini plenos producit, Nonnus 40 s.:

'Ηριγόνη δ' ἐκέρασσεν ἀφυσσομένη γλάγος αἰγῶν.
ἀλλά εἰ Βάκχος ἔρυχε, φιλοστόργῳ δὲ γεραῖῳ
ἄπασε λυσιπόνοιο μέθης ἐγκύμονας ἀσκούς.

Etiam craterem donasse Bacchum inde conligo, quod postea intersidera 'Icari poculum' conlocatum est. Qua re Nonni testimonium v. 43 s. confirmatur:

δεξιερῇ ενοδμον ἔχων δέπας ἥδεος οἴνου
ἀρεγεν 'Ικαρίῳ, φιλίῳ δ' ἡσπάζετο μύθῳ⁵⁶).

Icario propinat. Qui ubi primum degustavit, vini et suavitatem et vim collaudare debuit et interrogare, quid sibi 'purpurea illa aqua' vellet, cur tam esset dulcis odora efficax, unde proveniret: ita etiam ex satyris in Sophoclis 'Dionysiaco' (fr. 175 Nauck) quaeritur:

πόθεν ποτ' ἄλνπον ὠδε
εὐρον ἄνθος ἀνίας;

Talem in conexum quadrat Eratosthenis de potu per pulmonem transeungi versiculus fr. XXIX (= Plutarch. conv. disp. p. 699 a):

πάρες δὲ καὶ τὸν κομψὸν Ἐρατοσθένην λέγοντα.
καὶ βαθὺν ἀκρήτῳ πνεύμονα τεγγόμενος,

III

scil. Icarius.

Consentaneum est respondisse deum, uvarum illum esse liquorum, et virtutes eius vitiaque explanasse. Qui si immodie hauritur, homines inflamat et mente privat fr. XXXIV (= Athen. II p. 36 e) κατὰ δὲ τὸν Κιρηναῖον ποιητὴν.

οἰνός τοι πυρὶ ἵσον ἔχει μένος, εὐτ' ἂν ἐς ἄνδρας
ἔλθῃ· κυμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἄλα

⁵⁶) Conferatur Execiae pictura vascularis qua Bacchus conspicitur cantharum vitisque germina tradens Oenopioni Chio in amphora musei Britannici no. 554.

IV *βορέης ἡὲ νότος· τὰ δὲ καὶ κεκρυμμένα φαίνει
βνσσόθεν· ἐκ δ' ἀνδρῶν πάντ' ἐτίναξε νόον*⁵⁷⁾.

Adfirmat cum Bergkio Hillerus, poetam hos versus post caedem Icari ab ebriis perpetratam quasi ipsum esse locutum. Tale quid num fecerit in illa elegia incertum, certum vel ex fabulae indole, Icaro Bacchum quomodo vino utendum esset monstrasse. Huic igitur loco, quo aptiorem equidem non invenio, cum Osanno versus inserui.

Vinum si modice bibitur et aqua mixtum — ita pergentem mihi fingo deum — mortalibus nihil est salubrius, ad laetitiam excitandam nihil utilius: Nonn. 53 s.:

οἰνοτόχοι δέ
βότρυες ἀνδρομένης παιήονές εἰσιν ἀνίης.

Vix unum seni poculum satisfecit; Nonno Icarium ad extremam ebrietatem sensim processisse placuit. Bibunt igitur, pocula replet Erigona: Nonn. v. 58 s.:

καὶ πίεν ἄλλο μετ' ἄλλο γέρων φυτοεργὸς ἀλωεύς
οἴστρον ἔχων ἀκόρητον ἐνδραδάμιγγος ἐέρσης·
κούρη δ' ἀντὶ γάλακτος ἀφυσσαμένη χύσιν οἴνου
ώρεγε χειρὶ κύπελλον, ξως ἐμέθισσε τοκῆα.

Bibisse et ipsam Erigonam ex Ovidii *Metam.* VI 125 conclusit Otto Jahnius (*Arch. Beitr.* p. 206 n.), ubi inter puellas a diis dilectas Erigonae mentio ita inicitur:

Liber ut Erigonē falsa deceperit uva...

At altera obfertur explicatio aliquanto probabiliior, de qua statim disseram. Ab Eratosthene haec mutuatum esse Ovidium inde verisimile, quod solam Eratosthenis fabellam solet respicere, cuius rei documenta iam supra attuli.

Hospitii liberalitatem ut remuneretur, dicit extra casam ad vitem maturis uvis scatentem, uvam monstrat et obfert gustandom: ita haec ἵποθεσεως verba '(Icaro) propter iustitiam et pietatem existimatur *Liber* vinum et vitem et uvam tradidisse' interpretari licebit.

Athenienses cum uvam degustarent, Baccho festum agebant,

57) Cf. *Panyas. apud Athen.* II p. 37 e, *Cypria ib.*, *Theogn.* v. 491 s., al.

quod quoniam brevi ante vindemiam celebrabatur *Προτρύγαια* dictum est. Eratosthenes cum primam uvam gustandi occasionem in elegia illa enarraret, simul Protrygaeorum *αἴτιον* indidem derivasse putandus est. Amplius progredior. Exstat enim splendida supra dextram Virginis alam stella antiquitus⁵⁸⁾ *Προτρύγαιος* vel *Προτρυγητήρ* vocata: πρὸ γὰρ τῆς τοῦ τριγητοῦ ὥρας ὄλιγον προανατέλλει⁵⁹⁾). Qui si aestate in caelo mane exoritur — quem ortum dicunt mundanum — vindemiam proxime suscipiendam esse Graeci credebant⁶⁰⁾). Scitu autem dignum est, ab Arato⁶¹⁾ Hipparcho⁶²⁾ Gemino⁶³⁾ extra Virginis figuram Protrygeterem per se solum conlocari, cum in ‘Catasterismis’ Virgini iam adiunctus sit⁶⁴⁾). Ab Eratosthene, qui quam plurima

⁵⁸⁾ Iam ante Euctemonem Metonis aequalem, de quo cf. Gemin. χρόνοι ζωδίων (*Petavii Uranologium* p. 65) τὴν δὲ Παρθένου διαπορεύεται ὁ Ἡλίος ἐν ἡμέραις ἦ... ἐν δὲ τῇ ἐν ἡμέρᾳ Εὐκτήμονι Προτρυγητήρ φαίνεται, ἐπιτέλλει δὲ καὶ Ἀρκτοῦρος κτλ.

⁵⁹⁾ *Schol. ad Arat. v. 137.*

⁶⁰⁾ *Hes. Opp. v. 607 s.:*

εὗτ' αὖ δ' Ὁλαρίων καὶ Σείριος ἐς μέσον ἔλθη
οὐρανόν, Ἀρκτοῦρον δ' ἐσίδη διδοδάχτυλος Ἡώς,
ὡς Πέρση, τότε πάντας ἀπόδρεπε οἰκαδε βότρυς.

Adnotat Proclus: ἐν τούτῳ δ' οὖν τῷ καιρῷ, δις ἐστιν Ἡλίου ζυγὸν μετελθόντος καὶ τῆς Παρθένου ἐώας ἀνισχούσης, ἢ παρανατέλλει ὁ Ἀρκτοῦρος, κελείει τοὺς βότρυς τέμνειν· καὶ γὰρ ὁ Προτρυγητήρ καλούμενος ἐώς τότε γίνεται ἐκφανής.

⁶¹⁾ *Arat. v. 137 s.:*

τὴν δ' ὑπὲρ ἀμφοτέρων ὅμων εἰλίσσεται ἀστήρ
τόσσος μὲν μεγέθει, τοιη δ' ἐγκείμενος αἰγλη..
ὅσσος καὶ μεγάλης οἱρὴν ὑποκαλνεται Ἀρκτον.

Post v. 137 in Marciano hic legitur versus

δεξιερῆ πτέρυγι· Προτρυγητήρ δ' αὐτε καλεῖται.

Iure eiciunt editores, quia orationis turbat conexum.

⁶²⁾ Τῆς Παρθένου ἀρχομένης ἀνατέλλειν δὲ τε Κύων ἀνατέταλκε καὶ ἡ πρύμνα τῆς Ἀργοῦς· μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων δὲ τε Προτρυγητήρ καὶ τῆς Παρθένου ὁ δεξιὸς ὄμοιος.

⁶³⁾ *Cap. II* ὁ δὲ παρὰ τὴν δεξιὰν τῆς Παρθένου πτέρυγα κείμενος λαμπρὸς ἀστερίσκος Προτρυγητήρ ὀνομάζεται.

⁶⁴⁾ *P. 84 Robert*: ὁ δ' ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι μεταξὺ τοῦ τε ὄμου καὶ τοῦ ἄκρου τῆς πτέρυγος Προτρυγητήρ καλεῖται. Ex ‘Catasterismis’ vel ex eorum commentario Arateo saec. I—II interpolationem *adn. 61* indicatam provenisse ipsa verborum docet similitudo.

sidera ex⁶⁵⁾) fabula Icariensium Bacchica explicare studeret, qui Erigonam uviferam proxime ad Protrygeterem indagaret, postulandum paene est, ut stellam illam — cuius et nomine et credita a Graecis natura ultiro invitabatur — cum Erigoneae cattasterismo coniunxerit. Iam ‘Dionysi Protrygæi’ cui Protrygæa Attici agebant quis est quin statim meminerit? Quid plura: deum ipsum in stella illa Eratosthenes investigavit. Neque id quidem inepte. Nam non modo planetas ex Graecorum opinione dii occupabant, verum inter ipsa sidera fixa sibi sedem eligere non deditabantur. Iuppiter aegre evitatis Saturni insidiis simul cum nutricibus ad caelum se transtulit — τὸ σχῆμα κατηστέρισεν — nutrices in Ursas teste Aglaosthene Naxio⁶⁶⁾ se ipsum in Draconem convertens. Cererem — vel Isin vel Fortunam vel Atargatin⁶⁷⁾ — ad Virginem, Anubin ad Sirium rettulerunt astronomi⁶⁸⁾). Nec neglegendum est, quam praeclare in comparanda et cum diis⁶⁹⁾ et cum mortalibus⁷⁰⁾ stellarum natura ipse pater Homerus praeiverit⁷¹⁾). Iam ad falsarium istum qui Plutarchi auctoritatem ementitur redeundum. Testantem audimus quae nobis videmur excogitasse probabiliter. Novisse hominem constat ‘Erigonen’: confirmat stellam Protrygeterem, nisi quod crassa Minerva ut solet exaggerando quattuor Protrygeteres pro uno comminiscitur ‘ὅ δὲ Κρόνος πάντας κατηστέρισε· καὶ οἱ μὲν καλοῦνται Προτρυγητῆρες’.

65) Robert. p. 223: *Si quis poetarum Alexandrinorum in sideribus interpretandis lusus penitus cognoverit, is non unum tantum sed complura siderum simul ex tali fabula explicari solere non ignorat. Res ita est et ita tenenda.*

66) *Catast.* III p. 62 R; *ib.* p. 25 s.

67) *Supra* p. 86.

68) *Avien.* 282 s. (cl. *Catast.* IX p. 84), *schol. Apollon. Rhod.* II 517.

69) *De Venere* cf. *A* 475 s.:

οῖον δ' ἀστέρα ἡκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
ἡ ναύτησι τέρας ἡὲ στρατῷ εὐρέι λαῶν
λαμπρόν· τοῦ δέ τε πολλοὶ ἀπὸ σπινθῆρες ῃνταί·
τῷ εἰκυῖ ηἱξεν ἐπὶ χθόνα Παλλὰς Ἀθήνη.

70) Achillem cum Sirio comparavit X 25 s., Astyanactem cum ‘stella formosa’ (ἴταλίγχιον ἀστέρι καλῶ) Z 401.

71) Etiam Plato, cuius dogmata Eratosthenes ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ *Πλατωνικῷ* (p. 168 s. *Bernhardy*). respexit, stellas deos dixit *Leg.* X p. 886 s. XII p. 967 s.

Duo igitur *αἴτια* ex uva gustata repetivisse Eratosthenes mihi videtur, festum Protrygaeorum diem et stellam Protrygeterem. Quae si recte disserui, aestate mense Boëdromio⁷²⁾ Bacchus diversatus esse apud Icarium fingitur.

De Protrygaeorum institutione plane eadem atque Eratosthenes Tyrii narrasse perhibentur ab Achille Tatio (τῶν περὶ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα II 2, p. 58 *Hercher*). Neque aliter ea quae antecessissent de cive quodam Tyrio Tyrii illi praedicabant. Pauperi enim pastori — qui nomine caret — Bacchum propter hospitalitatem inter cenam donasse vinum, postea in horto casae adiacenti uvam ostendisse et obtulisse gustandam: unde *αἴτιον* Protrygaeorum repetendum esse. Nec satis: etiam de exornanda fabula ‘Tyrii’ vel in minutissimis certant cum Eratosthene, et tantum abest, hoc ut fugerit Achillem, ut veritus, ne quis notae narrationis Atticae cum ignota Tyria similitudinem demiretur, statim in initio ‘ad Athenienses a Tyriis transiisse fabulam’ admoneat: vel potius ad Eratostenem, qui stella Protrygetere permotus ut vidimus Protrygaeorum causam elegiae suae inseruit. Aut igitur Eratosthenes revera Tyriorum mythum expressit aut Eratostenis narratiunculam — quam sese dicit novisse: οἶον τὸν Ἰχάριον Ἀθηναῖοι λέγουσιν — ad Tyrios transtulisse Achilles est censendus. Quaestio proposita ex huius generis scriptorum more diiudicatur, qui inventa Alexandrina potissimum ita solent usurpare, ut simul ad reconditas et mirificas origines revocent. Et profecto obscuravit quidem Achilles Tatius elegantiam lususque poetae Alexandrini minime tamen sustulit: id quod statim erit perspectum, postquam caput illud adscripsero:

(Καὶ ἄρτι επέπαντο τῶν κιθαρισμάτων· καὶ πάλιν τοῦ δείπνου καιρὸς ἦν· ἦν γὰρ ἐօρτὴ Προτρυγαίου Διονύσου τότε· τὸν γὰρ Διόνυσον Τύριοι νομίζουσιν ἑαυτῶν, ἐπεὶ καὶ τὸν Κάδμου μῆδον ἔδουσιν· καὶ τῆς ἐօρτῆς διηγοῦνται πατέρα μῆδον· οἶνον οὐκ εἶναι ποτε παρ' ἀνθρώποις οὐ τὸν μέλανα, τὸν ἀνθοσμίαν, οὐ τὸν τῆς Βιβλίνης ἄμπελον, οὐ τὸν Μάρωνος τὸν Θράκιον, οὐ τὸν

⁷²⁾ A. Mommsen., *Heortologie* tab. II.

Χίον τὸν ἐκ Λακαίνης, οὐ τὸν Ἰκάρου τὸν νησιώτην, ἀλλὰ τούτους μὲν ἄπαντας ἀποίκους εἶναι Τυρίων ἀμπέλων· τὴν δὲ πρώτην παρ' αὐτοῖς φῦναι τῶν οἴνων μητέρα· εἶναι γὰρ ἐκεῖ φιλόξενόν τινα βουκόλον, οἷον τὸν Ἰκάριον Ἀθηναῖοι λέγουσι, καὶ τοῦτον ἐνταῦθα τοῦ μύθου γενέσθαι πατέρα [ὅσον Ἀττικὸν εἶναι δοκεῖν]· ἐπὶ τοῦτον ἦκεν ὁ Διόνυσος τὸν βουκόλον· ὃ δ' αὐτῷ παρατίθησιν, ὅσα γῆ φέρει καὶ ἄμαξα βοῶν· ποτὸν δ' ἦν παρ' αὐτοῖς, οἷον καὶ ὁ βοῦς ἔπινεν· οὕπω γὰρ τὸ ἀμπέλινον ἦν· ὁ Διόνυσος ἐπαινεῖ τῆς φιλοφροσύνης τὸν βουκόλον καὶ αὐτῷ προπίνει κύλικα φιλοτησίαν· τὸ δὲ ποτὸν οἶνος ἦν· ὃ δὲ πιὼν

(καὶ βαθὺν ἀκρήτῳ πνεύμονα τεγγόμενος)

ὑφ' ἡδονῆς βακχεύεται καὶ λέγει πρὸς τὸν Θεόν· πόθεν, ὡς ξένε, σοι τὸ ὕδωρ τοῦτο τὸ πορφυροῦν; [πόθεν οὗτος εὔρεις αἷμα γλυκύν;] οὐ γάρ ἐστιν ἐκεῖνο τὸ χαμαὶ δέον· τὸ μὲν γὰρ εἰς τὰ στέρνα καταβαίνει καὶ λεπτὴν ἔχει τὴν ἡδονήν, τοῦτο δὲ καὶ πρὸ τοῦ στόματος τὰς διηνας εὐφραίνει· καὶ θιγόντι μὲν ψυχρόν ἐστιν, εἰς τὴν γαστέρα δὲ καταθορὸν ἀνάπτει κάτωθεν πῦρ ἡδονῆς· καὶ ὁ Διόνυσος ἔφη· τοῦτ' ἐστὶν ὀπώρας ὕδωρ [τοῦτ' ἐστὶν αἷμα βοτρύων].

*(οἶνός τοι πυρὶ ἴσον ἔχει μένος, εὗτ' ἀν ἐς ἀνδρας
ἔλθῃ· κυμαίνει δ' οἷα Λιβυσσαν ἄλα*

*βορέης ἡὲ νότος· τὰ δὲ καὶ κεκρυμμένα φαίνει
βυσσόθεν· ἐκ δ' ἀνδρῶν πάντ' ἐτίναξε νόον).*

ἄγει πρὸς τὴν ἄμπελον ὁ Θεός τὸν βουκόλον καὶ τῶν βοτρύων λαβὼν ἄμα καὶ θλίβων καὶ δεικνὺς τὴν ἄμπελον, τοῦτο μὲν ἐστιν ἔφη τὸ ὕδωρ, τοῦτο δ' ἡ πηγή· "Ο μὲν οὖν οὗτος εἰς ἀνθρώπους παρῆλθεν, ως ὁ Τυρίων λόγος⁷³⁾.

73) Subsecuntur haec apud Achillem: ἔορτὴν δ' ἄγουσιν ἐκείνην τὴν μέραν ἐκείνῳ τῷ Θεῷ· φιλοτιμούμενος οὖν ὁ πατὴρ τά τ' ἄλλα παρασκευάσσας εἰς τὸ δεῖπνον ἔτυχε πολυτελέστατα καὶ κρατῆρα παρέθηκε τὸν ἱερὸν τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸν Γλαύκου τοῦ Χίου δεύτερον· 'Υάλου μὲν τὸ πᾶν ἔργον ὁραγμένης· κύκλῳ δ' αὐτὸν ἄμπελοι περιέστεφον ἀπὸ τοῦ κρατῆρος πεφυτευμέναι· οἱ δὲ βότρυες πάντη περικεχραμένοι· ὅμιφαξ μὲν αὐτῶν ἔκαστος, ὅσον ἦν κενὸς ὁ κρατήρ· ἐὰν δὲ ἐγχέης οἶνον, κατὰ μικρὸν ὁ βότρυς ὑποπερχάζεται καὶ σταψυλὴν τὴν ὅμιφακα ποιεῖ· Διόνυσος δ' ἐντεύπωται τῶν βοτρύων, ἵνα τὴν ἄμπελον γεωργῆ κτλ. Crater divinus redit apud Nonnum v. 127 ἐπισπαίρων δὲ τραπέζῃ | τύψε μέθης κρητῆρα.

Postquam uvam Icaro obtulit, ostendit quomodo nasceretur. Sevit igitur cum eo, sata coluit per omnes incrementi gradus, dum ad maturitatem perduxisset:

Nonn. 65 s.: ἀγρονόμω δὲ γέροντι φυτηκόμος ὥπασε δάίμων
χλήματα βοτρυόεντα φιλείνια δῶρα τραπέζης·
καὶ μιν ἄναξ ἐδίδαξεν ἀεξιφύτῳ τινὶ τέχνῃ
χλάσσαι βοθριάσαι τε βαλεῖν τ' ἐνὶ χλήματα γύροις.

Denique imperat, ut ad ceteros homines haec omnia propaget:

Hygin. l. c.: *Icaro propter iustitiam et pietatem existimatur* V
Liber pater vinum et vitem et uvam tradidisse, ut ostenderet
hominibus, quomodo sereretur et quid ex eo nasceretur, et cum
esset natum, quomodo id uti oportet.

His peractis — si testium silentio fides habenda — Bacchus iamiam refectus discessit.

II.

Icarius quod modo didicisset usu ipse experturus colere vineam coepit. Qui cum sevisset vitem et diligentissime administrando floridam facile fecisset, dicitur hircus in vineam se conieciisse et quae ibi tenerrima folia videret decerpisse. Quo VI facto Icarium irato animo tulisse eumque interfecisse et ex pelle eius utrem fecisse ac vento plenum praeligasse et in medium proiecisse suosque sodales circum eum saltare coegisse. Itaque Eratosthenes ait:

'Ιχαριοι τόθι πρῶτα περὶ τράγον ὠρχήσαντο.

Tria aetia hac Hygini narratione continentur: primum cur Baccho hircus immoletur, deinde Ascoliorum origo, quae Choum diebus celebrabantur Athenis⁷⁴⁾; tertium versus ille complectitur, quocum ex praecedentibus nihil nisi verba ‘suosque sodales circum eum (scil. ‘hircum’, non ‘utrem’) saltare coegisse’ coniungenda sunt: nam confudisse Hyginum illud ‘περὶ τράγον ὠρχεῖσθαι’

⁷⁴⁾ Suid. s. v. ἀσκωλιασμός . . . έιτετο δὲ ἀσκὸς μέγας πεψυσημένος ἐν τῇ τῶν Χοῶν ἔορτῇ, ἵψ' οὖς τοὺς πίνοντας πρὸς ἀγῶνας ἐστάναι· τὸν προπιόντα δὲ ὡς τικήσαντα λαμβάνειν ἀσκόν (ex Didymo cf. schol. Aristoph. Plut. v. 1129). Alciphron. III 51. A. Mommsen, Heortologie p. 364 n. 361 n.

et 'per utrem vento praeligatum saltare' supra p. 61 s. exposui. Hoc ascoliasmum, illud chori saltationem tragicam indicat, cui ipse praeest Icarius tanquam choregus, qui sodales saltare iubet.

Adparet circa hircum — altari admotum sed nondum mactatum — prius esse saltatum quam circa utrem immolato detractum. Quodsi post Ascoliorum originem illud posuit Hyginus, ipsius neglegentiae hoc tribuendum⁷⁵⁾). Quid? si Eratosthenes quartum quoddam addidit *aītiov* ex hirco deductum? si 'vilem ob hircum' iam tunc Icarienses certaverunt? Mihi quidem hoc propterea constat, quia cum tribus illis aetiis Eratosthenicis illud quod dixi quartum a Vergilio ita coniungitur *Georg.* II 370 s.:

*Texendae saepes etiam et pecus omne tenendum,
praecipue dum frons tenera imprudensque laborum;
cui super indignas hiemes soleisque potentem
silvestres uri assidue capreaeque sequaces
illudunt, pascuntur oves avidaeque iuvencae.
Frigora nec tantum cana concreta pruina
aut gravis incumbens scopulis arentibus aestas,
quantum illi nocuere greges durique venenum
dentis et ad morsum signata in stirpe circatrix.*

380 *Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
caeditur et veteres ineunt proscenia ludi*⁷⁶⁾.

⁷⁵⁾ Facilior mihi haec ratio videtur quam Hilleri, qui et ipse quidem turbatum ab Hygino putat orationis conexum, verum non ex vicinia sed longe versum illum arcessit ex prooemio elegiae, ubi accuratius Eratosthenem de ludorum scenicorum origine et incrementis egisse coniectat: ortos esse illos *'Ιχαριοὶ, τόθι πρωτα περὶ τράγον ὠρχήσαντο*, dein ad ceteros Atticos perductos. At num elegia tale exordium habuerit incertum, certum ex ipso illo versiculo, ex hirci audacia *aītiov* tragoediae derivasse Eratosthenem. Suo igitur loco narrationem illam mihi videor reddidisse. — Ceterum similem in modum *Tibullus* I 7, 34 s. e vino et saltationem solemnem et musicam deducit. — Etiam *Vergilius Georg.* II 393 s. conferatur:

*Ergo rite suum Baccho dicemus honorem
carminibus patriis, lancesque et liba feremus,
et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram,
pinguiaque in veribus torrebimus exta columnis.*

⁷⁶⁾ Schol. ad. h. l.: *Dionysia antiquissima enim, quae confecta vindemia faciebant.*

*Praemiaque ingenii pagos et compita circum
Thesidae posuere atque inter pocula laeti
mollibus in pratis unctos saluere per utres⁷⁷⁾.*

Idem ex Varrone tradidit Diomedes III 487 Keil.: *Tragoedia ut quidam a τράγῳ et ὥδῃ dicta est, quoniam olim actoribus tragicis τράγος i. e. hircus praemium cantus proponebatur, qui Liberalibus die festo Libero patri ob hoc ipsum immolabatur, quia, ut ait Varro, depascit vitem* (cf. *Hermes* 1883 p. 340). Quamquam iam a Leonida Tarentino⁷⁸⁾ descripta erat illa hirci audacia, tamen eam ante Eratosthenem aut ad Icari vineam transisse aut omnino cum tragoediae ortu cohaesisse testimoniis probari nequit. Nam Porphyrius *de abst.* II 10 αἰγα δ' ἐν Ἰκαρίᾳ τῆς Ἀττικῆς ἔχειρώσαντο πρῶτον, ὅτι ἀμπελον ἀπέθρισεν ad Theophrasti ‘de pietate’ librum cur referatur, causam Robertus monuit⁷⁹⁾ non esse idoneam.

Paullatim uvae maturescunt, vindemia instituitur, eratque occasio ex vindemiantum vel ex vindemia feriantum laetitia usum festorumque causas derivare⁸⁰⁾). Comoediam, quae iuxta tragoediam depositur, fere spondeo, cum praesertim ut Thespis ita Susario, comoediae qui fertur inventor, Icariam iam sat antiquo tempore ab Atheniensibus traductus sit⁸¹⁾). Iam qui lasciviam comoediae ad primam Icariensium vindemiam revocatam tradaret, auctor Athenaei exstitit II p. 40^a s.: ἀπὸ μέθης καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας εὑρεσις ἐν Ἰκαρίᾳ τῆς Ἀττικῆς

⁷⁷⁾ Totus a Vergili descriptione pendet Euanthius rhetor *(Terentii comoediae ed. Venetiis 1608 p. 3 s.)*.

⁷⁸⁾ *Anthol. Pal.* IX 90. De asino vitem depascenti cf. *Paus.* II 38, 3.

⁷⁹⁾ *Catast.* p. 7 n. Bernays, *Theophrast über die Frömmigkeit* p. 61. Dilthey, *Annali d. I.* 1876 p. 294 s.

⁸⁰⁾ Cf. *Tibull.* I 7, 39 s.:

*Bacchus et agricolae magno confecta labore
pectoris tristitia dissoluenda dedit.*

⁸¹⁾ Cf. *marmor Parium* ep. 54—55 ἄρχοντος Ἀθήνησι Δαμασίου τοῦ δευτέρου, ἀφ' οὗ ἐν Ἀθήναις κωμῳδῶν χορὸς εὐρέθη στησάντων αὐτὸν τῶν Ἰκαριέων εὑρόντος Σουσαρίωνος καὶ ἀθλον ἱερή πρῶτον ισχάδων ἄρσιχος καὶ οἶνον ἀμφορεῖς. Clemens Alex., Strom. p. 308 Potter. κωμῳδίαν δὲ Σουσαρίων ὁ Ἰκαριεὺς (ηὔρεν).

εὐρέθη καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρόν· ἀφ' οὗ δὴ καὶ τρυγωδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη. Singulare nec traditum alibi illud τρυγωδίας veriloquium. A faecibus faciei inlitis vel a vino novo quod τρύγα appellabant τρυγωδίαν repetunt antiqui⁸²⁾ aut de tragedia nomen usurpant: quorum utrumque de industria evitavit qui ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν τῆς τρύγης καιρὸν γενέσθαι illud derivare maluit. Itaque habes lusum aetii qui auctorem, habes 'Erigonam' Eratosthenis quae talem quendam lusum desiderat: ex illa ignotum Athenaei auctorem prompsisse non inepte possit coniectari⁸³⁾.

III.

His rebus peractis iter Atticum a deo imperatum Icarius suscipit, utres vino refertos pampinosque quos propagaret plaustro imponit; quapropter *Βοώτης* — boum agitator — in caelo nominatur⁸⁴⁾. Patet igitur Eratostenem simul cum plaustro

⁸²⁾ Cf. περὶ χωμωδίας III 7 s. (Duebner.): τὴν αὐτὴν δὲ (comoediam) καὶ τρυγωδίαν φασὶ διὰ τὸ τοῖς εὔδοξιμοῦσιν ἐπὶ τῷ Αηγαύῳ γλεῦχος δίδοσθαι, ὅπερ ἐκάλουν τρύγα· ἡ δὲ μήπω προσωπεῖων ηὔρημενων τρυγὶ διαχρονεῖς τὰ πρόσωπα ὑπεκρίνοντο.

⁸³⁾ Recipiunt inter fragmenta Erigone locum de amictu quodam Dionysiaco: qui si iure ad Erigonam refertur vix potuit alibi atque in ludorum descriptione memorari. *Hesych.* s. v. ἄγρηνον (= fr. XXXII) δικτυοειδές, διπειρίθενται οἱ βαχχεύοντες Διονύσῳ. 'Ερατοσθένης δὲ αὐτὸ καλεῖ γρῆνυν ἡ γρῆνον. *Etym. Magn.* s. v. ἄγρηνον. ποικίλον. ἔρεοῦν. δικτυοειδές καὶ ξυνμα ποιόν. Tamen cum Hillero fatendum, nullam videri causam, cur in libris 'de antiqua comoedia' tale quid tractatum esse negetur. Itaque satius duxi fragmento ut incerto abstinuisse.

⁸⁴⁾ Cf. supra p. 61. *Hygin. l. c. Schol. Od.* ε 272 ὁ *Βοώτης* καὶ Ἀρκτοφύλαξ καλεῖται· καὶ δοκεῖ εἶναι ὁ Ἰχάριος. *Βοώτης* δὲ λέγεται . . . ἐπεὶ ὁ Ἰχάριος ἐπὶ ἀμαξῶν παρεχόμιζε τὸν οἶνον. *Etymologia haec vulgaris, velut apud Manilium I 323 s.:*

*A tergo nitet Arctophylax idemque Bootes,
quod stimulis iunctis instat de more iuvencis.*

Avien. 257 s.:

*Arctophylax, sive ut veteres cecinere Bootes,
et licet instanti similis similisque minanti etc.*

Cf. *Varro L. L.* VI 4; *Gellius II* 21; *Festus* s. v. *Septentriones; Ideler, Sternnamen* (Berlin 1809) p. 6.

boves in Ursae maioris sidere constituisse, ut est apud Hyginum II 2 p. 32, 8 s.: *Plaustrum nominaverunt, quod ex septem stellis duae, quae pares et maxime in uno loco viderentur, pro bubus haberentur, reliquae autem quinque figuram plaustri similarent: itaque et quod proximum huic est signum Booten nominari voluerunt, de quo posterius plura dicemus* (scil. II 4)⁸⁵). Icarium canis Maera nomine comitatur proficiscentem. Longius iter, quod iusserat Bacchus, reapse fecisse illum supra monui p. 63; conicias eos potissimum per pagos, qui aut ob vini praestantiam excellerent aut consimilibus Icariensi fabulis sive de Bacchi adventu seu de aliis quae huc faciunt rebus celebres essent. Est enim ea et historicorum et poetarum id temporis ratio, ut fabulis nobilioribus per complura loca dispersis certam quandam originem firmamque sedem adsignent, unde profectae ad ceteros homines transierint⁸⁶). Velut Semachidae ad pagi sui eponymum quondam devertisse Bacchum et vinum donasse gloriabantur⁸⁷). Dionysiorum inventionem sibi Acharnenses quoque vindicabant⁸⁸). Oenoae vel nomine commendabantur. — Urbem attigisse Icarium non credo, ne Eleutheras quidem, quoniam harum utraque suam habet historiam a pagis separatam⁸⁹).

⁸⁵) Hermippus, ut *Βοάτην* probabiliter derivaret, *Plaustrum caeleste pro aratro a duobus bubus tracto venditavit* cf. *Hygin.* II 4 p. 38.

⁸⁶) In promptu est Demetrii Scepsii de Sibylla Erythraea narratio (*de Sibyllarum indicibus* p. 17); Callimachi de Iovis patria versiculi (*hymn. in Iov.* 1 s.); fragmentum *hymni in Bacchum homerici XXXIV v. 1—7 al.*

⁸⁷) Steph. Byz. s. v. *Σημαχίδαι· δῆμος Ἀττικὸς ἀπὸ Σημάχου, ϕ καὶ ταῖς θυγατράσιν ἐπεξενώθη Διόνυσος, ἀφ' ὧν αἱ ιέρειαι αὐτοῦ . . . Φιλόχορος δὲ τῆς Ἐπαχρίας φησὶ τὸν δῆμον.* Unam Semachi filiam testatur Eusebius chron. I p. 30: *κατὰ Ἀμφικτυόνα τὸν Λευκαλίωνος νιόν τινές φασι Διόνυσον εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐλθόντα ξενωθῆναι Σημάχῳ καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ νεβρίδα σωρήσασθαι· ἔτερος δ' ἡν οὗτος τοῦ ἐκ Σεμέλης.* Icarius ad Pandionis regnum refertur ab Apollodoro bibl. III 14, 7.

⁸⁸) Schol. Stat. Theb. XII 623:

*quaeque rudes thyrso hederis vestitis Acharnae]
hoc in loco primum Dionysia et inventa et celebrata dicuntur.*

Cf. Pausan. I 31, 6.

⁸⁹) Philochorus (*fr. 18 M. = Athen.* II 38 c) Amphictyoni tradidit vinum donasse Dionysum. Praecesserat Pegasi Eleutherensis cum deo adventus, de

Unum pagum posse indicari arbitror, ubi Icarius paulisper remanserit. Redeo enim ad versum Eratosthenis a Stephano Byzantio servatum, quem supra p. 105 s. nolui conficere: εἰσότε δὴ VII Θορίκοντος καλὸν ἵκανεν ἔδος. Duxi optionem inter Icarium et Bacchum dari quis Thoricum venisset quaerenti: de Erigona cogitari iam vetuit Hillerus. Quodsi probabile est, ea potissimum loca adiisse Icarium, quibus similes sive fabulae sive personae fabulares florerent: Thoricum reputa Orionis Attici esse patriam, Cephalum dico venatorem, de quo egregie ita disputavit Robertus p. 244 n.: *In transcursu moneo Cephalum nihil aliud esse quam Orionem Atticum. Nimirum ut ille hic quoque ab Aurora rapitur, ex qua cum Phosphorum genuisse dicatur, totam fabulam in stellarum ortu occasuque niti manifestum fit. Accedit quod Cephalo non secus quam Orioni canis est immortalis, quem ad Sirium iam veteres mythographi rectissime rettulerunt⁹⁰).* Quodsi Eratosthenes cur etiam Thorici canis caelestis — idemque Sirius — nobilitaretur explicare voluit, Icarium cum Maera sua Thoricum deducere paene debuit.

Tradit igitur ille rusticis Atticis vinum et vitem ac docere incipit, quae a deo ipse erat edoctus. Quidam cum immoderatus bibissent, venenum rati sese accepisse senem furibundi occidunt; deinde num obdormierint incertum est, certum, mente sensim recuperata permotos animi conscientia corpus in puteum proiecisse: unde αἴτιον evenit usitatissimum, quod in aquae impuritate ver-

quo Atthidographus *Pausaniae* I 2, 5 Ληταῦθα, inquit, καὶ Πήγασός τοιν Ἐλευθερεύς, ὃς Ἀθηναῖοι τὸν θεὸν εἰσῆγαν· συνελάβετο δέ οἱ τὸ Λελφοῖς μαντεῖον ἀναμνῆσαν τὸν ἐπὶ Ἰχαρίου ποτὲ ἐπιδημιαν τοῦ θεοῦ (cf. I 20, 3. 38, 8).

⁹⁰) *Schol. λ 321. Antonin. Liber. c. 41. Apollod. II 4, 7. Paus. I 37, 6.* Cephalii et Erigonae canes *Martialis in Lydiae canis epitaphio v. 3 s. coniunxit:*

*Lydia dicebar domino fidissima dextro:
quis non Erigonae mallet habere canem?
Nec qui Dictaea Cephalum de gente secutus
Luciferae pariter venit ad astra deae?*

Hesychius s. v. Κεφαλίδαι gentem Cephalidas nominat, quae utrum Athenis an Thorici habitaverint an utrobique, non liquet, etsi secus videtur Bursiano (*Geographie von Griechenland* I p. 354).

satur explicanda⁹¹⁾. Etiam canem Icari constanti latratu perterruisse latrones crediderim, velut est in alio quodam Eratosthenis poemate, quod de Hesiodi morte scripsit⁹²⁾). Profugi ex Attica ad Cœorum regem Aristaeum Apollinis ex Cyrena filium pervenient, a quo recepti domicilia sibi in insula constituerunt.

IV.

Interim domi sedet Erigona timore ne quid patri diutius quam exspectandum erat absenti acciderit percussa. Certum fortasse dierum numerum Icarius proficiscens filiae indixerat, quo dilapso esset redditurus. Innuit hoc Hyginus *l. c.*: *Neque enim puella timida suspicari debebat, nisi patrem imperfectum, qui tot dies ac menses abasset.* Cum iam in eo esset, ut patris vestigia persequeretur, canis subito adcurrit ululando calamitatem significans. Virginem dentibus vesti innectis ad puteum, ubi insepultus iacebat Icarius, perduxit. Quem simul ut vidit, dolore primum paene exhausta ex puto removit, remotum in Hymettum montem transtulit: quorum neutrum sine auxilio alieno puella perficere valuit — pastorem Nonnianum putares clamore virginis advocatum subvenisse. Huic loco Icarii montis aetion, si probabilem supra p. 82. 105 periclitatus sum coniecturam, erat inserendum. Tumulo igitur patri erecto morteque decreta Erigone cum rogasset a diis, ut eadem qua ipsa nece virgines Atticae interirent, nisi caedes Icari foret vindicata: laqueo in eadem arbore sub qua Icarium condiderat sese suspendit.

Canis remanet dominorum custos, bestias arcet, praetereuntes latrando arcessit: ita enim apud Nonnum fabula decurrit (nisi quod Procyonem suum non facit latrantem) nec videtur variasse Eratosthenes, cf. v. 229 s.:

*Οὐδὲ κύων ἀφύλακτον ἐρημάδα κάλλιπε κούρην,
ἀλλὰ φυτῷ παρέμιμνεν ἐπήλυδα Θῆρα διώκων*

⁹¹⁾ Cf. *Pausan.* V 5, 8—11 (de Anigro Triphyliae).

⁹²⁾ *Anterinnys* fr. XXIV p. 90 *Hiller.*

πάρδαλιν ἡὲ λέοντα· παρερχομένοισι δ' ὄδιταις
νεύμασιν ἀφθόγγοις ἐπεδείχνιεν ἄζυγα κούρην
δεσμοῖς ἀγχονίοισι περίπλοκον ὑψόθι δένδρου.
οἱ δέ μιν οἰκτείροντες ἀνήιον εἰς φυτὸν ὕλης
ἴχνεσιν ἀκροβάτοισιν· ἀπ' εὐπετάλων δὲ κορύμβων
παρθενικὴν ἀδμῆτα κατήγαγον· ἀγχιφανῆ δέ
γαῖαν ἔκοιλαίνοντο πεδοσκαφέεσσι μακέλλαις·
τοῖς ἅμα καὶ πεπόνητο κύων πινυτόφρονι Θυμῷ,
πενθαλέῳ δ' ἐβάθυνε πέδον τεχνήμονι ταρσῷ
Θηγαλέοις ὀνύχεσσι χυτῆς χθονὸς ἀκρα χαράσσων·
καὶ νέκυν ἀρτιδάικτον ἐπεκτερέιξαν ὄδιται·
καὶ ξινῆς μεθέπων ὑποκάρδιον ὅγκον ἀνίης
εἰς ἓὸν ἔργον ἔκαστος ἀνέδραμεν ὁξέι ταρσῷ·
αὐτὰρ ὃ μοῦνος ἔμιμνε κύων παρὰ γείτονι τύμβῳ κτέ.

Cum diutius alimentis abstinuissest nec reprimere sitim amplius posset, aquam anhelans in puteum se proiecit ibique decessit. Ita factum, ut postea puteus ille ob gustum aquae insuavem diffamatus *Ἀνιγρος* vocaretur⁹³⁾.

Iam catasterismi erant describendi. Icarium Bacchus in Bootis sidere constituit, ‘quod exoriens spurcissimas tempestates mari terraque efficit, quod meminit sibi pro beneficio exitium fuisse a mortalibus’. Icario Plaustrum addidit bubus duobus iunctum. Ad Virginem ‘vitiferam’ verba Etym. Magn. s. v. *αὐροσχάδα βότρυν* — *Ικαριώνης* rettuli p. 92 s., quae verba de eximio stellae — spicam quam nos dicimus — splendore facile intelleguntur. Fieri etiam potest, ut versus Ovidianus *Met.* VI 125

Liber ut Erigonē falsa deceperit uva
cum uva caelesti aliquo vinculo cohaereat: illud quale sit nescio. Virginis igitur sidus occupavit Erigona tranquillo quasi luctu noble: iterum cum sideris natura fabulae congruit consilium. In Sirium Maera est conversa, quae ob domini necem saeviens ‘quando exoritur summam pestilentiam mortalibus portat’. Cra-

⁹³⁾ *Pausan.* VIII 19, 25 fontem quendam a furore Siriaco sanantem dicit in Cynaethensium finibus fuisse. Neque id quidem fortuitum: nam κύναιδα ad ardorem Sirii ultro relegat cf. *O. Müller*, *Prolegomena zu einer wissenschaftl. Mythologie* p. 195 n.

terem ad genua Erigonae inclinavit⁹⁴), denique se ipsum — vel potius τὸ σχῆμα — ad Protrygeterem stellam traduxit atque ita vel in caelo Protrygaeorum memoriam resuscitavit⁹⁵).

V.

Quod moribunda adprecata erat Erigona, evenit. Cum interfectores impune laterent, virgines Atticas conspecto Erigonae corpore (cf. Sophocles *Oed. rex* 1263 s.) furore correptas ad laqueos Bacchus compulit. Consulentibus Apollo ‘satisfacerent Erigonae’ respondit. Itaque αἰώρας invenere, quibus Erigonam arbore pendentem honoris causa imitarentur. Id ἀλήτιδος adpellabant, quia cum cane multum antequam periret vagata esset Erigona.

VI.

Canis exoriens aestu Ceorum insulam devastare, cives morbo adficere coepit, quod latrones recepissent. Calamitatem ut averteret Aristaeus rex patrem consuluit Apollinem, qui respondit ‘expiarent Icari necem’ — idque et hostiis sat multis et latronum suppicio praestiterunt — deinde a Iove peterent, ut quotiens Sirius in caelo adpareret ventos mitteret boreales: ita Aristaei precibus a Iove concessi αἰτησίαι, quos dictos ἀπὸ τοῦ εἶναι ‘ἔξητημένους’ lusit Eratosthenes (cf. p. 68).

Alterum vel potius tertium aetion accedit, quod ex tali narratione explicare non dico poterat, sed ubi primum rem ipsam attigit poeta praesertim Alexandrinus propemodum debuit. Et enim praeter Sirium nullum invenitur sidus, quod divinis honoribus a Graecis — atque etiam a ceteris populis antiquis velut Asiaticis et Aegyptiis — cultum sit⁹⁶). Nusquam autem celebrior, nusquam solemniore pompa instructa quam in Ceo

⁹⁴) *Hygin. II 40* (p. 191 Rob.); supra p. 91 s. Craterem cum vindemia coniungere solent antiqui, velut *Manil. V 235* s.

⁹⁵) Sirium Bacchum ipsum dixerat Eumolpus qui fertur apud *Diodor. I 11* . . . ως Εὔμολπος μὲν ἐν τοῖς Βαχχικοῖς ἔπεσι φησιν· ‘ἀστροφαῆ Διόνυσον ξύ αἰτίνεσσι πυρωπόν’.

⁹⁶) Solem et Lunam ceterosque planetas excipias: cf. *O. Müller. I. c. p. 194* s.

insula Sirii erat religio. Prisca tenet fabula, ortum Sirii aestivum ‘cum armis observari’ ac leniri saevitiam et sacris faciundis et saltatione bellica Aristaeum docuisse simul cum Iovis pluvii veneratione. Item Thessalorum principes Pelium adpropinquante Sirii ortu ascendebant a sacerdotibus electi sacra in Iovis Ἀκταίου antro facturi, ut dei opem contra sideris aestum impetrarent⁹⁷⁾). Eademi anni tempestate Argivi festum agebant diem τὴν Κυνοφόντιν, a canibus qui vocatur Sirio ut daemoni mactandis⁹⁸⁾), et τὴν Ἀρνηίδα, quia Linus ille, qui a canibus postea dilaceratus est, ‘ἀρνάσι συνετράφη’, ut lusit Callimachus⁹⁹⁾). Apollinem Κύννιον praeter Argivos Athenienses venerabantur¹⁰⁰⁾). Idem a Sirii ortu initium anni ducebant¹⁰¹⁾). In Eratosthene porro ne neglegantur Aegyptiorum ritus Siriaci: apud quos quanta religione hoc sidus ceteris praestiterit inde licet aestimare, quod in eius ortum mundanum Nili incidit incrementum¹⁰²⁾). Animi causa duos ordine adscribam poetarum locos, quibus nihil

97) Cf. Heraclides fr. hist. gr. II p. 262 s.: ἐπ' ἄκρας δὲ τῆς τοῦ ὅρους κορυψῆς σπήλαιόν τι ἔστι τὸ καλούμενον Χειρώνιον καὶ Διὸς Ἀκταίου ἱερόν, εἰφ' ὃ κατὰ Κυνὸς ἀνατολὴν κατὰ τὸ ἀκμαιότατον καῦμα ἀναβαίνουσι τῶν πολιτῶν οἱ ἐπιφανέστατοι καὶ ταῖς ἡλικίαις ἀκμάζοντες ἐπιλεχθέντες ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐτελέσθαις κάθισται τρίποντα καινά· τοσοῦτον συμβαίνει ἐπὶ τοῦ ὅρους τὸ ψῦχος εἶναι.

98) Athen. III 99 e.

99) G. Knaack, Anal. Alexandrino-Romana p. 27 s. (Gryphiswaldiae 1880).

100) Hesych. s. v. Κυνίδαι· γένος Ἀθήνησιν, ἐξ οὐδὲν τοῦ Κυνίου Ἀπόλλωνος.

101) A. Mommsen, l. c. p. 103 s.; Th. Mommsen, Chronologie p. 60. 85.

102) Schol. Arat. v. 152: δλον δὲ τὸ ἄστρον (Leonem) ἀφιερώκασιν Ἡλιφ· τότε γὰρ ἀναβαίνει καὶ ὁ Νεῖλος καὶ ἡ τοῦ Κυνὸς ἐπιτολὴ κατὰ ἐνδεκάτην ὥραν φαίνεται· καὶ ταύτην ἀρχὴν ἔτους τίθενται καὶ τῆς Ἰσιδος ἱερὸν εἶναι τὸν Κύνα λέγουσι καὶ τὴν ἐπιτολὴν αὐτοῦ. Aelian. de natura animalium X 45: τιμῶσι δὲ αὐτὸν (canem) Αἴγυπτοι . . . καὶ τῆς τιμῆς διπλῆν εἶναι τὴν αἰτίαν φασί, τὴν μὲν λέγουσαν, ὅτι ἄρα τῆς Ἰσιδος ζητούσης πανταχόσε τὸν Ὅσιον κύνες προηγούμενοι τὰ μὲν ἐπειρῶντο συνανιχρεύειν αὐτῇ τὸν παῖδα τὰ δὲ ἀναστέλλειν τὰ θηρία· ἡ δὲ ἐτέρα, ὅτι ἄρα ἥδη μὲν ἀνατέλλει τὸ ἄστρον ὁ Κίων, δην Ὁρίωνος ἡ φήμη γενέσθαι λέγει, συναντίσχει δὲ αὐτῷ τρόπον τινὰ καὶ ὁ Νεῖλος ἐπιών εἰς τὴν ἀρδεταν τῆς γῆς Αἴγυπτίας καὶ ἀναχεῖται περὶ τὰς ἀρούρας· ὡς οὖν ἄγοντα τόδε τὸ γόνιμον ὑδωρ καὶ παρακαλοῦντα τιμῶσιν Αἴγυπτοι. Mundi quoque initium ab ortu Sirii repetiverunt Aegyptii teste Porphyrio (de antro

hoc in genere fingi potest pulchrius, Homeri et Manilii. X 25 s. cum Sirio Achilles ita comparatur:

*τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἵδεν ὀφθαλμοῖσιν (Achillem) παμφαίνοντ' ὥστ' ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο,
ὅς ῥα τ' ὀπώρης εἶσιν, ἀρίζηλος δέ οἱ αὐγαί φαίνονται πολλοῖσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ,
ὅν τε κύν' Ὡρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσιν.
λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἔστι· κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται·
ὡς τοῦ χαλκὸς ἔλαμπε περὶ στήθεσσι θέοντος.*

Manilius I 396 s.:

*Subsequitur rapido contenta Canicula cursu,
qua nullum terris violentius advenit astrum . . .
Hanc quam surgentem, primo cum redditur ortu,
montis ab excelsō speculantur vertice Tauri,
eventus frugum varios et tempora dicunt,
quaeque valetudo veniat, concordia quanta;
bella facit, pacemque refert, varieque revertens,
sic movet, ut vidit mundum, vultuque gubernat.
Magna fides hoc posse color cursusque micantis
in radios: vix sole minor, nisi quod procul haerens
frigida caeruleo contorquet lumina vultu.
Cetera vincuntur specie, nec clarior astrum
tinguitur Oceano, caelumque revisit ab undis.*

Quae cum ita sint, Eratostenem statuo religionis Siriacaē causam ex coniunctis Icariensium Ceorumque fabulis repetivisse. Quodsi tanta aetiorum copia illius elegiae inserta fuit, communī quodam vinculo tot diversae narrationis particulae inter se quasi conectendae erant, ut simplex et unum fieret poema. Verum tale quid quaeri nequit nisi in re — seu persona — ad fabularum utramque et Icariensem et Ceam pariter pertinenti: ipsam dico Sirii saevitiem¹⁰³⁾.

Nympharum 24). Ceterum cf. Solin. p. 32. Boeckh, Manetho und die Hunds- sternperiode p. 19 s. Ideler, Chronologie I p. 124 s. II p. 592. — De Sirii apud Romanos cultu Ovid. Fast. IV 937 s. *(supra p. 89).* Lyd. de ostentis 7. Welcker, Kl. Schr. I p. 15 s.

¹⁰³⁾ Similiter rem in ‘Lino’ gessisse Callimachum infra p. 127 exponam.

VII.

Omnem catasterismorum Icariensium memoriam ad Eratosthenem redire dictum est. Deinceps num alia quaedam in elegia illa insint elementa quae tam recentem traxisse originem videantur, quaeritur.

1. A cane incipiam. Cuius catasterismum etsi adparet a genuino mytho Attico abhorrere, nequaquam inde conligendum est, omnino nullum in pagi fabula canem habuisse Icarium. Verum reputa quomodo evenerit, ut iam in terris Sirii nomen ille canis gerat: nam esse Maeram solemnem Sirii adpellationem potest comprobari.

1.

Maeram puellam apud inferos vidi Ulixes λ 326:

Μαῖράν τε Κλυμένην τε ἴδον στυγερήν τ' Ἐριφύλην.

Apud inferos eandem Polygnotus in lescha Delphica depinxerat, Pausan. X 30, 5: *ὑπὲρ τούτους Μαῖρά ἐστιν ἐπὶ πέτρᾳ καθεζόμενη· περὶ δὲ αὐτῆς πεποιημένα ἐστὶν ἐν Νόστοις ἀπελθεῖν μὲν παρθένον ἔτι δέξ αὐτῷ παρθένων, θυγατέρα δὲ αὐτὴν εἶναι Προίτου τοῦ Θερσάνδρου, τὸν δὲ εἶναι Σισύφου· ἐφεξῆς δὲ τῆς Μαῖρας Ακταίων ἐστὶν ὁ Άρισταίου καὶ ἡ τοῦ Άκταίωνος μήτηρ νεβρὸν ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες ἐλάφους καὶ ἐπὶ δέρματι ἐλάφου καθεζόμενοι, κύων τε θηρευτικὴ παρακατάκειται σφισι βίου τοῦ Άκταίωνος ἐνεκα καὶ τοῦ ἐς τὴν τελευτὴν τρόπον.* Quod Actaeo — qui a canibus furientibus dilaniatur — proxime ad Maeram Proeti filiam conspicitur, iam ab illo poeta epico, quem auctor Necyae et Polygnotus secuti sunt, ad Sirium relatam esse Maeram demonstrat. Cuius in persona tenendum est nihil describi quod perniciose sideris effectui respondeat¹⁰⁴⁾.

¹⁰⁴⁾ Maeram Polygnoti iam ante me ad Sirium rettulit Prellerus, *Griech. Myth.* I^s 376 *adn.* 2. — *Schol. Odyss. l. c.* ex Pherecyde narrat eam ex Iove edidisse Locrum, postea cum non amplius Dianam venantem comitaretur a dea sagitta esse transfixam. Ultro cum his conferuntur quae Pausanias VIII 53, 3 de Maera Atlantis filia tradidit eiusque filiis. — Ad Maeram Proeti filiam versum Homericum referunt scholia, Pausanias ad Atlantis f. VIII 12, 7.

2.

Ab hac antiqua sentiendi moderatione is descivit, qui primus Hecubam in Maeram transformari iussit. Cuius sententiam expressisse Lycophro videtur *Alex.* 330 s. *Scheer.*:

σὲ δ' ἀμφὶ κοίλην αἰχμάλωτον ἥόνα
πρέσβαν λολόγκων δημόλευστον ὠλένη
ἐπεσβόλοις ἀραῖσιν ἡρεθισμένῃ
κρύψει κύπασσις χερμάδων ἐπομβρία,
Μαίρας ὅταν φαίουντον ἀλλάξης δομήν.

Duce Lycophrone nihil praeter canem rabidum, sicut est apud Euripidem, ex Maera eliciendum esset. Sidus Maerae i. e. Sirium intellexit, nisi fallor, Ovidius *Metam.* VII, 357, cum Medeae fugam accuratius describeret:

*Aeoliam Pitanen a laeva parte relinquit
factaque de saxo longi simulacra draconis
Idaeumque nemus, quo nati furti iuvencum
occuluit Liber falsi sub imagine cervi,
quaque pater Corythi parva tumulatur arena,
et quos Maera novo latratu terruit agros.*

Mira moliti sunt interpretes, cum ad Icari canem Ovidium respexisse adfirmarent. At agitur de regione sive Troica sive Troadi vicina¹⁰⁵). Videtur autem haec interpretatio longe illi propterea anteponenda, quia ubicunque alias invenitur sideris notio Maerae adhaeret.

Cuius fabulae memoria videtur non omni ex parte esse obliterata. Coniunctis enim Aeschyli *Agam.* 793 — ubi Troia dicitur ἀμφὶ Πλειάδων δύσιν diruta esse — et scholii Veneti A ad Σ 486 de Electra Pliade, Dardani matre, quae, ne Troiae suorumque excidium videret, dissolutis crinibus sedem suam

¹⁰⁵⁾ Ovidii sententiam perspexit interpolator a Bentleio cognitus *Metam.* XIII 404:

*Troia simul Priamusque cadunt: Priameia coniunx
perdidit infelix hominis post omnia formam,
externasque novo latratu terruit auras.*

Falsus est de Lycophronis loco Osannus (*Verh. d. Cassler Philologenversammlung* p. 23 n. 4): qui quantum frustra de Maera molitus sit, legas si libet *l. c.*

caelestem reliquisse fertur, testimoniis olim rectissime Wilamowitzius subscriptioni scholii illius ‘ἡ ἱστορία παρὰ τοῖς Κυκλικοῖς’ fidem habendam censuit¹⁰⁶). Cumque iuxta Pliadis discessum Hecubae in Sirium transformationem eximie quadrare pateat, coniecturam periclitior eadem quam subscriptio indicat *Ἰλιον πέρσει* usum esse Lycophronem.

Haec igitur Maera proprius ad Sirii naturam accedit exprimendam. Latrat in caelo Hecuba suorum interitu furibunda non aliter atque in terris, dum Troia expugnatur, saevierat.

3.

A Maera Troica ad Arcadicam transgredior. Pausan. VIII 12, 7: *τῆς Πιόλεως δὲ* *(prope Mantineam)* μετὰ σταδίους τριάκοντα κώμης τε ἐρείπια Μαιρας, εἰ δὴ ἐνταῦθα καὶ μὴ ἐν τῇ Τεγεατῶν ἐτάφη· Τεγεάταις γὰρ τοῦ λόγου τὸ εἰκὸς καὶ οὐ Μαντινεῦσιν ἐπεται Μαιραν τὴν Ἀτλαντος παρὰ σφίσι ταφῆναι· *〈τάχα δ' αὖ καὶ ἀπόγονος τῆς Ἀτλαντος Μαιρας ἐτέρα Μαιρα ἀφίκοιτο ἐξ τὴν Μαντινικήν〉.* Ib. 48, 6: καὶ μνήματά ἔστιν ἐνταῦθα Τεγεάτον τοῦ Λυκάονος καὶ Μαιρας γυναικὸς τοῦ Τεγεάτου· Θυγατέρα δὲ Ἀτλαντος φασιν εἶναι τὴν Μαιραν· *〈ἥς δὴ καὶ Ὁμηρος ἐποιήσατο μνήμην ἐν Ὁδυσσέως λόγοις πρὸς Ἀλκίνουν περὶ τε ὄδοῦ τῆς ἐξ Ἀιδην καὶ ὅπόσων ἐθεάσατο ἐκεῖ τὰς ψυχάς〉.*

Totam Arcadum de Maera fabulam in inlustrando Sirii aestu versari inde elucet, quod filios Maera peperit Scephrum et Limona, quorum hic illum interficit occiditurque ipse a Diana ib. 53, 3: Τεγεάτης δὲ καὶ Μαιρα τὸ μὲν παραντίκα Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι θύνοντι, ὑστερον δὲ ἐπιλαβούσης ἀκαρπίας ἰσχυρᾶς ἥλιθε μάντευμα ἐκ Λελφῶν ‘Σκέφρον θρηνεῖν’. καὶ ἄλλα τε ἐν τοῦ Ἀγυιέως τῇ ἑορτῇ δρῶσιν ἐξ τιμὴν τοῦ Σκέφρου, καὶ ἡ τῆς Ἀρτέμιδος ἱέρεια διώκει τινά, ἄτε αὐτὴ τὸν Λειμῶνα ἡ Ἀρτεμις¹⁰⁷).

¹⁰⁶) Eandem de Electra historiolam Aratus ἐν τῷ πρὸς Θεόπροπον ἐπικηδείῳ tractaverat *(schol. Σ 486, alibi)*. — Subscriptionem sine idoneo argumento damnavit E. Schwartzius amicus *(de scholiis Homericis ad historiam fabularem pertinentibus, Suppl. ann. phil. 1881 p. 457)*.

¹⁰⁷) Cf. Welcker l. c. I p. 18 s.

4.

Ad Argivos transeo. Antoninus Liberalis *c. XL* (p. 235 West.). *Κασσιεπείας* — inquit — *τῆς Ἀραβίου τοῦ Ἀγήνορος* ἐγένετο Κάρμη· ταύτῃ μιγεὶς Ζεὺς ἐγέννησε Βριτόμαρτιν· αὗτη φυγοῦσα τὴν ὄμιλαν τῶν ἀνθρώπων ἡγάπησεν ἀεὶ παρθένος εἶναι· καὶ παρεγένετο πρῶτα μὲν ἐπ' Ἀργος ἐκ Φοινίκης παρὰ τὰς Ἐρασίνους θυγατέρας Βύζην καὶ Μελίτην καὶ Μαῖραν καὶ Ἀγχιρρόην κτέ. Quod Erasinus fluvius (Pausan. VIII 22, 3) filiam procreavit Maeram, quam ad Sirii sidus referendam vidimus, vix demirabimur. Similiter apud Statium *Theb.* VIII 478 Maeram ‘*Aegeae Veneris sacerdotem*’ fuisse legimus, etsi nihil magis cogitari potest contrarium. Cumque Britomartin virginem cum ceteris Erasini filiabus Maera comitetur, fieri potest, ut a Virgine caelesti Britomartis non sit diversa, (cf. quae Robertus p. 248 s. disputavit): nisi forte simpliciter translata ex Iliadis Σ 48 (cf. p. 130 s.) Maera Nereïne videbitur. Hoc igitur incertum manebit.

5.

Commune tribus prioribus quas enumeravi fabulis illud est artificium, quod canem sidereum mortalem quondam fuisse feminam tenent. Quartam addo narrationem Callimachi, qui etsi feminam retinet tamen nova admiscendo novam eius speciem reddidit. De cuius ‘Lino’ elegia ut certum hodie ferri possit iudicium, Knaackii amici opera effectum est, qui tenorem elegiae feliciter restituit¹⁰⁸⁾). Ex tanta *αἰτίων* copia — “*Ἀρνειος μῆν,* *Ἀρηὶς ἑορτή,* *Αἴνου ωδή,* *ἡμέρα Κυνοφόντις,* *Τριποδίσκον κτίσις* — ultro ibi universum quoddam offertur quod unum cetera omnia in se quasi comprehendat: aestiva Sirii saevities. Diserte hoc et cum pondere a Statio, elegiae duce, commemoratur. Nam postquam ‘pestis’ (*Ποινή*) ab Apolline ob Lini mortem immissa Coroebo succubuit, Sirii calor exarsit *Theb.* I v. 634 s. (p. 24 Knaack.):

*Quaerenti ‘quae causa’ duci, quis ab aethere laevus
ignis, et in totum regnaret Sirius annum,*

¹⁰⁸⁾ *Analecta Alexandrino-Romana* p. 14—28.

*idem auctor Paean rursus iubet ire cruento
inferias monstro iuvenes qui caede politi.*

Non fortuitam esse Sirii mentionem sed ex narrationis consilio profectam haec Coroebi ad Apollinem evincit oratio v. 645 s.:

Ego sum qui caede subegi

*Phoebe tuum mortale nefas, quem nubibus atris
et squalente die, nigra quem tabe sinistri
quaeris, inique, poli. Quodsi monstra effera magnis
cara adco superis iacturaque vilior orbis . . .*

*Quid meruere Argi? Me me divum optime solum
obieccisse caput fatis praestabit. An illud
lene magis cordi, quod desolata domorum
tecta vides, ignique datis cultoribus omnis
lucet ager. Sed quid fando tua tela manusque
demoror? Exspectant matres supremaque fundunt
vota mihi; satis est: merui ne parcere velles.*

*Proinde move pharetras arcusque intende sonoros
insignemque animam leto demitte, sed illum
pallidus Inachiis qui desuper imminet Argis,
dum morior, depelle globum.*

Indidem manifestum, quod Ποινή illa in terris egerat antea idem inter sidera Sirium agere, Ποινή infantes gaudebat necando: Sirio exorienti ut hominibus parcat canes mactant iidem Argivi, quotquot illo tempore deprehendunt. Etiam versus 624 s. considerandi:

*illam (Poenam) et nocturno circum stridore volantes
impastae fugistis aves, rabidamque canum vim
oraque sicca ferunt trepidorum inhiasse luporum.*

Canes et lupi aestu Siriaco paene soli, certe omnium bestiarum gravissime adficiuntur.

Denique puellae formam ‘Poenae’ quam turpissimam dederat Callimachus cf. v. 596 s.:

*Sero memor thalami moestae solatia morti
Phoebe paras: monstrum infandis Acheronte sub imo*

*conceptum Eumenidum thalamis, cui virginis ora
pectoraque, aeternum stridens a vertice surgit
et ferrugineam frontem discriminat anguis.
Haec tam dira lues nocturno squalida passu etc.*

Quae cum ita sint, ‘Poenam’ a Coroebo imperfectam Apolline intercedente ad Sirii sidus translatam in illa Callimachi elegia arbitror.

Consummavit Callimachus Maerae imaginem a prioribus incohatam. Neque enim in tantae turpitudinis descriptione amplius feminam persentiscimus, sed reapse ‘monstrum nefandis Acheronte sub imo conceptum Eumenidum thalamis’.

6.

Maeram pro Sirio simpliciter usurpant posteriores¹⁰⁹⁾, translato ad Solem sensu cum de zonis ageret in ‘Mercurio’ ipse Eratosthenes *fr. XIX*:

¹⁰⁹⁾ Crinagoras (*Anth. Pal. IX* 555) insulam dicit ὑπὸ Μαιρη εὐάνεμον. Nonnus — excepto quem supra tractavi loco p. 96 s. — Maeram semper de Sirio intellegit velut XII 287 s. πυρώδεος ἀστέρα Μαιρης (cf. V 221. 269. XII 287. XVI 200. XX 79. XLIII 169. 188). *Hesych.* s. v. *Μαιρα*. *Κίων τὸ ἄστρον*. ἡ τὸ ἀκμαιότατον καῦμα· οἱ δὲ Σελήνην. [Ταραντῖνοι τὸ μαιρίην τὸ κακῶς ἔχειν] οἱ δὲ Προίτου θυγατέρα Λιθρας ἀδελφὴν εἶναι. *S. v. μαρειν* (μαιρίειν *Lobeck. Rhem.* p. 205) ὀχλεῖσθαι· πυρέττειν· ‘μαρειν et μαιρίειν Hesychium non dubito arcessere ab obsoleto μαιρω, unde *Μαιρα* et *μαραινω*’ *Lobeck l. c.* Dicendum est paullo accuratius de quadam Meinekii coniectura ad *Parthenii narr.* XX prolata, cui inscribitur περὶ Αἰροῦς. λέγεται δὲ καὶ *Oινοπίωνος* καὶ νύμφης ‘Ελικης (= Ursa maior cf. *Arat.* v. 31—41) Αἴρω κόρην γενέσθαι· ταύτης δὲ Ωρίωνα τὸν ‘Υριέως ἐρασθέντα παρ’ αὐτοῦ παραιτεῖσθαι τὴν κόρην καὶ διὰ ταύτην τὴν τε νῆσον ἐξημερῶσαι τότε Θηρίων ἀνάπλεων οὖσαν λείαν τε πολλὴν περιελαύνοντα τῶν προσχώρων ἔδνα διδόναι· τοῦ μέντοι *Oινοπίωνος* ἐκάστοτε ὑπερτιθεμένου τὸν γάμον διὰ τὸ ἀποστυγεῖν αὐτῷ γαμβρὸν τοιοῦτον γενέσθαι ὑπὸ μέθης ἐκψρονα γενόμενον τὸν Ωρίωνα κατᾶξαι τὸν Θάλαμον, ξνθα ἡ παῖς ἔχοιμάτο, καὶ βιαζόμενον ἐκκαῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τοῦ *Oινοπίωνος*. ‘Ηροῦς et ‘Ηρω pro Αἰροῦς et Αἴρω — quod nomen non graecum est — suasit Passovius, etsi nullam aliunde adferre potuit fabulam, qua ista coniectura confirmaretur. *Μαιροῦς* et *Μαιρώ* Meinekius suspicatus est, quae forma a ‘*Μαιρα*’ non esset diversa (cl. Ψάπδα — Σαπφώ — “Ιππη — ‘Ιππω'). At novam neque cognitam aliunde nec per se satis probabilem fabulam illa efficeret scriptura, quoniam filiam Oenopionis compressam ab Philolog. Untersuchungen VI.

ἢ μὲν ἔην μεσάτη, ἐκέκαντο δὲ πᾶσα περιπρό
τυπτομένη φλογμοῖσιν, ἐπεὶ δά ἐ Maeran ὑπ' αὐτὴν
κεκλιμένην ἀκτίνες ἀειθερέες πυρόωσιν¹¹⁰).

‘Maeram’ igitur solemnem Sirii antiquitus fuisse adpellationem probatum est.

7.

Unum quod repugnare videtur exemplum accuratius tractabo.
Inter Nereidas Σ 48 Maera enumeratur:

ἔνθα δ' ἔην Κλυμένη Ἰάνειρά τε καὶ Ἰάνασσα
Μαῖρα καὶ Ὡρείθυια ἐνπλόκαμός τ' Ἀμάθεια
ἄλλαι δ' αἱ κατὰ βένθος ἄλλος Νηρηίδες ἦσαν . . .

In eo acquiescerem, quod supra dixi consociari in Graecorum fabulis opposita solere: nisi totus ille catalogus merito esset suspectus cf. *schol. l. c.* δ. τῶν Νηρηίδων χορὸς προηθέτηται (ante Aristarchum) καὶ παρὰ Ζηνοδότῳ ὡς Ἡσιόδειον ἔχων χαρακτῆρα· Ὁμηρος γὰρ κατὰ τὸ κοινὸν Μούσας λέγει καὶ Εἰλειθυίας, ἄλλ' οὐκ ὄνόματα· γελοῖόν τε ἐξ ὄνόματος προθέμενον εἰπεῖν πάσας ὥσπερ ἀποκαμόντα εἰπεῖν „ἄλλαι δ' αἱ κατὰ βένθος ἄλλος Νηρηίδες Ἠσαν“ . . . τό τε ἔνθα οὗτε χρόνον σημαίνει οὗτε τόπον· διακόπτεται τε ἡ λύπη τῷ καταλόγῳ. Quae in Homero offendunt, in Hesiodi indice (*Theog.* 240) Homericō simillimo — duodeviginti enim nomina utrique communia — ita evitata sunt, ut rectissime omnia sese habeant. Unde probabile, Hesiodeum esse

Orione ad Sirii sidus pervenisse statuendum esset. Ne plura: Μεροῦς et Μερώ reponenda sunt, siquidem Μερόπη — unde forma hypocoristica Μερώ — alibi Oenopionis filia vocatur (*Catast.* XXXII p. 162 *Rob. Hygin.* II 34 *al.*). Cf. Λευόπη — Λευώ, Ἰόπη — Ἰώ alia. — Hercherum *Hermes* 1877 p. 147 nunc video ex Λίρῳ κόρην effecisse Μερόπην: at κόρη pro θυγάτηρ poetīcum.

¹¹⁰) Sirium pro Sole usurpant poetae. Cf. *Hesych.* s. v. Σείριος . . . Σοφοκλῆς τὸν ἀστρῶν κύνα· ὁ δὲ Ἀρχίλοχος τὸν Ἡλιον· Ἰβυχος δὲ πάντα τὰ ἀστρα. Respicitur Archilochi fr. 61 *Bergk* (= *Plutarch. Symp. Quaest.* III 10, 2): τὸν δὲ Ἡλιον ἀγαρπάζειν μᾶλλον ἐκ τῶν σωμάτων τὸ νοτερὸν μὲν τὴν πύρωσιν· πρὸς δὲ τὸν Ἀρχίλοχον εἰρηκέναι φυσικῶς.

Ἐλπομαι, πολλοὺς μὲν αὐτῶν Σείριος κατανανεῖ | ὀξὺς ἐλλάμπων.

genuinum et Homerici fontem. Iam vero inter ea Nereidum nomina, quae apud Hesiodum redeunt, *Maiρα* desideratur: Ἀλιη, Ἀκταιη, Ἀγανη, Γλαύκη, Γαλάτεια, Λωτώ, Λυναμένη, Λωρίς, Θόη, Κυμοδόκη, Κυμοθόη, Νησαίη, Νημερτής, Πρωτώ, Πανόπη, Σπειώ, Φέρονσα. Quae supersunt quindecim, eorum certa nonnulla genera possunt distingui velut Ἰαιρα Ἰάνειρα Ἰάνασσα, Καλλιάνειρα Καλλιάνασσα (Ἰάνειρα est apud Hesiodum Oceanine *Theog.* 35), Ἀμφιθόη (cum Θόη et Κυμοθόη componenda), Ἀμφινόμη (ex Πουλυνόμη desumpta), Λεξαμένη (cf. Λυναμένη), Ἀψευδής (cf. Νημερτής), Ἀμάθεια (cf. Ψαμάθη). Restant Θάλεια, Ωρείθνια et Λιμνώρεια, Κλυμένη, denique *Maiρα*. Quas unde et quo consilio indicis compositor inseruerit, ignoro: quamquam Necyae versum 326

Maiράν τε Κλυμένην τε ἴδον στυγερήν τ' Ἐριφύλην

nolo reticere. Itaque ne id quidem dici potest, num Maeram is quo de agitur reapse ad Sirium referri voluerit. Neque quicquam interest, si quidem interpolatorem tenemus nomina aucupantem fabularum incuriosum. — Ceterum teste Callistrato Aristophaneo editio Homeri Argiva hunc catalogum praetermisserat (cf. *schol. Ven. A. l. c.*)¹¹¹).

8.

Quod de nomine canis Erigonei idem de negotii similitudine existimandum. Nihil in terris Maera agit quin Sirius in caelo, saeviunt latrantque, ut homines perterreant. Porro Sirio agros comburenti Maera respondet aquam anhelans. Fictam igitur Maeram esse ex ipsa Sirii natura ideoque veram pagi Attici de Erigona fabulam quaerenti removendam consequitur¹¹²).

¹¹¹) Sine argumentis Lehrsius (*Aristarch. 2 p. 458*) Nereidum catalogum Homericum pro genuino habuit.

¹¹²) Welcker *l. c. p. 19* hac de re vix aliter iudicavit: *Die sühnung des erschlagenen Icarus, um den Keern die Etesien zu erwerben, ist durch dessen hund Maira veranlasst, aber in der studierstube erfunden.* Quodsi Icarii canem πλάσμα esse constat Eratosthenis, alterum quendam canem apte comparaveris in Anterinnye — quo carmine Hesiodi caedem a Ganyctoris filiis patratam idem tractavit Eratosthenes — eodem vindicis munere fungentem fr. XXIV <= *schol. Nicandr. Ther. 400*: *ιυγὴ δὲ φωνή τις ἐστι, βοὴ ἀδιάρ-*

2) Cane Icarium privavimus; vereor ne vel filiam sit amisurus: nam certat Erigona Icari f. cum altera quadam Erigona Attica idque sine successu.

Componam qui praeter Eratosthenem eiusque sectatores¹¹³⁾ sive hanc sive illam testari Erigonam dicuntur, ita tamen ut a certis confessisque ad dubia procedam.

1.

Cinaetho: Pausan. II 18, 6 Ὁρέστου δὲ ἀποθανόντος ἔσχε Τι-σαμενὸς τὴν ἀρχὴν Ἐριγόνης τῆς Μενελάου καὶ Ὁρέστου παῖς· τὸν δὲ Ὁρέστου νόθον Πενθίλον Κιναίθων ἔγραψεν ἐν τοῖς ἐπε-σιν Ἡριγόνην τὴν Αἰγισθον τεκεῖν. Haec amica Orestis et Eri-gonae consuetudo prorsus a ceteris discrepat scriptoribus, qui extremas inter eos inimicitias intercessisse ad unum omnes con-tendunt.

Θρωτος ἐπὶ τοῦ συμβαίνοντος πεποιημένη· καὶ Ἐρατοσθένης ἐν Ἀντεριννύ περὶ χυνὸς λέγων εἶπεν· „Ιυγῆς δ' ὡς παῦρον ἐπέκλυνον.“ Adparet similitudo. ‘Plane cadunt verba haec in Ganyctoris filios, qui cum primum canis illius qui Hesiodo morienti adfuerat vocem audiunt subito expavescent concii facinoris quod commiserant itaque ipsi sese produnt’ (Bergkius). — Nec pri-mus ego haec compono, idem iam ante me fecerunt Hillerus p. 91 et Pollux V 42: κύνες δὲ ἐνδοξοι· ὁ Πύρρου τοῦ Ἡπειρώτου, δις ἐκβοήσαντος μὲν αὐτοῦ ἐκ τῶν ὕπνων περιβὰς ἐφύλαττε τὸν Πύρρον· ἀποθανόντος δὲ καιομένου τοῦ νεκροῦ ἐνήλατο εἰς τὴν πυράν (cf. Plut. de soll. an. p. 969d). οἱ δὲ Ἡσιόδου παραμεναντες αὐτῷ ἀναιρεθέντι κατήλεγξαν ὑλαχῆ τοὺς φονεύσαντας· ὁ δὲ Ἰχαρίου κύων καὶ ἐδειξε τῇ θυγατρὶ τὸν Ἰχαρίου νεκρόν· καὶ εἰ χρή τι πιστεύειν τοῖς ποιηταῖς (scil. Eratostheni), οὗτος ἐστιν ὁ Σείριος. Cf. Kaibel, *mus. Rhen.* 1873 p. 453. — Verbo admoneo fabulae de Sirio Aetolicae, de qua Hecataeus apud Athen. II p. 35a. Similia Locrenses de Oresthei cane fere-bant. Pausan. X 38, 1.

113) Itaque non licet amplius provocare ad Hygin. fab. 132. 136 Schmidt. schol. Apoll. Rhod. II 517. Steph. Byz. s. v. Ἰχαρία· δῆμος τῆς Αἰγινίδος φυλῆς ἀπὸ Ἰχαρίου τοῦ πατρὸς Ἡριγόνης. Item Ovid. Metam. X 451 s.:

Nox caret igne suo. Primus legis Icare vultus
Erigoneque pio sacrata parentis amore

te Manil. II 30:

pietate ad sidera ductam | Erigonam
eximendos esse patet.

2.

Altera quaedam de Erigona Aegisthi f. fabula saepius occurrit, et primum quidem apud Hygin. *fab.* 122: *Ad Electram Agamemnonis et Clytaemnestrae filiam sororem Orestis nuntius falsus venit fratrem cum Pylade in Tauricis Dianaes esse immolatos. Id Aletes Aegisthi f. cum rescisset ex Atridarum genere neminem superesse, regnum Mycenis obtainere coepit. At Electra de fratribus nece Delphos sciscitatum est profecta. Quo cum venisset, eodem die Iphigenia cum Oreste venit eo. Idem nuntius, qui de Oreste dixerat, dixit Iphigeniam fratribus interfetricem esse. Electra ubi audivit id, truncum ardente ex ara sustulit voluitque inscia sorori Iphigeniae oculos eruere¹¹⁴), nisi Orestes intervenisset. Cognitione itaque facta Mycenas venerunt; et Aleten Aegisthi f. Orestes interfecit et Erigonam ex Clytaemnestra et Aegistho natam voluit interficere, sed Diana eam rapuit in terram Atticam et sacerdotem fecit. Orestes autem (Neoptolemo imperfecto) Hermione Menelai et Helenae f. (abductam) coniugem duxit; Pylades autem Electram Agamemnonis et Clytaemnestrae f. duxit.*

Concedo ex tragoedia — vel ex duabus tragoediis — haec provenisse: utrum ex Alete Sophoclis an ex Erigona an ex aliis tragici dramate, incertum manet. — Eodem quo Hyginus pertinere videtur et Pacuvii Dulorestes, in quo Erigonae cum Oeace nuptiae eo ipso die quo rediit Orestes praeparantur, et sarcophagus Lezzani, Erigonam exhibens Aegistho adversus Orestem succurrentem (Robert., *Bild und Lied p. 185 n.*).

Sophoclis Erigonam Photius *s. v. τοπάζειν* et Erotianus *p. 374* testantur. Ex fragmentis nihil elicetur, nisi forte spreta simplici emendatione ‘ἐν Ἡριγόνῃ’ verba Erotiani ‘ἐν Συηριγόνῃ’ mutare in ‘ἐν σατυρικῇ Ἡριγόνῃ’ et ad Icari filiam referre cum Ribbeckio praeplacet. Quod antequam quis audeat, velim hanc revera iam Sophoclis aetate exstitisse Erigonam in fabulari Atticorum memoria demonstret¹¹⁵).

¹¹⁴⁾ ‘Exurere’ coni. O. Ribbeck. (Gesch. d. röm. Trag. p. 470 n.), ut in compilatore improbabiliter.

¹¹⁵⁾ Sua profectus conjectura audacem vel de Quinti Ciceronis Erigona

3.

Alium sapiunt tragicum quae de eiusdem Erigonae morte ad nos pervenerunt cf. *adn.* 119.

Hellenicus: *schol. Eurip. Orest.* v. 1618 περὶ τῆς Ὁρέστου κρίσεως ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ἴστορεῖ καὶ Ἑλλάνικος ταῦτα γράψων· τοῖς ἐκ Λακεδαιμονος ἐλθοῦσι καὶ τῷ Ὁρέστῃ οἱ Ἀθηναῖοι *(δίκην)* ἔφρασαν· τέλος δὲ ἀμφοτέρων ἐπαινούντων οἱ Ἀθηναῖοι τὴν δίκην ἔστησαν κτλ.¹¹⁶⁾.

Marmor Parium *ep.* 40: ἀφ' οὗ Ὁρέστης προσαιτῶν αὐτὸς δίκην ὑπέσχεν Αἰγίσθον θυγατρὶ καὶ αὐτοῖς ἡ δίκη ἐδικάσθη ἐν Ἀρείῳ πάγῳ, ἦν Ὁρέστης δικησεν ἵσωθεισῶν τῶν ψήφων βασιλεύοντος Ἀθήνησι Δημοφῶντος, ἐτη ΓΗΗΗΗΔΔΔΓΙΙΙ. Dictys *bell. Troi.* VI 2: *Clytaemnestra per Aegisthum adulterio sibi cognitum Agamemnonem insidiis capit eumque interficit brevique denupta adulterio Erigonem ex eo edit.* Idem VI 4: *Erigona quae ex Aegistho edita erat ubi fratrem absolutum intellegit, victa dolore immodico laqueo interiit*¹¹⁷⁾.

De utraque Erigona idem necis genus lexicographus tradidit Methodio et Hesychio communis: Etym. Magn. s. v. ἀλῆτες· τινὲς τὴν Ἡριγόνην τὴν Ἰκαρίου θυγατέρα, ὅτι πανταχοῦ ζητοῦσα τὸν πατέρα ἤλατο· οἱ δὲ Αἰγίσθον καὶ Κλυταιμνήστρας φασίν· οἱ δὲ τὴν τοῦ Μαλεώτου τοῦ Τυρρηνοῦ θυγατέρα· οἱ δὲ τὴν Μήδειαν, ὅτι μετὰ τὸν φόνον τῶν παίδων πρὸς Αἴγεα κατέφυγεν ἀλητεύσασα· οἱ δὲ τὴν Περσεφόνην, διότι τοὺς πυροὺς ἀλοῦντες πέμπαται προσέφερον αὐτῇ· οὕτω Μεθόδιος· Hesych. s. v. αἰώρα· ἔορτὴ Ἀθήνησιν, ἦν οἱ μὲν ἐπὶ Μαλέου Τυρρηνοῦ θυγατρὶ φασιν·

<cf. *ad Quintum fratrem* III 1, 13. 6, 7. 9, 6> opinionem idem proposuit Ribbeckius p. 473 s.: quae omnia sponte mihi videntur nunc concidere, nisi quod recte fortasse versam a Quinto Sophoclis esse Erigonam coniectavit. — Sophoclis ‘Erigonam’ cum ‘Alete’ coniungi *(Welcker, Griech. Trag. I p. 215)* iure vetuit Ribbeckius p. 621 s. Num omnino in ‘Alete’ Erigona ipsa in scenam prodierit nescimus *(Welcker, p. 318)*. Etiam quae de Erigona ‘dionysiaca’ Icari f. idem *I. c.* disputavit Welckerus, longe aliter nunc conformanda sunt.

¹¹⁶⁾ De variis scholii difficultatibus cf. Preller., *De Hellanico* *(Kl. Schr.* p. 42 *n.*)*:* ceterorum commenta omitto. De re dubitatio oriri non potest.

¹¹⁷⁾ Dictyn Malalas exscripsit *(p. 168 Bonn)*.

οἱ δὲ ἐπὶ Κλυταῖμνήστρας καὶ Αἰγίσθον (scil. filia Erigona). *οἱ δὲ ἐπὶ Ἡριγόνη ἀλήτιδε τῇ Ἰχαρίου¹¹⁸*.

Aegisthi igitur filia cum Erigona Eratosthenica certat neque id solummodo de nomine: utraque patris caedem ulcisci frusta conatur, utraque ingenti dolore perculsa vitam laqueo finit, eadem denique religione utraque apud Atticos colitur: at filia Aegisthi antiquissimis testimoniis confirmatur, Icari f. ab uno Eratosthene. Ergo ex Aegisthi filia Erigona Icariensis derivata a mythologis (fortasse ab ipso Eratosthene) videbitur¹¹⁹). Quodsi de genuina pagi Attici agitur fabula, in filiae locum uxor Icari probabiliter sufficitur, de qua doctus ille περὶ εὑρημάτων apud Clementem *Strom. I p. 133* scriptor ita disputavit: ἔτι φασὶ τὸ ἡρῷον τὸ ἔξαμετρον Φανοθέαν τὴν γυναικαν Ἰχαρίου εὑρεῖν. Quamquam

¹¹⁸) Cum Etymologo et Hesychio Athenaeum (XIV 618e: ἦν δὲ καὶ ἐν ταῖς αἰώραις τις ἐπ' Ἡριγόνη, ἦν καὶ ἀλῆτιν λέγουσιν, φόδη) Wilamowitzius coniunxit.

¹¹⁹) Hinc Welckeri disputatio l. c. supplenda erit et corrigenda. Quod vero Icarium Atticum et Peloponnesium Penelopae parentem inter se confudit, mero errori tribuendum est. — In adnotatione ea addam quae coniectura ad Erigonam Icari f. rettulerunt viri docti testimonia. *Suid. s. v. Φρύνιχος*. *Πολυφράδμονος . . . τραγῳδίαι δ' αὐτοῦ εἰσὶ οὐκ αὗται· Πλευρώναι Αἰγύπτιοι Ἀχταῖων Ἀλκηστις· Ἀνταῖος ἢ Λιβυες· Δίκαιοι ἢ Πέρσαι ἢ Σύνθωκοι· Δαναΐδες· Ib. s. v. Φρύνιχος Μελανθᾶ· Αθηναῖος τραγικός· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν δραμάτων αὐτοῦ τάδε· Ἀνδρομέδα· Ἡριγόνη· Ἐποίησε καὶ Πυρρίχας· Leutschius (*Philol. IV p. 181 s.*), ut Phrynicus ‘Erigonam’ ad Icari f. revocaret, primum duos illos Suidae articulos separatim positos coniunxit, deinde Δίκαιοι — de quibus nihil scimus — commutavit suo Marte in Ἰχαρίοις, tum Ἰχαρίους suos vi ad prioris articuli Ἡριγόνην traduxit, denique in universum Erigonam Icari f. coniecit iam Phrynicus fuisse aetate! — Phrynicus Erigona nunc ad Aegisthi f. referatur oportet, quamquam vel Hillerus Icarensem praetulit p. 97, *Welckerum I p. 19*, *Ribbeckum p. 473*, *Bernhardy whole Grundriss der griechischen Litteratur II² p. 18* secutus. — Venio ad *Suid. s. v. Κλεοφῶν· Αθηναῖος τραγικός· τῶν δραμάτων αὐτοῦ Ἀχταῖων· Ἀμφιάραος· Ἀχιλλεύς· Βάκχαι· Δεξαμενός· Ἡριγόνη· Θυέστης· Λεύκιππος· Περσίς· Τήλεφος*. (Cf. O. Müller, *Litteraturgeschichte II³ p. 178*). Ib. s. v. *Φιλοκλῆς· Πολυπεῖθονς· Αθηναῖος τραγικός . . . ἔγραψε τραγῳδίας ἥτις, ὃν εἰσὶ καὶ ταῦτα· Ἡριγόνη· Ναύπλιος· Οἰδίπους· Οἰνεύς· Πρίαμος· Πηνελόπη· Φιλοκτήτης*. Adnotat iure Hillerus p. 97, de harum Erigonarum argumentis ex solo Suida ne conici quidem quicquam posse (contra *Welcker. p. 967*). — Cf. adn. 122.*

hexametri inventionem recentiore demum aetate ad Phanotheam transiisse crediderim¹²⁰).

¹²⁰⁾ Condigna est quae cum Eratosthenis Erigona comparetur fabulae de Iside et Osiride Aegyptiae similitudo. Exeundum est ab Avieni de Virgine v. 282 s. <= *Catast. IX p. 84*>:

*Aut Pelusiaci magis es dea littoris Isis
digna poli, consors et cura latrantis Anubis.*

Consors Isidis Anubis eo dicitur quod simul cum illa ab Aegyptiis colitur (*σύνναος*): canina enim praeditus figura Isidem comitatur et in terris et — ubi primum ad Virginem Isis pervenit — in caelo Sirii in sidus ipse deformatus *<schol. Apoll. Rhod. II 517 cl. cum Avieno l. c.>*. Lugere Isidem in Virginis sidere ex obscuritate stellarum consequitur; fuit Anubis, eadem scilicet de causa, quapropter Isis luget: in promptu Erigonae et Maerae comparatio. Iam adparet nobilissimum Aegyptiorum mythum catasterismis illis subesse: Isin Osiridis corpus a Typhone dissecatum quaerentem Anubis comitatur *<Plutarch., de Iside et Osiride c. 14 s. Aelian. hist. an. X 45>*: hinc Isidis luctus, hinc Anubidis saevities explicanda. Nec suus Aegyptiis defuit Aristaeus. Praeter Iachenem *<Aelian. περὶ θεῶν ἐναργειῶν fr. 115 Hercher = Suid. s. v. Ἰαχῆν>*, quem missum facio, Nilus pater, cum terrae sospitator contra Sirii aestum exstitisset *<Pausan. X 32, 10>*, fluvii siderei — quem Eridanum solemus vocare — sidus fertur occupasse *Avien. 796 s.:*

*Pharium pars altera Nilum
commemorat, largo segetes quod nutriat amni,
arentisque locos unda foecundat alumna.*

Osiridis ipsius animam non ad sidera sed in Apin abiisse testes fere consentiunt *<velut Plutarch. p. 359; exquisitus ad Phaethontis Planetam rettulit Achilles p. 136 Petav., unde non alienum videtur, quod Planetas Eudoxum ab Aegyptiis ad Graecos traduxisse Seneca, quaest. nat. VIII 3 tradidit>*. — Fabulam quandam astronomicam restituimus, quamquam neque vere Aegyptiam neque nimirum antiquam. Etenim secundum vulgarem opinionem Isin Aegyptii pro Luna vel pro Sirio habebant, quem daemonis instar antiquis fuisse supradictum est *p. 123 s. <Plutarch. 21 s. 38. Catast. p. 170 Rob. Diod. I 27>*. Is igitur qui ad Virginis sidus quod solemnis heroidis erat sedes Isin rettulit — nam qui in ea Fortunam seu Atargatin indagarent, recentioris fuisse videntur memoriae *<Catast. IX p. 82 Rob.>* — genuinam Aegyptiorum de diis opinionem cum prorsus neglexerit, vix inter ipsos Aegyptios sed inter eos Graecos quaerendus est, qui inde ab Alexandri Magni aetate de Aegyptiorum diis eo scripserunt consilio, ut multo eos Graecorum numinibus esse inferiores nec heroum apud Graecos nobilitatem excedere ostenderent. Neque igitur ex huiusmodi scriptoris sententia Osiris illa cultioris vitae beneficia, quae praebusse hominibus ferebatur, ipse de suo invenire potuit sed aliunde accepit,

3) A filia ad patrem transeo: videtur enim Icarus ex inferis paene revocandus. Etenim postquam perspectum est, quantum novi in hac fabula molitus sit aut ipse Eratosthenes aut priorum curiositas, non sine veri specie possit concludi, ne necem quidem Icari, quippe quae ad catasterismum efficiendum prorsus sit necessaria, ad priscam et genuinam pagi fabulam pertinere. Ita iudicanti certum et invictum quod obvertatur non invenies: quamquam altera quaedam se obfert ratiocinatio, ne ea quidem tuta, at non improbabilis. Solent in fabulari populorum historia ii qui de genere humano praecclare meruerunt non modo nullum beneficiorum percipere fructum verum ipsi in capitis periculum adduci. Cum vini culturac propagatione illa fabularum recordatio arcto et naturali quodam vinculo in diversarum gentium memoria cohaerere videtur. Osirin cultioris vitae beneficiis vix distributis miseram oppetiisse mortem Aegyptii credebant; Bacchum apud Graecos paene nusquam sine periculo vinum donasse homi-

velut vini culturam ut par est a Baccho Africam peragrante: vides quam arcta fabula illa astronomica cum Bacchi per Africam expeditione cohaereat. Quae cum ita sint, gravissimum Leonis Pellaei testimonium ponderemus apud Hygin. II 20 p. 61, 20: *Sed de Ammonis simulacro Leon, qui res Aegyptias conscripsit, ait: cum Liber Aegyptum et reliquos fines regno teneret et omnia primus hominibus ostendisse diceretur, Ammonem quendam ex Africa venisse et pecoris multitudinem ad Liberum adduxisse, quo facilius et eius gratia uteretur et aliquid primus invenisse diceretur. Itaque pro beneficio ei Liber existimatur agrum dedisse, qui est contra Thebas Aegyptias; et qui simulacula faciunt Ammonis, capite cornuto instituunt, ut homines memoria teneant, eum primum pecus ostendisse. Qui autem Libero factum voluerunt adsignare, quod non petierit ab Anthonio sed ultro ad eum sit adductum, simulacula illi cornuta faciunt et arietem memoriae causa inter sidera fixum dicunt.* Leonis igitur rationibus tam mythologicis quam astrotheticis — solet enim personas Aegyptiorum fabulares in caelo constituere *(Robert. p. 231)* — seriem illam catasterismorum isiacorum supra renovatam convenire adparet. Dolendum tamen est, quod incerta videtur Leonis aetas. Quod enim Leonis ad Olympiadem Augustino teste *(de civ. Dei VIII 27. Ed. Schwartz, de Dion. Scyt. p. 49—52)* ficta procul dubio circumferebatur epistula, nullum continere certum temporis indicium contra Lobeckium *(Aglaoph. II p. 1000)* recte monuit Wilmowitzius. Quamvis igitur tanta inter Eratosthenicam illam et Aegyptiam intercedat affinitas, ut altera ex altera videatur expressa, nihilo minus ultra fabula sit vetustior, utra recentior nondum licet diiudicare. —

nibus multis constat testimentiis, velut Melanippidis Melii *fr. 4 Bergk* (= *Ath. IX* 429 B): *οἱ δὲ ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ οἴνου δύναμιν τὸν Λιόνυσον φάσκοντι μανιῶν εἶναι αἴτιον τοῖς ἀνθρώποις βλασφημοῦντες οὐ μετρίως· ὅθεν ὁ Μελανιππίδης ἔφη·*

*πάντες δ' ἀπεστύγεον ὕδωρ
τὸ πρὶν δόντες ἀΐδριες οἴνου·
τάχα δὴ τάχα τοὶ μὲν ἀπ' ὃν ὅλοντο,
τοὶ δὲ παράπληχτον χέον ὀμφάν.*

At heroibus Icaro praesertim quid acciderit, cum praeter Eratosthenem nemo quatenus scio testetur, cautius nos in medio relinquemus.

4) Quae igitur certa superest vetustae fabulae de Icaro Atticae memoria? ‘Ad Icarium et Phanotheam diversatus Bacchus vinum vitemque muneri hospitibus dedit. Ita factum, ut ex Icariensium pago et vini cultura et ludi dionysiaci¹²¹⁾ ad ceteros Atticos pervenirent’.

Fere eadem ante hos triginta quinque annos breviter Otto Jahnius¹²²⁾ proposuit, cum anaglyphum illud quo vulgo ad Icari hospitium revocatur ex generaliore voventium sententia explicaret. Cuius argumentationi cum nihil amplius quod addatur habeam, in auspicata huius viri memoria mea desinat commentatio.

Berolini, Non. Nov. 1882.

ERNESTUS MAASS.

¹²¹⁾ *Marm. Par. ep. 54* supra adn. 81. *Ib. ἀφ' οὗ Θέσπις ὁ ποιητὴς ἔφανη πρῶτος, ὃς ἐδίδαξε δρᾶμα ἐν ἄστει, καὶ ἐτέθη ὁ τράγος ἀθλον.*

¹²²⁾ *Arch. Beitr. p. 205 s.* Cf. etiam *F. Deneken, de Theoxenüs* (*Berol. 1882*) *p. 38—56.* *Archaeol. Zeit. 1881 p. 271 tab. 14.* Virum eum, qui Bacchum illo in anaglypho excipit, histronem esse Robertus et Benndorfius videbunt. — Ceterum *schol. Luc. Deor. conc.* (*III p. 577*) abieci, quia ex *Catasterism.* et *schol. Aristoph. Ach. 243* conflatum est. Nec melioris notae *schol. Lucianeum* a Rohdeo editum *mus. Rhen. 1870 p. 557 s.* (*De re Lobeck. Agl. I 660*). — Sileni personam non diversam esse ab Icaro idem scholiasta (*IV p. 227*) de suo coniectat. Scholia in Ibin Ovidii ab Ellisio *p. 101* edita ex scholiis Vergilianis videntur manavisse cf. Ellisii *praef. p. 62.* — Denique picturae nonnullae vasculares et gemma (cf. O. Jahn, *Arch. Zeit. 1847 p. 131 s.*) ad Erigonam Icari f. falso referuntur.

EPIMETRUM.

Postquam elegiae Eratostenicae summam restituimus, quod supra p. 47 adn. 68 causam, cur Eratostheni ‘Catasterismorum’ sylloga supponeretur, cum ‘Mercurium’ tum ipsam praebuisse ‘Erigonam’ confidenter asseveravi, nunc satis credo stabilitum. Est autem ex iis quae hucusque disputata sunt haec fere libelli historia pertexenda: „Cum condita quaedam esset fabularum collectio, quam aegre ferimus et auctore et certo carere tempore cf. p. 54 s., anno c. 100 p. Chr. n. exstitit qui simul cum hac alias de sideribus narrationes et stellarum indices in unum congereret interpres Arateus. Quem Sporum fuisse Nicaeensem haud improbabiliter mihi p. 47 s. statuisse videor¹). Secundo exente aut ineunte tertio p. Chr. n. saeculo interpretis thesauro supervenit epitomator is, qui Catasterismos nobis servavit. Qui in excerptendo rem ita instituit, ut testes si qui fuissent post Eratostenem nullos produceret, uno excepto Hipparcho, quem vel Arato antiquiorem errore quodam interpretis et ipse deceptus putavit cf. p. 17 s.“

Catasterismos Roberti diligentiae et acumini debemus ita instauratos, ut, quamquam suppleri haud spernenda et possunt et debent, tamen in ipsis fere supplementis consistere liceret: nisi aliter tota haec quaestio nunc esset conformanda. Interpres enim ille Arateus iam undique componendus ad pristinamque revocandus est integritatem. Quod cum harum litterarum emolumento alio tempore simul cum nova, qua opus est, Phaenomenorum recensione praestare conabor. ‘Catasterismorum’

¹) De Spori tempore aliunde non constat. — In compendia astronomica olim transiisse ‘Catasterismos’ codex probat Cantabrigiensis Univ. L 1 IV 2 saec. XV fol. 79—89.

igitur libellus scriptis pseudepigraphis accensendus. Inter quae propterea cminet, quod non solum ad mythologiam spectat, verum cum astronomiae graecae historia arctissime cohaeret. Pseudepigraphis neutra caret disciplina. Velut **APOLLODORI** bibliothecam mythicam non diu est ex quo scriptori περὶ θεῶν celeberrimo Robertus eripuit. Ad **EMPEDOKLEM** Phaenomenorum Arateorum revocatur paraphrasis metrica cum alibi tum in Parisino 2381 fol. 69^a saec. XV servata cf. Fabricii *ibid. gr.* I p. 814 s. *Harles*: Ἐμπεδοκλέους ἀπλανῶν ἀστέρων σφαῖρα et τοῦ αὐτοῦ Ἐμπεδοκλέους πλανητῶν ἀστέρων σφαῖρα. Scitu dignum, eandem etiam **THEONIS** astronomi prae se ferre auctoritatem cf. Jacobs *Anth. gr.* III 225. Inclutum **HIPPARCHI** nomen exilis quaedam de duodecim zodiaci signis disputatio in Parisino 2426 saec. XV tradita ementitur. Decurtata eadem multis codicibus circumferatur, velut Ambrosiano (cf. supra p. 39 *adn.*), Marciano 303 s. XIV, Londinensi (inter Arundelianos 528) ita tamen, ut ex auctiore archetypo eam adpareat esse excerptam. Quam cum nemodum promulgasse videatur, placet subiungere, postquam de illius origine nonnulla praemisero.

Ac primum quidem cum vel Claudi Ptolemaei *Geographiae* aperta commonstret vestigia, constat non potuisse illam ante tertium p. Chr. saeculum componi. Deinde ab Hephaestione philosopho Aegyptio — quarti ut videtur saeculi cf. Salmasius *de annis climactericis* p. 533 — plurima mutuatus est Anonymus, velut quae ad geographiam spectant simul cum ipsa Ptolemaei doctrina integra itemque signorum explicationes apotelesmaticas, quas plerumque ad terrae Aegyptiae naturam adaptatas invenies, velut si messis mense Aprili institui narratur, alia. Dolendum vero est, quod florilegium illud astrologicum, in quo Hephaestiona nobis servata sunt, ex libro Laurentiano nondum editum est cf. *Hermes* 1881 p. 390 s.: fortasse etiam ea, quae I. Camerarius (*Astrologica Norimbergi* 1532) omisit, cum Pseudohipparcho possent conferri. — Nonnulla aliunde Anonymus adscivit, velut quae de pisce illo Pontico exposuit*). Iatromathematica,

*) Cf. Plin. *N. H.* 32, 149.

quae hic illic immiscuit, cum Mercurii Trismegisti libello astrologico apte comparari possunt. — Auctiorem disputatiunculam ad codicem Marcianum recensui, adsumpto H(ephæstione) vitiis liberare studui; littera *W* Wilamowitzii emendationes significavi. Brevius exemplar ex Marciano subiunxi, a quo ceteri libri vix differunt.

I. Ζώδιον πρῶτον· μὴν Μάρτιος ἔχων ἡμέρας λᾶ· ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ἰβ καὶ ἡ νὺξ ὥρας ἰβ· ζῷον πρῶτον ὁ Κριός· καὶ δὴ λαβόντες ἀρχὴν τοῦ ζῳδιακοῦ τὸν Κριὸν τέλος δὲ τοὺς Ἰχθύας ἐλάβομεν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἀρχὴν μὲν τὴν κεφαλὴν τέλος δὲ τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν· φασὶν οὖν κυριεύειν μὲν τὸν Κριὸν 5 τῆς κεφαλῆς, Ταῦρον δὲ τραχήλου, ὕμων δὲ Αἰδίμους, Θώρακος δὲ Καρκίνου, στομάχου δὲ καὶ πλευρῶν Λέοντα, λαγόνων δὲ καὶ τῆς ἄνω κοιλίας Παρθένον, Ισχύων δὲ καὶ γλουτῶν Ζυγόν, αἰδοίων δὲ καὶ κύστεως καὶ βουβώνων Σκορπίον, μηρῶν δὲ Τοξότην, γονάτων δὲ Αἰγόκερω, κυνημῶν δὲ Ὑδροχόον, ἄκρων δὲ ποδῶν 10 Ἰχθύας· τοσαῦται αἱ τῶν ζῳδίων προσηγορίαι· ἐν τούτῳ οὖν τῷ ζῳδίῳ γενόμενος ὁ ἥλιος κριτὴς ἀδέκαστος γίνεται ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ισόωρον αὐταῖς ἀπονέμων δικαίαν κρίσιν· ἀρρενικὸν δὲ τὸ ζῷον οἷον ἀρρενωπὸν καὶ πάσης ἐνεργείας αἴτιον καὶ βασιλικὸν καὶ τροπικόν· εἰκότως· ἐν γὰρ τούτῳ τῷ ζῳδίῳ γενόμενος ὁ ἥλιος 15 τρέπει τὴν ἄκραν ψυχρότητα καὶ μεταβάλλει εἰς θερμότητα σύμμετρον καὶ ποιεῖ τὸ ἔαρ.

II. Ζῷον δεύτερον· μὴν Ἀπρίλιος· ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ἰγ καὶ ἡ νὺξ ὥρας ἰα· ζῷον δεύτερον ὁ Ταῦρος· εἴπωμεν οὖν ἐφεξῆς

I. Κριός λέγεται, ὅτε ἐν ἐκείνῳ τῷ μηνὶ ὁ ἥλιος ἀρχεται 20 τρέπεσθαι ἀπὸ τῆς χειμερίας ὥρας ἐπὶ τὴν ἐαρινὴν καὶ ἐν ἵσαις ὥραις κρίνει τὴν τε νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν.

1 ἵππαρχου περὶ τῶν δώδεκα ζῳδίων 2 ζῷον πρῶτον ὁ Κριός *suppl. W*
4 περὶ *post* καὶ *omisi* 4 τῆς κεφαλῆς 5 ἐφθασαν 6 τράχηλον 7 πλευροῦ
10 καὶ *post* ἄ. δὲ *omisi* 11 τοσαῦτα τῶν ζῳδίων: *supplevi ex H* κεφαλὴν τοῦ
κόσμου προσαγορεύουσι κτέ 12 ἐν τούτῳ οὖν τῷ ζῳδίῳ *suppl. W* 14 ζῷον
supplevi 14 μοναδικὸν καὶ τρ.: *correxi ex H* τὸ δὲ ζῷον τοῦτο ἐστι τροπικὸν
ἀρρενικὸν βασιλικὸν προστάσσον 19 ζῷον 19 καὶ *post* οὖν *del. W*
20 ἵππαρχου περὶ τῶν δώδεκα ζῳδίων 20 ὁ ἥλιος *supplevi* 22 κρίνειν.

τὴν τε τοῦ Ταῦρου καὶ τῶν ἐπομένων τούτῳ τῷ ζῳδίῳ ὄνομασίαν· Ταῦρον ὀνόμασαν διὰ δύο αἰτίας· ἡ διὰ τὸ ἐν τούτῳ τῷ ζῳδίῳ γενόμενον τὸν ἥλιον οἰστρον ἐμβάλλειν τοῖς ταύροις καὶ ἔκμαίνειν αὐτοὺς πρὸς συνονυμίαν, ἡ διὰ τὸ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸν ἄμητον 5 γίνεσθαι· ἔστι δὲ ὁ ἄμητος ἐργασία βοῶν.

III. Ζῳδίου τρίτου· μήν Μάιος· ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ἴδιας καὶ ἡ νὺξ ὥρας ί. ζῷον τρίτου οἱ Λιδύμοι· Λιδύμους δὲ αὐτοὺς ὀνόμασαν, οὐχ ὅτι δύο φαίνονται ἐν τῷ οὐρανῷ, ὡς φασὶ τινες, εἴδωλα ἀνθρωπόμορφα, ἀλλ' ὅτι ἐν τούτοις γενόμενος ὁ 10 ἥλιος διττὴν κρᾶσιν καιροῦ ἀπεργάζεται· πέρας μὲν γὰρ δίδωσιν ἔαρι ἀρχὴν δὲ τῷ θέρει, ὥστε καὶ ἀκρατον εἶναι τὸ περιέχον, καὶ τρέπει τὸν ἀέρα ἐπὶ τὸ θερμότερον· ἐν ταύτῃ τῇ τριζῳδίᾳ ἀπαρτίζεται [ἡ τοῦ ἀέρος καὶ] τῆς ἐφενῆς τροπῆς ἡ ὥρα, ἥτις καλεῖται ἔαρ· τριζῳδίαν δὲ λέγω Κριὸν Ταῦρον καὶ Λιδύμους· 15 ἐν γὰρ τοῖς τρισὶ τούτοις ζῳδίοις καὶ ἀρχὴν καὶ μεσότητα καὶ πέρας λαμβάνει ἡ τοῦ ἀέρος κατάστασις. ἀέρα δὲ ἐκάλεσαν τὸ ἔαρ δηλοῦντες αὐτὴν τὴν κρᾶσιν, ὅτι μὴ καὶ ὑγρόν ἔστι συμμέτρως· ὅθεν καὶ τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην ἐκ τοῦ στοιχειώδους ἀέρος ἔλαβεν· τοιοῦτος γὰρ ὁ ἀήρ τῇ κρᾶσει.

20 II. Ταῦρος ἐκλήθη, ὅτι πολεύοντος τοῦ ἥλιου εἰς τὸν οἶκον ἐκεῖνον τὰς ἄλωνας ἐτοιμάζονται οἱ Αἰγύπτιοι διὰ τοῦ ταύρου, ἡ δὲ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν οἰστρος ἐγγίνεται τοῖς ταύροις, ἄλλως τε καὶ ἡ τῆς σελήνης σύνοδος ἡ ἐν τῷ Ταύρῳ γινομένη σημαίνει τὴν τῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου μέλλονταν γίνεσθαι φοράν· διὸ πρὸς 25 τὴν τοῦ ταύρου φωνὴν τὸ ὕδωρ μῶς οἱ Αἰγύπτιοι ὡς δηλωτικὸν ὑδάτων ἐκάλεσαν· μῶς γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ ὕδωρ σημαίνει.

III. Λίδυμοι ἐλέχθησαν, ὅτι πολεύοντος εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον τοῦ ἥλιου τὰς κοινωνίας καὶ πραγματείας καὶ συναλλαγὰς οἱ Αἰγύπτιοι ἐποιοῦντο πρὸς ἄλληλους.

1 λειπομένων: corr. W 1 ὄνομασίαν supplevi ex *Herhaestionis titulo*
περὶ τῆς τῶν ιβ μορίων ὄνομασίας καὶ μυνάμεως: αἰτίαν W 2 διὰ τὸ supplevi
3 ἄστρον 5 γενέσθαι 5 ἔσται 7 ζῳδίου 14 ἀήρ: corr. W 21 τὸν
ταῦρον 22 καὶ ἀυτὸν τὸν 27 ἐλέγχθησαν 27 εἰς supplevi.

IV. Ζώδιον τέταρτον· μὴν Ἰούνιος· ἡ ἡμέρα εἶχει ὥρας ἑταῖρη καὶ ἡ νὺξ ὥρας θεοῦ. ζῷον τέταρτον ὁ Καρκίνος· ὅτι μὲν τοῦτο τῶν ἐν ὕδαις διαιτωμένων ἐστίν, ὀμολόγηται· τίνος δὲ ἔνεκα ταύτην τὴν ὀνομασίαν ἔλαβε τὸ μέρος τούτου τοῦ ζώου, εὐλογον ἔξειπεν· διπλῆν γὰρ τούτου αἰτίαν ἀποδιδόσιν, ἡ διὰ τὸ βορειότατον 5 εἶναι ως ψυχροῦ καὶ ἐν ὕδαις διαιτωμένου (τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ βορρᾶς) ἡ ὅτι, ὥσπερ τὸ ζῷον τοῦτο ἐν τῷ βαθίζειν οὐκ ἐπ' εὐθείας κινεῖται ἀλλ' εἰς τούπισω, οὗτο καὶ ὁ ἥλιος ἐν τούτῳ τῷ ζῷον γενόμενος ἄρχεται λοιπὸν ἐπὶ τὰ νότια χωρεῖν καὶ ὥσπερ ὑποποδίζειν. 10

V. Ζῷον πέμπτον· μὴν Ἰούλιος· ἡ ἡμέρα εἶχει ὥρας ἴδιας καὶ ἡ νὺξ ὥρας ἵππου· ζῷον πέμπτον ὁ Λέων· λέοντα ὠνόμασαν τοῦτο τὸ ζῷον διὰ τρεῖς αἰτίας. φασὶ γὰρ οἰκειότητα πολλὴν κεκτῆσθαι πρὸς τὸν λέοντα τὸ ζῷον τὸ ἐν οὐρανοῖς ζῷον· ἐστὶ δὲ βασιλικὸν ἐν ζῷοις· φασὶν οὖν· ἐπειδὴν ὁ ἥλιος γένηται ἐν 15 τῷ λέοντι, οἰστρον ἐμβάλλει τοῖς λέονσιν ἀγακινῶν αὐτοὺς πρὸς συνουσίαν καὶ ἀφροδισίαν ὀρμήν· ἡ ὅτι θερμότατον ὑπάρχει τῇ κράσει καὶ βασιλικόν· ἴσμεν δέ, ὅτι καὶ οἶκος τοῦ ἥλιου τὸ ζῷον τοῦτο· καὶ ἐν αὐτῷ γενόμενος (ὁ ἥλιος) ἄκραν ἐργάζεται θερμότητα ἐνδεικνύμενος τὴν πρὸς τὸ ζῷον σχέσιν. ἄλλοι δέ φασιν, 20 ὅτι ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ θερμαινόμενοι οἱ λέοντες ἐκ τῆς ἀμερούσιας τοῦ περιέχοντος καὶ μανικῷ συσχεθέντες οἴστρῳ φεύγουσιν ἐκ τῆς Ἰραβίας ἐρήμου ἐπὶ τὴν Αἰθιόπων γῆν, ἣτις ὠνόμασται Τρωγλοδυτική. φασὶ γὰρ ἐκεῖσε δύακας εἶναι τοῦ Νείλου ὕδατος ποι-

IV. Καρκίνος, ὅτι πολεύοντος τοῦ ἥλιου εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον 25 ἡ τῶν καρκίνων μέταρσις ἀπὸ τοῦ Νείλου γινομένη δηλοῖ τὴν τῶν ὕδατων ἀνάβασιν· ἀφίστανται γὰρ τῆς ὅχθης τοῦ Νείλου πῆχυν ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ οὕτω γίνεται δήλη πᾶσιν ἡ τοῦ Νείλου μέτρησις.

V. Λέων δὲ ἐλέχθη, διότι, ὃν τρόπον ἐστὶ τὸ ζῷον θερμόν, οὗτο καὶ ὁ μὴν καυματώδης ἐστίν. 30

2 ζῷον 2 τὸ post ὅτι om. W 3 διαιτομένων 4 ζῷου: corr. W
 6 ψυχρὸν et διαιτώμενον: corr. W 9 ἡ καὶ 10 ὑποδίζειν 12 ζῷον
 13 ζῷον 13 ὅτι post γὰρ omisi 17 ἀφροδισίων: corr. W 18 ὁ post καὶ
 omisi cf. H ἐστὶ δὲ οἶκος ἥλιου ἡμερινὸν τετράποντον στειρῶμες βασιλικὸν κτέ
 22 συσχεθέντι 23 ὠνόμασθαι 24 καὶ post ὕδατος om. W.

οῖνταις συστήματα λιμνώδη, ἐν οἷς ἔκφύεται πλῆθος ὑλης καὶ μάλιστα καλάμων, εἰς οὓς καταδυόμενοι καὶ φωλεύοντες ἀναψύχουσιν ἐκ τῆς τοῦ καύσωνος ἀμετρίας· τάχα δέ, ἐπειδὴ οἱ ἐλώδεις τόποι τίκτουσι πλῆθος κωνώπων καὶ τούτους δεδοικότες οἱ λέοντες 5 κρύπτουσιν ἑαυτοὺς πᾶσαν τὴν ἡμέραν εἰς τὴν τῶν καλάμων ὑλην φεύγοντες τὴν τῶν ἐλαχίστων ζῷων ἐνέργειαν καὶ ἑαυτοῖς ἐπαγόντων ἀναίρεσιν. ταῦτα γὰρ τοῖς μυκτῆρσιν αὐτῶν ἐπεισδυόμενα οὖτως αὐτοὺς πλήττει, ὥστε καὶ ἐκμαίνεσθαι παρασκευάζειν· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἡσυχάζειν φασὶν ἀπασαν τὴν 10 ἡμέραν τὸν λέοντα, ὅστις ἂν, εἰ μὴ ἐγίνετο, ὄλεθρον ἐπῆγεν πάσῃ τῇ Αἰθιόπων γῆ.

VI. Ζώδιον ἔκτον· μὴν Αὔγουστος. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας $\overline{\text{ιγ}}$, καὶ ἡ νὺξ ὥρας $\overline{\text{ια}}$. ζῷον ἔκτον ἡ Παρθένος. τοῦτο τὸ ζῷόν φασιν οἱ ποιηταὶ ὑπάρχειν τὴν Δίκην· ἀλλὰ τίς μὲν ἡ αἰτία, 15 οὐ πρόκειται λέγειν τοῦ Δίκην ὀνομάζεσθαι παρὰ τοῖς ποιηταῖς, τὴν δὲ ἐνέργειαν ζητῆσαι εὐλογον τὴν τοῦ ἡλίου, ἣν ἀπεργάζεται γενόμενος ἐν τῷ ζωδίῳ· τοῦτον γὰρ καταλαβὼν ὁ ἡλιος τὸν τόπον γυμνὴν δείκνυσι τὴν γῆν τῶν ἑαυτῆς καρπῶν, διὰ τὸ ἐν ἀποθήκαις πάντα τὰ ἐκ γῆς συναχθέντα ἐναποκεκλεῖσθαι, καὶ τρόπον τινὰ 20 οὖτως αὐτὴν φαίνεσθαι, ως τὴν ἀρχὴν καρποὺς μὴ ἔχουσαν, ἀλλ' οἶν στειράν τινα καὶ παρθένον φαίνεσθαι τὴν γῆν.

VII. Ζώδιον ἕβδομον· μὴν Σεπτέμβριος· ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας $\overline{\text{ιβ}}$ καὶ ἡ νὺξ ὥρας $\overline{\text{ιβ}}$. ζῷον ἕβδομον ὁ Ζυγός· καλλίστην τινὰ καὶ ταύτην ἀπεδώκασι τὴν ἐτυμολογίαν τῷ Ζυγῷ. φασὶ γάρ· 25 ζυγὸς οὐδὲν ἔτερόν ἐστιν ἡ διαιρετικὴ τῶν ἀγίσων σταθμῶν καὶ

VI. Παρθένος δὲ ἐκλήθη, ὅτι τοῦ ἡλίου πολεύοντος εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον παρθένος ἐστὶν ἡ γῆ, ἡτοι ἀσπορος γεννημάτων.

VII. Ζυγὸς δὲ ἐκλήθη, ὅτι ἡλίου πολεύοντος εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἴσημερία γίνεται.

2 φολεύοντες	3 ἑαυτοὺς απε ἐκ suppl. W	3 ἐκ τε τῆς	4 καὶ τὸν : τὸν	
del. m ²	4 δεδοιάτες : δεδοιότες m ²	6 ἐπειρίαν	7 ἐπάγειν	7 ταῖς μυκτῆσιν
10 ως εἰναι εἰ μὴ — ἐπῆγον : corr. W	12 Z. ἔ. supplervi	13 ζῷδιον	13 ζῷδιον	
16 ζητοῦσα : ζητοῦσιν W	17 τούτῳ suppl. W	17 γάρ suppl. W	18 διότι	
— ἐναποκλεῖσθαι : corr. W	20 ξιουσαν	21 στήρας	21 παρθένου	
22 Z. ἔβδ. supplervi	24 ἐτοιμολογίαν	25 ἡ λεκτική : ἡ ἐλεγκτική coni. W.		

βαρῶν· ἐπειδὴ οὖν ὁ ἥλιος ἐν τούτῳ γενόμενος τῷ ζωδίῳ ἵσην
ἀπονέμει ἡμέρα τε καὶ νυκτὶ τὴν τῶν ὠρῶν ποσότητα, ὥσπερ
δικαστὴς ἄριστος πρὸς τοὺς δικαζομένους ἔχει· ἐν τούτῳ γὰρ τῷ
ζωδίῳ γενόμενος ὁ ἥλιος ποιεῖ τὴν φθινοπωρινὴν λισημερίαν.

VIII. Ζώδιον ὅγδοον· μὴν Ὁκτώβριος· ἡ ἡμέρα ἔχει ὠρας ταῦτα⁵
καὶ ἡ νὺξ ὠρας τοῦτο⁶. ζῶον ὅγδοον ὁ Σκορπίος· ὁ Σκορπίος ἐκλήθη
τὸ ζῶον ἡ διὰ τὸ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τοῦ ἥλιου γενομένου πάντας
τοὺς τῆς γεωργίας μεταχειρίζεσθαι πόνους, καὶ σκορπίζεσθαι τὰ
σπειρόμενα ἐν τῇ γῇ, ἡ ὅτι, ὃν τρόπον οἱ σκορπίοι τὰ κέντρα
πρὸς τὴν πληγὴν ἔχουσι, τοῦτον καὶ ὁ γεωργὸς τὸ ἄροτρον πρὸς τὴν
γῆν.

IX. Ζώδιον ἔνατον· μὴν Νοέμβριος· ἡ ἡμέρα ἔχει ὠρας ταῦτα⁷
καὶ ἡ νὺξ ὠρας τοῦτο⁸. ζῶον ἔνατον ὁ Τοξότης· [ἡ τοξικὴ τὸ βέλος
πρὸς τινα κέντηται σκοπόν· σκοπὸς γὰρ καὶ αὐτῆς τὸ βέλος ἐστὶν
ἀκοντίσαι ἐν ὠρισμένῳ τινὶ τόπῳ· ἐπεὶ οὖν ὁ ἥλιος ἀπὸ τῶν 15
βιορείων ἀρχόμενος ἐπὶ τὰ νότια σκοπὸν ἔχει φθάσας ὠρισμένον,
πάλιν ἐν αὐτῷ κλίνεται καὶ ὑποστρέφει ἐπὶ τὰ βόρεια, ἔως οὗ
καταλαβὼν ὁ ἥλιος ἀρκεται πάλιν ἀπ' αὐτοῦ ὑποχωρεῖν ἐπὶ τὰ

VIII. Σκορπίος δὲ ἐκλήθη, ὅτι τοῦ ἥλιου πολεύοντος εἰς ἐκεῖ-
νον τὸν τόπον ὁ σκορπισμὸς γίνεται τῶν γεννημάτων ἐπὶ τὴν γῆν, 20
ἡ ὅτι, ὃν τρόπον ὁ σκορπίος ἔχει τὸ κέντρον πρὸς τὸ πλήσσειν,
οὗτος ὁ γεωργὸς πρὸς τὴν γῆν τὸ ἄροτρον.

IX. Τοξότης ἐκλήθη διὰ τὸ ἐν αὐτῷ τὸν ἥλιον ὀξυτάτην ποι-
εῖσθαι τὴν τοῦ πόλου διαδρομήν, ἡ καὶ ἄλλως· ὥσπερ γὰρ ὁ
τοξικὴν μεταχειρίζόμενος ἀφίησι τὸ βέλος ἐπὶ τινα σκοπὸν καὶ 25
πάλιν ἀνθέλκων εἰς τούπισω πρὸς τὸν αὐτὸν ἀφίησι τόπον, οὗτο
καὶ ὁ ἥλιος καταλαβὼν τὸν Καρκίνον ἀρχεται πάλιν ἀπ' αὐτοῦ ὑπο-
χωρεῖν ἐπὶ τὰ νότια.

2 ἀπονέμειν ἡμέραν τε καὶ νύκτα: ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτὶ W 3 ἔχει
supplevi 5 Z. ὅγδ. supplevi 6 ζώδιον 7 ζῷδιον 7 γενόμενον
8 σκορπίειν 10 τοῦτο 10 ὁ γεωργὸς supplevi 10 περὶ 12 Z. ἔ. supplevi
13 ζώδιον 13 *Sequentia uncis inclusi, quia totidem fere verbis inferius*
iterantur 15 ὀρισμῷ: ὀρισμένῳ m² 16 φθάσαι 17 δὲ ante ἐν omisi
17 κλ. ν.. m¹, κλίνεται m² 22 οὗτοι τὸν γεωργόν 27 καταλαχών 27 ἀρ-
κεται 28 νότα.

νότια· καὶ διὰ τοῦτο Τοξότην ὡνόμασαν τὸ ζῷον·] ὥσπερ γὰρ ὁ τοξικὴν μεταχειριζόμενος ἀφίησι τὸ βέλος ἐπὶ τινα σκοπὸν καὶ πάλιν ἀνθέλκων εἰς τὸ ὅπιστα ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀφίησι τόπον, οὗτος καὶ ὁ ἥλιος καταλαβὼν τοῦτο τὸ ζῷδιον πάλιν ἐξ ὑποστροφῆς 5 ἐπάνεισιν ἐπὶ τὰ βόρεια· τοῦτο οὖν ποιεῖ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὁ ἥλιος, λέγω δὴ ἐν τῷ Τοξότῃ.

X. Ζῷδιον δέκατον· μὴν Δεκέμβριος· ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας $\frac{9}{10}$ καὶ ἡ νὺξ ὥρας $\frac{1}{10}$. ζῷον δέκατον ὁ Αἰγοκέρως. τοῦτο τὸ ζῷδιον διάφορον ὑποτιθέασιν ἀστρολόγων παῖδες· τὰ μὲν γὰρ ἐμπροσθεν 10 αἰγὶ ἀφομοιοῦσι, τὰ δ' ὅπισθεν ἀπὸ τῆς ἵξυος κήτει, ὥστε νοεῖν ἡμᾶς ἐκ τῆς τοιαύτης διαμορφώσεως πέρας μὲν εἶναι φθινοπώρου ἀρχὴν δὲ χειμῶνος· ἵσμεν γάρ, ὡς ἔηροτατον αἴξ ἐν τοῖς ζῷοις ὑπάρχει· ἔνυγρον δὲ καὶ ψυχρὸν τὸ κῆτος· ἐπεὶ οὖν ἐν τούτῳ τῷ ζῷδιῳ γενόμενος ὁ ἥλιος περατοῖ μὲν τὸ φθινόπωρον ἄρχει δὲ 15 τοῦ χειμῶνος, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην δύο μορφὰς ζῷων αὐτῷ περιέθηκαν.

XI. Ζῷδιον ἐνδέκατον· μὴν Ἰανουάριος· ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας $\frac{1}{10}$ καὶ ἡ νὺξ $\frac{9}{10}$. ζῷον ἐνδέκατον ὁ Ὑδροχόος. τούτου τοῦ ζῷδιου ἄποπτόν ἐστιν αἰτίας ἀποδιδόναι φανερὰς πᾶσιν ὑπαρχούσας τοῦ 20 ὀνόματος· παρὰ γὰρ τὸ χύσιν ποιεῖν τῶν ὑδάτων ἐν τούτῳ τῷ ζῷδιῳ γενόμενον τὸν ἥλιον Ὑδροχόον ὡνόμασαν.

XII. Ζῷδιον δωδέκατον· μὴν Φεβρουάριος· ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας $\frac{1}{10}$ καὶ ἡ νὺξ $\frac{9}{10}$ ὥρας $\frac{1}{10}$. ζῷον δωδέκατον Ἰχθύες. καλλιστη

X. Αἰγοκέρως ἐστὶ ζῷον διψυές· τὰ μὲν ἐμπροσθεν ἐστι 25 παρόμοια τῇ φύσει καὶ ἔηρα, τὰ δὲ ὅπισθεν κήτει τῷ ἐνύγρῳ καὶ ψυχροτάτῳ· καὶ ὁ ἥλιος γοῦν ἐν τῷ τοιούτῳ ζῷδιῳ εἰσελθὼν περατοῖ μὲν τὸ φθινόπωρον τὸ ἔηρον, ἄρχεται δὲ τοῦ χειμῶνος τοῦ ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ.

XI. Ὑδροχόος ὡνόμασται παρὰ τὸ χύσιν ὑδάτων ποιεῖν ἐν 30 αὐτῷ τὸν ἥλιον γενόμενον.

1 ζῷδιον 3 τὰ ὅπ. 5 ἐπ. *supplevi*: ἀνίησι *in lacuna m²* 5 ποιεῖν
8 ζῷδιον ὁ Αἰγ.: ζῷον δέκατον *W* 11 ἔκει τοιαύτης: *corr. W* 12 ἄρχειν:
ἀρχὴν *m²* 12 ἔηροτατον ἡ 12 αἰξῖν ἐν: *corr. W* 14 ἄρχειν 17 Ζ. ἐνδ.
supplevi 18 ὁ *supplevi* 22 Ζ. δωδ. *supplevi* 25 ἐν ὑγρῷ 26 ὑγρο-
τάτῳ: ψυχροτάτῳ *Ambrosianus* 26 γοοῦν.

καὶ θαύματος ἀξία καὶ ἡ τούτου τοῦ ζωδίου ἴστορία τυγχάνει· φασὶ γὰρ ἐν τούτῳ τῷ ζωδίῳ γενόμενον τὸν ἥλιον ἀνακινεῖν πρὸς οἰστρον τοὺς ἵχθύας εἰς ὑπόμνησιν ἄγων τῆς οἰκείας κυήσεως· καὶ ὅτι ἀληθὴς ὁ λόγος, ἔνεστι γνῶναι παρὰ τῶν τὸν Πόντον οἰκούντων· ἐκεῖσε γὰρ ὑπάρχει καὶ ἡ λίμνη ἡ καλούμενη Μαιῶτις 5 ἀπεριόριστος τῷ μεγέθει, ἐν ᾧ πᾶς ἵχθὺς ἀπομαιοῦται, ὅθεν καὶ Μαιῶτις ὠνομάσθη· φασὶ γάρ, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔαρος ἐξέρχεται πᾶς ἵχθὺς ἀπὸ τῆς λίμνης ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν Ποντικήν· καὶ γίνεται ἐκ τῆς ἀθρόας αὐτῶν ἐκδύσεως τοσαύτη δοὴ καὶ ἥχος τοῦ δεύματος, ὥστε διήκειν τὸν ἥχον τῶν ὑδάτων καὶ ἀκούεσθαι [ὑπὸ 10 τὸν Βόσπορον καὶ] τοῖς ἐν τῷ Βοσπόρῳ οἰκοῦσιν καίπερ πολλῷ διεστηκότι τῆς λίμνης περίπον σταδίους ἐπτακοσίους· οὐκ ἀν δὲ τοῦτο ἐγίνετο, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς οἰκείας φύσεως ὀργῶντες οἱ ἵχθύες καὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἰς μῖξιν ἐκινοῦντο.

Τοῖς γοῦν τοιούτοις δώδεκα ζωδίοις ὑποτάσσουσι κλίματα 15 τοῦ κόσμου καὶ μέρη τοῦ σώματος ταῦτα·

ὅ μὲν Κριός περιέχει κλίματα τόπων ταῦτα· Περσίαν Βρετανίαν καὶ Κιλικίαν· μέρη δὲ τοῦ σώματος· κεφαλὴν καὶ τὰ σὺν αὐτῇ.

ὅ δὲ Ταῦρος περιέχει κλίματα τόπων· Βαβυλωνίαν τὴν ἐντὸς Παρθίας Μηδίαν Περσίδα νήσους Κυκλαδας Κύπρον καὶ τὴν 20

XII. Ἡχθύες δὲ καλεῖται τὸ ζῷδιον διὰ τὸ τὸν ἥλιον τῷ τοιούτῳ ζωδίῳ περιγενόμενον οἰστρον τοῖς ἵχθύσιν ἐμβάλλειν εἰς ὑπόμνησιν ἄγοντα τῆς οἰκείας ἀποκυήσεως· καὶ τοῦτο ἐξεστι γνῶναι παρὰ τῶν οἰκούντων τὸν Πόντον, ἐνθα ἐστὶν ἡ Μαιῶτις 25 λίμνη, ἐν ᾧ πᾶς ἵχθὺς ἀπομαιοῦται· ὅθεν καὶ Μαιῶτις ἡ τοιαύτη λίμνη ἐπωνομάσθη. —

2 ἐν *suffl. W* 5 λίμνη καλ. μαιῶτης 6 ἐν οἷς: ἐν ᾧ vel ἐνθα *W*, ἐν η *Epitoma* 7 μεώτης 10 ἀκούεται : ἀκούεσθαι m^2 11 τοῖς ἐν τοῖς 11 ἀκοῦσαι, *verba* καὶ *usque ad oīkouīsīn om. W* 12 διαστηκότι: διεστηκότα *W* 14 τέλος : *omisi*, *quoniam eandem continuari disputatiunculam H probat* 15 τὰ γ. τοιαῦτα ζῷδια 15 ὑποτάσσουσι 15 κλήματα ἐκ 17 ἥτοι: *omisi* 18 καὶ κυλικίαν: κοληγη συρίαν *H* 18 αὐτοῖς m^2 19 κλήματα: *corr. m²* 20 μησίαν 20 περσίαν.

μικραν Ἀσίαν· μέρη δὲ τοῦ σώματος· τένοντα τράχηλον κύρτωσιν κατάπτωσιν χειράδας καὶ μυκτῆρας.

οἱ λίδημοι περιέχουσι τόπων κλίματα· Καππαδοκίαν Μαρμαρικὴν Ἀρμενίαν Βακτριανὴν Κυρηναϊκὴν καὶ Αἴγυπτον· μέρη δὲ σώματος· ὥμους.

ό Καρκίνος περιέχει τόπους κλιμάτων· Καρχηδονίαν Ἀφρικὴν Νουμιδίαν Ἀρμενίαν Κολχικὴν Φρυγίαν Βιθυνίαν· μέρη δὲ σώματος· στῆθος καρδίαν σπλῆνα στόμαχον μαστοὺς καὶ κρυφίους τόπους.

10 οἱ Λέων περιέχει κλιμάτων τόπους· Ἀσίαν Ἰταλίαν Χαλδαίαν Ἀπονλίαν Φοινίκην Γαλλίαν· μέρη δὲ σώματος· νεφροὺς ὀστᾶ ὄσφραν καρδίαν καὶ ὅρασιν.

ἡ Παρθένος περιέχει Βαβυλωνίαν μέσην Αἰθιοπίαν Ἐλλάδα Ἰωνίαν Μεσοποταμίαν Κρήτην Σικελίαν καὶ Ἀχαΐαν· μέρη σώματος· κοιλίαν ἐντόσθια κύστιν κῶλα ὀπίσθια.

ό Ζυγὸς τὸ ζῷον περιέχει Λιβύην Κυρήνην Βακτριανὴν Κασπίαν Συρικὴν Θηβαϊδα Τρωγλοδυτικήν· μέρη σίματος· γλουτοὺς μηροὺς ὀσχέας κύστιν κῶλα ὀπίσθια.

ό Σκορπίος περιέχει Γαιτονίους Μαντινείους Ἰταλοὺς Καππάδοκας Κομμαγηνοὺς Σύρους καὶ τὰ πλησίον Εὐφράτου· μέρη σώματος· αἰδοῖα κύστιν βουβῶνας καὶ ἔδραν.

ό Τοξότης περιέχει Ἀραβίαν τὴν εὐδαίμονα Τύρον Κιλικίαν Κρήτας Ἰσπανίαν· μέρη σώματος· μηροὺς βοιβῶνας φαλακρώσεις καὶ περισσομύλους.

25 οἱ Αἰγοκέρως περιέχει Ἰνδοὺς Ἀριανὴν Γεδρωσίαν Θράκην Μακεδονίαν τὴν πολύφημον πόλιν· μέρη σώματος· γόνατα νεῦρα δεύματα ὑγρὰ μανίας δχλήσεις ἀμανρώσεις ἀσελγείας καὶ αἰσχρότητας.

1 καὶ μ. Ἀ. 1 τράχειλον 3 τόπους κλημάτων, *ut semper* 3 καππαδοκίας 4 χυριανήν: *correxi ex H* 5 δὲ *supplevi* 5 καὶ *ante* ὥμους *omisi* 6 χαρχιδονίαν 7 νομαδίαν: *correxi ex H* 7 Φραγγίαν: *correxi ex H* 10 Χαλδαίαν 11 ἀπολίαν 12 ὄσφην: ὄσφρην *m²* 13 μέσην *add. m²* 14 σιρείαν: *correxi ex H* 17 τρωγλωδικτικήν 18 μυρούς 18 ἰσχύδας 19 μαυριτιανούς 19 ἵταλάς 20 χομανούς: *correxi ex H* 21 ἔδρας 23 χριτούς 25 γερουσίαν: *correxi ex H* 26 πολλύφημον: *videntur dici Athenae cf. H* Αἰγαῖον πέλαγος καὶ οἱ περιοικοῦντες 27 ὄχλωσεις.

ὅς ὑδροχόος περιέχει Αἴγυπτον Γερμανικὴν Ἀραβίαν Σογδιανὴν Ὁξιανὴν καὶ τὰ παραπλήσια· μέρη σώματος· σκέλη κνήμας νεῦρα· ὑδροκοπικοὺς ποιεῖ ἀρθριτικοὺς μανώδεις τραυματικοὺς ἐλεγαντωμένοις ἵκιερικοὺς μελαγχόλοις καὶ πηροίς[#]).

1 σοιηδαίαν 2 ληρεξίαν : ὄξιανή *H*, λην *c.x* τὴν *natum videtur* 3 ὑδροκοπικούς 3 ἀρθρητικούς 4 ἐλεγαντιῶντας?

*) λείπει *add. m¹*: nam desunt quae de Piscibus dicenda erant. Subsecuntur in codice excerpta nonnulla apotelesmatica, dein geographica e Gemistio Plethonete desumpta et grammatica et physiologica. Fol. 1 inscriptum est: ‘descriptus ex antiquo exemplari et recognitus a Zacharia graeco impensa cor. uno 1562’. Saeculo igitur XVI manus secunda correctrix tribuenda est.

Id. Iun. 1883.

E. M.

INDICES.

INDEX CAPITUM.

	Pagina
De Eratosthenis qui feruntur Catasterismis	1
De Eratosthenis Erigona	57
Prolegomena	60
<i>'Ηριγόνη</i>	105
Epimetrum	139
Indices	150

INDEX RERUM.

Pagina	Pagina
Achilles 111	Aratus: vita Matritensis . . . 37
„ Catasterismis usus . . . 4	Asclepiades Myrleanus . . . 33. 53
Aegyptiorum de Sirio fabulae . 36	Ascolia 113
Aeschyli Agamemno 125	Astronomorum cod. Ambros. . 38. 44
Aetna 85	Atargatis 86
Ampelius 79	Athenaeus II 40 ^b 115
Antinous sidereus 32	Ausonius ep. XXXI 90
Antoninus Liberalis XL 127	
Aratus; in Catasterismis excerptus 23. 24	Bacchi per Africam expeditio . 136
„ interpres s. I—II p.Chr.	Britomartis 127
n. 13. 44. 139	
„ isagoga 12. 47	Callimachi Linus 127
„ recensio Planudea 4. 37. 39	Catasterisini; codices 3. 139
„ scholia Marciana; codex 17	„ ordo 29
„ „ „ v. 83 17	„ origo 8
„ „ „ v. 87 35	„ propagatio . . . 4. 139
„ „ „ v. 233 36	„ tempus 33
„ „ „ v. 455 24	„ titulus 3
„ „ „ v. 754 18	„ p. 56 Rob. 26
„ „ Parisina. . . 37. 46	„ p. 58 8
„ v. 24 11	„ p. 120 25
„ v. 63 . . . 19. 38. 43. 44	„ p. 124 28
„ v. 137 109	„ p. 134 15. 49
„ v. 233 36	„ p. 192 23
„ v. 254 51	Cercidas 90
„ v. 541 48	Cinaetho 132
„ v. 880 48	comoediae origo 115
„ v. 1093 48	Cosmas Catasterismis usus . . 4. 83
„ vita Ambrosiana . . . 38	„ a Nonno exscriptus . . 7
	Ctesias 86

Pagina	Pagina		
Dulorestes	133	Hyginus; compilandi ratio . . .	44
Empedocles pseudopigraphus .	140	„ explicatur	9. 12. 28
enchoridium mythologicum . . .	54	‘Υποθέσεις	68 s. 96
„ astronomicum	139	Icariae situs	105
Eratosthenis ‘Catalogi’ . . .	59. 83	Ιχάριον ὄρος	81. 105. 119
„ Mercurius 59. 130. 139		Ιχάριος	60. 105. 119
Erigonae tragoeiae	133	Ιχαρός	85. 105
Etym. Magn. s. v. αὐροσχάς 92.	120	Ιχαριώνη	92. 105
„ „ scholiis Arateis		Ister	86
auctum	53	Lactantius	88
Euclidis cod. Oxoniensis . . .	40	Lampriae index Plut.	37
Eudemus	31	Leo Pellaeus	136
Eudoxus	10. 12 s.	Leontius	33. 45
Germanicus	55	codices	34. 49
„ scholia Arateis aucta	53	Lucianus	90
„ „ apud Ampelium	79	scholia	138
„ „ emendantur .	81	Lycophro explicatur	125
„ „ explicantur .	81	ab Ovidio lectus . .	125
Hegesianax	91. 104	Maera	124
Hellenicus	134	Manilius	84. 89. 132
Hephaestio astrologus	140	Martialis	118
Hermippus Berytius	81	Maximus philosophus	93
„ Callimacheus	54	Melanippides	138
Hesychius s. v. ἄγρηνος . . .	116	Mero	129
Hipparchus; codices	10. 42	Mythographus Vat.	64
„ pseudopigraphus 47. 140		Nereides Hesiodi	130
„ stellarum index . 14. 30		„ Homeri	130
„ veritas	13	Nicander in Catasterismis citatus	53
„ p. 174	13	Nicetas	17. 34
„ p. 181	18	Nigidius	54. 68. 79
„ p. 184	20	Nonnus	94. 96. 129
Homerischolia; Arateis aucta 45. 49. 54		imitatio Alexandrina . .	99
„ „ Σ 486	125	„ „ Aratea	100
„ „ subscriptiones 50. 59		„ „ Homerica	99
	126	Nux	89
Hyginus; Fab. 122	133	Ovidius	89. 108. 120. 125
„ „ 130	82	„ schol. in Ibin	60. 138
„ Astron. scholiis Arateis			
usus	43. 53		

